

273
121875
BIBLIOTECA
1901

SĂRBĂTORILE

LA

R O M Â N Î

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

SIM. FL. MARIAN

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE.
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCÉVA.

87710

VOL. I.

CĂRNILEGILE

BUCURESCI
CAROL I.
UNIVERSITATEA

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

—*—

BUCURESCI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL

Furnisor al Curții Regale

16, STRADA DOAMNEI, 16

1898.

CONTROL 1953

BIBLIOTECA CENTRALA STATI
COTA... 24343

1956

1961

BIBLIOTECA CENTRALA STATI
BUCURESTI
Cota... 24343 Dublet
Inven'ar... 87710

B.C.U. Bucuresti

C87710

PREFAȚĂ.

Maî fie-care scie că poporul român de pretutindenea, pe lângă sărbătorile legate de biserică saū creștine, maî ține încă și alte sărbători nelegate saū păgâne.

Sărbătorile legate tuturoră li-s cunoscute, căci fie-care creștin adevărat le serbăză; nu tot așa însă și cele nelegate, și cu atâta maî puțin numărul, numele și cauza fînerii lor.

A sosit însă timpul ca să le cunoscă și pe acestea nu numai poporul de rînd, care adese-orî le ține cu o sfințenie maî mare chiar decăt pe cele legate, ei și cei-lalți Români, căroră nu li-s cunoscute, și maî ales cei ce se ocupă cu studiul literaturii populare.

Și asta cu atâta maî mult, de ore-ce ele, și cu deosebire legendele, poesiile, datinele, credințele, superstițiunile, petrecerile și jocurile usitate în decursul lor, sunt de o însemnătate foarte mare pentru literatura și mitologia română.

De aceea mi-am propus ca, pe lângă alte studii pe terenul literaturii populare, cu care mă ocup de un timp maî îndelungat, să public unul și despre «Sărbătorile la Români», care să cuprindă descrierea tuturor sărbătorilor române, și anume atât a celor legate cât și a celor nelegate.

Fiind însă materialul dejă adunat cam mărișor și avînd bună speranță că și de acum înainte voiă maî adună, de aceea și studiul din cestiune va constă din maî multe volume.

De astă dată însă presint on. public cetitor numai vol. I, intitulat «Cărnilegile», iar cele-lalte volume vor urmă succesiv după cum îmi vor ertă timpul și împrejurările.

Observ tot odată că atât unele dintre sêrbătorile legate, cât și unele dintre cele nelegate, poporul le serbăză, ca și biserica, prin înainte serbare, serbare și după serbare, începând adecă datinele și credințele în ajunul sêrbătorii și sîrșindu-le abiă a doua și după sêrbătore.

De aceea și eă am aflat de bine ca tôte datinele și credințele, adecă nu numai cele ce sunt usitate în ziua unei sêrbători, ci și cele ce premerg, precum și cele ce urmăză, să le descriu pe rînd sub numele aceleiași sêrbători.

In fine mă simt dator de-a exprimă sincerile mele mulțămiri Academiei Române, care a avut deosebita bună-voință de a tipări pe spesele sale volumul de față, precum și tuturor P. T. domni, cari mi-au întins mână de ajutor la adunarea materialului cuprins în acest volum.

Sucéva, 12(24) August 1898.

S. Fl. Marian.

SFÎNTUL VASILE SAŤ ANUL NOŤ.

I.

SÉRA SFÎNTULŤ VASILE.

Dintre tóte serile de peste an, cea mai bogatá în datine și credințe, cea mai misterioasă și tot odatá una dintre cele mai plăcute pentru poporul român este *Séra Sfintului Vasile* saŤ a *Anului nou*.

În acéstá sérá, tótá suflarea românéscá, începênd de la copiii ce de-abiá pricep și rostesc câte un cuvînt, pâná la cel mai bêtrán moșnég, își are partea sa de petrecere, distragere și bucurie.

Încá nu s'a sfîrșit un șir de datine și credințe, începute cu *Ajunul Crăciunului*, și iatá cá acuma se începe altul, tot atát de îmbelșugat, tot atát de atrăgêtor și de încântător.

Pe când, cu puțin mai înainte de acéstá, fie-care puteá sá iea parte la datinele poporului român, ce se petreceau în fața lumii, sá le vadá și sá le admire, acuma, cine voesce sá cunoască tóte datinele, credințele, prejudețele și misterele acestei serii, trebuie sá alerge de la casá la casá.

În acéstá sérá ni se înfățișézá un șir de credințe, prejudețe și mistere, în al căror sîn, dupá credința poporului, zace ascunsá cunoșcerea viitorului.

Abiá a apucat sá apuná sórele dupá culmile délurilor, și iatá cá poporul român, credincios obiceiurilor și reminiscen-

țelor sale strămoșesci, își începe ceremoniile sale superstițioase.

El aprinde o lumină de cêră curată, pe care o lasă să ardă totă nôptea dinaintea icónelor, și mai cu sémă dinaintea icónei ce represintă pe Domnul nostru Isus Christos (1), anume ca să pótă întră norocul în casă. (2)

Incepe apoi să ungă ușorii și pragurile casei cu usturoiū (aiū) și cu mai multe alte feluri de unsori. Asemenea unge pragurile și ușorii grajdurilor și ale șurilor; apoi, în forma crucii, unge tóte animalele, și în urmă pe sine și tótă familia. El crede că ast-fel în decursul anului viitor va fi scutit de apropierea lui *Bată-l-crucea* (3) și a *Strigóicelor*, cari umblă pe la casele ómenilor ca să ia mana de la vaci. (4)

Cevă mai pe urmă cete de băeți, cari de-abiă așteptară sosirea acestei serī, încep a umblă pe la case cu *Colindatul* și cu *Plugușorul*, cântând, urând, pocnind din bice și strigând de rêsună satul.

Tot pe atunci când încep băeții a umblă cu *colindatul* sau cu *uratul*, prind a umblă și țiganiī, unde este datină, cu *Vasilca*.

La fie-care casă, la fie-care bordeiaș, e acuma lumina aprinsă. Toți aștéptă cu nerăbdare pe *colindători* și pe *plugărași*. (5)

Copilașiī cei mititei, cum aud sgomot și sunete de clopoței și *buhaiū*, îndată alérgă la ferestre, să asculte cum se uréză și colindă, să învețe și ei a *urà* și a *colindà*. Iar după ce

(1) Datina Românilor din Calafindesci, sat în districtul Siretului, precum și din alte sate din Bucovina. Veđi și Dim. Dan, *Comuna Straja și locuitorii ei, studiiu istoric, topografic și folcloric*, Cernăuți 1897, p. 94: «In spre sêra anului nou nu se dórme de fel, nici se stînge lumina.»

(2) Din manuscriptul d-lui I. Pop-Reteganul aflător la Academia Română din Bucuresci: «Spre điua de *Anul nou* nu-i bine să stîngi focul, nici luminarea, nici să adormi cu ușile închise, ca să pótă întră norocul în casă, și chiar de ai dormi, să nu nădăescă că tu dormi.»

(3) A. P. Alexi, *La Sfintul Vasile*, publicat în «*Familia*», an. VII, Pesta 1871, p. 32. — *Bată-l-crucea* însemneză *diavolul*.

(4) Credința Românilor din Bucovina.

(5) Româniū din Bucovina numesc *colindători* numai pe aceia cari in ajunul Crăciunului și al Sfintului Vasile cântă *colindele*. Cei ce în sêra Sfintului Vasile umblă cu *plugușorul* și declamă, uréză colinda acestei datine, se numesc *plugărași*.

colindătorii și plugărașii au sfârșit de colindat și urat, mamele, ca să facă mai mare bucurie îngerașilor lor, le dau în mână darurile menite pentru colindători, ca ei să le scôtă afară și să le dăruiască colindătorilor. Firesce, ele încă es dimpreună cu dînșii, ca să nu li se întâmple vre-o neplăcere. O! câtă bucurie, câtă palpitare de inimă la acești mititei!.. Dar ei nu pot să se împotrivescă mult timp somnului!.. Ascultă ce ascultă și după aceea ce culcă și dorm duși, vi-sându-se colindând și ei prin sat și căpătând felurite daruri.

Feciorii cei holtei, cari au să serbeze a doua zi după amedă *Vergelul*, merg în acedă séră pe la tóte casele unde sunt fete mari și poftesc pe părinții acestora, precum și pe dinsele, ca să bine-voiască a veni pe a doua zi la *Vergel*.

Acestea de până aici înșirate se petrec mai la fie-care casă

Sunt însă fórte multe datine și credințe, cari se petrec numai la unele case, în unele locuri anumite, și în unele odăi chiar cu ferestrele astupate, ca să nu se vadă de afară ce se petrece în lăuntru.

Colea, la o casă, unde sunt adunați feciori și fete, bărbați și neveste, tineri și bătrâni, între rîsete și veselii, se serbéză un fel de *Vergel*. Aici se aude buciumul sunând, lăutarii dîcînd din vióre, feciorii horind, iar cei bătrâni istorisind felurite anecdote și alte istorióre interesante de pe când erau și ei feciori holtei, sau din timpurile mai vechi.

Mai în colo, la o altă casă, vedem ferestrele astupate și, dacă o licărire de lumină n'ar străbate prin vre-o crăpătură, care din greșală a rămas neastupată, am crede că toți ai casei dorm. Dar nu!.. aici e locul misterelor. Aici încă se serbéză un fel de *Vergel*.. O mulțime de fete adunate, unele mai tinere, altele mai bătrâne, unele mai istețe și mai frumoșe, iar altele cum a dat Dumnezeu, caută prin diferite mijlóce să scie: de se vor mărită în anul ce vine ori nu? cine și cum le va fi *ursitul*, adecă soțul viitor?

Chiar și gardurile, lemnarele, ocólele vitelor, cotețele porcilor, fântânele și píraiele nu sunt în astă séră lăsate în pace. Acestea încă își au tainele lor.

De altă parte, pe virful unui delușor sau în alt loc, unii

feciori suflă în buciume, cântă în surlite (surle), fluere, bat tobe, piue și alte obiecte sunătoare și timpanice. (1)

Unii Români mai bătrâni, cu gândul mai mult la economie și la cele ce le-ar pute mai lesne fericii *glóta* (2), lăsând tineretul să-și petreacă în bună pace, cum s'aú veselit și ei când aú fost de séma lui, se așeză lângă vatra focului, pun pe foc lemne de stejar saú de fag, aduc apoi vre-o câte-va cepe și, desfăcându-le, prin mijlocirea acestora și a carbunilor de stejar și fag, cu sânge rece și gânditori, încep a face *Călındariul*, ca să vadă cum va fi anul următor: bun saú rău? roditor saú neroditor?

După ce aú gătit ast-fel de făcut călındariul, dacă e afară senin, se uită la stele și la lună, ca și din lucirea și pozițiunea acestora să cunóscă cum va fi anul următor.

Alți Români, visând să se facă într'o bună diminéță de odată avuți, priveghiază mai de cum însereză și până se face ziua, căci în acéstă nópte, după credința lor, se ved toți banii îngropați ardând; prin urmare, vedându-í, ar pute să-í desgrópe. Dacă, după cum spun ei, ard de cu séră, nu-s buní; iar dacă ard în dorí de ți, adecă în reversatul dorilor Anului nou, atunci sunt buní, póte merge orí și cine fără sfială și frică să-í desgrópe, căci íi va luà, numai — de vor fi ai sėi. (3)

Vrăjítórele, cari se ocupă cu căutatul în cărți, cu diferite farmece, vrăjí și descánțece, încă nu se culcă cum însereză, ci și ele íși aú ocupațiunile lor. Așà vrăjítórea, care voesce să aducă *ursitul* unei fete din depărtare, fură în acéstă séră un *resteú* saú și mai multe de pe la jugurile ómenilor, însă numai de acolo unde ómenii nu-s *priminiți*, adecă de la acele case ai căror stăpâni sunt numai odată cununați, și le păstréză apoi peste tot anul, ca la timp de trebuință să le aibă la îndemână. (4) Iar când se culcă, pun cărțile cu

(1) A. P. Alexi, *loc. cit.*

(2) Sub *glótă* înțeleg Românií din Bucovina *familia. Glotași*, membrii familiei. *L'a impresurat glóta* dic ei, când cine-va are mulți copii.

(3) Com. de d-l P. Prelipcean din Horodnicul-de-jos, sat în districtul Rădăuțului, și de d-l P. Ursul din Căndreni, sat în ținutul Dornei.

(4) Dat. și cred. Rom. din Pătrăuț, sat în distr. Sucevei, com. de d-l Vasile Turturean, preot.

carî vrăjesc sub cap, creșdend că prin acéstă faptă pot mai bine vrăji, sau că li se arată în vis cum trebuie să vrăjescă ca să ghicescă mai nimerit și mai bine. (1)

Tot într'acéstă nópte de Sfintul Vasile sau de Anul noú cred Români cum că tóte vitele vorbesc ca și ómenii și că în acel timp când vorbesc ele nu e bine să le ascuți. Cel ce le ascultă e pedepsit cu mórtea. Așà, istorisesc unii, că în spre séra Sfintului Vasile, voidnd un Român a auđi ce vor vorbi boii în grajdul seú, se duse să-i asculte. Unul dintre boi, vėđendu-l că vine anume ca să-i asculte, dișe soțului seú:

— Mănâncă, frate, și te odihnesce bine, căci poimâne vom duce pe stăpânul nostru la grópă și nu sciú de aceea înainte cum ne va mai merge!

Și într'adevăr acéstă profeșire s'a și împlinit, căci chiar în séra predestinată stăpânul lor muri și a treia di boii trebuiă să-l ducă la ținterim. (2)

Mai departe, crede poporul că tot într'acéstă séră se deschide cerul, și numai acei ómeni îl vėd când se deschide, carî sunt fórte bunî la Dumneșeu. Ceî ce pretind a-l fi vėđut deschidendu-se, spun că în acel moment e fórte frumos și strălucitor atât în cer cât și pe pămînt. (3) Iar acéstă *deschidere a cerului* sau a cerurilor, care se întimplă de regulă numai odată pe an, și anume: orî spre *Anul noú*, orî spre *Bobotéză*, orî spre *Pasci* sau spre *Crăciun*, se face, după cum cred și spun Români din unele părți ale *Moldovei*, atât de repede ca și cum ar clipi cine-va din ochi sau ca și cum ar deschide o carte și iar ar închide-o de trei orî după olaltă. Iar când se deschide, atunci acolo se arată mai întâiú cevă tare albastru, apoi o roșăță de-ți iea

(1) Com de d-l P. Ursul.

(2) Dim. Dan, *op. cit.*, p. 94: «Se crede că atunci s'ar deschide cerul și vitele ar vorbi între olaltă, însă nimeni nu le-ar pute auđi, nici înțelege, iar acela care le-ar auđi vorbind ar trebui să móră în scurt timp.»— Cred. Rom. din Ilișesci, sat în distr. Gurei-Homorului; din Buninți, sat în distr. Sucevei; din Cireș-Opăiț, sat în distr. Storojinețului; din Calafindesei și Siret; precum și a celor din Heciú, jud. Sucevei, în Moldova.— Veđi și «*Șeđetőrea*», revistă pentru literatură și tradițiunî populare, sub direcțiunea d-lui Artur Gorovei, an I, Fălticeni 1892, p. 292—293.

(3) Cred. Rom. din Ilișesci, Calafindesci și Siret.

ochii; și cine o vede, să cêră de la Dumneđeũ în acea cli-
pêlă ce poftesce, că tóte i se vor da. (1)

O sémă de Români din *Bucovina*, când merg să se culce,
pun un pahar plin cu apă pe o feréstră, bat douê-spre-đece
mătaniî dinaintea paharului și apoi merg de se culcă. Dacă
a doua ȃi diminêță, adecă în ȃiua de Anul noũ, află paharul
așă de plin că curge apa dintr'insul, cred că peste tot anul
vor avé noroc, iar dacă apa din pahar a scăđut și prin ur-
mare nu curge nimic dintr'insul, atunci cred ei că peste an
nu vor fi deplin fericiți, le va merge rêu. (2)

Româniî din unele părți ale *Moldovei*, voind a cunósce
cum are să-î mérgă omului peste an, ieaũ atâtea pahare
câte suflete locuesc în casă și pun în ele apă neincepută,
de o potrivă de multă, pe care o menesc după pofta inimeiî.
Acele pahare ast-fel umplute le așézá apoi pe o măsuță
sub icóne, ca să stea până a doua ȃi, când apoi mészórá apa
din fie-care pahar, și în care se găsesce apă în spor, acelaia
i se prevestesce noroc și an bun; iar dacă se găsesce apa
impuținată, atunci prevestire rea se arată.

(1) Const. D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, Pétra-N.
1892, p. 6 și 7. — Veđi și «*Șeđetőrea*», an. II, Fálticeni 1893, p. 194: «In
nóptea de Pasci, orí de *Sf. Vasile*, dacă-î vedeă când se deschide cerul,
ce-î cere îți dá Dumneđeũ. Povestese ómenii că un om aveă capul fórte
mititel și s'a pus de a păzit tótă nóptea și, când a vêđut că se deschide
cerul, a ȃis: «Dă-mi, Dómne, un cap mare». Și cum ședeă el cu capul
scos afară pe feréstră, printre drugii ferestrei, odată i s'a făcut capul
cât o baniță și a șeđut acolo până la cel-lalt an, când s'a rugat să-î facă
capul mai mititel, de l'a putut scóte înapoi.» — Ion Nenițescu, *De la
Româniî din Turcia europeană*, Bucuresci 1895, p. 529: «Ca și noi, *Ar-
mâniî* cred că în séră de *Sf. Vasile* s'ar deschide cerul, pe la međul
noptii, și că acel care stă deștept și vede acéstă minune are dreptul de
a cere ori-ce de la Dumneđeũ. Se povestese cum că un tînér, virindu-și
capul printre férele de la feréstră, ședeă și pândiă să vadă deschiderea
cerului. Și cum sedeă el așă, tot așteptând, de odată vede o lumină or-
bitóre... Se deschisese cerul! In graba lui, voind să cêră de la Dum-
neđeũ un cap mare, adecă cu minte multă, cerũ «un cap de sinic»... Și
de odată capul lui deveni cât un *sinic* (= un sfert de chilă, aprópe 25
ocale) și nu-l mai putũ scóte dintre férele ferestrei, decăt numai după
ce acestea fură tăiate cu pila. Dar nenorocitul trebuí să aștepte și anul
viitor, ca să vadă iarăși cerul deschidându-se, când cerũ ca Dumneđeũ
să-î facă capul cum eră de la început.»

(2) După spusa Sofiei Frâncu, Româncă din Calafindesci.

În alte părți, tot din *Moldova*, precum bună-ora cei din comuna Hermeziu, județul Iași, deduc prevestiri bune, dacă, punând sub icône un pahar aproape plin cu apă, îl găsesc, când se scolă a doua zi, cu promorocă (brumă).

Și iarăși în alte localități din țera de pe urmă, pun în două strachini două pahare tot una de pline și menesc; a doua zi, al cărui pahar va fi mai plin, acela va fi mai norocos și în belșug de toate, iar din paharul căruia a scăzut apa, pagubă înseamnă și vieță nevoiașă. (1)

Românele din unele părți ale *Bucovinei*, cărora li-i aminte de starea, binele și fericirea fiilor lor, atunci când merg să se culce ieaă atâtea coji de cêpă câți fii aă și, turnând într'insele câte un pic de sare, le pun pe ferêstră, unde le lasă apoi până a doua zi dimineță, adecă până în ziua de Anul nou. A doua zi dimineță, a cărui cêpă o află că e mai plină cu apă, acela cred ele că va avé mai mult noroc. (2)

În unele părți din *Moldova*, locul mamelor îl ocupă adese-ori fetele cele mari. Se strîng adecă vre-o câte-va fete la un loc, iea fie-care fată câte o cêpă, o scobesce bine în lăuntru, o umple cu sare până la jumătate; le așeză apoi pe *prichi-ciul* ferestrei, unde staă până a doua zi. Cepele, la umeđelă, slobod mai puțină ori mai multă apă și, cu cât o fată găsese mai multă apă în cója de cêpă pe care a pus-o dînsa, cu atâta crede că are mai mult noroc. (3)

În *Muntenia*, în loc de coji de cêpă, se pun linguri pline cu apă într'o tavă cu tăvile, și a cui lingură o fi sécă, acela n'are noroc. (4)

Lingurile sunt de altmintrelea întrebuințate și în *Bucovina*, însă nu spre cunoșcerea norocului, ci spre a află cine va trăi saă va muri în decursul anului ce urmêză.

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 5—6.

(2) Dat. și cred. Rom din Udesci, sat în districtul Sucevei, dict. de Marghiola Voiculescu și Iléna Rotariu: «Mama pune atâtea *corji* de cêpă câți feciori are și în fie-care *côrjă* pune puțină sare. Și în care *côrjă* află a doua zi mai multă apă, acel fecior crede ea că va fi mai bogat.»

(3) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 5.

(4) I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița*, jud. Ialomița, publ. în «*Șeđetórea*», an. III, Fálticeni 1895, p. 122: «În spre séra de *Sf. Vasile* se pun linguri pline cu apă într'o tavă cu tăvile, și a cui o fi sécă, n'are noroc.»

Se ieaŭ adecă atâtea linguri câți inși locuesc în casă și fie-cărei lingure i se dă numele unuia dintre casnici. După acésta, se așeză tóte lingurile răzimate de cevă, însă într'o depărtare anumită una de alta, ast-fel ca, picând vre-una din ele, să nu prăvale pe cele-lalte, și într'un loc singuratic, unde să nu le smintéscă nimeni, și acolo le lasă apoi până a doua ȓi diminéță. A doua ȓi diminéță se caută lingurile și, aflându-se una din ele prăvălită jos, se crede că persóna, al cărei nume l'a avut lingura respectivă, nu va trăi lung timp, ci va trebui să móră în decursul anului următor. (1)

Alții ieaŭ, spre același scop, atâtea bucățele de lemn câți inși locuesc în casă, daŭ fie-căruși lemn câte un nume și, după aceea, răzimându-le pe tóte de un părete, mai ales de către cel de răsărit, și lăsându-le acolo până a doua ȓi diminéța, se duc și se culcă. A doua ȓi diminéța, cum se scólă, merg să vadă ce s'a întâmplat cu lemnele de peste nópte. Dacă staŭ tóte în picioare, cum s'aŭ pus de cu séră, atunci e semn bun, căci în casul acesta nimeni din casă n'are să móră în decursul anului ce urméză. Iar dacă s'a răsturnat și a cădŭt vre-unul la pămînt, atunci nu e semn bun, căci respectivul al căruși nume l'a purtat lemnul *n'are să audă mai mult cucul cântând*, ci trebuie să móră până la primăvară sau cel mult până la sfîrșitul anului *viitor*. (2)

Și iarăși alții fac gropițe în pămînt, implântă într'insele țândurele de lemn aprinse și, dacă pică cărbunii în gropițe, după ce ard țândurelele, cei ce le-aŭ pus cred că vor muri în scurt timp; iar dacă cărbunii pică alătura cu gropițele, atunci cred ei că nu vor muri de grabă. (3)

Mai e de însemnat încă și aceea că unele fete din *Bucovina*, cari voesc să aibă glas frumos și armonios, cu care să pótă întrece orî și pe cine în cântare, ieaŭ în séra de

(1) Dat. și cred. Rom. din Buninți, com. de Vas. Strachină, stud. gimn.

(2) Dat. și cred. Rom. din Buninți, dict. de Irina Jalobă; a celor din Bălăcéna, distr. Sucevei, com. de Gavril Boca, stud. gimn.; a celor din Fră-tăușul-vechiu, distr. Rădăușului, dict. de Zenovia Rusu și Domnica Ionesi; și a celor din Fundul-Sadovei, distr. Câmpulungului, com. de T. Lunčan, stud. gimn.

(3) Dat. și cred. Rom. din Bucovina.

Sfântul Vasile *clopoșelele* de la băeții cari umblă cu plugușorul și bea apă cu ele dicând:

Cum a sunat clopoșelul iesta în ia-sară,

Așă să sune și gurița mea la vară. (1)

Iar fetele din *Moldova*, cari voesc să se mărite, ieau bușuoc de la clopoșelul unui plugar, pun o bucățică din el în gură sub limbă, și apoi se culcă. Făcând acésta, cred și spun că peste nópte își viséză ursitul. (2)

În fine tot în acéastă séră se amenință și pomii cei neroditori.

Se adună adecă mai mulți copii cu clopote și cu securi în mână, plécă în sunetul clopotelor și încunjură de trei ori pomul neroditor. Unul dintre copii amenință cu securea că-l va tăia dacă nu va face póme, iar altul îi răspunde: «*ba nu-l tăia, că mă bag chizeș (garant) că la anul va face póme!*» (3)

Iată în puține șire o schiță mică a datinelor și credințelor poporului nostru din séra Sfântului Vasile sau a Anului nou! Dic schiță, și încă mică, pentru că cele mai multe datine și credințe, cele mai multe moravuri și prejudețe din acéastă séră s'aũ scris în capitoli deosebiți, cari urméză mai la vale.

II.

COLINDATUL.

Timpul cel mai întrebuintat pentru umblarea cu colindatul este ajunul Crăciunului.

În séra acesteș dle, mic și mare, tiner și bėtrân, îndătinéză a umblă pe la case și a colindă diferite colinde.

Și în ajunul Sfântului Vasile încă se colindă, dar mai puțin. Și mai cu sémă în acele țeri unde este usitat Plugușorul, umblă

(1) Dat. și cred. fetelor din Bălácéna, com. de Gavril Boca.

(2) Com. de d-l P. Herescu, învățator în Găinesci, jud. Súcéva.

(3) Teofil Frâncu și George Candrea, *Românii din Munții apuseni (Moșii)*, Bucuresci 1888, p. 124.

în acéastă séră cu colindatul măi mult numai săracii și băeții cei mici, pe când măi toți cei-lalți înși umblă de regulă cu aratul.

Cu tóte acestea însă, între datina colindatului din ajunul Crăciunului și între cea din séra Sfintului Vasile nu există nici o deosebire măi esențială.

Drept aceea, în șirele ce urméză, noi ne vom mărgini la reproducerea numai a două colinde din Bucovina, dimpreună cu variantele lor.

Ce se atinge însă de datina colindatului, precum și de tóte cele-lalte datine și credințe, cari staū în strînsă legătură cu acésta, vom scrie măi pe larg când ne va fi vorba despre ajunul Crăciunului.

Iar colindele ce ne-am propus să le reproducem de astă dată sunt:

I. Prădarea raiului.

(Din Zaharesei, sat în districtul Sucevei, diet. de Ioana Horișcu și com. de Const. Horișcu, stud. gimn.)

Sculați, sculați, boeri mari,
 Lerui Dómné!
 Că vă vin colindători,
 Lerui Dómné!
 Pe la mîed de cântători.
 Sculați, sculați, nu dormiți,
 Sculați și vă 'mpodobiți,
 Că nu-î vremea de dormit,
 Că-î vremea de 'mpodobit
 Cu podóbe de argint,
 Cu cănafi până 'n pămînt.
 Și sculați și slugile,
 Să măture curțile.
 Cocoș negru mî-a cântat,
 Zori de ți s'au revêrsat,
 Slugile mi s'au sculat,
 Curțile mî-au măturat,
 Popii 'n slujbă mî-au întrat.
 Mîndră-îslujba, cine-o-ascultă?
 C'o ascultă
 Maica sfintă,
 Și Ion
 Sânt-Ion,

Nânașul lui Dumneđeū,
 Și cu scump finuțul sêū.
 Maica sfintă
 Stă și-ascultă,
 Și ascultă
 Cât ascultă
 Și din gur' apoi cuvîntă:
 — Of! Ioane
 Sânt-Ioane!
 De-ai sei tu, precum nu scii,
 Aici mult n'ai zăbăvi!
 — De ce să nu zăbăvesc,
 Pe Domnul să-l pomenesc?
 — Că Iuda cel blăstemat
 În raiū că ți s'a băgat
 Și raiul că l'a prădat!
 — Da el din raiū ce-a prădat?
 — Păhăruțul mirului,
 Seaunul județului,
 Ciubărul botezului!
 — Maică sfintă! mergi, fii bună,
 Și fă tunuri și mi-l tună!
 După el de vei tună,

Iuda că s'a spăimântă,
Tóte 'n raiü că le-a lăsà!
Maica sfintă c'a tunat,

Iuda că s'a spăimântat,
Tóte 'n raiü că le-aü lăsat.

Intâia variantă.

(Din Stupeca, sat în distr. Gurei-Homorului, diet. de Elisaveta Rosmeteniuc și com. de Dumitru Rosmeteniuc, stud. gimn.)

Sculați, sculați, boeri mari,
Lerui Dómne!
Că vă vin colindători,
Lerui Dómne!
Nóptea pe la cântători.
Sculați-vă, nu dormiți,
Sculați și vă 'mpodobiți
Cu podóbe de argint,
Cu cănafi până 'n pămînt.
Și sculați și slugile.
Să măture curțile.
Inaintea cestor curți
Sunt doi meri mîndru 'nfloriți.
La trupina merilor,
Merilor, frumoșilor,
Este-un pat mîndru de brad.
Iar pe pat cine-i culcat?
Tot Ion
Sânt-Ion,
Nânașul lui Dumneđeü,
Ce ne mântue de rău.
Lângă stîlpul patului,
Imi stă Maica Domnului.
Ion dórme, odihnesce,
Maica stă și mi-l privește,
De lacrimi de-abiã zăresce
Și din gur' așa vorbește:
— Măi Ioane,
Sânt-Ioane!
Tu dormi și te odihnesci
Și de raiü nici că gîndesci,
Iuda 'n raiü că mi-a intrat

Și raiul că l'a prădat!
— Da el din raiü ce-a luat?
— Cheițele raiului,
Luminița sórelui,
Păhăruțul mirului,
Ciubăruțul botezului,
Scaunul județului!
— Nu te, Maică, supără,
Nu oftă, nu lăcrămă,
Că eü pe loc m'oiü sculă,
Tunuri în mân'oiü luă
Și când oiü prinde-a tună
Iuda rău s'a spăimântă,
Tóte jos că le-a lăsà!
Și el, cum a cuvîntat,
Pe loc că s'a și sculat,
Tunuri în mân'a luat
Și cu ele c'a tunat,
Iuda rău s'a spăimântat
Și celea ce le-a luat
Tóte 'n raiü că le-a lăsat.
Streșină de busuioc,
Să vă fie de noroc;
Streșină de măgiran,
Să vă fie peste an;
Streșină de mintă creță,
Să vă fie pe viêtă;
Streșină de bumbușorî,
Să vă fie de-ajutorî
La fete și la feciori
Și nouă de sərbători!(1)

(1) Românele din cele mai multe părți ale Bucovinei au datină de a atârna pe sub streșina din față a casei o mulțime de flori, precum și alte plante, legate în mánunchiuri și în formă de cruce, și anume: vês-

A doua variantă.

(din Stupeca, dict. de Alexandru Murgu și com. de Ilie Căilean, stud. gimn.)

Sculați, gasde, nu dormiți,
 Sculați și vă 'mpodobiți,
 Că nu-î vremea de dormit,
 Că-î vremea de 'mpodobit
 Cu podóbe de argint,
 Cu cănafi până 'n pămînt,
 Că 'n mijlocul raiului,
 Raiului, frumosului,
 Sunt trei mese așternute,
 Trei scaune zugrăvite.
 Dar la mese cine șede ?

Tot Ion,

Sânt-Ion,

Nănașul lui Dumneđeū,
 Și cu Isus, finul sěū,
 Și Maria, chip frumos,
 Maica Domnului Christos.
 Și Ion se veselesce,
 Cu Isus se zăbăvesce.
 Maica stă și mi-î privesce
 Și din gur' așa vorbesce:
 — Of! Ioane,

Sânt-Ioane!

Când ai scii,

Precum nu scii,

Nici n'ai bé,

Nici n'ai mânca,

Num'ai sta

Și-ai suspină!

— Da de ce,

Măicuța mē?

— Că Iuda 'n raiū a intrat

Și raiul mi l'a prădat!

— Da din raiū ce mi-a luat ?

— Scaunul județului,

Ciubăarul botezului,

Păhărașul mirului!

— Mergī Măicuța

La tăbliță,

Ia un pumn de tămâiță

Și 'ncepe a afumă,

Că Iuda s'a spăimântă

Și pe-a nóstre le-a lăsă,

Și de raiū s'a depărtă!

A treia variantă.

(Din Corlata, sat în distr. Gurei-Homorului, dict. de Pavel Fierariū și Domnica a lui Petru Fierariū, și com. de George Pîrsec și Iacob Paicu, stud. gimn.)

Colo 'n jos și mai din jos,
 Pe cel șes mîndru frumos,
 Este-un mēr
 Și este-un pēr.
 Mēru-î mîndru, rotilat,
 Pēru-î mîndru 'ntr'argintat.
 Și sub póla mērului,
 Mērului
 Și-a pērului

Este-o masă rotilată,

De bucate 'ndestulată,

De bēturī încărcată.

Da la masă cine șede ?

Tot Ion

Sânt-Ion,

Nănașul lui Dumneđeū,

Și cu Maica precurată.

Ion bea, se veselesce,

dóge, ochișele, mintă crětă, maghiran și mai cu sémă busuioc, cari rē-
 mân apoi acolo peste tot anul. De aici se vede că vine apoi și datina
 colindătorilor de a incheiă o sémă de colinde cu versurile de mai sus.

Maica-mî şede şi-l privesce

Şi din graiū aşă grăesce:

— Of! Ioane,

Sânt-Ioane!

Când ai sci

Precum nu scii,

Nici n'ai bea,

Nici n'ai mâncă,

Voe bună n'ai prea face!

— Şi-ore de ce n'aş prea face?

— Că 'n raiū Iuda ți-a intrat

Şi raiul ți l'a prădat!

— Dar din raiū ce s'a luat?

— Seaunul judeţului,

Ciubarul botezului

Şi pâharul mirului!

— Maică! fi Dumniã-ta bună

Şi îmi iea tunul în mână,

Şi 'ncepe, Maică, a tună,

Doar Iuda s'ar spăimântat,

Tóte 'n raiū doar le-ar lăsà!

Maica tunul c'a luat,

După Iuda c'a tunat,

Iuda că s'a spăimântat,

Tóte 'n raiū că le-a lăsat.

Să fiī, gasdă, sănãtos,

C'am ajuns ajun frumos.

Să fiți, gasde, sănãtose,

C'am ajuns sərbãtorī frumóse!

A patra variantă.

(Din Corlata, dict. de Ilie Drăcosul şi com. de G. Pîrsec.)

Sculați, sculați, boeri mari,

Florile dalbe!

Că vē vin colindãtorī

Florile dalbe!

Nóptea pe la cântãtorī.

Sculați, sculați, nu dormiți

Sculați şi vē 'mpodobiti,

Că nu-ī vremea de dormit,

Că-ī vremea de 'mpodobit

Cu podóbe de argint,

Cu cănafi până 'n pãmînt.

Şi sculați şi slugile

Să măture curțile,

Că 'naintea istor curți

Sunt doi meri mîndru 'nfloriți

Şi doi perī într'argintiți.

La mijlocul merilor,

Merilor şi-a perilor,

Este-o masă rotilatã,

De ingeri împrejuratã.

La mijlocu-acelei mese

Şed' Ion

Sânt-Ion,

Nãnaşul lui Dumneđeu,

Şi cu scump finuţul sēu,

Iar în partea ceea-laltã

Şede Maica precuratã.

Ion bē, se veselesce,

Pe Dumneđeu pomenesce.

Maica-mî şede şi-mi privesce

Şi din graiū aşã-mi grăesce:

— Of! Ioane,

Sânt-Ioane!

Când ai sci

Precum nu scii,

Nici n'ai bē,

Nici n'ai mâncã,

Voe bună n'ai prē face!

— Şi-ore de ce n'aş prē face?

— Că Iuda 'n raiū a intrat

Şi raiul ți l'a prădat!

— Dar din raiū ce s'a luat?

— Sórele

Cu zorile,

Luna cu luminele,

Stelele

Cu rađele,

Seaunul judeţului,

Ciubărul botezului,
Păhărelul mirului!
— Du-te, Maică, fii-mi bună,
Și iea tunuri și mi-l tună;
Prinde, Maică, a tună,
Doar Iuda s'a spăimântă,
Tóte 'n raiū că le-a lăsă,
Și raiul a rămâné

Raiū frumos și luminos
Ca și fața lui Christos!
Să fii, gasdă, veselósă
Și voiósă
Ca vara,
Ca primăvara
Și ca tótna cea bogată,
Cu de tóte 'ndestulată!

A cincea variantă.

(Din Corlata, dict. de Iléna Gavrilean și com. de G. Pîrsec.)

Noi umblăm și colindăm
Boerașului Efrim.
Dar boerul nu-î acasă,
Ci-î dus la pădurea désă.
Și el s'a dus la vînat,
Și-a vînat cât a vînat
Și nimică n'a aflat,
Numai cât un cerbușor,
Suricel și sprintiniór.
Și după el s'a luat
Și din gură c'a strigat:
— Adă-mi arcul să-l săget,
Să-l cule la pămînt de tăt!(1)
Cerbușorul a oftat
Și din graiū că mi-a strigat:
— Nu mă săgetă pe mine,
Că și eū is om ca tine!

Eu-s Ion

Sânt-Ion,

Nânașul lui Dumneđeū!
Maica mea m'a blăstemat
Când eram mic, ne 'nțareat,
Să fiū féră de pădure
Nouē anī și nouē đile.
Anii când i-oiū împlinī,
Jos la țér' oiū scoborī,
Mănăstire că mi-oiū face
Cu nouē uși, cu nouē altare,
Nouē răsăriți de sóre

Pentru boerī și cucóne!
Nouē anī că i-a 'mplinit
Jos la țér'a scoborīt
Mănăstire a făcut
Cu nouē uși, cu nouē altare,
Nouē răsăriți de sóre
Pentru boerī și cucóne.
Dar într'insa cine cântă,
Cine face rugă sfîntă?

Tot Ion

Sânt-Ion,

Nânașul lui Dumneđeū!
Dară ruga cine-ascultă?

C'o ascultă

Maica sfîntă

Și din gur' așa cuvîntă:

— Of! Ioane,

Sânt-Ioane!

Când ai sei

Precum nu sei,

Aici n'ai mai zăbăvi!

— Da de ce

Măicuța mea?

— Iuda 'n raiū că ți-a intrat

Și raiul ți l'a prădat!

— Dar din raiū ce s'a luat?

— Scaunul județului,

Ciubărul botezului

Și păharul mirului!

(1) Provincialism bucovinén, în loc de *tot*.

— Până slujba voiü gătă
 Du-te, Maică, Dumné-ta
 Și prinde, Maic'a tună
 Doar Iuda s'a spăimântă,
 Tóte 'n raiü cá le-a lăsà!
 Să fiți, gasde, sănătóse,
 Sănătóse
 Și voióse,
 C'ați ajuns sêrbători frumóse!
 Streșină de mintă crétă

Să vè fie pe viétă,
 Streșină de busuioc
 Să vè fie de noroc
 La fete și la feciori
 Și nouè de sêrbători.
 Cum ați ajuns Sfintu Vasile
 Cu pace, noroc și bine,
 S'ajungeți cu tótă glóta
 Și sfințele Pasci,
 La mulți ani cu sănătate!

A șésea variantă.

(Din Pâtescii-de-sus, sat în distr. Gura-Homorului, dict. de Eudochia
 Oltean și com. de Nicanor Andronic, stud. gimn)

După délul cela mare
 Rêsărit-a sfintul sóre.
 Acela nu-î sfintul sóre,
 Ci-î o sfintă mănăstire
 Cu păreții de tãmâe,
 Cu ușorii de făclie
 Și cu praguri de-alãmâe.
 În mijlocul mănăstirii
 Este-o masă de *strafire* (1)
 Imbrăcată cu smochine,
 De-asupra struguri de vie.
 Dar la masă cine șede?

Tot Ion

Sânt-Ion,

Nânașul lui Dumneđeü,
 În brațe cu finul sêu.
 Ion bè, se veselesc,
 Maica Domnului privesce

Ca să vadă

De se 'mbată,

Și din ochi de-abiă zăresce
 Și din gur'așă vorbește:

— Of! Ioane,

Sânt-Ioane!

Tu de vin te-ai îmbătat,
 Și de raiü vèd c'ai uitat,
 Iuda 'n raiü cá mî-a întrat,
 Raiul cá mi l'a prădat!

— Da el din raiü ce-a prădat?

— Ciubărul botezului,

Seaunul județului

Și paharul mirului!

— N'ați, Măicuță, trei parale

Și te du prin târgușóre,

Și te du prin târgurile,

Și cumpără tunurele

Și prinde-a tună cu ele.

Când îi prinde a tună

Iuda rêu s'a 'nspăimântă

Și nemică n'a luă,

Ci'n raiü tóte le-a lăsà,

Dumneđeü s'a bucurà!

Frunđa verde mintă crétă,

Da-v'ar Dumneđeü viétă.

Frunđa verde busuioc,

Da-v'ar Dumneđeü noroc!

(1) Probabil: *strafide*.

A șéptea variantă.

(Din Mănăstirea Homorului, sat în distr. Gura-Homorului, dict. de Vasile Croitoriu și com. de George Micuțariu, stud. gimn.)

Noi umblăm
 Și colindăm.
 Da nu'mblăm
 Nicî de-un rëu,
 Ci cătăm
 Pe Dumneđeü.
 Și-aicea că l'am cătat,
 Și-acolo că l'am aflat,
 Mițițel
 Și 'nfășățel,
 Fașă dalbă de mătasă
 Pe 'mprejur cu aur trasă,
 Cu scutic
 De-arșinic,
 Cu titia de argint,
 Cu cănafi până 'n pămînt
 Cum n'am vëđut de când sint.
 Față albă de mătasă,
 Șede cu Christos la masă,
 Cu Christos cu Sfintul Petrea,

Cu sluguța lui cea dréptă.
 Slug'afară c'a ieșit,
 S'a uitat la răsărit
 Și ce-a vëđut s'a 'ngrozit.
 A vëđut cum a întrat
 Iuda 'n raiü și l'a prădat.
 Și 'napoi că s'a 'nturnat,
 Domnului de seire-a dat.
 Dumneđeü l'a întreat:
 — Da el din raiü ce-a luat?
 — Ulcicuța cea de vin,
 Lingurița cea de mir,
 Seaunul județului,
 Ciubăruț botezului,
 Și-acum cată 'n una
 Crucea și lumina!
 — Du-te, Petre, alérgă Petre
 Și iea tunul și-l tunéză,
 Că Iuda s'a spăimântă
 Și ce-a furat a lăsă!

A opta variantă.

(Din Vama, sat în distr. Cămpulungului, dict. de Ion Têmpescul și com. de Const. Iosep stud. gimn.)

Sculați, sculați mari boeri,
 Că vë vin colindători
 Nóptea pe la căntători.
 Sculați, sculați, nu dormiți,
 Sculați și vë 'mpodobiți,
 Că nu-î vremea de dormit,
 Ci-î vremea de 'mpodobit
 Tot cu aur și cu-argint.
 Gasda sus mi s'a sculat,
 Curțile și-a măturat.
 De'naintea cestor curți
 Sunt doi meri mîndru 'nfloriți
 Și doi perî într'auriți.
 La trupina merilor,

Merilor și-a perilor,
 Este-o masă rotilată
 De bucate încărcată.
 Da la masă cine șede?
 Tot Ion
 Sânt-Ion,
 Nanașul lui Dumneđeü,
 În brațe cu finul sëu,
 Iar la mâna lui cea dréptă
 Maica sfintă preacurată.
 Ion bea, se veselesce,
 Cü-al sëu fin se zăbăvesce.
 Maica-mî șede și-î privesce
 Și din graiü așa-mî grăesce:

— Of! Ioane

Sânt-Ioane!

Tu stai și te zăbăvesci,

Beî, mănâncî, te veselești

Și de raiu nici nu gîndesci!

Ți-ai uitat

Raiul descuiat,

Iuda'ntrat

Și l'a prădat!

— Dar din raiu ce s'a luat?

— Scaunul județului,

Ciubărul botezului,

Păhăruțul mirului!

— Nu te, Maică, supără,

Du-te și prinde-a tună,

A tună și-a fulgeră,

Că Iuda s'a spăimântă,

Tôte în raiu că le-a lăsă!

Maica prinse a tună,

A tună și-a fulgeră.

Iuda că s'a 'nspăimântat

Și celea ce le-a furat

Tôte 'n raiu că le-a lăsat

Și spre iad a alergat.

Hîdu-î iadul și 'nfocat,

Pentru lume stă gătat.

Mîndru-î raiul și 'nflorit,

Pentru lume-î mulțamit.

Corónă de busuioc,

Să fiî, gasdă, cu noroc;

Corónă de mintă creță,

Să fiî, gasdă, cu viêtă,

Cu cana de vin pe masă,

Lângă cană păhărel,

Să cinstim și noi din el!

II. Ce-î mai bun ?

(Din Reusenî, sat în distr. Sucevei, dict. de George Bugnariu și com. de Vasile Pop, stud. gimn.)

După délul cel mai mare,

Unde sórele rêsare,

Este-un mîndru feredeû

Și se scaldă Dumneđeû,

Tot se scaldă

Și se 'ntrébă :

Ce-î mai bun pe ist pămînt ?

Nu-î mai bun

Ca calul bun,

Că te duce

Și te-aduce.

Iar se scaldă

Și se 'ntrébă :

Ce-î mai bun pe ist pămînt ?

Nu-î mai bun

Ca boul bun,

Că rêsórnă brasdă négră

Și revarsă pâne albă.

Iar se scaldă

Și se 'ntrébă :

Ce-î mai bun pe ist pămînt ?

Nu-î mai bun ca óia bună,

Că ea vara te hrănesce

Și érna te încălđesce.

Iar se scaldă

Și se 'ntrébă :

Ce-î raiul pe ist pămînt ?

Raiul este primăvara,

Când înverđese toți câmpii

Și înfrunđese copacii,

Și înflorese florile

Și 'mpodobese luncile,

Luncile,

Dumbrăvile

Și tóte pădurile...

Noi umblăm și colindăm,

Pe la gasde ne 'nchinăm,

C'aș'a lăsat Dumneđeû...

Streșină de busuioc,

Da-v'ar Dumneđeû noroc;

Streșină de mintă creță,
Da-v'ar Dumneșeu viéță,
Să trăiți, să 'mbetrâniți,
Ca florile să 'nfloriți,

Ca copacii să 'nverdiți
Și ca ei să 'mbetrâniți
Întru mulți ani fericiți!

Intâia variantă.

(Din Pătrăuț, sat în distr. Sucevei, dict. de Niculae Puiu și com. de Ioan Puiu, stud. gimn.)

Grecii fac o mănăstire,
Domnul Dumneșeu!
Grecii o fac, Turcii o desfac,
Domnul Dumneșeu!

Nu-î făcută după plac.
I-au făcut nouă altare
Despre răsărit de sóre.
Cocoși negri c'aú cântat,
Zorî de ți s'aú rěvărsat,
Preoții 'n slujb'aú întrat,
Și ei mîndră slujbă cântă.

Dară slujba cine-ascultă?

C'o ascultă

Maica Sfintă

Cu fiuțul seú în brațe.

Slujbă sfintă

C'o ascultă

Și din gur' așa cuvîntă:
Ce-î mai bun pe est pămînt?

Boul este cel mai bun,
Că rěstórnă brasdă négră
Și revarsă pâne albă
Și hrănesce lumea 'ntrégă.

Slujbă sfintă

C'o ascultă

Și din gur' așa cuvîntă:
Ce-î mai bun pe est pămînt?

Calu-î mai bun pe pămînt,

Pórtă óse

Păcătóse,

Cum le duce

Așa le-aduce.

Slujbă sfintă

C'o ascultă

Și din gur' așa cuvîntă:
Ce-î mai bun pe est pămînt?
Óia este cea mai bună,
Că ea ne dá nouă lână,
Și 'ndulcesce,
Și 'ncăldesce,
Și de frig că ne scutesce.

Slujbă sfintă

C'o ascultă

Și din gur' așa cuvîntă:
Ce-î mai bun pe est pămînt?
Bună-î vița vinului
La casa Românului,
Bună-î vara,
Primăvara

Și cu tómnă cea bogată,
Că-î de tóte 'ndestulată.
C'asa-î dat de Dumneșeu
Și de prea scump fiul seú
Să umblăm,
Să colindăm,

L'aste gasde să'nchinăm,
Să'nchinăm spre sănătate
S'aibă peste an de tóte.
Sănătatea întră 'n casă,
Bogăția sus pe masă,
Rēmăi, gasdă, sănătósă,
Póte n'ai fost bucurósă
De-atăția óspeți la casă!

A doua variantă.

(Din Ilișesci, sat în distr. Gura-Homorului, dict. de Vasile Ungurean.)

Colo 'n dél,
 După dél,
 Florile dalbe!
 Este-un tēju
 Și-un feredeu,
 Florile dalbe!
 Și se scaldă Dumneđu,
 Dumneđu
 Cu fiul sēju.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrébă:
 Ce-î mai bun pe-acest pămînt?
 Bunu-î boul sălécu,
 Că răstórnă pămîntu
 Și revarsă griu roșu.
 Tot se scaldă

Și se 'ntrébă:
 Ce-î mai bun pe-acest pămînt?
 Bunu-î calul sălécu,
 Că el îți pórtă trupu
 In trezie
 Și 'n beție
 Și la timp de grea urgie.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrébă:
 Ce-î mai bun pe-acest pămînt?
 Bună-î óea sălécu,
 Cât trăesce
 Te 'ndulcesce,
 Te 'ndulcesce
 Și hrănesce,
 Dacă móre te 'ncălđesce!

A treia variantă.

(Din Stupca, dict. de Maria Bud și com. de Ioan Brătean, stud. gimn.)

Colo 'n jos pe prundurele,
 Florile dalbe!
 Jócă douě rîndunele,
 Florile dalbe!
 Și tot jócă
 Și se 'ntrébă: (1)
 Ce-î mai bun pe-acest pămînt?
 Ce-î mai bun
 Ca boul bun,
 Că răstórnă pămîntu
 Și revarsă griu roșu.
 Și tot jócă
 Și se 'ntrébă:

Ce-î mai bun pe-acest pămînt?
 Ce-î mai bun
 Ca calul bun,
 Că te duce
 Și te-adece
 In trezie
 Și 'n beție.
 Și tot jócă
 Și se 'ntrébă:
 Ce-î mai bun pe-acest pămînt?
 Ce-î mai bun ca óia bună,
 Că hrănesce
 Sufletele

(1) O altă variantă din Bălăcena, dict. de Vârvara Findrihan și com. de Gheorghe Boca, stud. gimn. se începe așa:

Colo jos pe prundurele
 Se scald douě turturele,
 Tot se scald
 Și se 'ntrébă.....

Și *învesce* (1)
 Trupurele.
 Colindița nu-î mai multă,
 Trăiască cine-o ascultă!
 Sus la cer o înălțăm,
 Jos la gasde o 'nchinăm,

O 'nchinăm cu veselie
 Și cu mare bucurie,
 C'am ajuns St. Crăciun
 Veselos
 Și frumos
 La născerea lui Christos!

A patra variantă.

(Din Todirescî, sat în distr. Sucevei, dict. de Ioan Rădășan și com. de Nicolae Rădășan, stud. gimn.)

Colo 'n jos și mai în jos,
 Pe cel câmpușor frumos,
 Sunt doi meri mîndru'nfloriți
 Și doi perî într'auriți.
 L'acei meri
 Și-acei perî
 Pică două lumînări,
 Pică două,
 Pică nouă,
 Pică două-zeci și nouă,
 Să se fac' un feredeu,
 Să se scalde Dumneșeu,
 Dumneșeu
 Cu fiul său.
 Ei se scaldă
 Și se 'ntrebă:
 Ce-î mai bun pe ist pămînt?
 Nu-î mai bun
 Ca boul bun,
 Că răstornă brasdă neșă

Și revarsă pâne albă,
 Și revarsă grîu frumos
 Ca și fața lui Christos.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrebă:
 Ce-î mai bun pe ist pămînt?
 Nu-î mai bun
 Ca calul bun,
 Duce oșe
 Păcătoșe,
 Cum le duce
 Așa le-aduce.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrebă:
 Ce-î mai bun pe ist pămînt?
 Nu-î mai bun ca oia blîndă,
 Că 'ncălșese
 Și 'ndulcesce
 Și pe stăpân îl hrănesce!

A cincea variantă.

(Din Frătăușul-vechiu, sat în distr. Rădăușului, dict. de Toader Vătăman și com. de Laurenti Vătăman, stud. gimn.)

Sculați boeri și cuconî,
 Că vè vin colindători
 Nôptea pe la cântători.
 Dar boerul nu-î acasă,
 Că s'a dus la Ros-Pietros

Să-l aducă pe Christos
 În chilie
 De tămăie...
 S'a sculat un cuconăș
 Și-a aprins un fânăraș

(1) *Invesce* = învêlesce, îmbracă.

Și mi se primblă prin casă
De la ușă pân' la masă;
Tot se primblă
Și se 'ntrebă:
Ce-î mai bun pe ist pămînt?
Nu-î mai bun
Ca boul bun,
Că răstórnă brasdă négră
Și hrănesce lumea 'ntregă,
Și sémēnă griu de vară
Și-alungă fómea din țară.
Tot se primblă
Și se 'ntrebă:
Ce-î mai bun pe ist pămînt?

Nu-î mai bun
Ca calul bun;
Pórtă óse
Păcătóse
Ca și colind'ast' frumósă.
Tot se primblă
Și se 'ntrebă:
Ce-î mai bun pe ist pămînt?
Nu-î mai bun ca óia bună,
Că ne 'ncălđim cu-a ei lână,
Cu lâna ei ne 'ncălđim
Și cu fructul ne hrănim.
Sus, maî sus v'am înălțat,
Cât am sciut v'am urat!

A șésea variantă.

(Audiță de la un fecior din Voloca, sat în distr. Cernăuțului.)

Colo 'n vale la Buzău,
Este-un mîndru feredeu
Și se scaldă Dumneđu, Dumneđu
Dumneđu cu fiul seđu.
Tot se scaldă
Și se 'ntrebă:
Ce-î maî bun pe-acest pămînt?
Ce-î maî bun
Ca calul bun,
Pórtă óse
Păcătóse
Ca colead'asta frumósă,
Cum le duce, așa le lasă.
Tot se scaldă
Și se 'ntrebă:
Ce-î maî bun pe-acest pămînt?
Ce-î maî bun

Ca boul bun,
Merge pe-ogor rumeğând,
Brasdă négră răsturnând
Și griu roșu semēnând;
Brasdă négră-mi prăvălesce
Și griu roșu-mi rēsădesce,
Tótă lumea se hrănesce.
Tot se scaldă
Și se 'ntrebă:
Ce-î maî bun pe-acest pămînt?
Ce-î maî bun ca óia bună,
Că ea ne dă fruct și lână,
Cu lâna ne încălđesce
Și cu fructul ne hrănesce,
Pe cel gol mi-l învėlesce,
Pe cel flămând mi-l hrănesce!

A șéptea variantă.

(Din Transilvania, com. de d-l Pavel Beșa.)

Colo 'n jos
Și maî în jos,
Și-al nostru Domn!
Este-un lepedeu frumos.

Și-al nostru Domn!
D'acela nu-î lepedeu,
C'acela-î un mîndru tēju,
Și se scaldă Dumneđu,

Dumnezeu cu fiul său.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrebă :
 Ce-î mai bun pe-acest pământ ?
 Ce-î mai bun
 Ca boul bun,
 Că răstornă pământul
 Și răsădesce griul.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrebă :
 Ce-î mai bun pe-acest pământ ?
 Ce-î mai bun
 Ca calul bun,

Că te duce
 Și te-aduce,
 Și-ți poartă păcatele
 Pe toate horaștele.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrebă :
 Ce-î mai bun pe-acest pământ ?
 Ce-î mai bun ca oia bună,
 Că ea vara te 'ndulcesce
 Și érna te încâlđesce!

III

PLUGUȘORUL.

Una dintre cele mai frumoșe și mai vechi datine românesce dînséra Sfîntului Vasile saú a Anului noú este *Plugușorul*.

Voidn a descrie acéstă datină frumoșă, trebuie să începem cu ceea ce ne spune despre dînsa poetul nostru bucovinén d-l V. Bumbac.

«Poporul român, — ție d-sa, — care se ocupă cu plugăritul și păstoritul, nu pretinde de la *Anul noú* alte daruri decăt un timp mănós pentru câmp și pentru vitele sale. De aicea se explică și întîmpinarea ce-o face dînsul aceluí călětor neobosit, din care se urzesc vécurile, se urzesc vecinicia.

«Românii întîmpină Anul noú cu mult alaiú, cu zurgăitul clopoțelilor, cu strigătul de «*mânași măi!*» și de «*hăi! hăi!*» cu pocnitul bicelor, în scurt cu simbolisarea aratului. Alte popóre ară și séménă numai primăvara și tómna. Românul ară și séménă chiar și în dricul ernei, ară în preséra și séménă în dîminéța Anului noú.

«Frumoșă este acéstă veche datină românescă, care desémnă cu colorí atăt de vii deprinderea principală a poporului nostru.

«Am đis că Românul ară chiar și în dricul ernei. Dar care

Român face această minune suprafiréscă? Aă dóră Românu**l** bărbat? Românu**l** serios? Ba nu! Ci Românu**l** cel tînér ca și anul ce so-sese; înțeleg cum că prunci**i** ară și séménă în anul cel mai de o vîrstă cu dînși**i**. Iar năintând cu timpul și vîrsta anulu**i**, so-sind dricul primăvere**i** și dricul tómné**i**, atunci ară și séménă Românu**l** cel serios, Românu**l** bărbat ca și anul ce pășese spre capét.

«Plugul Românu**l** este tras în genere de patru boi. Dară nu-mai fruntași**i** satelor pot să aibă câte patru boi, și prin urmare și plugul lor propriu. Săteni**i** ce**i** mijloci**i** aă de comun numai câte doi boi; pentru aceea se însoțesc câte doi vecin**i** și ară dimpreună țarinele. Insoțirea acésta pentru scopul aratulu**i** se numesce cu un termin tehnic *simbrie* (1), iară consoții respectivi se chémă *simbriași*. Românu**l**, mai cu sémă cel fruntaș, este mîndru de plugul sêu, de boii sêi, și de aceea anină un clopoțel de tînjala plugulu**i**, ca să atragă asupra sa atențiunea trecetórilor. Dar și alt-fel iubesce Românu**l** să cânte o doină, să fluere o horă, ținénd plugul de córne, să producă alaiu**l** pentru sine și pentru boureni**i** sêi, căci mare este bucuria Românu**l** când so-sese timpul aratulu**i**.» (2)

Iată cum îndătinéză Românu**l** bărbat a-și ară câmpiile sale: cu doine, cu hore, cu alaiu**l** și mai tot-dauna cu voe bună.

Să vorbim acum puțin despre modul aratulu**i** din séra Anulu**i** nou**l**, adecă despre *Plugușor*. Să vedem cum ară Românu**l** cel tînér în câmpia cea întinsă, încântátóre și mănósă a datinelor și reminiscențelor strămoșesci.

Băeții Românilor imitéză pe părinții lor. (3)

Cu câte-va țile mai înainte de sosirea aceste**i** sêrbătóri, își caută *simbriași* pe la colegi**i** lor vecin**i**, se însoțesc câte trei până la șese inși la olaltă, se îngrijesc de bice, harapnice, clopoțele, pe unele locuri chiar și de o *talancă* (4) în locul

(1) În unele locuri, precum d. e. în Ilișesci, se țice când întră în acésta însoțire: *a pune în plug*. — *Am pus cu cutare în plug*, adecă m'am însoțit cu dînșul la arat. Dar după ce s'aă însoțit, pórtă numirea tot de *simbriași*.

(2) V. Bumbac, *Serbarea Anulu**i** nou**l** la Români*, publ. în «*Albina*» an. IV, Viena 1869, No. 1.

(3) Se întîmplă, însă numai rare-or**i**, că umblă și câte o copilă de uréză împreună cu băeții, dar numai copile singure nu umblă nici o dată cu *Plugușorul*. Cu colinda umblă și ele, atât în ajunul Crăciunu**l**ui, cât și în séra spre Anul nou**l**.

(4) T. T. Burada, *Almanach musical*, an. II, Iași 1876, p. 62.

clopoțelelor, apoi de câte o traistă sănătoasă pentru incassarea câștigului comun, și în urmă de un *buhaiū*.

Ast-fel pregătiți cu toate cele trebuincioase îi găsesce presera Sfântului Vasile sau a Anului nou.

Bicele și *harapnicele* (1) le fac din fuior de cânepă, gróse, și mai adese-orî cu *plésnă* de mătasă, ca ast-fel, când pocnesc, să răsune mai tare și mai departe.

Buhaiul (2) e un instrument compus dintr'o putinică sau cofă deșértă, care se légă la gură cu o pele dubită de óie. La mijlocul pelii anină o șuviță de pěr de cal, care, fiind udată cu apă și trasă când cu o mână când cu alta, produce o vibrațiune ce séménă cu ragetul unui boū (3) depărtat, sau mai bine ȓicând cu al unui *buhaiū*, de unde se vede că-i vine și numirea. De la acest instrument vine ȓicala Românilor din Bucovina: *a umblă cu buhaiul*, ceea ce însemnéză tot atâta cât: *a ură de anul nou*.

În *Muntenia*, după cum ne spune d-l G. Dem. Teodorescu, întrebuintéză unii baeți de pe la orașe, afară de *buhaiū*, și un plug în miniatură, imitând cât se póte de bine adevăratul plug. Ei îl ornéază cu hârtii colorate și cu florî, îi pun un clopoțel sau două pe córne. Ceî de la țéră ieau chiar adevăratul plug cu un clopot mai mare, îl tîrăsc și merg cu el la fie-care casă de uréză. (4) De la acest plugușor în miniatură sau de la umblarea cu adevăratul plug, se vede că se trage și numirea acestei datine, adevcă a *Plugușorului*.

(1) Cu privire la aceste două obiecte voiú să însemnez că Româniî din Bucovina au pentru dînsele urmátóarele numiri: *biciū*, *sbiciū* și *sbicuț*, *biciușcă* și *sbiciușcă*. Tóte numirile acestea însemnéză *bice mici*, scurte și subțirele, ale căror *codăriște* însă la tóte e lungă; aceste bice servesc mai mult la mánarea cailor. *Harapnice*, *corbace* și *scorbace* numesc ei un fel de bice mai gróse, mai lungi și cu codăriștea mai scurtă decât a bicelor. Acestea servesc mai mult spre mánarea boilor.

(2) V. Alecsandri numesce acest instrument *boū* și-l descrie așa: «*Boul* consistă într'o sită de pele petrecută cu un fir gros de pěr de cal. Tragera firului prin pelea sitei produce un răget surd de boū depărtat.» V. *Poesii pop. ale Rom.*, Bucuresci 1866, pp. 391 și 392.

(3) T. T. Burada, *Almanach musical*, an. III, Iași 1877, p. 65; același op. an. II, p. 62 și 63. Tot aici se póte vedé și desemnul acestui instrument, care, după cum spune d-l Burada, *se află numai la Români*.

(4) *Incercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale pop. rom.*, Bucuresci 1874, p. 59.

Sosind acuma séra Anului nou, îndată ce apucă a se întunece, cei însoțiți încep a umblă și a ură de la casă la casă. Cei mai gureși dintre acești gingași plugari reciteză (1) colinda aratului, stând aproape de ferestra casei, și o însoțesc cu sunetul unui clopoțel sau al unei talance, sau și cu al férelor de plug. (2) După fie-care pasagiū se repetesce refrenul «*mânați mē!*» sau «*mânați flăcăr!*» sau «*poeniți copii!*» Iar simbriașii, cari se înșiră în fața casei, departe unul de altul, ca să nu se plesnescă cu bicele, răspund cu toții într'un glas, strigând: «*hăi! hăi!*» și plesnesc în același moment voinicesce din bice.

Cel cu buhaiul se așeză în apropierea oratorului și, trăgând neconținut cu mâinile de șuvița cea de pěr, o face să răsune amarnic.

Alătura cu acesta stă un alt simbriaș cu o cofță de apă, în care, cel ce trage buhaiul, își mōie din când în când degetele, ca așa cōrda să producă un sunet mai puternic și mai pătrunđător.

Colinda sau *urarea* Plugușorului este fōrte frumoasă, cuprinde în sine fōrte multă poesie. Ea este întreșută de icōne vii și răpitoare, icōne precum le scie depinge numai poesia poporală. Ea se reciteză numai în séra Anului nou și putem đice că este unica care are nenumērate variante.

Iată una din mulțimea aceloră, dictată de Simeon Muntean, agricultor român din Reusenī, sat în Bucovina:

Séra Sfintului Vasile
Fie-vē boeri de bine!
Séra Sfintului Vasile
De multisor a 'nserat,
Dar noi am întârđiat
Și la boeri n'am urat;
Și-a fost vremea mai de mult,
Dar noi nu ne-am priceput,
Tot ca băeți am făcut;
A fost vreme de cu séră

Dar noi n'am băgat în sémă!
Mânați mē!
— Hăi! hăi!

De când noi umblăm
Și urăm
Curți c'acestea nu aflăm,
Așa nante,
Minunate,
Pe temelii așezate

(1) De óre-ce colinda Plugușorului nu se cântă ca cele-lalte colinde, ci numai se declamă, *se uréză*, de aici vine că în Bucovina se mai đice acestei datine și *a umblă cu uratul*.

(2) V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 391.

Și de bun meșter lucrate.

Mânați măi!

— Hăi! hăi!

Stați feciori și nu urați,

Bine sémă vè luați,

In bote vè răzimați,

La păreți vè lăturați,

La copile vè uitați,

La copile frumoșele,

La neveste tinerele.

Mânați măi!

— Hăi! hăi!

Intr'o sfintă ți de Joî,

Cu feciori cu-amîndoi

Jupân gazda s'a sculat,

Pe ochi negri s'a spelat,

La icóne s'a 'nchinat,

S'a șters pe-un șervet de in,

Să-î fie cheful deplin,

Haine noue a 'mbrăcat,

Harapnicul și-a luat,

Afară a alergat,

Slugile și le-a chemat,

Și lor că le-a poruncit

Să-î dea calul cel iubit.

Trageți măi flăcăi!

— Hăi! hăi!

Slugile s'a 'ntârđiat,

Calul iubit nu i-au dat.

El la grajd a alergat,

In sulii s'a răzimat,

Pe-un cal graur s'a'runcat,

Pe-un cal graur

Cu șea de-aur,

Cu friu de mărgăritari

Ca la boerii cei mari,

Și cu scările de-argint,

Carî n'am vèđut de când sint.

Ia măi mânați măi!

— Hăi! hăi!

Și după ce-a 'ncălicat

In tîrg la Dorohoiu a alergat,

Doisprece juncani a neguțat,

Negri ca corbul,

Iuți ca focul,

Unde călcă

Balta secă,

Brósca strigă:

Oacaca! oacaca!

Fugi, moșule, că te-a mîncă!

Ia măi îndemnați flăcăi!

— Hăi! hăi!

Și după ce-a neguțat

Acasă că s'a 'nturnat.

Și cum a sosit acasă,

Pe plugari i-a pus la masă,

Și-a gândit, și-a cugetat:

Unde-ar merge la arat?

Séma bine și-a luat,

Plugurile și-a gătat,

Plugarilor că le-a dat,

Și i-a pornit la arat

Pe délul *Galileului* (1),

Care-î place grîului.

Indemnați flăcăi!

— Hăi! hăi!

Plugari-au prins a ară

Brasdă négr' a răsturnă

Și grîu roșu a revărsă,

Grău de vară (2)

Cu secară,

Să rêsară

(1) Unii spun, *délul Garareului*, în loc de *délul Galileului*.

(2) Românii numesc grîul ce-l sémănă primăvara: «grîu de vară», iar cel ce-l sémănă tómnă: «grîu de tómnă».

Până 'n séră,
S'alunge fόμεa din țeră ;
Grîu de vară arnăut,
A dat Domnul s'a făcut,
La anul a da mai mult.
Pocniți mēi !
— Hăi! hăi!

Iar boerul Dumnea-luī,
Ce ca dînsul altul nu-ī,
S'a dus la lună,
La sēptēmână
Pe-un cal bun
Cu șea de prun,
Cu picîórele de-alun,
Să vadă grîul de-ī copt?
Grîul eră copt,
Rēscopt:
In paiū ca trestia,
In spic ca vrabia,
In grăunț ca mazērea.
Plesniți mēi!
— Hăi! hăi!

Boerul s'a bucurat,
De călare s'a plecat
Și trei spice a luat,
In buzunar le-a băgat.
Acasă că s'a 'nturnat,
In curte că s'a băgat,
Pe masă le-a aruncat,
In curte s'a luminat.
Mânați mēi!
— Hăi! hăi!

Cucóna s'a supērat,
Că e pâne de lucrat.
Dar boerul Dumnea-luī,
Ce ca dînsul altul nu-ī,
Nici în sémă n'a băgat,

In târg iute-a alergat,
Pe ulițe-a apuceat.
Pe ulița mică
N'a aflat nemică,
Pe ulița mare
A aflat fier și oțel de vîndare.
Ia mai mânați mēi!
— Hăi! hăi!

Boerul s'a bucurat
Și pe loc a cumpērat
Mai multe oca de fier
Și de oțel,
Și s'a dus la *Ile* (1) țiganu,
Care bate bine cu ciocanu,
Și-a făcut secerēle
Mărunțele
Cu zimții de viorele
Pentru fete frumoșele
Și neveste tinerele,
Cu mănunchiurī de căpșună,
Cu-adevēr, că nu-ī minciună.
Ia mai trageți flăcăi!
— Hăi! hăi!

Și-a strîns nepoți și nepoțele,
Tot copile frumoșele
Și neveste ochișele,
Și nisce babe bētrâne,
Care sciū *haru* (2) la pâne,
Și cu ele 'n cîmp s'a dus
Și la secerat le-a pus.
Care cu drēpta trăgea
Postata (3) mī-o și gătîa,
Care cu stînga trăgea
Snopul că mi-l și făcea
Și 'n jumătătī mi-l punea.
Mânați mēi!
— Hăi! hăi!

(1) *Ile* în loc de *Ilie*. Acēstă numire, mai cu sémă la Româniī din Reusenī, este fórte usitată.

(2) *Adecă*: care sciū rîndul, trēba pânī, care se pricep bine la secerat.

(3) *Postatā* numesce poporul o bucată de loc cât cuprinde un șir de secerători sau prășuitoři, când seceră sau prășesc (sapă).

Dar' boerul se gândiã,
 Se gândiã, se resgândiã:
 Unde-ar face *aria*? (1)
 Dar el mult nu s'a gândit,
 Ci pe loc mi-o-a și făcut:
 In fundul pãmîntului,
 In *veliștea* (2) vîntului,
 Cu fața de-aramã
 Nebãgatã 'n sémã,
 Și c'un stilp de-argint,
 Car' n'am vëdut de când sînt.
 Ia mai mânați feciori!
 — Hã! hã!

Și-a scos nouë epe
 Sirepe
 De nouë ai sterpe,
 Cu copitele de-argint,
 Ce prind bine la pãmînt...
 Cu copitele trierauã,
 Cu coðile *felezuia* (3),
 Cu nãrile vînt făceaù,
 Cu urechile 'n saci puneau,

Nicî cãuș nu trebuia,
 Cu dinții înțãpușau (4).
 Bunî de mórã mi-î gãtiau.
 Ia mai mânați mõi!
 — Hã! hã!

Și-a 'ncãrcat nouë carë
 De povórã,
 Nouë carë țerãnesci,
 Nouë *harabale* (5) boeresci,
 Și-a purces
 La mórã la Ivãnesci.
 Mânați bæteți!
 — Hã! hã!

Dar' morãrița,
 Iute ca crița,
 Când a vëdut atãtea carë
 Cu povórã,
 A pus cõda pe spinare
 Și-a *tulit-o* (6) 'n lunca mare.
 Trageți bæteți!
 — Hã! hã!

Dar' ei aù dat *hãisa* 'n loc (7)

(1) Mai de mult, când Romãniî nu aveaù șure (standole) unde sã-și imblãtëscã pãnile, făceaù *arii* sub cerul liber și pe acestea imblãteaù ei pãnile cele albe aù cu imblãciile, aù cã le trieraù cu caii. Romãniî cei sërmanî pãnã și în ðiua de astãði imblãtësc pãnea cea albã pe asemenea *arii*.

(2) Sub «*veliștea vîntului*» se înțelege aici «*în fața vîntului*», unde suflã vîntul mai tare, și prin urmare este mai lesne de vînturat pãnea.

(3) *A felezuî* înseamnă a alege grãunțele din plëvã cu ajutorul unei mãture late, care se numesce *felezóie*.

(4) De multe ori lëgã Romãniî gura sacilor, mai ales când aceștia sunt tare plini, nu numai cu ațe, ci și cu un fel de țãpușele mici, cu cari în țãpușezã marginele gurei sacilor, și apoi le strîng cu ațe pe sub țãpușe. La acest fel de țãpușe se face aici alusiune.

(5) *Harabalele* sunt un fel de care mari, pe cari le întrebuintezã mai cu sémã boerii la cãratul pãnilor.

(6) *A tulî* înseamnă a fugi. — *A tulit-o la fugã*, — *a tulit-o la sãnãtósã*, adecã: *a fugit*.

(7) *Hãis* se spune boilor când aù sã cãrnëscã în mânia stãngã. *A da hãisa* înseamnă a apucã în mânia stãngã. *A da hãisa 'n loc* înseamnă a întõrce carul în mânia stãngã îndërët, pe aceeași cale pe care a venit mai înainte. *Hãisa*, în loc de: *în mânia stãngã*, se întrebuintezã de alt-

La móră de la *Mitoc*. (1)
 Dar' la móră la Mitoc
 Nu eră apă 'n *lătoc*
 Cât să bee-un biet boboc.

Mânați măi!

— Hăi! hăi!

De-aici iară s'aũ luat,
 Mai departe c'aũ plecat
 La móră la *Brădățel*. (2)
 La móră la Brădățel
 Intr'o puțină cu zer
 S'a 'necat o vacă c'un vițel,
 Și 'ntr'o ólă cu *chișlég* (3)
 Sa 'necat o babă c'un moșnég.

Trageți feciorași!

— Hăi! hăi!

Dar' ei ómenī treji la minte

Aũ pășit iar mai 'nainte
 Pân' la móră la *Bulaiu*. (4)
 Iar la móră la Bulaiu
 Se băteau șórecii de doi a
 Pentr'o cójă de mălaiu
 Uscată de nouë ai.

Ia mai mânați măi!

— Hăi! hăi!

Dar morariul sta în vatră
 Cu gura căscată,
 Cu móră stricată,
 Ghibos

Dar bun minteos,
Butac (5)

Dar bun de cap.

Mânați măi!

— Hăi! hăi!

mintrelea și în vorba de tóte țilele, mai ales spre arătarea direcțiunii unei căi. Așă se țice: Apucă de-acolo și-acolo *hăisa*, în loc de: apucă în stânga sau în mâna stângă.

(1) În Bucovina, după cât știu eũ, există patru locuri cu numirea de *Mitoc*, și anume: *Mitocul-Dragomirnei*, sat spre miețul-noptii-răsărit de Suceva; *Mitocul-armenesc*, mânăstire armenescă și o jirebie de țarină spre apus-améđi de la Suceva; *Mitoc*, câte-va odăi împărătesci în ținutul Rădăuțului; și în urmă *Mitoc*, o bucată de țarină spre răsărit de satul *Drăgoesci*, unde în vechime s'a aflat și o biserică de pĕtră, a cǎrei urme însă acuma abiă se mai pot cunoșce. Aici cred că se face alusiune la *Mitocul-armenesc*, pentru că nu departe spre améđi de acest Mitoc se aflaũ mai de mult iazuri cu mori.

(2) Despre acéstă móră mai există în Bucovina încă și următórea chiuitură, pe care am auđit-o de la un Român din satul Berchișesci:

La móră la Brădăței

S'a 'necat o babă 'n zer,

Și m'aũ pus păcatele

S'o rădic cu spatele.

(3) *Chișlég* numesce poporul din Bucovina laptele de vacă prins, încheat.

(4) *Bulaiu* se numesce o bucată de țarină, precum și un iaz mare de pe hotarul satului *Bosancă*, în ținutul Sucevei. La ieziura acestui iaz se află mai de mult o móră, care însă eră fórté arare-orī cercetată de măcinători. Acum mi se pare că nu mai există nici móră, nici iaz.

(5) *Butac* însemnă: prost, tǎntălău. Explicarea oratorului.

Da móra sta pe-o costiță,
 Pășeă frunzi de dumbrăviță
 Și cu frunze de căpșună,
 Cu-adevăr, că nu-î minciună.

Ia mai mișcați băeței!
 — Hăi! hăi!

Dar morariul meșter mare,
 Mămulica cui îl are!
 Cu luléua 'n dinți,
 Cu dinții rînjiți,
 Cu ochii boldiți,
 Cu ochii de steclă,
 Cu dinții de greblă,
 Care, când te uitaî la dînsul,
 De-auna te și umflă rîsul,

A luat o scăfiță
 Cu trei tărițe,
 Și-alergă
 Și tot strigă:
 Prrrr! prrrr! și nea, nea, nea!

Móra stă
 Și se uită.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Și cu srafa de tărițe
 O amăgi pe portiță.
 Și i-a dat un pumn în cap
 Și-a așezat-o pe dulap,
 Și i-a dat un pumn în șele
 Și-a așezat-o pe măsele,
 Și i-a dat un pumn în splină
 Și-a așezat-o pe făină,
 Și i-a dat un pumn în gură
 Și făina prinse-a cură.

Dară nu curgeă făină,
 Că curgeă aur și mărgăritari
 În curțile D-vóstră boeri mari.

Ia mai mânați miei!

— Hăi! hăi!

Dar boerul Dumnea-luî,
 De părere bună
 Că-î făina bună,
 A luat făina în póla mântalei
 Și a turnat-o 'n *chelna* (1) ha-
 [rabalei,

A luat-o 'n póla sumanului
 Și-a turnat-o 'n *chelna* carului.

Indemnați băeței!

— Hăi! hăi!

Și după ce-a gătit,
 Caréle-a pornit.
 Caréle scârțiaă,
 Galbenii curgeaă.
 Domnu gasdă 'n cușmă-i pu-
 În buzunariū îi isbiă, [neă
 Acasă se porniă.
 Acasă când sosiă,
 Boii mugeaă,
 Harabagii din biciuști poc-
 [niaă,
 Argații porțile deschideaă.

Pocniți băeței!

— Hăi! hăi!

Dar jupâneșa Domnia-Sa
 Când auđiă
 Porțile deschidënd,
 Caréle scârțiind,

(1) Mai de mult aveaă Româniî din Bucovina datină de a face la capătul coșului dinainte al carelor un fel de fund încovoiat, care de deșupt eră nemijlocit prins de coș, iar partea de-asupra se prindeă saū cu nisce lăntșóre, saū cu gânjuri de nuele de mestécăn, de salcie saū și de fag, așa că într'insul se puteă și ședé. Acest fund se numesce *chelna*. Astăđi se află mai mult numai la carele harabagiilor.

Boii mugind,
 Harabagiî din biciuști poc-
 S'a sculat [nind,
 De pe-un pat
 Mîndru, rotat,
 Din papuci plioscâind,
 Din rochiță vînt trîgînd,
 C'un tulpan cîrămiđiû,
 Cu fes negru, narangiû,
 C'așă-î lucru cilibiû:
 Cu mîni mîndre, sopenite,
 Ca garófele 'nflorite.

Mînați flăcăi!

— Hăi! hăi!

Și s'a luat din cămară
 În cămară
 Pân' la a noua cămară
 Și-a găsit o sită rară
 De năgară,
 Și vedînd-o că-î prea rară
 I-a dat brînci pe uș' afară.

Trageți ficiorași!

— Hăi! hăi!

Și-aducîndu-și ea aminte
 Că mai are multe site,
 A mers puțin mai naite
 Și-a găsit o sită desă
 De mătăsă
 Pentru plugărași alésă,
 Și-a adus-o 'n nuntru 'n casă,
 Și-a cernut în sită și covată,
 Și-a cernut făina tótă.

Mînați bățeți!

— Hăi! hăi!

Și-a făcut un colăcel,
 De-a dragul să cați la el,

Colac mîndru și frumos
 Ca și fața lui Christos,
 Pentru plugari de folos.
 Și l'a pus în cuiu din jos,
 Să fie ușor de scos.
 Și l'a rupt în două
 Și ne-a dat și nouă.
 Și l'a rupt în trei
 Și-a dat lui Andrei.
 Și l'a rupt în patru
 Și-a dat la tot satu.
 L'a rupt într'o mie
 Și mî-a dat și mie.

Mînați mîi!

— Hăi! hăi!

Am mai ură, ură, ură,
 Da ni-î că vom înseră.
 Și decît vom înseră
 Pe la curțile Domniilor-vóstre,
 Mai bine pe la bordeele nóstre.
 Că curțile Domniilor-vóstre
 Sunt tot cu var vîruite
 Cu șindil'acoperite,
 Cu cătramă cătrămite (1),
 Dar' tot mai bine să 'nserăm
 Pe la bordeele nóstre,
 Ce-s cu baligă lipite,
 Cu posderie-acoperite.
 De bune, de rele,
 Noi ne odihnim în ele.

Mînați mîi!

— Hăi! hăi!

Am mai ură, ură, ură,
 Da ni-î că vom înseră,
 Și noi nu suntem de pe-acolea,
 Că suntem de la Buda-veche
 Unde mîța streche,

(1) Sub *cătramă* înțelege poporul un fel de venin. De la acest cuvînt vine apoi și dicala «*m'am încătrămit*», adecă: m'am supărat, că nici a vorbi nu pot, m'am împetrit la inimă.

Și motocu
 Nu-și află locu,
 Și-un motoc
 Nu-și află loc
 Intr'un fund de poloboc.
 Mânați bățeii!
 — Hăi! hăi!

Am mai ură, ură, ură,
 Ne temem c'om înseră

Și nu suntem de pe-acoleă,
 Ci din munți întunecoși.
 Să fiți, boeri, sănătoși.
 Sara Sântului Vasile
 Să vă fie tot spre bine,
 La mulți ani cu sănătate,
 S'aibă și plugarii parte!
 Ahooo! hahooo!
 Opriți copii!

În timpul acestei urări, cei-lalți simbriași, cari nu vorbesc, nu încetază de a tot plesni amarnic din harapnice, în cât tot satul e deșteptat și prevenit ast-fel de acéstă visită, de acéstă colindare.

Modul de a pronunța versurile, verva, conținutul lor, trăsnitul său pocnitul bicelor și credința că urarea aduce fiecărei case îmbelșugare, fertilitate, abundență de produse și prosperitate în tot cursul anului, care începe, — tóte umplu de bucurie inima săténului român, care, întrebat de ce se fac, răspunde cu refrenul din colinde:

Așă-î legea din bătrâni,
 Din bătrâni, din ómeni bunî! (1)

În satul său târgul unde se află acéstă datină, nu umblă numai o cétă sau două de băeți a ură, ci mai multe de odată. Din tóte părțile se aud pocnetele bicelor, zurgăitul clopoțelilor, mugetul său ragetul buhaiului și strigăte de «*mânați mēi!*» și «*hăi! hăi!*»

Intreg satul murmură.

Și când două cete se întilnesc la o casă, una uréză, iar cea-laltă așteptă până ce sfirșesece cea dintâiu și apoi începe și ea. Prin acéstă așteptare însă nu se nasee între plugărași nici o neînțelegere sau cértă. Iar ai casei îndată cunosc când sfirșesece o cétă și începe cea-laltă, atât de pe modul urării, cât și de pe cuprinsul acesteia.

E de însemnat încă și aceea, că *buhaiul* precum și *plugul* nu sunt de neapărată lipsă la umblarea cu uratul, ci acestea se ieaă numai pentru a atrage mai tare atențiunea, pentru

(1) G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice*, p. 61.

a face mai mare alaiu și a imită mai bine aratul. De aceea nu fie-care ceta de baeti le ieà cu sine când umblă a ură. Insa clopoțelul nu lipsesce nimėruı; chiar și numai un singur baiat, de merge a ură, ieà cu sine un clopoțel sau talancă, cu sunetul cărora acompaniază versurile. Fără de acestea, după părerea poporului, puțin s'ar deosebì *urarea* Plugușorului de cele-lalte colinde, sau, mai bine đis, atunci datina Plugușorului nu s'ar numi *Plugușor*.

«*Colinda Plugușorului*, đice d-l Burada, vorbind despre aratul pămintului cu plug cu doi-spre-đee boi, despre semėnatul griului, seceratul, măcinatul lui și altele, erà natural ca *buhaiul*, care imiteză mugetul boilor ce trag la brasdă, să fie tot-deauna însoțit și de un clopot sau talancă. Și aceta, fiind-că la noi s'a păstrat obiceiul ca tot-deauna, când sunt mai mulți boi sau și alte animale la un loc, să aibă unul din ele un clopot sau o talancă aninată de gât.» (1)

Clopotul și buhaiul sunt așa dar semnele caracteristice externe ale Plugușorului.

Cei ce umblă cu buhaiul, aceia sciù mai bine a ură. Ura-rea sau colinda lor e în genere și mai lungă, mai frumoasă și întreșută de icone mai vii și mai răpitore. A celor-lalți e de multe ori mai scurtă, însă nici acesteia nu-ı lipsesce nimica din frumusețe. Spre încredințare, mai reproduc aici o variantă a acestei urări, ceva mai scurtă decât cea de mai înainte, pe care asemenea am auđit-o de la un Român din Bucovina. Iată-o:

Hohaho! sar'a 'nserat,
La domnul N. n'am urat.
Iar domnul N. s'a sculat
Intr'o Joı de dimineta
Când bateau zorile 'n fața,
Pe ochi negri s'a spēlat,
Lui Dumneđu s'a 'nchinat.
Iar nevasta lui frumoasă,
Sprintină și drăgostosa,
Un *știr* (2) alb pe mână i-a dat,

Domnul N. s'a șters curat
Și la ocol a plecat,
Și din ocol a luat
Doi-spre-đee boi bourei
In coda cudalbei,
In frunte țintatei,
In trup de-o mie de lei.
Mănați baetei!
— Hăi! hăi!

(1) *Almanach musical*, an. III, p. 65 și 66.

(2) *Știr*, provincialism în loc de *ștergar*. Sub aceta formă se întilnesc mai adese-ori în poesia populară.

Și cu plugul Dumni-sale
S'a dus domnul N. să are
Délul Galileului,
Care-î place grîului.
Și-a arat tot în lungiș
Și 'n curmeșiș,
Și-a arat de diminéță până 'n

[sară,

Și-a resturnat un corn de țară.
Iar de la amiađi și până 'n

[sară

S'a aninat plugul într'un coș
[de rîmă

Și s'a făcut tot fărîmă.

Ia mai ăiceți băețel!

— Hăi! hăi!

Domnul N. s'a supêrat,
Că plugul i s'a sfărmat.
Pe-un cal alb a 'ncălicat
Și la oraș a plecat,
Și-a cătat cât a cătat,
Dar meșter bun n'a aflat.
Și când eră mai scârbit,
Atunci iată c'a eșit
Faraon (1) cel mare
Cu barosul în spinare
Și cu foii în picîóre,
Și s'a dat iute-a foî,
Fierele-a le oțeli,
Și foî și oțeli,
Plugu 'ndată mi-l tocmî.

Mânați flăcăi!

— Hăi! hăi!

Domnul N. se bucură
Plugul iute și-l luă,
Și cu dînsul se 'nturnă
Și 'n brasdă iară-l băgă,
Brasdă négră rêsturnă

Și grîu roșu semănă.
Grîu de vară
Să rêsară
Până 'n sară,
Până mâne să se cócă,
Colac mîndru ca să facă,
Și s'aducă mâne
Lui Dumneđeū pâne.

Mânați băețel!

— Hăi! hăi!

Și când sórele-a sfințit,
Domnul N. din câmp s'a pornit
Și acasă mi-a venit
Fórte bucuros
Și voios,
Și s'a culcat
Pe un pat
De diamant...

Pocniți copii!

— Hăi! hăi!

Intr'o Joî de diminéță,
Când băteà zorile 'n față,
Domnul N. iar s'a sculat,
Pe ochi negri s'a spelat,
Lui Dumneđeū s'a 'nchinat.
Iar soția Dumni-sale
Un știr alb pe mâni i-a dat,
Domnul N. s'a șters curat
Și la grajd a alergat
Și pe-un cal a 'ncălicat,
Pe-un cal graur
Cu șea de aur,
Cu poteóve de argint,
Ce prind bine la pămînt,
Unde călcă
Balta secă,
Brósca strigă:
Oacaca! oacaca!

(1) Intre multe alte porecle ce dau Româniî Țiganilor este și aceea de *Faraon*. Sub *Faraon* înțeleg ei numai pe Țigani.

Fugă, lele, că te-a mâncă!

Poeniți bățeii!

— Hăi! hăi!

Și-a mers la luna,

La săptămâna,

Să vadă grîul de-î copt.

Iar grîul eră copt

Răscopt:

In paiu ca trestia,

In spic ca vrabia,

In grăunț ca mărgăritariul...

Mânați flăcăi!

— Hăi! hăi!

Domnul N. s'a bucurat,

Și pe loc mi-a și plecat

In țera cea unгурéscă,

Secerele s'arvunăscă,

Și s'a dus

Și-a adus

Secerèle

Mărunțèle

Cu mănunchiù de viorele

Pentru fete tinerele

De séma drăguțèi mele.

Și-acasă cum a sosit,

Secerătorî a tocmit,

La secerat î-a pornit:

Unii secerau,

Unii snopi legaù,

Unii în cară-aruncaù

Și la arie plecaù.

Plesniți flăcăi!

— Hăi! hăi!

Și-a scos Domnul N.

Din grajdul Dumi-sale

Douè-spre-țece epe

Sirepe,

Cu coșile călăcănite,

Cu copitele zugrăvite.

Cu copitele trieraù,

Cu nările strănutaù,

Grîul că mi-l vinturaù,

Cu urechile 'n saci îl puneau,

De nici căuș nu trebuia.

Ia mai mânați mēi!

— Hăi! hăi!

Și după ce mi-a gătat

Tot grîul de trierat,

Domnul N. a încărcat

Douè-spre-țece carè

De povară

Și-a pornit la móră.

Dar ce fel de carè?

Carè de cele mocănite,

De bunî meșterî alcătuite:

Cu butuciù de scaiù,

Cu spițele de putrigaiù,

Cu ciolanii de *obadă* (1),

Că de când sunt și m'am făcut,

Așă grea povară încă n'am

[văđut.

Ia mai mișcați bățeii!

— Hăi! hăi!

Iară hóța de móră,

Când a văđut atâtea carè

Cu povară,

A pus códa pe spinare

Și-a fugit pe drum la vale,

Toceai ca și-o fată mare.

Mânați bățeii!

— Hăi! hăi!

(1) *Obadă* numesc Românii din Bucovina cuele cu care cos doi ciolanii de la roțile carelor. *Obede* sunt așa dară cuele cari țin ciolanii la roți.

Iar morariul meșter mare,
Mămulica cui îl are!

Cu briul de lână,

Cu ciocanu 'n mână,

C'o cojiță de mălai

Uscată de nouă ai,

Intr'un picior că săriă,

Móra că mi-o amăgiă,

Și pe loc că mi-o prindea,

Pe căpătâiu mi-o puneă.

Móra se porniă,

Galbenii curgeă,

Domnul N. se repeđiă,

Cu polonicu-i stringeă.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Și-a 'ncărcat iară

Două-spre-șecce caré

De povară,

Și s'a 'ntors de la móră,

Și-a mers la curtea Dumisale.

Iar soția Dumisale

Pe zăbrele se puneă

Și la Dumnia-lui priviă.

Și-apoi îndată s'a dat,

Mânicile-a suflicat,

Nisce mâni poleite

Ca nisce tânjeli pârлите.

Și-a intrat din casă

În casă

După sită desă

De mătasă

Pentru Dumnia-lor din casă,

Și din cămară

În cămară

După sită rară

De năgară

Pentru slugile de-afară.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Și-a cernut în sită și 'n covată

Și-a cernut făina totă,

Și-a făcut un colăcel,

De-a dragul să cați la el,

Colac mîndru și frumos

Ca și fața lui Christos,

Tot în patru împletit,

Pentru noi plugari gătît.

Trageți feciorași!

— Hăi! hăi!

Dar noi Domnule N.,

Noi ne rugăm Dumni-tale

Să ne dai vr'o trei parale,

Să ne cumpărăm mantale;

Că pe cea vale

Este viscol mare

Și ne frige la spinare.

Iar de nu, un bănișor,

Să-l punem în boldișor,

Sau vr'o câți-va *pușori* (1),

Să 'mpungem în boișori

Să mîrgă mai târișor,

Că-î nîpte și-i târđior.

Mânați flăcăi!

— Hăi! hăi!

Noi de urat am mai ură,

Da ni-i că vom înseră.

Și decât vom înseră

Pe la curțile D-vîstre

Cele nalte, șindelite

Și cu aur aurite,

Tot mai bine să plecăm,

S'ajungem și să 'nserăm

Pe la bordeele nîstre

Cele mici și tupilate,

Și cu baligă lipite,

Și cu stele-acoperite.

Mânați flăcăi!

— Hăi! hăi!

(1) *Pușor* se numește în Bucovina o monetă de argint în preț de 10 cr.

De urat am mai ură
 Ne temem c'om înseră,
 Și cărările ni-s încurcate,
 Ne-or apucă lupii de spate
 Și-or rămâne copilele nesăru-
 [tate.]

Ia mai trageți bățeii!

— Hăi! hăi!

Am mai ură, ură, ură,
 Dar ni-î că vom înseră,
 Și nu suntem de-acolea,
 Ci suntem din Buda-veche,
 Unde mâța streche,
 De la Buda-nouă,
 Unde mâța se ouă
 Și motocul miôrleşce,
 Sare N. și-l plesnesce.

Mânați miei!

— Hăi! hăi!

O altă variantă, așisderea din Bucovina, însă cu mult mai lungă și mai frumoasă decât cele reproduse în șirele de sus, e cea următoare:

Bună vremea,
 Bună vremea!
 Bade gasdă odihnesci,
 Orî numai ne amăgesci,
 Orî plugărași nu doresci,
 Căci te cam posomoresci.
 Noi cu plugul ne-am luat
 De cu séră ce-a 'nserat
 Și-am fi venit mai de mult,
 Dar noi nu ne-am priceput,
 Ca copiii am făcut;
 Dară și de acuma-î bine,
 Căci mâne-î Sântul Vasile.

Mânați bățeii!

— Hăi! hăi!

Am mai ură, ură, ură,
 Da ni-î că vom înseră,
 Și nu suntem de-acolea,
 Ci suntem din Câmpulung,
 Unde trag fetele 'n plug
 Și-o babă bêtrână
 De 'napoi le mânâ
 Cu un biciu de lână,
 Și când le plesnesce,
 Sângele țîșnesce.

Mai mânați bățeii!

— Hăi! hăi!

Am mai ură, ură, ură,
 Da ni-î că vom înseră,
 Și nu suntem de colea,
 Ci din munți întunecoși,
 Să fiți, boeri, sănătoși!
 Séra Sântului Vasile
 Să vè fie tot spre bine!

Opriți feiorii!

Ahooo! hahooo!

Intr'o Joî de diminéța
 S'a sculat badea din față,
 Diminéța s'a sculat,
 Pe ochi negri s'a spelat;
 Iar soția Dumi-sale,
 Prea cinstita gasdă mare,
 Un știr alb în mâni i-a dat,
 Și s'a șters pe mâni curat;
 Apoi iară s'a 'nturnat,
 Un pieptene și-a luat,
 Chica négr'a piepténat,
 In straiu nou s'a îmbrăcat,
 La icóne s'a'nchinat,
 Și eșind afară 'ndat'
 Din buciùm a buciùmât,

Slugile și-a adunat,
 Slugilor porunc'a dat
 In ocol de-aū alergat,
 Și-aū scos doi-spre-ḑece boi
 Dintre cei mai buni de soi:
 Boi, bourei,
 In cōdă cudălbei,
 In frunte țintăței,
 Micī de statură,
 Buni de trāsură,
 Cu cōrnele belciugate,
 Cu aur suflate.

Mânați băteți!

— Hăi! hăi!

Și-și luase bădișorul
 Tăvala și plugușorul,
 Cei doi-spre-ḑece bourei
 Și doi-spre-ḑece plugărei,
 Și-apoi mī-a plecat,
 S'a dus la arat
 La câmpul durat (1),
 La mēru 'nrotat,
 Pe-un deluț ascuțit
 Ca o dungă de cuțit,
 Ajungēnd
 Și 'ncepēnd,
 A brăsdat
 Și-a arat
 In lungiș
 Și 'n curmeḑis,
 Bradă négr'a rēsturnat,
 Griū de var'a rēvērsat,
 Griū de vară
 Cu secară
 Până 'n sară

Să resară,
 S'alunge fōmea din țară,
 Pe păgâni de pe hotarē,
 Griū mērunt
 Arnăut...
 Și-a dat Domnul, s'a făcut.
 Pe la vară și mai mult!

Mânați feciorei!

— Hăi! hăi!

Și-a arat cât a arat,
 De lumea s'a minunat.
 Iar dacă a 'nserat,
 Bade-acasă s'a'nturnat
 Bucuros,
 Veselos,
 C'a eșit griul frumos.
 Iar' după ce a 'noptat,
 Atunci, mări, s'a culcat
 Cu lelica într'un pat
 Mîndru, mare și 'nceingat,
 Cu scândurile de brad,
 Cu-așternutul de argint,
 Cu ciucuri până 'n pămînt,
 Cum n'am vēḑut de când sînt.

Mânați băteți!

— Hăi! hăi!

Dormind cu lelica 'n pat,
 Badea vis mîndru-a visat.
 Diminēta s'a sculat,
 Fața albă și-a spelat,
 Chica négr'a pieptēnat,
 Cu straiū nou s'a îmbrăcat,
 La icōne s'a 'nchinat,
 Domnului mi s'a rugat

(1) In loc de *dur* (*durus*). Poporul român mai înainte, pe când aveā locuri mai întinse, adese-orī lāsă ogōrele nearate cāte 7 ani, ca să le prilogēscă, pentru ca așa să se mai ingrașe și să devină mai productive. Când voiaū a le sparge, a le ară, atunci înjugaū vr'o 6—8 boi la plug, de le ară. Din acestea putem deduce că colindătorul înțelege prin «câmpul durat» câmpul nearat, prilog sau țelină.

Visul să i se'mplinescă.
Și mulți ani să-î dăruiască.

Mânați feciorași!

— Hăi! hăi!

Apoi badea s'a 'nturnat
Și din buciūm a sunat:
Slugile s'aū adunat,
Slugilor porunci a dat;
Ei la grajdiū aū alergat,
Și din grajdiū ei mi-aū luat
Un cal graur
Cu șeua de aur,
Negru ca corbul,
Iute ca focul,
Cu potcovele de-argint,
Cu zurzuri până'n pămînt
Și cu friul de mătăsa,
Cu copii de érbă grasă.

Mânați feciorași!

— Hăi! hăi!

Ei în fugă mi s'aū dus
Și 'ndată i l'aū adus.
Bade-atunci s'a bucurat,
Sulița și-a răzimat,
De pe dîns'a 'ncălicat,
Pămîntul a tremurat,
Văile aū răsultat,
Frunza 'n codru a picat,
Sânt Vasiiū s'a bucurat.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

După ce a 'ncălicat
Pe-acel cal neînvățat,
Sus la munte a plecat,
Sus la munte la vînat.
De vînat el n'a vînat,
Orî și cât s'a sbuciūmat,
De sbieretul oilor,
De ragetul vacilor,
De cântecul mierlelor,

De țipetul ulilor,
De vuetul văilor,
De șoșetul frunzelor.
De vînat el n'a vînat,
Dar' de géba n'a umblat,
Căci în sine-a cugetat
Și îndată mi-a plecat
La grîul cel negrăpat.
Și cum a sosit,
Indat'a zărit
Că grîul cel negrăpat
Erà mîndru și curat,
Erà mîndru și frumos
Ca și fața lui Christos,
Nici prea mare, nici prea mic
Cum îi mai frumos la spic.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Atunci singur Dumniă-lui
Peste cōma calului
Lângă grîu mi s'a plecat,
Treî spice 'n mîni a luat
In basma mi le-a legat,
In curea că le-a băgat
Și spre casă s'a 'nturnat,
Lelichiî că mi le-a dat.
Lelica le-a dus în casă
Și-a pus spicele pe masă;
Casa mi s'a luminat
Copii s'aū bucurat.
Lelica frumósă,
Stăpâna de casă,
Pe masă le-a desfăcat
Și din gur'a cuvînat:
Că nu-î verde, nici uscat,
Numai bun de secerat.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Bădica s'a bucurat,
La Răsnăvan a plecat,
Auđind c'acolo-î fier

Și mulțime de oțel.
S'a dus pe ulița mare,
N'află fier de trei părare;
S'a dus pe ulița mică
Și n'a găsit, dău, nemică;
Iar pe ulița din dos
Tot fuse mai norocos.

Mânați feciorași!

— Hăi! hăi!

Și-a luat opt ocii de fier
Și pe-atâtea de oțel,
Le-a luat și s'a 'nturnat
Și le-a dat
Lui Lionte țiganul,
Ce lucră cu ciocanul,
Să gătescă seceruici,
Seceri mari și seceri mici
Cum mai bune de voinici,
De neveste ochișele,
De copile tinerele
De sēma puicuței mele.

Mânați mēi!

— Hăi! hăi!

Seceruica cea mai bună
Pentru baba cea bătrână,
Seceruica cea mai mică
Pentru o dînă tinerică;
Secerile mērunțele
Cu dinții de floricele,
Cu mănunchi de viorele,
La nepoți și nepoțele,
Copilelor frumușele,
Nestestelor ochișele
Cu țitele bourele,
Cu garófe prin cosițe,
Cu flori roșii pe gurițe,
La cari inima-ți sughiță.

Mânați mēi!

— Hăi! hăi!

Secerile s'aũ gătit,
Pe la toți le-a împărțit
Și la lucru s'aũ pornit,
Și la lucru mi-s'aũ dat,
Mi-s'aũ dat la secerat :
Cu drépta îmi seceră,
Cu stânga mănunchi făceă,
Cu-amîndouē snopi legă
Și în clăi îi așeză.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Și, mări, îmi secerară
Ți de vară
Până 'n sēră,
Rēsturnând un corn de țēră.
Iar' după ce a 'nserat,
Inapoi când s'aũ uitat,
Aũ stat snopii
Ca și drobiu,
Clăile
Ca stelele.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Apoi carele 'ncărcară
Și pe tóte le cărară
Și jiređi mari că durară
In capul pămîntului,
In *sterița* (1) vîntului.
Iar' badea de bucurie
S'a dat cu lelea 'n *sfeție* (2)
Unde aria să fie:
In capul pămîntului,
In *sterița* vîntului,
O arie de aramă
Puțintel băgată 'n samă,
Cu otgon de ibrișin
Ca să mērgă trēba 'n plin.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

(1) Provincialism bucovinén, în loc de «în calea vîntului».

(2) Provincialism, în loc de *sfat*.

Și prin vorbe, prin cuvinte,
 Badea și-a adus aminte
 Cum că are-o herghelie
 La păscut, la *suhăție*. (1)
 Și cum sfatul și-a gătat,
 Pe un murg a 'ncălicat,
 La herghelie-a plecat,
 Și-a ales cinci-spre-zece epe
 Tot sirepe,
 Câte de zece ani sterpe,
 Cu potcove de argint,
 Ce prind bine la pământ,
 Care se duceau ca vîntul
 Și nu atingeau pămîntul:
 Unde căleă
 Scânteii eșii
 Și colb săriă.

Mânați mēi!

— Hăi! hăi!

Cum mi le-a apropiat,
 In *năsadă* (2) le-a băgat,
 Nouă țile le-a mânat,
 Jirețile-a trierat;
 Și după ce le-a gătit,
 La măsură a eșit:
 Dintr'o elae
 O odobae,
 Dintr'un snop
 Un oboroc,
 Dintr'un spic
 Un mertic.

Mânați mēi!

— Hăi! hăi!

Bade-atunci, de bucurie,
 Ca săracul de-avuție,
 Cu pōla sumanului
 Turna 'n chelna carului;
 Upleă pumni, umpleă pōle
 Și turnă în harabale,

Harabale 'mpărătesci
 Cu boi de ceii muntenesci,
 Nouă carē
 Cu povoră,
 Și porni apoi la mōră,
 La morișca cea tărcată,
 Unde dă fărina gată.

Mânați voinicēi!

— Hăi! hăi!

Iară morărița, când
 A văduț venind,
 Care scârțâind,
 Boii rumegând
 Și slugile sbiciuind,
 Și-a făcut cōda bārzoii
 Și-a fugit prin celea văi,
 Și-a pus cōda pe spinare
 Și-a fugit la lunca mare:
 Lunca mare
 Frunză n'are,
 Lunca mică
 Frunza pică.

Mânați feciorași!

— Hăi! hăi!

Morărița frumușică
 Pasce frunza de urzică,
 Pasce frunza de căpșună,
 Adevēr că nu-î minciună.
 Iar' morariul, meșter mare,
 Crișu el și-a cui îl are,
 A sărit îndată tare
 Cu barosul pe spinare,
 Cu briul de lână,
 Cu ciocan în mână,
 Și-a strigat: ptrrr, ptrr și
 nanana!
 Stăi, morișcă, nu mișcă!

Mânați mēi!

— Hăi! hăi!

(1) *Suhăț* înseamnă *păscătoare* sau *pășune*.

(2) In loc de *trier*, le-a pus la trierat.

Și-apucat-o la cercat,
 La cercat și la muștrat,
 Din gură i-a cuvîntat:
 — Tinerică când erai,
 Țicî că nărav nu aveaî,
 Dar' acum te-ai bârzoiat,
 Cu nărav te-ai învățat!
 Și-apoi, cum i-a cuvîntat,
 I-a și dat un pumn în cap
 Și-așezat-o pe dulap,
 Și i-a dat un pumn în șele
 Și a pus-o pe măsele;
 I-a mai dat un pumn în splină
 Și-a tocmit-o pe fărînă.

Mânați voiniciei!

— Hăi! hăi!

Apa se isbi,
 Móra se porni;
 Și veniã apa, veniã,
 Umblã móra de pocniã,
 Apoi a turnat în coș
 Grîu mărunțel de cel roș.
 Grîul și-așezã îndată
 Și din coș cădeã sub pétrã,
 De sub pétrã în covată
 Curgeã fărîna curată.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Badea mult se bucurã,
 Țeciuiãlã morii da,
 Pe morariu il dãruia,
 Pe un murg se aruncã
 Și spre casã se 'nturnã
 Cu flãcãi-alãturea,
 Cariu carele mânã.
 Badea veniã tot riđend,
 Feciorii veniãu cãntãnd
 Și din sbice tot poenind,
 Vãile de rësunaũ,

Munții se cutremuraũ.

Mânați feciorei!

— Hăi! hăi!

Iar' lelica cea frumósã,
 Preumblãndu-se prin casã,
 Auđind Iarna cea mare,
 Le-a eșit spre 'ntimpinare
 Cu mânecelã 'nvîrtite,
 Cu mânilã rumenite
 Ca garófele 'mpodobite;
 A eșit pe prag afarã
 Și se uita la povarã,
 Se uita la soțul seũ
 Și făceã din ochi mereũ.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Iarã badea, cum sosi,
 Carẽle hãlãdui. (1)
 Dar' lelica cea frumósã,
 Ca o garófã alésã,
 Se tot preumblã prin casã
 Și diceã cã nici nu-i pasã,
 Cã aveã fatã frumósã,
 Erã fata Domnia-lor
 Ca și-o đin'a codrilor,
 Cu cămeșã cu altiță,
 Cu florã roșii pe guriță,
 Cu garófe în cosițe,
 Tinericã,
 Ochișicã,
 Tinericã, sprinteniórá
 Ca un puiu de cãpriórá,
 Cu ochii ca murele,
 Obrajii ca rujele,
 Și-orã ce fecior o vedeã
 Pe datã o și 'ndrãgiã.

Mânați mõi!

— Hăi! hăi!

(1) Le așezã, apoi le descarcã.

Lelea la dins'o chemară
 Și trimise în cămară
 Dup'o sită rară
 De năgară,
 Ca să cernă până 'n sară,
 Să scôtă răul din țară,
 Pe păgâni de pe hotarē.
 Și copila frumușea,
 Ascultând pe maică-sa,
 Se și duse
 Și aduse
 Sită rară
 De năgară
 Pentru noi plugari de-afară,
 S'alungăm răul din țară,
 Pe păgâni de pe hotarē.
 Mânați mēi!
 — Hăi! hăi!

Dar' lelichii i-a părut
 Că-i prea rară de cernut,
 I-a părut sita prea rară
 Și-a dat-o pe uș' afară,
 Și s'a dus singură iară,
 Din papuci tot pleoscăind,
 Din rochie vînt făcēnd,
 Din cercei
 Tolocănei,
 Și-a intrat din casă 'n casă
 Și dădū de-o sită dēsă,
 Sită dēsă
 De mătasă
 Pentru Dumnia-lor din casă.
 Mânați băeței!
 — Hăi! hăi!

Și cum a sosit acasă,
 A pus fata după masă,
 Și a pus-o la cernut,
 La cernut și la bătut.
 Din sită fata cerneă,
 Din jos tobele băteă,
 Din sus negura cădeă,

La plugari din ochi făceă.
 Mânați feciorași!
 — Hăi! hăi!

Și eră o babă
 Bêtrână și slabă,
 Babă de cele bêtrâne,
 Care sciū rîndul la pâne.
 Bab' aceea-a plămădit,
 Aluatul a dospit;
 După ce a pregătit,
 A făcut la colăcei,
 Și mai mari, și mititei,
 Și-a făcut un colăcel
 Rumenel și 'mpleticel,
 Și-a făcut unul frumos
 Ca și fața lui Christos,
 Nicī mai mare, nicī mai mic,
 Dintr'o mîertă și-un mîertic;
 Și cu miere mi-l ungeă,
 Cu zăhar il zăhăriă,
 In cuptiorii că mi-l puneă,
 Și el mîndru se coceă,
 Pentru plugari ni-l gătiă.
 Mânați băeței!
 — Hăi! hăi!

Din cuptiorii că mi-l scoteă
 Și nouē că ni-l menīă,
 Și-apoi mi l'a pus pe masă
 Și s'a luminat în casă;
 Și l'a rupt în douē
 Și ne-a dat și nouē,
 Și l'a rupt în trii
 Și-a dat la copii,
 Și l'a rupt în patru
 Și-a hrănit tot satu,
 Și l'a rupt în cincī
 Și-a dat la voinicī,
 La feciori eu-opincī;
 Iară cât a mai rēmas
 Inapoi că mi l'a tras,
 Și l'a pus în cuiū din dos

Ca să fie 'ndemânos
Pentru alți plugari de scos.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Și noi nu urăm
Pentr'un colăcel,
Dar noi vă urăm
Pentr'un gălbenel,
Gălbenaș de aur
Din luna lui Faur;
Și noi vă urăm
Ca să căpătăm
Cel puțin un leușor,
Saă, de nu, un pușor,
Să facem un boldișor
Să-l avem la plugușor,
Să mērgă mai iutișor.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

De urat am mai ură,
Dar' ni-î că vom înseră,
Și-î de mult de când urăm

De când cu plugul umblăm,
Și mai avem înc'un sat
La o casă de urat.
N'om lăsă-o neurată,
Căci lelica are-o fată,
Și n'ar vrea cu capu-odată
Să stee nesărutată.
L'alta într'un corn de sat,
Stricățică de vărsat,
De-am ură, cât am ură,
Dar' de noi tot n'a scăpă.

Mânați feciorei!

— Hăi! hăi!

De urat am mai ură,
Dar' ni-î că vom înseră:
Drumurile ni-s departe
Și cărările încurcate.
La mulți ani cu sănătate,
Și să vă fie de bine
Diua Sântului Vasile
Dumnia-vóstră 'n bucurie
De-acum și până 'n vecie!
Ahooo! hahaooo!

Sfîrșind acum oratorul de urat, strînge clopoțelul, se re-trage de lângă ferésta unde a stat în tot timpul urării și atît el cât și cei-lalți simbriași, cei-lalți consoți ai sēi, după ce aă mai pocnit de vre-o câte-va ori din bice, se duc cu toții și, postându-se grămadă dinaintea ușei, așteptă cu nerăbdare darurile din partea căsenilor, căroro le-aă urat.

Darurile ce le capetă ei sunt aceleași ce le capetă și colindătorii de la Crăciun, adecă: colaci, nuci, mere, pere, bani etc.

Iar după ce aă primit darurile și le-aă înmănuat cassierului comun, plēcă fără întărđiere la altă casă.

Ast-fel umblă plugărașii de la casă la casă până spre mieđul nopții, când, împărțind frățesce între sine tóte darurile câștigate și dorindu-și unul altuia noroc, mulți ani și sănătate, se duce fie-care pe acasă.

IV.

VASILCA.

Expresiunea *Vasilcă* e o sincopare din *Vasilică*, nume obicinuit a se da de către Țigani urșilor domesticiți, pe cari îi jõeă prin sate sau prin orașe, pe la rëspântii sau în curțile ómenilor. In general Țiganii ursari pun acest nume urșilor și ursóicelor nu prin întimplare, ci dintr'un vechiú us, cu timpul devenit aprópe invariabil, spre a se potrivì cântecului următor :

De te-ai face mai barò,

Vasilica mò,

Să-ți dea tica d'un grasnò,

Vasilica mò.

E în deprinderea Țiganilor ca, după cum dau nume urșilor, să dee și celor-lalte animale, dar mai cu sémă porcilor, căci nu e lae, nu e sălaș, nu e familie de Țigan care să nu aibă un porc, hârbar ca și stăpânii. Intre numele de preferință, puse urșilor și porcilor, ursóicelor și scrófelor, figuréză cu deosebire cele urmátóre: *Vasilică*, *Pandelică*, *Marinică*, *Stânică* și *Ionică*. (1)

Sub *Vasilca*, care se mai numesce altmintrelea încă și *Vasivă*, *Sivă*, *Silcă* și *Puiul Sivei* (2), se înțelege capul unei scrófe sau al unui porc împodobit cu foi naturale și flori artificiale, cu panglice și verdețuri de mâncare, cu care îndătinéză a umblă Țigani în ajunul său și în diminéța Anului nou pe la casele ómenilor și a colindă. Iar a umblă cu acest cap se đice *a umblă cu Vasilca*. (3)

Mai de mult, pe când Țigani erau sclavi, erau numai ei aceia cari mergeau în ajunul Anului nou pe la domni lor

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, București 1885, p. 134.

(2) Dobre Stëfănescu, *Studii asupra literaturii populare*, publicat în *Lumina pentru toți*, an. IV, București 1888, p. 6.—Teodorescu, *op. cit.*

(3) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 134.

cu *Vasilca*, ca și Români cu *Plugușorul*, și cântău așa numitul *colind al Vasilcei*.

Iar pregătirea pentru această colindare, proprie numai Țiganilor și cu deosebire celor din Muntenia (1), se făcea în următorul mod:

Când tăiau domniî porci la Crăciun, dăruiau sciavilor lor, adecă Țiganilor, căpățîna porcului tăiat. Aceștia, împodobind căpățîna ce li s'a dăruit, mergeau cu dînsa la începutul anului, adecă în séra Sfîntului Vasile, pe la domniî lor, ca să le colinde și să capete ceva bani. (2)

Vasilca oferîa Țiganilor, și mai ales bucătarilor țigani, căci aceștia erau mai cu sémă deprinși a umblă cu dînsa, o rară ocasiune ca să mai pótă căpétă tradiționalul *bacșiș*.

După reformele sociale din 1848, datina acesta luă un avînt nou, pentru că foștii sclavi, deși proclamați liberi, continuară să recunoscă tot pe vechiî stăpâni, la cari vătavii sălașurilor alergau cu *Vasilca* la începutul fie-cărui an.

Incetul cu incetul însă ea a decăduț, mai cu sémă de la 1864 încóce, așa că în ziua de astăzi o mai practică numai servitorii țigani, cari fără deosebire își încercă norocul, intrând în tóte curțile caselor și la tóte familiile cu dare de mână. (3)

Țiganii din timpul de față ieaú adecă căpățîna porcului, dacá aú și ei porc, iar de nu, se împrumută de la vre-un Român, și apoi, punend-o pe o tavă de dulcétă saú, în lipsa acesteia, pe o tavă în care se coc plăcintele, o împodobesc cu cercei, cu salbe de mărgele și de bani, cu basmale de mătasă saú de lână, cu flori artificiale, cu betélă și cu o oglindă.

După ce aú împodobit-o în chipul acesta, merg cu dînsa pe la domniî și ómenii mai de frunte ai orașului saú ai sa-

(1) D. Ștefănescu, *op. cit.* p. 6. — Din rĂspunsurile la *Cestionar despre tradițiunile istorice și anticitățile țărilor locuite de Români* de Nic. Densușianu, Partea II, Epoca până la an. 600 d. Chr., Iași 1895, Com. Socetu, jud. Teleorman: «Cu *Vasilca* umblă numai Țiganii în séra spre Sfîntul Vasile, recitând câte-va cuvinte de urare. Fac căpățîna porcului în chipul unei fete și o numesc *Vasilcă*.»

(2) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 6—7.

(3) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, pag. 134.

tuluî, despre cari presupun ei că aũ cu ce-î plãti (1), ca sã le ureze și sã le dea tot odatã de cunoscut cã porcul cel spornic la prãsilã și bogat în grãsimi are s'aducã la casa, la care urézã cu dînsul, spor și belșug în tóte. (2)

Unul dintre dînșii duce tava, pe care e pusã cãpëțina de porc, adecã *Vasilca*, și, dupã ce ajunge la casa unde voesc a colindã, întrã înãuntru, o pune pe masã în fundul casei saũ pe pat, anume ca toți cei de casã sã se pótã uitã la dînsa. Cei-lalți inși însã staũ afarã la feréstã saũ, intrãnd și ei în casã, se postézã lângã ușã, și aici apoi, stãnd în picióre și cu capetele góle, încep a cântã colindul *Vasilcei* saũ *Sivei* (3), care expune cauzele pentru ce a fost scrófa tãiatã și modul cum i se face ultima judecatã în cer (4), și care sunã precum urmézã :

Sus sunt nalte mănãstiri,
Mãnãstiri, nalte zidiri.
Iar' în ele cine-mi șade?
Șade Maica și cu Fiul
Și-mi judecã pe *Siva*,
De ce-mi este așã grasã,
Așã grasã și frumósã,
Intrebãnd-o,
Ispitind-o:
Ce-a bcut și ce-a mãncat
D'are trup așã 'ncãlat?
Iarã *Siva* rãspundeã
Și din gurã cuvîntã :
— Sus la munte m'am suit,
Jir și ghindã mi-am pãscut ;
Joĩ, mãi jos m'am pogorit,
Apã rece mi-am bcut,
Apã rece, sloiũ de ghiãțã,
Priitóre la 'ngrãșiațã.

În grãdinã c'am sãrit,
Cépã verde c'am pãscut,
Douë trei verzĩ am stricat;
Cãnd Romãniĩ m'aũ simțit :
Sar ei cu topórele,
Ciobotari cu 'ntinsorile,
Lãutari cu-arcușele,
Țigani cu barósele,
Mẽ baturã,
Mẽ 'njunghiarã,
Mẽ pirlirã,
Mẽ 'mpãrțirã!
Luarã Romãniĩ slãnina,
Noĩ Țiganiĩ cãpëțina,
Și frumos mi-o 'mpodobirãm
Cu cercei și cu mãrgele
Și-am adus'ola 'mnia-vóstrã (5),
Cu bani mari s'o dãruiti :
Doi trei galbeni infloriți,

(1) D. Stefãnescu, *op. cit.*, pag. 6—7.

(2) «*Vatra*», fóie ilustratã pentru familie, an. I, Bucuresci 1894, pag. 18.

(3) D. Stefãnescu, *op. cit.*, pag. 7.—S. Popescu, *Siva*, publ. în «*Ședẽ-tóreã*», an IV, Fãlticeni 1896, pag. 7.

(4) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, pag. 134.

(5) Din *Domnia-vóstrã* prin contractare s'a fãcut *Dumnia-vastrã*, iar prin aferesare 'mnia-vóstrã.

C'un colac de griu curat,
Să-l avem pentru mâncat,
Sub colac vadra de vin,
C'aşa-î legea din bêtrâni,
Din bêtrâni, din ômeni bunî.

La mulți ani cu sănătate,
Că-î mai bună decât tôte,
La boeri ca Dumnia-vôstră,
Că sunteți proptéua nôstră. (1)

O variantă a colindului acestuia, dictată de un muncitor țigan de la Crucea-de-pétră din Bucuresci, sună așa :

Cum e 'n cer și pe pămînt,
C'aşa ȕice Domnul sfînt;
Dar' în dalbe mănăstiri
Și 'n mai naltele zidiri,
Numai jețuri stoborîte
Pentru judecâți gătite.
Iar' în jețuri cine-mî șade?
Tot la sfînți mai mărunței.
Mai în sus de scăunel
Mî-este-un jeț de-aurel.
Iar' într'insul cine-mî șade?
Șade bunul Dumneȕeu
De-mî judecă pe Siva:
— Sivo-leo,
Vasivo-leo!

Ce-ai bėut și ce-ai mâncat
D'ai un trup așa 'ngălat?
Unde-ai vėrat și-ai iernat
De-mî ești grasă
Și frumósă?
Siva Domnului ȕicea
Și frumos îi rėspundea:
— Sus la munte am iernat,
Jir și ghindă am mâncat
De sunt grasă
Și frumósă;
La vale m'am scoborît,
Apă rece d'am bėut,

Apă rece, sloiũ de ghėțã
Numai bunã la 'ngrășatã;
Prin grădinĩ cã am intrat,
Doue trei verzi am mâncat,
Românii cã m'au vėȕut,
Dupã mine s'au luat,
Românĩ cu topórele,
Ȧiganĩ cu barósele,
Cobzarii cu cobzele,
Lãutari cu diblele,
Casapi cu *masatele* (2),
Olteni cu *palanșele* (3),
Dãnciuci cu copãile,
Bucãtari cu cleștele,
Flãmândĩi cu gurile;
Toți pe mine m'a 'ncolțit,
Dupã cėfã m'au lovit,
M'au junghĩat, m'au jupuit.
Luat-au Românii slãnina
Și boeriĩ carnea bunã,
Iar Ȧiganul, ca Ȧiganul,
Nu scie ce e șofranul:
Luat-au Românii slãnina
Și boeriĩ carnea bunã,
Iar Ȧiganii cãpeșina:
Pe lemn de teiũ mĩ-o pirlirã
Și frumos o 'mpodobirã
Cu mărgele, cu cercei,

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, pag. 135.

(2) *Masatul* e un sul de oțel, pe care măcelarii (în Moldova casapii) își ascut cuțitele.

(3) *Palanșã*. pronunție poporală în loc de *balanșã*. Olteniĩ au fost și sunt vîndėtori de legume, fructe, carne, etc.

Cu salbă de ghiocci,
 Cu parale de opt lei;
 La 'mnia-vóstră m'au poffit,
 Frumos dar mi-afi dăruit:
 Un colac de grîu curat
 Cât pétra morii de lat,
 Pe colac vadra de vin

O altă variantă, culésă de Preotul Al. Popescu din Cernica, sună precum urméză:

Ce-mi e 'n cer și pe pămînt?
 Sus mi-e luna, sórele;
 Jos mi-e dalbe mănăstiri,
 Iar 'n dalbe mănăstiri
 Jețuri de aur scrise,
 Iar într'insele

Șade bunul Dumneđeu,
 Mai de rînd cu Dumneđeu
 Șade Ioan
 Sânt-Ioan,

Mai d'a rînd cu dumnîa-lor
 Șade Maica Precista,
 Mai de rînd cu dumnîa-lor
 Șade sfinții cei de rînd,
 Mai d'a rînd cu sfinții cei de
 [rînd

Șade bêtrânul Crăciun,
 Lângă bêtrânul Crăciun
 Șade Siva-Vasileuța.

Grăi bunul Dumneđeu:

— Sivo-leo,
 Vasilco-Leo!

Ce-ai mîncat și ce-ai bêut
 De-mi ești grasă
 Și frumósă?

— Stătuși, Dómnne, de 'ntre-
 [bași,

Cu tot dreptul spune-ți-aș:
 Iacă vremea mi-a venit

Și cu galbenul deplin,
 C'asă-î legea din bêtrâni,
 Din bêtrâni, din ómeni bunî!
 La mulți ani cu sănătate,
 Că-î mai bună decăt tóte,
 La boeri la Domnîa-vóstră,
 Să ne iasă partea nóstră!(1)

Sus la munte m'am suit,
 Jir și ghindă mi-am păseut,
 Dup'aceea n'am șeđut,
 Intr'o grădin' am sărit,
 Mai nemică n'am stricat,
 Doué trei verze-am mîncat,
 Și Româniî m'au vêđut,
 După mine s'au luat,
 Româniî cu topórele,
 Țiganiî cu barósele,
 Prinsu-m'a, tăiatu-m'a,
 Mai frumos pârlitu-m'a;
 Luà Româniî slămina
 Și Țiganiî căpêțina.

Dar Țiganu, ca Țiganu,
 Vêđut-a că s'a înșelat.
 Decî el m'a împodobit
 Cu cercei, cu ghiocci,
 Și salbă de noué lei...

La D-vóstră am adus-o,
 S'o vedeți și s'o priviți,
 Cu bun dar s'o dăruiti,
 Car' cu lei, car' cu bani,
 Cu colac de grîu curat,
 Pe colac vadra de vin,
 C'asă-î legea din bêtrâni,
 Din bêtrâni, din ómeni bunî!
 La mulți ani cu sănătate!(2)

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesiî pop.*, p. 135 - 136.

(2) «Țara nouă», an. III, Bucuresei 1886, p. 333 - 384.

A treia variantă, culésă de d-l S. Popescu, din comuna Tonea, jud. Ialomița, sună ast-fel :

Ce-mi e'n cer și pe pămînt?
Mi-este-o dalbă mănăstire.

Dómnele, Domn din cer.

Dar în ea cine-mi șade?

Șade bunul Dumneđeū.

Dómnele, Domn din cer.

Lângă bunul Dumneđeū

Șade sfințele Ion.

Lângă sfințele Ion

Șade bătrânul Crăciun,

Lângă bătrânul Crăciun

Șade Maica Precista

Și judecă pe *Siva* :

— Siva-î leo,

Vasilco-î leo!

Ce-mi ești grasă

Și frumósă?

— Stătuși, Dómne, mă 'ntre-
bași,

Cu tot dreptul spune-ți-aș:

Sus la munte m'am suit

Jos că m'am și coborît,

Apă rece am bėut,

În noroiu m'am tăvălit

În grădină e'am sărit,

Usturoiū că m'am păscut,

Românii că m'au vėđut,

Sărî Românii cu topóre

Și noi meșteri cu baróne,

M'au ajuns, m'au tăbărit,

Frumușel că m'au părilit,

Cu nedreptul m'au împărțit,

Luat-au Românii slănina

Și noi meșterii căpėțina.

Am adus-o, am împodobit-o,

S'o vedeți și s'o priviți,

Cu dar mic s'o dăruiți,

Cu doi trei galbeni înfloriți,

C'așă-î legea din bătrâni,

Din bătrâni, din ómenî bunî!

La mulți ani cu sănătate! (1)

În fine a patra și cea din urmă variantă, culésă în comuna Rași, jud. Ialomița, e acesta :

Ce-mi e'n cer și pe pămînt?

Suntu-mi dalbe mănăstiri.

Dar' în dalbe mănăstiri

Cine-mi este, cine-mi șade?

Șade bătrânul Crăciun

Și judecă pe *Sivo* :

— Sivo leo, Vasilco!

Ce-ai mâncat și ce-ai bėut

De-mi ești grasă

Și frumósă?

— Sus la munte m-am ureat,

Ghindă și fag m-am mâncat,

La vale m'am scoborît,

Apă rece am bėut,

Intr'o grădin'am sărit,

Românii că m'au vėđut,

Sărit-au Românii

Cu topóre

Și Țiganiî

Cu baróse,

Și frumos gonindu-mė,

Prinsu-m'au

Și luat-mi-au

Românii slănina

Și Țiganiî căpėțina,

La zugravî m'au zugrăvit-o,

(1) «Șeđetőrea», an. IV, Fălticeni, p. 7.

Maî frumos mî-a 'mpodobit-o,
La Dumnia-vóstr' am venit
Să mî-o vedeți și s'o priviți,
Frumos dar s'o dăruiți
Cu doi trei galbeni înfloriți,

C'un colac de griu curat,
C'un colac, vadră de vin,
C'așă-î legea din bătrâni,
Din bătrâni, din ómenî bunî !
Sănătate 'n astă casă! (1)

După ce-aû terminat colindul acesta al Vasilcei, stăpânul de casă îi dăruiesce cu bani, vin, colaci, carne, mușchiu saû limbî de porc etc. (2)

Unî ómenî îi pun de colindă și în țigănesce. (3)

V

VERGELUL.

Sub numirea de *Vergel* aflăm la poporul român trei specii de datine păstrate din moși-strămoși. Aceste trei specii se deosebesc una de alta parte prin timpul, scopul și modul serbării lor, parte prin credințele cu cari sunt îmbinate și persónele cari le serbeză.

Maî înainte de a începe cu descrierea fie-căreia din aceste trei specii de Vergel, le voiû premite în extras o deslușire, ca ast-fel din capul locului să se scie despre ce este vorba: care e scopul principal al acestor datine și credințe, când se serbeză și cine le serbeză ?

Scopul principal al speciei prime de Vergel e profetirea norocului pentru anul viitor, apoi petrecerea, cunoșcerea maî de aprópe a persónelor cari îl serbeză, și în urmă încuscrirea saû înrudirea. Acéstă specie de Vergel se serbeză în séra spre Sfintul Vasile saû Anul noû și, după cât sciû eû pâna acuma, numai de către Româniî de prin unele sate

(1) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(2) D. Stăfănescu, *op. cit.* p. 8. — B. P. Hasdeu: *Etym. magn.*, t. II, p. 1222 și 1223: «*Vasilea* saû *Siva* este o căpățînă de porc împodobită cu mărgel, cercei, inele, brățări, sălbî etc.; umblă cu ea cîntănd Țiganii în nôptea Sf. Vasile și capetă banî, mușchî saû limbî de porc.»

(3) D. Stăfănescu, *op. cit.*, p. 8.

de la munte din *Bucovina* și *Moldova*. La acest *Vergel* ieau parte feciorii și fete, bărbații și neveste, tineri și bătrâni, pe scurt: cine voesce. Inșă îndemnul la serbarea lui îl dau mai întâiu feciorii și părinții cu fete mari. (1)

Scopul principal al speciei a doua de *Vergel*, care se serbeză tot în séra spre Sfintul Vasile sau Anul nou, inșă numai de către fete mari, e profețirea și cunoșcerea *Ursiților*, adecă a bărbaților viitori. Acéstă specie de datine și credințele cu cari e îmbinată se află, cu puține deosebiri esențiale, în toate provinciile locuite de Români. Inșă numirea ei de *Vergel* am aflat-o până acuma numai la Români din unele părți ale Transilvaniei și cu deosebire la cei din ținutul Bărgăului și al Năsudului. (2)

Scopul principal al speciei a treia de *Vergel* este mai întâiu petrecerea, apoi primirea și ospătarea oșteților, cari se adună la acéstă petrecere. *Vergelul* acesta îl serbeză numai feciorii; la el se invită și fetele mari dimpreună cu părinții lor. In unele sate din *Bucovina* se serbeză acéstă specie de datine în ziua de Anul nou după amédă, iară în altele în ziua de *Lăsatul secului de Postul mare*. Când anii sunt buni, mănoși, atunci se serbeză și la celelalte Lăsaturi de sec de peste an. Așa feciorii din *Ilișesci* (3) și cei din *Botușana* (4) îl serbeză în ziua de Anul nou după amédă, iar cei din *Corlata* (5) în ziua de Lăsatul secului. Români din unele părți ale *Ungariei*, precum cei din *Șomcuta mare* și împrejurime, îl serbeză, ca și cei din *Bucovina*, în ziua de Anul nou după amédă (6), cei din *Banat* în ziua de Bo-

(1) Com. de d-l Petre Ursul, cantor bis. din Căndreni.

(2) Com. de conșcolarul meu d-l Pavel Beșa: «Intrunirea fetelor în séra spre Anul nou pentru a-și cerea norocul se numesce pe aici *Vergel*»

(3) După spusa lui Vasile Ungurean și a altor Români din *Ilișesci*.

(4) D-l Niculae Sbiera, paroch din *Botușana*, imi serie că, după cum i-aū spus parochienii Sfinției Sale, mai de mult ar fi existat *Vergelul* acesta nu numai în *Botușana*, ci și în satele învecinate *Cășvana* și *Poieni*, inșă acuma în satele din urmă s'a dat acéstă datină frumoasă cu totul uitării.

(5) Com. de d-l George Tomoiagă, de loc din *Zaharesci*, nu departe de *Corlata*, de present cant. bis. în *Sucéva*.

(6) Com. de d-l El. Pop, învățator.

botéză (1), iar cei din comitatul *Solnocului* de mijloc din *Transilvania* în sărbătorile Pascilor. (2)

Modul de serbare al acestor trei specii de *Vergel* e foarte diferit, atârnă foarte mult de la timpul, țera, până și de la satul unde se serbeză, precum și de la persoanele cari îl serbeză.

Insemnez tot odată că datina speciei a treia de *Vergel* trebuie să fie adusă în Bucovina, ca și *Berea* sau *Bereanul* (3), din *Transilvania*, pentru că ea numai în acele sate din *Bucovina* se serbeză, cari sunt colonisate cu *Români* veniți din *Transilvania* după anexarea *Bucovinei* la *Austria*. În celelalte sate, după cât mi s'a spus și știu eu până acum, nu se serbeză nici într'unul; ba nici nu știu măcar să spună cum se numesce această datină.

Ce se atinge de vechimea fie-căreia din aceste trei specii de *Vergel*, toți *Românii*, în satul cărora se serbeză *Vergelul* și pe câți i-am întrebat în această privință, mi-au mărturisit că așa l-au apucat din bătrâni, de când s'au trezit, și tot așa le-au spus că l-au apucat moși din strămoșii lor. Va să zică *Vergelul* nu e o datină din timpurile mai noue, ci de o vechime foarte depărtată.

I. Să vedem acum cum se serbeză *prima specie a Vergelului*, despre care am amintit mai sus.

Feciorii din *ținutul Dornei*, în *Bucovina*, precum și părinții cu fete mari, bune de măritat, din acest ținut, îndemnă cu vre-o câte-va zile înainte de Anul nou pe un gospodar din mijlocul lor să facă *Vergel*. Acesta, credincios și iubitor al datinelor străbune, nu se împotrivesce, ci cu cea mai mare plăcere și bucurie se prinde că va face *Vergel* și-l și face. Se pregătesce de bună vreme cu toate cele trebuincioase. Între altele cumpără și un polobocel de vin, ca de vre-o câte-va vedre. Iară când sosese séra Anului nou, îndată după ce prinde a se întuneca, începe a buciumă și a trîmbiță (4), dând de

(1) «*Gazeta poporului*», an. IV, *Timișoara* 1888, No. 18, p. 5.

(2) *Alexandru Onaciu*, *Datînele pop. române*, pub. în «*Familia*», an. II, Pesta 1866, p. 275.

(3) Asupra acestei datine, pe care am publicat-o în «*Familia*», an. VI, Pesta 1870, p. 433 și urm. voi mai reveni încă.

(4) În această séra, după cum ne serie d-l P. Ursul, nicăiri în alt loc nu se buciumă, fără numai la casa unde se ține *Vergelul*.

scire că e timpul să se adune toți cei ce voesc să serbeze *Vergelul*.

Acastă buciurare și trîmbițare duréză, în răstimpuri, cam până cătră un-spre-dece ore din nópte, când toți cei ce au avut să vie la Vergel s'aũ adunat. După aceea nu se mai buciură în acastă séră.

După ce s'aũ strîns acuma o mulțime de feciorî, fete mari, bărbați, neveste, băeți, copile, moșnegî, babe, în scurt toți aceia carî aũ dorit să fie la Vergel, și după ce a cuprins fie-care un loc anumit, așterne stăpâna casei o masă cu o față de masă curată, iar gospodarul pune tot pe acastă masă un ciubăraș sau alt vas cu apă neîncepută. După acesta, dându-se semn că Vergelul se începe, tot insul, care voesce a-și cunoșce viitorul, aruncă în apa din ciubăraș câte un semn, adecă: un cuțițaș, un crucer, un bumb, un inel, o cheiță, un cercel, în scurt fie-care ce are la îndemână și ce voesce, însă fie-care trebue să-și cunoșcă semnul când se va scóte din apă. După acesta se rînduesce un băiat de vre-o 10—13 anî ca să scótă semnele. Băiatul rînduit, în vreme ce toți cei-lalți adunați staũ departe de masă, se apropie încet de ciubărașul cu semnele, dimpreună cu un alt om bun de gură, care se numesce *Vergelator* sau *Vestitor de anul noũ*.

Vergelatorul, avênd câte un bețișor verde de pom în fie-care mână, începe a tocă încet cu aceste bețișore pe marginea ciubărașului cu semnele și a ură:

Cine trece

Și petrece?

Irodia Dómne!

Trece Toma cel bogat,

Cu biciu de foc înfocat,

Irodia Dómne! (1)

Văile

Cu oile

Pórtă Toma cârmele,

Luncile

Cu juncile,

Pórtă Toma vacile.

Vacile is bune fórte,

Toma póte să le pórte.

Prin tóte câmpiile

Pórtă Tomă oile.

Oile-î sunt mari ca boi,

Lui Toma-î stă după oi.

Toma umblă tot pe munți,

Alegêndu-și tot cai iuți.

Dintr'a lui hergheliî mari

Iși alege doi cai tari,

Și după vin se poriesce.

Cătră slugi așa grăesce:

(1) *Irodia Dómne* se repetă tot după al doilea vers.

— «Haideți feciori după vin
Ca s'avem când vom da fin!»
Și așa dicând se duc
Și vin de cel bun aduc.
Acum, dragii mei feciori,
Vom avé de sărbători.
Anul vechiū, ia, se sfirșese
Și cel nou ni se ivesce.
Mergeți, mei, tăiați un boū,
Căci mână este Anul nou!

Și fripturi bune făcând,
Să bem vinul gâlgăind...
Semnele din acest vas
Să vè fie tot de tras,
De tras sorț de bucurie
Din anul ce o să vie.
Scóte-un semn și-mi spune
[drept
Mâne care an să 'ncep?...]

Sfirșind Vergelatorul de urat, băiatul orînduit vîră mîna în vasul cu apă și, scoțînd un semn și arătându-l adunării, întrebă dicînd:

— Al cui este anul ce se 'ncepe diminęța?

Proprietarul semnului rîspunde:

— Al meu este!

Vergelatorul ęice atunci:

— Al tău noroc are să țil dea Dumneđeu de Anul nou, de Sf. Vasile!

După ac sta, pred nd proprietarului semnul, începe Vergelatorul iarăși a tocă cu bețișorele pe marginea vasului și a ur :

Cine trece

Și petrece?

Irodia D mne!

Trece Toma cel bogat

Cu biciu de foc  focat.

Irodia D mne! etc.

Și sfirșind de urat, băiatul or nduit scóte alt semn din ciubăraș și întrebă al cui este.

După ce r spunde cel cu semnul, ęice Vergelatorul:

— Al tău noroc are să țil dea Dumneđeu de Sf. Boboteză.

Și tot aș , după fie-care urare, scóte băiatul or nduit c te un semn, iară Vergelatorul numesce cutare s rb tore  nsemnat  sau pe vre-un sfânt ce vine la r nd, c nd Dumneđeu are să dea noroc celui cu semnul.

După ce sfirșese de înșirat toți sfinții și s rb torile cele mai însemnate de peste an, dacă mai r m n semne în vas, Vergelatorul spune celui cu semnul că el va av  noroc la cutare vite, de exemplu: oi, capre, boi, vaci cai, porci, etc. Iar dacă și pe acestea le g tesce de înșirat și semne tot mai r m n în vas, atunci începe a înșiră fiare s lbaticie, spund

că cutare va avé parte de cutare fiară, va pușcă-o sau va prinde-o așa și așa. Ast-fel merge, până se gâtesc tóte semnele de scos.

În răstimpul când Vergelatorul uréză și băiatul scóte semnele, domnesce în casă óre-și care tăcere. Dar când Vergelatorul începe a profeti că cutare sfînt, vită sau fiară îi va aduce celui cu semnul norocul, atunci se nasc rîsete și hohote, cari duréză câte-va minute, pentru că Vergelatorul, ca un om isteț, prefăcut și dedat de mai înainte, în profetiarea norocului, scie așa de bine să potrivéscă vorba, că trebuie să producă rîsete și voe bună între cei de față.

De multe ori însă i se légă ochii, așa în cât nu póte vedé nimic, și atunci Vergelatorul trebuie să spue cum va fi viitorul celui cu semnul fără a-î scéi de mai înainte numele. Atunci unele le nimeresce, însă altele le spune așa de întortocate și de ciudate, în cât și fără de voe ascultătorii trebuie să rîdă de profetiile lui. Așa de exemplu, după ce băiatul scóte semnul unui bărbat, Vergelatorul socotind că e al unei fete, spune că viitorul sêu soț va fi un bărbat așa și așa de frumos, va avé stare bună, sau va fi un om urit, sărac și Dumneđeū mai scie cum. Și iarăși scóțînd semnul unei fete, spune că viitóra sa nevastă va fi o fată bêtrână, uriciósă, și altele de asemenea.

Sfîrșindu-se ast-fel de scos tóte semnele din vasul cu apă, Vergelatorul încheie funcțiunea sa cam prin următóra urare:

Anul noū cu fericire	Ca perii
Să-l petreceți, și 'n unire	Pe la mijlocul veri,
Tineri și bêtrâni să fiți,	Ca tóamna cea 'mbelșugată,
Și cu toții să 'nfloriți	Cu de tóte 'ndestulată! (1)
Ca merii,	

La aceste cuvinte răspund cei din casă prin strigăte de *vivat* și să trăiască! Iar mai mulți inși, cari cu puțin mai înainte de acésta aū eșit anume afară, încep a pușcă atât din pistóle cât și din pușci, slobođind vre-o 10—20 de încercături sau și mai multe după olaltă.

În urmă, după ce și rîndul împușcăturilor s'a sfîrșit, scóte gospodarul vasul cu apă, în care aū fost semnele și deșer-

(1) A. P. Alexi, *La Sânt Vasile*, publ. în «Familia», an. VII, 1871, p. 32.

tându-l, aduce în locul apei tot în acest vas ca la o vadră de vin și-l pune pe masă. Apoi se așază mai toți cei de față la masă și încep a închină și a cinsti din vinul adus, petrecându-și, vorbind câte de tóte, glumind și povestind fel de fel de istorioare. Unii istorisesc cum se făcea mai de mult Vergelul. Alții spun că lor li s'a împlinit tot ce le-a profetiț Vergelatorul în anii trecuți. În scurt fie-care adaoge câte ceva la voioșia generală. Fie-care caută a întrece pe antevorbitorii săi prin istorioare și glume, cari dau un avînt fôrte plăcut și desfătător veseliei și voei bune.

Intr'aceea însă vinul din vas se tot îpuținază, până ce nu rămâne nici un strop. Și de cum-va gospodarul a mai ascuns vre-un șip sau două de vin, voind a-l păstră pentru mai târziu și feciorii au dat de dînsul, nu i-l lasă, ci cumpărându-l de la dînsul, îl scurg și pe acesta până la cel din urmă strop.

După acésta, sculându-se de la masă, se prind, mai ales feciorii și fetele, la joc și jôcă până ce se face ziua mare, când se împrăștie și se duce fie-care la casa sa.

Danșurile și chiuiturile sau strigăturile cu cari se încheie Vergelul acesta sunt aceleași, cari se jôcă și se chie în decursul anului întreg.

Musicanții, cari firesce încă nu trebuie să lipsescă de la acésta petrecere, sunt sau vre-o doi-trei țigani cu violine și cu o cobză, sau un cimpoiaș cu cimpoiul. Pentru aceștia se îngrijesc feciorii. Ei îi caută, ei îi tocmeșc și tot ei le plătesc pentru truda lor vre-o câți-va fiorini.

Lipsind musicanții, ceea ce numai rar se pôte întâmplă, atunci cântă unul sau doi feciori din fluere sau din trisec, iar cei-lalți: bărbați și neveste, însă mai ales feciorii și fetele, jôcă de se prăbușesc pămîntul sub picioarele lor.

În fine e de însemnat și aceea, că Vergelul acesta, pe lângă profetițrea norocului din anul viitor, mai are și scopul, după cum spun Românii din ținutul Dornei, ca ómenii să facă cunoscința mai de aproape unii cu alții și ca feciorii să pețescă pe fetele cele mari. (1)

(1) Tóte amănuntele de până aici ale acestei datine mi le-a comunicat d-l P. Ursul.

Tot cam așa se serbeză această specie de *Vergel* și de către Români din unele părți ale *Moldovei*, precum bună-
 oră de către cei din *Cotârğași-Broșteni*, jud. Sucéva.

Iată ce scrie în privința acesta d-l I. Teodorescu:

«Și pi la noi să ară ca și pî-aiurlea, și plugari aŭ cu i *târș* (1),
 bghici, pchistol, fluir, urs, babă, moșniag, capră, jidan și alti
budihali uriti, meniti ca sâ sparii pi celi copehili și neviesti
 dim sat.

«După cî-o *găti* dî-arat, sê ieŭ și sê strîng cu tătî într'o casă
 dim sat, nămnitâ di cu vremi di băietani cii măi din ūamini,
 uni și-aduc *dzicalaș* și *bêtură*. Sê strîng pi urmâ bărbați, *fumei*,
 fieti și ori cini vre și ari placeri.

«Cîeli feti harnici, aduc mîncări ca acela, gata dî-acasă, co-
 lacî, plăcinti, puî fripți... Las că la noi dî-on timp di vriemi nu
 sê măi aduci-așă, da in sê ti faci pisti hraniță di ceia parti'm
Cordun... și-apu sâ viedz pitrecanii și mîncări, di sâ ai dzeci
 pântici, nu unu.

«Tot amu mamili și-aduc copehilili, cari n'o măi ieșit *in sat*
 (la horă) di loc, și la gioc mni-o așadzâ lângă fata cei măi har-
 nică și măi di gospodariu din sat și i-o aratâ s'o *avă* ori și cân
 di pildă...

«Si cum dzic, după ci sê strîng, apu sê ieŭ și s'aleg 2-3 flăcăi
 dim ūamini măi cu trîeciri din sat; sê pun la capu mîesi și
 strîng di pi la fiști cari ūom cîti-om lucru: o verigă, o mîrgè,
 om ieŭ... șîrag di mîrgîeli, ieŭ o pîra bîrtitâ, și ori ci lucru
 însamnat, anumî-adus, și sê pun tîti la om loc într'om vas cu
 apă. Amu-i începutu *Vergielului*.

«După cî-o *găti* di pus lucrurli, om flăcăŭ ie dŭauă lingurî ori
 dŭauă vergîeli di la stativi și dzici:

«— Ci sună,

«Ci rîsună?»

«Altu rîspundi:

«— Luncili

«Cu giuncili,

«Văili

«Cu ūoili,

«Zmnidzili

«Cu caprili,

«Vergielu cu fietili!»

(1) *Târș*, brad impodobit.

«Amu dzici to cel dintâi:

«— Da prin vadurî cini trieci?»

«— Trieci Toma cel bogat,

«Cu cincî bghici-l bat.

«Sunâ din ineli,

«Bati din vergîeli,

«*Arodña Dăamni.*»

«Și cîel dintâiü scuati-om lucru pus în vas, și dzici e'o scos pi *Sfeti Vasili*, — pi iel il scuati 'ntâi, câ cu iel sê începî anu.

«Tătâ lumîa stă și aștiaptâ sâ-î iasâ norocu și sorocirea.

«A cui o fost lucru scos, di-aciela-î ferici, câ-î ca și *Sfeti Vasili*.

«Și scuati pi urmă Bobotiadza, *Sfeti Ioan* și pi rënd tătî sfinți și cinstiți Părinți, dzicênu-sê la ficari sfânt:

«Ci sunâ,

«Ci rêsunâ?»

«După cî-o *găti* di scos tăt sfântu, cîeli dăuâspreci praznici împêrătesei și tătî sêrbătorili câti-s într'o an, încep a sê scuati: casa, masa, plugu, cûasa,... și tătî bichisurile omului din casâ și di pî-afară, știadza, pchiua, mûara, bătòcu, ilău, baròsu, fòi,... târla oilor, coșeriü, strunga, stâna, trîmghița, comârnicu, spătârili, budâca, galiata, vîrtieju, tâuđerîü, culîșeriü, hirzòbu, străcătoaria, fidileșu, zgîrfaciü, cîaunu, brighideu,... mē rog tătî lucrurile câti trebi *omulu* orî cân și la orî și ci.

«Pi urmî încep cu pasiri, ântâi cu cîeli *dumiesnici* și pi urmă câ cîeli din *târș* (pădure): găina, rața, gâsca, pichiria, găinușă, ùliu, hultânu, ierunca (fugâi), cârstielu, vrabghiia, mniërla, cîua-rea, buha, huhuriedzu, pupâdza, bou di baltâ,... tătî cîeliâ, di-a ciru pèru pân și dihâniili.

«Amu la mulți li sê pun porecli cum li-o fost norocu, pi cari l-o scos o dihaniü urîtâ orî cini ști ci dihaniü rêmâni cât a ci lumîa. Numa la sêrbători sê dzici:

«Ci sunâ,

«Ci rêsunâ...»

«La alti cîeliâ nu.

«După ci s'o fârșit *Vergielu* sê pun pi bėti și pi giucati, sâ mîi triacâ din năduhurli și năcazurli omului ci sê duci.

«Amu ficari-ș aduci-aminti di vorba ceia:

«Cîeli buni

«Sê s'aduni,

«Cîeli rëli

«Sâ sê speli!»

«Băietani sê 'nsoțesc și au adusâ din bună vreme *cinsti* (rachiu). Il cerb cu mnieri, cu cafè și cu chiperi și sâ to bei și sâ cânt.

«Tot amu flăcăi-ș duc di mânâ la capu mîesî pi draga inimioari lor, și-o cinstesc dimpreună cu părinți ori v'o rudenii di-i cu ie.

«Pi la *cântători* sê duc fiști cari pi la casa cui i ari»... (1)

II. Să trecem acuma la a *doua specie de Vergel*, adecă la acea parte de datine și credințe, care, după cum am spus și mai sus, cu puține deosebiri esențiale, se află în toate provinciile locuite de Români.

E sciut că fie-care om, fără deosebire, dorește să-și cunoscă viitorul. Mulți din poporul de jos întrebuintează spre acest scop diferite mijlôce superstițioase. Unii alergă pe la babele vrăjitoare, ca acestea *să le caute în cărți și în palmă, să le arunce bobii*, iar alții se duc pe la *zodieri*, ca aceștia să le spuie tot ce stă scris despre dînșii în *cartea sorții*. Însă dintre toți acești ómeni superstițioși și plini de încredere în spusele și tâlcurile *zodierilor* și ale *babelor* sciutóre, nimeni nu e așa de curios despre viitórerea lor sórtă ca fetele, cele mari. Înțeleg pe fetele cari duc dorul mări-tatului. Dar curiositatea acestora se mărginesce mai mult numai la cunoscerea *ursișilor*, adecă a viitorilor lor soți: cine și cum vor fi aceștia? frumoși sau urîți? bogați sau săraci? tineri sau bătrâni? buni sau răi? blândi sau înținați? isteți sau tăntălăi? și la cunoscerea timpului când se vor mărită. Iată ce voesce mai înainte de toate să scie o fată mare.

Însă e lucru rar ca o fată cinstită să alerge pe la *zodieri* și vrăjitoare ca să-și caute viitorul. Dórá numai fetele cele *stătute*, cum le numesce poporul, cari au trecut de mult peste anii *măritșului* și totuși ar vré, sêrmanele, să se mărite și ele și nu sciú unde le e sórta și norocul, unde le e partea; sau acelea cari cu ori-ce preț ar vré să se mărite după cutare fecior, însă acela nici nu caută la dînsele. Numai unele ca acestea umblă pe la vrăjitoare. Fetele mai tinere nu fac acésta nici când, sciind prea bine că în séra spre *Srîntul Vasile* sau *Anul nou* ele pot să-și cunoscă vii-

(1) «*Ședetóre*», an. II, Fálticeni 1893, p. 209-212

toriilor lor soții și timpul când se vor mărită și fără de ajutorul vrăjitoarelor, și a zodierilor, și atunci fără de-a intra prin gurile ómenilor, fără de a fi luate în rîs și fără de a-și perde vađa și numele cel bun, precum din contră și-l perde cele ce umblă pe la vrăjitoare și zodieri.

În séra *Srîntului Vasile* saű a *Anului noű* mai multe fete mari, cari voese să-și cunóscă *ursișii* și timpul când se vor mărită, se adună la o casă anumită saű și la una dintre dîsele.

Acéstă adunare de fete mari cu scopul de a cunóscă urșișii, timpul când se vor mărită, și tótă petrecerea lor se numesce de către Români transilyăneni din *ținutul Bărgăului* și al *Năseudului*, după cum am spus și mai înainte, cu un cuvânt tehnic poporal *Vergel*, iar de către Români din cele-lalte părți ale Transilvaniei *Vergelat*. (1)

Principele Dimitrie Cantemir e cel dintăi și, după cât sciű eű până acum, cel de pe urmă autor român, care serie despre o datină a Moldovenilor de felul *Vergelului*, numind-o *Vergelat*.

Iată ce ne spune el despre acéstă datină strămoșească:

«*Vergelatul* este o specie de devinațiune, ce se face în nóptea spre prima Ianuarie; Moldovenii adecă pun în acéstă nópte nisce vergele în anumită ordine și cred că în diminetă li se arată tot binele și rěul, ce are să-i ajungă în decursul anului. Tot acésta o fac și prin linte, bobii și óle, așezate într'un mod cum sciű ei.» (1)

(1) S. C. Măndrescu: *Literatură și obiceiuri poporane din comuna Rîpa-de-jos, comitatul Mureș-Turda (Transilvania)*, Bucuresci 1892, p. 229: «Preséra Anului noű e considerată ca cea mai potrivită pentru a află ce are să se întimple în noul an, cine are să-și găsescă vre-un amant saű amantă, cine are să se căsătorescă etc. De aceea, îndată ce însereză, se adună în diferite locuri feciori și fete la așă numitul *Vergel* saű *Vergelat*.» — T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 123: «În genere feciorii și fetele se adună cu toții în presara Anului noű la o casă din sat spre a se sîn-văsia, saű, cum se dice în ținutul Moșilor, să se *vergeleze* (a se adună la *Vergelat*).» — Din manuscriptul d-lui I. Pop-Beteganul: «*Vergelatul* este cunoscut în tóte părțile Ardélului locuite de Români ca un act solemn și misterios. De aceea pregătirea pentru *Vergelat* în anumite casuri se face cu anumite formalități. Feciori și fete se adună la un loc. Fie-care dice în sine câte un *Tatăl nostru*, câte o *Născătoare*, mai fac și câte-va cruci, așă cam în ascuns, apoi încep a *vergelă*.»

(1) *Descrierea Moldovei*, ed. Societății Academice, Bucuresci 1875, p. 157.

Ca despre toate cele-lalte datine și superstițiuni, despre câte a scris Cantemir, așa și despre această datină străveche, ne-a lăsat numai un schelet, în cât, cetind șirele de mai sus, nimeni nu-și poate face o închipuire destul de lămurită despre ea. Alăturându-le însă și asemănându-le cu cele ce vor urma mai la vale, vom afla cu toate acestea că *Vergelatul* lui Cantemir nu poate fi decât o schiță foarte restrânsă și mică a *Vergelului* din cestiune.

Dar să lășăm *Vergelatul* lui Cantemir și să ne întorcem la obiect.

Am spus chiar din capul locului că, la această petrecere a fetelor numită *Vergel*, participă numai fete mari. Feciorii, în genere, n'au intrare. Și deși participă vre-unul, doi sau și mai mulți inși, aceia nu se amestecă mai la nimic, ci stau numai de-o parte și privesc la cele ce se petrec.

Conducătoarea acestei petreceri de fete, care e de obicei o babă bătrână, ce se pricepe foarte bine la asemenea lucruri, sau stăpâna casei, sau și o fată mai expertă, se numește *Ursitoare*. (1)

După ce a inserat bine și după ce s'au adunat toate fetele câte au avut să se adune, *ursitoare* face semn că profetirea *ursiților* acuși se începe, deci s'astupe bine ferestrele ca să nu se vadă nimic de afară.

Fetele, supuse întru toate voei *ursitoare*, fac ceea ce li se poruncește.

(1) Adese-ori auzim pe poporul român vorbind despre *Ursite*, apoi despre *Ursiți* și *Ursite* și în urmă de *Ursitorii* și *Ursitoare*. Aici cred că, de ôre-ce ne e vorba despre *Ursiți* și *Ursitoare*, ar fi cel mai potrivit loc de a le da ôre-și care explicare. *Ursitele*, despre cari se va vorbi mai pe larg în *Mitologia română*, sunt, după credința poporului, *trei ține*, cari împărtășc norocul și sôrta fie-cărui om când se naște. *Ursiții* și *ursitele*, în înțeles pasiv, sunt feciorii și fetele, cari de la nascerea lor sunt meniți, predestinați de către *ținele* ursite a fi partea, soția cutăruia și cutăruia. *Ursitorii* și *ursitoarele*, în înțeles activ, sunt acele persoane, bărbați și femei, cari, prin diferite mijlôce superstițioase, profetesc celor ce-i întrébă cum va fi *ursitul* sau *ursita*. Sunt, cum am țice, preoții *ține*lor *ursite*. De multe ori însă am vedut că unii din Români confundă *ursitorii* și *ursitoarele* cu *ursiții* și *ursitele*, dându-le același înțeles, ceea ce nu e corect, de ôre-ce *ursitorii* și *ursitoarele* sunt cei ce *ursesc*, pe când *ursiții* (feciorii) și *ursitele* (fetele) sunt de mai înainte predestinați, meniți de *ținele* *ursite*.

Ursitorea aşterne acum masa, aduce o mulţime de obiecte, precum : *cuţit, sare, pipăruşă, pâne, cărbune, apă, pieptene, perie, inel, pētră*, şi altele şi le aşeză tóte frumos lângă olaltă. Apoi tot pe acea masă pune diferite vase, precum : *blide, talgere, óle, scafe*, şi altele pe cari le aşeză întorse cu fundul în sus. Făcând acésta ursitorea spune fetei să iasă până în tindă saú afară şi când va strigă-o, să intre iar în năuntru.

Fata ese.

Ursitorea şi cu cele-lalte fete ascund iute obiectele sub vasele de pe masă, adecă sub fie-care vas pun câte un obiect. Apoi fetele se pun în jurul mesei, iar ursitorea în frunte strigă fetei de afară să intre.

Uşa se deschide şi fata, intrând, se apropie cu témă de masă şi, cu mâna tremurândă, ridică unul din vase.

Ursitorea ieà de sub vas obiectul ascuns şi, ursind, ăice :

— Fata mea ! tu ai ridicat un *cuţit*. Acésta însemnéză că *ursitul*, adecă bărbatul tēu va fi un om aprig. El va avé o limbă ca şi tăişul *cuţitului*, cu care adese-orî va tăia inima ta !

Biata fată, auđind acésta, se sparie, i se face pērul măciucă şi, gâlfedind, abià se mai póte ţiné pe picióre.

— Nu te spăria. draga mea ! — îi ăice una din nevestele cari şi ele au venit la acéstă petrecere şi staú de o parte, — şi eú am ridicat odată un *cuţit* şi totuşi mi-am căpētat un bărbat destul de bun.

Ursitorea face semn altei fete să iasă afară. Acésta ese. Cele din năuntru schimbă iute obiectele de sub vase. Se face apoi semn şi fata de afară intră iar în năuntru. Ea merge drept către vre-un vas şi-l întorce. Sub acesta se află d. e. un *pieptene*. Tóte se uită acum cu curiositate la ursitóre, să vadă ce va spune. Acésta ăice :

— Fata mea ! tu eşti norocósă, tu vei avé un bărbat aspru, dar bun la inimă. Pieptenele e cam neplăcut când ne pieptēnám cu dînsul, dar apoi ne place pērul frumos pieptēnat.

Urméză acuma o altă fată. Acésta descopere d. e. o *pipăruşă*.

— Şi tu vei fi norocósă, draga mea ! — îi ăice bētrâna ursitóre. — *Pipăruşa* e iute, înfocată, dar apoi e şi bună, sănătósă. Bărbatul tēu va fi iute la mânie, dar după aceea bun şi iubitor !

A patra fată descopere d. e. o bucată de *cărbune*.

— Tu vei avé un bărbat înalt, sănătos, bine făcut și cam negricios, — ȕice ursitorea, — dar bagă de sémă să nu-l aprinȕi, pentru că nu-l vei puté stinge decât cu lacrămi!

A cincea fată descopere d. e. *sare*.

— Fără sare nimic n'ar fi bun, — începe ursitorea, — fără sare nici o mâncare nu s'ar puté face. Bărbatul téeu va fi sarea ta, el îți va face plăcută vieța. Dragostea lui va fi pentru tine ceea ce este sarea în mâncare. Inșă tu trebuie să te porți cum se cade cu ȕinsul, căci de nu, vei fi sciind ȕicala:

Sarea-ı bună la fertură,

Inșă nu peste măsură.

A șesea fată descopere d. e. *apă*.

Ursitorea începe:

— Apa e fôrte folositore, dar și stricăciósă, după cum adecă o scim întrebuițã. Bărbatul téeu va fi un om bun, dacã tu te vei purtã bine cu el; dar dacã nu vei avé minte destulã, el va fi biciul téeu!

Altã fată descopere d. e. *pâne*.

— Draga mea! — urmézã ursitorea, — tu vei fi fôrte norocósă. Vei avé un bărbat bun ca pânea de tóte ȕilele sănătos, plăcut și iubit ca și pânea, ce-o iubim mai mult între tóte mâncãrile și de care nici odatã nu ne urım. (1)

Viind altã fatã la rind, descopere d. e. o *perie*.

— Tu ai să te măriți, fata mea, în scurtã vreme, — ȕice ursitorea, — dar nu în satul téeu, ci te vei măritã după un fecior de peste pădure, căci, veȕi, peria însemnézã pădure. (2) Ce se atinge de ursitul téeu, ce să-ți spun?... va fi cam bėtrân, un *fecior tomnatic* sau chiar *vėduvoiu*. (3) Cãt despre sórta ta, despre viitorea ta viețã, n'am nimic alta de ȕis de

(1) Dat. și cred. Rom. din unele părți ale Bucovinei, Transilvaniei și Banatului. — Veȕi despre acésta și I. Vulcan, *Novel*, t. II, Pesta 1872, p. 6—13; — Fr. Longin, *Sera de Sân-Vasıu*, publ. în *Familia*, an. IV, Pesta 1863, p. 532.

(2) Dat. și cred. Rom. din Bilca, sat în dist. Rădăuțului, com. de d-l George Brăilean, învățãtor superior. — În povești aflãm asemenea cã dintr'o perie, ce o aruncã Feți-frumoși în calea zmeilor și a altor ființe mitologice, încă se face pădure.

(3) Dat. și cred. Rom. din Siret.

cât să-ți aduc aminte de cântecul, pe care, cred eu că-l vei fi sciind pôte și mai bine decât mine... Ascultă :

În sat străin dacă-î mere,
De-ai mânca pâne cu miere,
La inimă nu mai mere;
De-ai mânca pâne cu vin,
La inimă-î tot venin. (1)

Fata, care a venit acuma la rînd, descopere d. e. un *inel*. Ursitorea, cum îl zăresce, dice :

— Fie-care scie că *inelul* însemnăză *logodnă*. Decî tu, draga mea, ai să te măriți cât de curînd aici în loc, în sat la tine, și bărbatul tēu are să fie un fecior tînēr, scii colea cum dice cântecul :

Mîndru, frumușel,
Tras printr'un inel.

Cea din urmă fată descopere d. e. o *pétră*.

— Ah! scumpa mea! — exclamă bătrîna ursitorea, încrețindu-și fruntea, — îmi pare destul de rău, dar ce să-ți fac, trebue să-ți spun că încă lung timp vei rămîne nemăritată. Acesta însemnăză *pétră*, bat'o pîrdalnicul s'o bată! (2)

Ast-fel una după alta vin la rînd tôte fetele, câte sunt adunate în acest *Vergel*, și ursitorea le ursesce, le explică și profetesce, după obiectele ridicate, cum vor fi ursiții, viitorii lor bărbați. Firesce că obiectele, cari au fost odată ridicate, ursitorea nu le mai *tâlcuesce* și de a doua oră, ci tâlcul, explicarea dată fetei de mai înainte rămîne și pentru cea din urmă.

Afară de acesta, mai e încă și aceea de observat, că nu pretutîndenea și nu tôte obiectele despre cari ne-a fost până aicea vorba se întrebuintează spre cunoscerea ursiților, ci ele variază după țeri, ba une-orî chiar după ținuturi și comune. Asemenea nu fie-care ursitorea dă obiectului descoperit unul și același înțeles.

Așă în unele părți ale *Bucovinei*, pe lângă unele dintre obiectele înșirate mai sus, se mai întrebuintează, spre același scop, încă și un *pușor*, adică o monedă de 10 cr. în argint, cu înțelesul de tinerețe, *un struț de busuioc* cu înțelesul de

(1) S. Fl. Marian, *Poesii poporane române*, t. II, Cernăuți 1875, p. 197.

(2) Dat. și cred. Rom. din Bilca, com. de d-l G. Brăilean.

dragoste, un *șomolțoc de buci* cu înțelesul de bătrânețe și o *ogîndă* cu înțelesul de frumusețe. (1)

Tot așa se întîmplă și în cele-lalte țări locuite de Români, precum găsim la Românii din *Transilvania* (2) și la

(1) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-noû, sat în distr. Rădăuțului, com. de Vesp. Reuț, stud. gimn. și a celor din Frăuțul-vechiu, dict. de Axenia Sofroni și Măriuca Pânzaru: «O fată își ține ochii, iar cele-lalte fete așeză mai multe străchini pe masă, întorse cu gura în jos. Pun apoi sub una din aceste străchini un *pușor*, sub a doua un *inel*, sub a treia un *struț de busuioc*, sub a patra un *șomolțoc de buci*, sub a cincea o *ogîndă*, sub a șésea un *pieptene* și sub a șéptea o *perie*. Făcendu-se acésta, fata, care și-a ținut ochii, ieă mâniile de la ochi și ridică una dintre străchinele de pe masă. Și dacă sub strachina ridicată dă de *pușor* său de *ogîndă* ori de *inel*, dice că ursitul ei va fi un om tîner și frumos; dacă dă de *struțul de busuioc*, crede că va fi un om drăgăstos; dacă dă de *șomolțocul de buci*, crede că se va mărită după un om bătrân; dacă dă peste *pieptene*, atunci dice că va fi un om colțat sau un vėduvoiũ; iar dacă dă peste *perie*, crede că viitorul ei soț va fi uriciunea și sluțenia lumii, bătrân și neghiob.» — După credința Românilor din alte părți ale Bucovinei, *pieptenele* însemnéză *fudulie*, mai cu sémă cu privire la feciori, căci vor rămâne necăsătoriți; iar *cărbunele* însemnéză *scărbă* peste an.

(2) S. C. Măndrescu, *op. cit.*, p. 229—230: «Se ieau apoi mai multe farfurii, sub cari se așeză diferite obiecte ca: inele, verigi, mărgelile, pieptini, sare, pâne, cėrá, cute, pișulă, cărbune, cușmă sau căciulă etc. Fiecare dintre acestea represintă o calitate sau însușire a unui fecior sau fete; așa inelul, veriga, mărgelile: soț frumos; cutea: om rėu la inină; pieptenele: colțat sau cu gura mare; cėra: palid, bolnăvicios; cărbunele: negru, și căciula: pėros. După ce s'aũ așezat tóte obiectele acestea sub diferite farfurii, puse cu gura în jos, vin fetele și feciorii din altă odae și, ridicând fie-care câte o farfurie, își explică din ceea ce află sub ea cum o să le fie soțul sau soția.» — T. Frăncu și G. Gandrea, *op. cit.*, p. 123: «O femeie bătrână, fără ca să fie vėdută de cei adunați, pune *pâne*, *pieptene*, *sare*, *cușite*, *cărbuni*, *pěr*, etc., pe o masă sub *tiere* și *blide* și, luând de mână pe un fecior sau pe o fată, cari aștéptă în altă odae, și mergend și ridicand de pe masă un tier sau un bliid, bătrâna, conform obiectului găsit, începe a prooroeci viitorul, așa că, dacă a găsit *sare*, va fi norocos în căsătorie; *pânea* însemnéză stăruință, hărnicie; *cărbunele* însemnéză un viitor soț urit, negru; *cușitul* însemnéză că viitorul soț sau soție va fi rea de gură; *pěrul* însemnéză că căsătoriții vor fi norocoși la vite.» — Din manuscriptul d-luă I. Pop-Reteganul, comunele: Săncel, Blaj, Șchiopi și Turda: «La *Anul noũ* (Sân-Văsiu) își caută tinerii norocul; adună adecă pe masă atătea *blide*, *taliere* ori *óle*, căți inși sunt cei ce vor să-și caute de noroc, apoi pun sub ele: *sare*, *pâne*, *cărbuni*, *perie*, *pieptene*, *inel*, *săpun* etc. Cela, cui i se caută de noroc,

cei din *Moldova*. (1)

Sfirșind cu vasele și cu obiectele mai sus înșirate, le strâng de pe masă, le pun fie-care la locul lor și încep a-și profeti prin alte mijlăce care le va fi sórta, precum: prin *topirea plumbului*, prin *albuș de ou*, prin *perî de porc*, prin o *para* sau *ban*, prin *lumînărele* și prin *turtițe de aluat*.

Să începem mai întâi cu *topirea plumbului* sau *a cositorului*.

Fetele adunate pun *apă rece ne'ncepută* (2) într'o stra-

stă afară, iar cei din năuntru așeză lucrurile acestea sub vasele de pe masă. După ce sunt tóte așezate, îl chêmă să-și ridice. De-și ridică *pâne*, va fi bogată *orinda*; de-și ridică *sare*, sáracă; *cărbune*, urită; *pieptene*, colțată; *inel*, drăgăstósă. Acésta se repeșce de trei ori pentru fie-care fecior ori fată, care este de față la acésta *jućárie*.—Ibidem: din alte părți ale Transilvaniei: «*Vergelatul* consistă din mai multe părți. Se ieău mai întâiú dece sau mai multe óle și se pun pe masă întórse cu gura în jos. După aceea ascund sub fie-care ólá câte un obiect; sub una se pune d. e. *pâne*, sub alta *sare*, apoi *ban*, *cărbune*, *pieptene* etc. Tóte acestea se fac fără ca persóna ce vrea să *vergeleze* să vadă. Ea vine apoi și ridică una din óle și, dacă sub óla ridicată află *pâne*, bărbatul, respective femeia, dacă *Vergelatorul* este bărbat, va fi bogat; *sare*, va fi dragostea dulce; *pieptene*, va fi bărbat colțat.»

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 10—11: «Ieău patru străchinuțe: în una pune *pěr de porc*, în alta *florî*, în alta *petelă* și în alta *pâne*; le acopere apoi cu pocrișe și chêmă pe fata care vrea să se vrăjescă; de-și alege ea strachina cea cu *pâne*, atunci halal și bine îi va merge; de-și va alege cea cu *petelă*, de nimic nu va duce lipsă, slavă Domnului; de va da peste cea cu *florile*, la puțină bucurie să se aștepte; iar de va alege strachina cea cu *pěr de porc*, atunci, vai, bătrân va fi bărbatul ursit și grea și anevoiósă viéță va mai duce, sërmana, cu dînsul!... Alte fete de obiceiú pun: *zahar*, *pene*, *ban* și *pâne*, menind: de e *zaharul*, dulce îi va fi-viéța ca zaharul; de se nemesesc *pene*, mult ușor va trăi pe lume; de se întâmplă *ban*, sbuciumată ca banul va fi pe lume, hălăduind din loc în loc; și de ieă *pânea*, Dómne, bun îi va fi traiul!»

(2) În Bucovina și Transilvania, veđi: Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Una din fetele mai harnice și mai cu curaj plécă din casă în momentul când cocoșul vestese mieđul noptii. Ea merge cu un vas la un riú ori la o fântână, ca să aducă apă. În cale nu-î este permis ca să se uite îndêrêt. Apa o ieă cu fața întórsă spre rêsărit. Vasul trebuie să fie cu gura largă, pentru ca de odată să pótă ridică apă cu el. Iar apa acésta, din care nici un pieur nu este ertat ca să se pêrdă, se numesce *apă ne'ncepută* și are sigur efect, dacă fata respectivă s'a rugat lui Dumneđeú în timpul cuvenit și a ajunat điuva ajunului de Anul nou și în fine dacă ea la întórcere spre casă nu și-a întors privirea îndêrêt.»

chină, însă mai ales într'un pahar. După acésta topesc într'o lingură saũ în alt cevã plumb și apoi îl tórnã în apă. Dacă din plumbul turnat în apă se formézã cevã ca un chip de om, atunci se crede despre fata, pentru care se face acésta, că se va măritã; iar dacă nu se formézã nimic, decât numai nisce grãmeđi de plumb, din carí nimic nu se póte deduce și explicã, atunci se crede că nu se va măritã. De cum-va însă se formézã un chip de om și pe lângã el mai multe puncte, atunci crede fata, care a topit plumbul, că viitorul eí bărbat, ursitul eí, va fi om bogat, om cu stare; iar de cum-va se formézã numai chip de om fără de puncte, atunci crede că viitorul eí bărbat va fi om sërman. (1) De se formézã din plumbul topit și turnat în apă o bisericã, viitorul soț al fetei va fi preot; de se formézã pãdure, bărbatul eí va fi pãdurar; de se formézã o cruce, crucea e ursitul eí, va sã ȕicã n'are ce se mai aștepte la măritat, căci înecã înainte de acésta are sã mórã. De se formézã un fel de sulițã, sabie, saũ pușcã, atunci bărbatul eí va fi soldat. În scurt, după forma ce o capetã plumbul topit, își explicã fie-care fatã saũ mai bine ȕis le-o explicã ursitóreã fie-cãreia cum îi va fi bărbatul, ce fel de stare și meșteșug va avé, cum va fi la fãpturã și cam cât are sã trăiascã. (2)

Unele fete întrebuintézã, în loc de plumb, *cérã*. (3)

(1) Com. de d-l P. Beșã.

(2) Dat. și cred. Rom din Bucovina, Transilvania, Moldova și Muntenia.—Veđi și T. Frãncu și G. Candrea, *op. cit.* p. 124: «Proorociile se mai fac și cu *plumb*. Se pune pe un *vãtrar* (lopãțicã) o bucãțicã de plumb, care, fiind topit pe jãratec, se varsã într'un vas cu apă și din figurile ce s'au format în apă se vestesece viitorul». — Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Fie-care persónã varsã câte trei lingurițe de plumb topit în acésta apă neinceputã. Figurile, ce și le face plumbul în apă, indicã vitorul junelui. Dacă plumbul aratã figura unei *bisericì*, cununia e apropiatã; *secriul* vestesece mórte, *copilul* rușine». — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 8: «Topesece *plumb* saũ *cérã* și-l tórnã într'o strachinã cu apă neinceputã, unde, rēcindu-se, se fac fel de fel de chipuri, după carí își tãlmãcesc gândurile și viitorul». — P. S. Ioneãn, *Mica colecțiune de superstițiile poporului român*, Buzéu 1888, p. 48: «In ȕiua de St. Vasile, fetele mari torn plumb topit în apă, ca sã-și ghicescã norocul»

(3) «*Șeȕetóreã*», an. II, Fãlticeni 1893, p. 127: «Tot în spre séra St. Vasile se pune apă într'o strachinã și se picurã în doué margini opuse câte

După topirea saŭ vĕrsarea plumbului, urmĕză *perii de porc*.

Fetele daŭ la o parte din vatra focului cĕrbunii ŝi cenușa, așă ca vatra să rĕmĕie curatã. După acĕsta, fie-care fatã ieã pe rĭnd cãte *doi perii de porc* ŝi, *menindu-ŭ*, dã unuia numele unui fecior pe care ŝi-a pus ea de mai înainte ochiul, adecã pe care ŝi-l doresce de soț, iar altuia numele sĕu. Pe acei perii, ast-fel botezați, îi pun în vatra focului, dicĕnd :

Cum nu staŭ perii de porc pe foc,

Așă să nu stee ursitul meŭ în loc!...

Dacã prin ferbințela focului se întilnesc perii ŝi se împreună, se crede cã numiții tineri se vor cãsători; iar dacã perii se depãrtĕzã unul de altul, atunci tinerii, ale cãror nume le pŕtã acești perii, nu se vor cãsători împreună, adecã fata nu va avĕ parte de feciorul pe care ŝi-a pus ochiul. (1)

o picãturã dintr'o luminare de cĕrã. Fata, care vrea să scie dacã o va luã cutare, minescce picușurile ŝi, dacã se lipsesc una de alta, nunta se va face.»

(1) Dat. ŝi cred. fetelor din Bucovina, a celor din Transilvania, ținutul Bãrgãului ŝi al Nãseudului ŝi a celor din Moldova.—Veđi ŝi W. Schmidt, *Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Romãnen Siebenbürgens*, Hermanstadt 1866, p. 4. — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 7: «Ieaŭ douĕ (în alte localități, jud. Botoșani, *trei*) fire de *pĕr de porc* egale în lungime ŝi le menesc; apoi daŭ cĕrbunii de o parte ŝi le suflã bine spuza; pe vatra încãlđitã, pun alãturate firele de pĕr: dacã ele se despart, e semn rĕu despre partea mãritișului, iar cãnd încep a sfirii ŝi se împleticesc prin cãldurã, atunci e semn sã-ŝi gãtĕscã zestrea». — «*Șeđĕtŕoera*», an. I, Fãlticeni, p. 145: «Se ieaŭ *doi perii de porc* tot una de lungi ŝi se pun pe vatrã dupã ce s'a stins focul. Dacã perii se înlãturĕzã unul de altul, fata nu se va mãritã; iar dacã se apropie ŝi se împleticesc, musã va face nuntã». — G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 48: «In sĕra de ajunul St. Vasile, fetele mari pun pe o vatrã arsã douĕ fire de pĕr de porc ursite, unul cu numele fetei ŝi altul cu al tĭnĕrului ce voescce a luã în cãsãtorie, ŝi dacã firele de pĕr arđĕnd se împreună, atunci fata va luã în cãsãtorie pe acel tĭnĕr; iar alt-fel nu.»—S. C. Mãndrescu, *op. cit.*, p. 229: «Ieaŭ un mãnunchiŭ de perii de porc,—în cele mai multe casuri din cŕmã,— aleg cãte doi ŝi, gãndindu-se la un fecior ŝi o fatã saŭ la un bãrbat ŝi o femeie, îi pun pe vatra focului, de pe care s'a dat in lãturi jãraticul. Dacã perii din cauza cãldurei se încolãcesc, se întilnesc, însemnĕzã cã ŝi cele douĕ persŕne pe cari le represintã se vor îmbrãțișã, aŭ să trãiascã împreună; dacã însă perii în mișcarea lor s'aŭ depãrtat unul de altul, însemnĕzã cã cele douĕ persŕne nu vor fi nici odatã împreună.»

O sémă de fete din *Transilvania* întrebuintează spre același scop, în loc de peri de porc, două frunzișore de *Saschiu* sau *Bănuț*. Pun adecă pe vatra bine măturată și înferbântată a focului două frunzișore de acestea și dacă, uscându-li-se vîrfurile, se încovóie una spre alta, cununia e sigură; încovăetura în partea opusă a uneia din frunzișore însă indică necredința amantului său a amantei, pe care o reprezintă frunzișora respectivă. Sau dacă, beșicându-se și învîrtindu-se, se apropie una de alta, iubirea nu va fi zadarnică; dacă se depărtază, e semn rău; iar dacă frunzișora, arđend, se învîrte rótă, avem să așteptăm noroc în anul viitor, la din contra, nenorocire. (1)

După ce sfîrșese cu peri de porc, încep a-și profeți sórta și norocul prin un *albuș de ou*. Ieaú adecă un blid, însă mai ales un pahar cu apă rece neîncepută, apoi sparg un ou de găină și lasă să-i curgă tot albușul în apă. Dacă din albușul acesta se forméză în cât-va un chip de om, atunci fata, pentru care se face acéstă cercare de noroc, se va mărită în anul ce urméză. Iar dacă din acest albuș nu se forméză nimic din care să pótă fata alege și explică, atunci crede că nu se va mărită. De cum-va din albușul turnat în pahar se forméză un chip de om și pe lângă dînsul mai multe puncte, atunci crede fata că viitorul ei bărbat va fi om bogat și va avé oi multe; iar de cum-va din albuș se face chipul singur, fără puncte, atunci crede ea că viitorul ei bărbat va fi un om sărac. (2)

Fetele din unele părți ale *Transilvaniei* ieaú un pahar cu apă neîncepută și apoi, spărgend un ou, îl tórnă într'însul. Dacă oul până diminéță se umflă și crește afară din pahar, atunci e sigur că fata care l'a turnat se va mărită în anul viitor; din contra, dacă oul se așeză pe fund, speranța e perdută. Dacă pe gălbenușul oului se presintă figura unui copil, însemnézá rușine, secriul — mórte. (3)

După cele arătate până aici, urméză *jocul cu paraua* sau *cu banul*. Acesta se face în următorul chip:

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Dat. și cred. fetelor din Bucovina și Transilvania, com. de d-l P. Beșa.

(3) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

Fata de casă, unde se serbeză Vergelul aduce apă prós-pătă din fântână și, turnând-o într'o strachină curată, o pune pe masă. Strachina trebuie să fie plină cum se cade. Apoi, fiind fie-care fată provădută de mai înainte cu câte o para, cu un ban rău, încep una după alta a lăsă să cadă banul cam de sus în strachină, făcând mai întâiū semnul crucii peste apă și grăind încet :

— De-a fi să-mi fie cutare partea, ursitul, să sară paraua din apă; iar de-a fi să nu-mi fie, să nu sară!

Saū :

Dac'a fi să sară banul,
Să mē mărit pân' la anul!

Dacă banul sare din apă, e semn bun, căci feciorul, la care a gândit fata când a aruncat banul, va luă-o. Și cum sare banul, toți cei de față se bucură; toți strigă și întrébă rîdënd pe aceea care l'a aruncat: la cine a gândit? Iar de nu sare banul din apă, atunci nu e semn bun, căci feciorul la care a gândit fata nu-ī va fi partea; cu tóte aceste și pe acēsta o întrébă: la cine a gândit când a aruncat banul?

Ast-fel aruncă fie-care de trei ori, gândind la una și aceeași persónă. După acēsta combinéză fecioriī și fetele de față împrejurările, cum vor procede cu pețitul, însuratul și măritatul. (1)

După ce aū venit toți la rînd, după ce fie-care a *aruncat paraua*, banul, purced la alt mijloc de a-și ghici și cunósce viitorul, și anume prin două *lumînărele*.

Fac adecă două *lumînărele* mici și subțirele de cēră, și de este cu puțință din cēră curată. Lumînărelele acestea le fac la un capēt turtite, saū le pun pe nisce coji de nucă, ca să pótă pluti pe apă. Apoi le aprind, le daū drumul pe apa din strachina de mai înainte, făcând printre ele semnul crucii și *menindu-le*, adecă dând uneia numele unui fecior, iar

(1) Dat. și cred. fetelor din Bilca, com. de d-l G. Brăilean; a celor din Volovăț, sat în distr. Rădăuțului, com. de Ilie Buliga, stud. gimn.; a celor din Pătrăuțel de pe Siret, com. de G. Pițul, stud. gimn.—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 7—8: «Altele pun într'o strachină cu apă ne-incepută o *părăluță* de cele vechi, subțiri și mici de argint; dacă *părăluța* se va scufundă, e semn bun; iar dac'a va pluti de-asupra, e semn că va rămâne nemăritată.»

celelalte numele unei fete. Dacă aceste două lumînărele, plutind pe apă, se împreună, cred toți că acei doi tineri, ale căror nume le pòrtă lumînărelele, se vor căsătorii cât de curînd; iar de nu se împreună, nu-î speranță de nuntă. Sau dacă în urmă una sau alta din lumînărele scăpătéză, adecă se cufundă în apă, e semn că acela pentru care a fost menită va muri. (1)

Tot cam așa fac și cred și fetele din unele părți ale *Tranșilvaniei* (2) și ale *Moldovei*. (3)

Altele ieau o *lumină subțirică* de cêră curată și, aprînd-o, o lipesc de marginea unui blid, în care se află apă neîncepută, ast-fel ca, după ce prinde a arde, să pòtă picură dintr'însa în apă. Dacă lumina, după ce a început a arde cu flacără, începe a sfîrîi și cêra ce picură dintr'însa produce, atît cînd picură cât și cînd ajunge în apă, un fel de sunet ca *tiii*, atunci e semn că fata, pentru care s'a lipit lumina,

(1) Dat. și cred. Rom. din Bilca, com. de d-l G. Brăilean; — a celor din Frătăușul vechiu, dict. de Domnica Antemie, com. de Ioan Covașă, stud. gimn.: «Se pun într'o strachină cu apă două *lumînări aprinse*, ale căror capete de jos sunt destul de turtite ca să nu se prăvălescă lesnicios. Dacă aceste două lumini, dintre cari una este destinată pentru o fată, iar cea-laltă pentru un flăcău, despre cari se crede că trăsesc bine între olaltă, se întilnesc și plutesc amîndoué ast-fel alipite una de alta, pînă ce se sting, se crede cum că respectivii se vor luà de soți; iar dacă înótă deosebit una de alta, apoi se crede cum că nu se vor luà de soți nici odată»; — a celor din Fundul-Sadovei, com. de T. Lunčan: «Aleg jumătăți de coji de nucă și, în cele ce au să însemne bărbați, pun câte o *lumînărică* mică, iar cele ce au să însemneze fete rêmân gòle. După acêsta, punendu-se într'o scafă cu apă și elătînând puțin scafa, dacă cojile, începînd a pluti în colo și 'n còce, se întilnesc, atunci se întilnesc și feciorii cu fetele, cari sunt, după credința lor, destinate pentru dișșii de mueri; dacă nu se întilnesc, nici feciorii cu fetele nu se vor întilni.»

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Tot ele pun în două găoeci de nucă câte o mică *lumină aprinsă*, una pentru fetiță și una pentru iubitul ei. Apoi găoicile cu *luminele* acestea le lasă a pluti într'un *tănie* cu apă. Dacă, plutind ele acolo, se întilnesc, atunci e semn că drăgăstoșii tineri se vor luà; la din contra, nu.»

(3) «*Șeșetòrea*», an. II, Fălticeni, p. 128: «Se ieau două coji de nucă; în fie-care se pune câte o *lumînărică* de cêră aprinsă, și se lasă să plutescă pe o strachină cu apă. Dacă se apropie cojile una de alta, fata se va mărită în cursul anului. În alte sate se pun trei coji de nucă: două represintă pe mire și mirésă, iar una pe preot. Dacă tustrele se adună, fata se va mărită.»

se va duce din casă, adecă se va mărită în anul ce urméză; iar dacă picurii produc un sunet ca *siii*, atunci e semn că nu se va mărită. (1)

Maî alte fete picură dintr'o *lumînare de la Pasci*, într'o strachină cu apă neîncepută, douë picături, pe cari le menesc: una pentru fată, cea-laltă pentru ursit; dacă picăturile se unesc, nunta-î pe aprópe; dacă nu, atunci maî cam pe aşteptatele. (2)

În fine unele fete fac maî multe luminî de céră şi pe fie-care lumină o pun în câte un tálgeraş saũ luntrişoră, făcute asemenea de céră. După acésta, dându-se fie-căreia numele unei persóne care se află în casă, le pun să plutescă de-asupra apeî ce se află într'o strachină. Dacă arde luminarea tótă, atunci se dice că persóna, al cărei nume îl pórtă, va trăi până la adînci bătrânețe; dacă arde numai pe jumătate, se crede că va muri în flórea vieței. (3)

În acest chip trece la rînd fie-care şi cu lumînărelele.

Urméză acum tâlcuirea sortîi şi a norocului prin mijlocul *turtițelor de aluat*.

Acésta se face în următorul mod:

Fata de casă unde se serbéză *Vergelul* se duce la fântâna de unde ieau tot-deauna apă şi, scoțînd o ciutură de apă, ieă o gură din ea, o duce în casă şi o pune într'o strachină. După acésta, aducînd făină şi turnând-o în strachina cu apa adusă precum s'a arătat maî sus, fie-care fată frămîntă făina şi-şi face câte-o *turtiță*, pe care, cocîndu-o în vatra focului şi ungîndu-o cu unt saũ cu untură, fie-care fată îşi însemnéză turtița sa şi o dă apoi unei mâțe să o mănânce. Fata, pe a căreia turtiță o va mîncă mâța, are să se mărite în anul ce vine. Dacă mâța o va miroși numai, fetei o să-î vie starostî. Iar fetele, ale căror turtițe aũ rămas

(1) Dat. şi cred. Rom. din Mahala, sat din distr. Sadagurei, com. de d-l G. Tomoiagă şi a celor din Fundul-Sadovei, com. de T. Luncan.

(2) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 12; şi com. de d-l P. Herescu din Găinesci, jud. Suceva: «Să ieă o strachină cu apă şi o *lumînare aprînsă* de céră albă, se picură odată în o parte şi a doua óră în altă parte, menindu-se cel saũ ceea ce operéză cu cine trage nădejde a o luă; şi dacă picuşurile se întîlnesc, atunci se ieau în căsătorie.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Frătăuțul-nou, com. de Vesp. Reuș.

neatinse de mătă, n'au ce mai trage nădejde că se vor mărită în anul ce urmază. (1)

O sémă de fete întrebuinteză spre același scop, în loc de *turtiță*, un fel de *colțunași* sau *piroșci* (2), una sau mai multe bucățele sau *gologóțe* de *mămăligă* (3), mai multe *găluscele* (4) sau bucățele de *slănină* (5), pe cari de asemenea le dau unei mâțe sau unui căne spre mâncare.

(1) Dat. și cred. Rom. din Calanfidesci, Siret, precum și din alte sate din Bucovina.

(2) Dat. și cred. Rom. din Balacéna, com. de d-l G. Boca: «Pun un șir de *mușcături* ori de *piroșce* (sing. piroșcă, chiroșcă) pe o scândură sau pe podele și dic: mușcătura sau piroșca asta îi fata cutare, iar mușcătura asta-laltă fata cutare etc. După ce au înșirat mușcăturile și le-au dat tuturora câte un nume de fată, chemă cănele la ele, și pe care mușcătură o apucă cănele mai întâiu, acea fată se mărită mai întâiu.» — *Colțunașul* se numește pe unele locuri *colțuraș*, după colțurile bucății de aluat umplute.

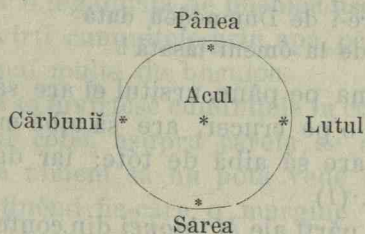
(3) Dat. și cred. Rom. din Stupea, com. de Onufr. Căilean, stud. gimn.: «Tot în séra spre St. Vasile ung fetele doi mieđi de mămăligă cu unt, îi pun pe maiul de bătut cămeși și dic că un mieđ este fata cutare, iar cel-lalt mieđ este cea-laltă fată. În urmă dau mieđii la o mătă și, pe al cărei fete îl mănăncă mătă mai de grabă, aceea se mărită mai întâiu; — a celor din Frătăuțul nou, com. d-l Iulian Sidor: «In séra Sf. Vasile strigă cănele în casă și-i dau o bucată de mămăligă, și câte *bucături* face cănele, într'atâția ani se va mărită fata»; — a celor din Frătăuțul-vechiu, dict. de Domnica Antemie și com. de I. Covașă: «Se fac mai multe *gologóțe* de mămăligă, cari se mőie în lapte dulce sau în smântână și se înșiră apoi pe pragul casei. După ce se destinéză fie-care din aceste *gologóțe* câte unei fete, se trimite (mână) mătă spre ele, așa ca, dând acésta de dinsele, să se pue la ospet. Fetele cred apoi că, pe care *gologoț* l'a mâncat mai întâiu, acea fată se va mărită mai de grabă. Iar de mănăncă mătă numai unul, apoi dic că numai acea fată se va mărită în acel an, pe când cele-lalte cu părere de rău nu.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Fundul-Sadovei, com. de T. Luncan: «Mai fac fetele în séra spre Sfintul Vasile *nouă găluscele* din pâne sau din mămăligă, pe cari le ung cu unt, și apoi, punându-le pe o scândură, aduc pe o mătă flămândă ca să le mănănce. A cărei fete a fost *găluscéua* pe care a luat-o mai întâiu mătă și a mâncat-o, acea fată se crede că se va mărită mai curînd. Dacă numai le miróse, iar nu mănăncă nici pe una, atunci nici o fată n'are să se mărite în anul ce urmază.»

(5) Dat. și cred. Rom. din Găinesci, jud. Sucéva, com. de d-l P. Herescu: «Se taie trei bucăți de *slănină* și se menesce fie-care cu numele acelora ce voesc să le ieă în căsătorie; apoi chemă mătă, și pe care bucată va pune gura mai întâiu, acela, ce este menit pe ea, o va luă de soție.»

Fetele din unele părți ale *Moldovei*, voind a sci de vor avé bărbați bețivi orî nu, și ce băutură anume vor bé, măi fac încă și următórea vrajă: omul de gasdă, la care s'aũ adunat fetele, umple câte-vă ulcele cu diferite băuturi, precum: vin, rachiũ și altele, iar unele cu apă; apoi le duce afară și le lasă în tindă orî pe prispă. Fetele es câte una și aleg o ulcică, și ce băutură găsec, aceea cred ele că vor bé-o bărbații lor. Iar fata, care ieà ulcica cu apă, nu va avé bărbat bețiv. (1)

Unele fete din *Bucovina* ieau trei cărbuni stinși, o bucă-țică de lut, una de pâne și una de sare și le pun pe tóte în cruciș, pe o sită întórsă cu pânda în sus, iar la mijlocul acestor obiecte pun un ac saũ un bold înfipt într'o fărma-tură de pâne.

După ce aũ făcut acésta, învîrtesc ața, care e prinsă în ac saũ legată de bold, de douë orî pe degetul arătător de la mâna dréptă, ridică puțin acul saũ boldul în sus și rostesc următóarele cuvinte:

Sfinte Vasile!

Spune-mi:

Vine mirele saũ nu?

De vine,

Să tragă la pâne

Și sare!

De nu vine,

Să tragă la lut și la cărbune!

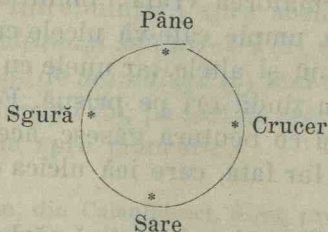
Dacă, după rostirea acestor cuvinte, fărmațura în care e înfipt acul saũ boldul se trage spre pâne și sare, atunci înséamnă că mirele fetei respective va fi om cu meșteșug (meseriaș), iar de se trage spre cărbune saũ lut, mirele ei va fi agricultór. (2)

Alte fete, tot din *Bucovina*, pregătesc de cu ȓi o sită, pe

(1) «*Șeȓetórea*», an. II, Fălticeni, p. 127.

(2) Dat. și cred. Rom. din Ciocănesci, distr. Dornei, dict. de Ilinea Moșulea.

care pun asemenea în cruciș o bucățică de pâne, una de sare, una de sgară și un crucer :

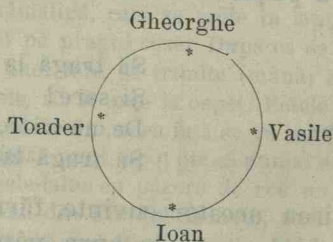

Pe la miezul nopții pun mâna cu ochii închiși pe sită și ȓic :

Eă nu pun mâna pe sită,
Ci o pun pe-a mea ursită,
Care-î de Dumneȓeu dată
Și de la ómeni lăsată !

Dacă a pus mâna pe pâne, ursitul eî are să aibă noroc la pâne ; dacă a pus-o pe crucer, are să aibă mulți bani ; dacă a pus-o pe sare, are să aibă de tóte ; iar dacă a pus-o pe sgară, va fi ferar. (1)

Fetele din unele părți ale *Moldovei* din contra ieaă un fund, fac pe dînsul patru semne cu cărbune saă cu cretă, în formă de cruce ; menesc la fie-care semn numele unui flăcău căruia îi trag nădejdea, d. e. :

Iaă apoi un fus de tort și prind a-l sucî pe fund. Și asupra căruî semn stă fusul, feciorul acela o va luà de soție. (2)

În fine fie-care fată din ținutul Năséudului în *Transilvania* merge în séra lui *Sân-Văsîiú* la casa unde umblă dînsa în ședétóre, ducênd cu sine o cununiță. Acéstă cununiță este

(1) Dat. și cred. Rom din Buninți, dict. de Irina Jalobă.

(2) Dat. și cred. Rom. din Găinesci, jud. Sucéva, com. de d-l P. Herescu.

făcută din cójă de măr bun, în mărime cam de 3—6 cm. în diametru; pe lângă cójă e învîrtit cevă bumbac sau scul colorat.

Pentru ca fie-care fată să-și pótă cunósce *veriguța*, cum numesc ele acéstă cununiță, pe lângă aceea că cununițele variază în mărime, mai aú și cevă bumbac sau scul verde, albastru, negru, galbeñ etc., ca semn de distingere.

Adunându-se tóte fetele din o respectivă ședětóre, închid ușa, ca să nu între feciorii înăuntru, ieaú o cofă nouă, nefolosită încă, plină cu apă luată din vre-o apă curgětóre,— nu din fântână,—și din care apă nu este ertat să bea nimeni, pentru că alt-cum «nu-í de leac», pun tóte cununițele în cofă, însă așa ca fie-care cununiță să fie vędută de toți când s'a pus; — apoi una dintre fete, — cea mai ístětă, — iea un *mă-nunchiú*, adecă o legăturiță de busuioc uscat, îl bagă în cofă și începe a învîrti cununițele prin apă, până când s'aú legat tóte sau cele mai multe de busuioc.

În timpul cât se învîrtesc cununițele în cofă, tóte fetele sunt strînse în jurul cofei, asupra căreia se află întinsă o năframă mare, ca nimeni să nu pótă vedé în cofă. Fetele, în timpul acesta, ținënd fie-care o margine a năfrămii apropiată de gură, cântă următórea poezie :

Sân-Văsiiu, Văsiiu,
Unde te găsiu,
La vadul-bogat;
Cine te-a legat?
Petrea cu Ignat.
Dă-mi, Dómne, bărbat,

Să mă culc în pat,
Să fac un fecior,
Să-l cheme Ion!
— Sus, vere, drăguță,
Scóte-mi veriguță!

Fie-care vers, în cântare, se repetă de două ori, și când ajung de cântă cele două versuri din urmă, se ridică năframa.

Fata, care a învîrtit busuiocul în cofă, îl scóte acum afară și, fără a fi ertat să se atingă cine-va de el, ținendu-l sus, se uită fie-care fată să vadă ori de s'a prins sau nu cununia ei de el și, dacă da, observă unde s'a prins: mai sus sau mai de jos de busuioc.

Acésta o fac pentru aceea, de óre-ce se crede că acea fată, a căreí cunună nu s'a lipit de busuioc, nu se va mărită în anul acela și că, cu cât cununița s'a legat mai sus pe busuioc, cu atât fata respectivă se va mărită mai curînd.

Luându-și apoi fie-care fată cununița sa, prinsă de busuioc, o bagă din nou în cofă; repetă de trei ori cântecul de mai sus. După ce a scos a treia oră cununițele din cofă, încep a trage conclusiuni, cari se țin de foarte adevărate. Așa de exemplu: dacă cununița unei fete a eșit de toate trei ori pe busuioc, fata respectivă *de sigur* se va mărită în acel an; dacă a eșit numai de două ori sau numai odată, atunci este probabilitate să se mărite; dacă însă la o fată nu i-a eșit nici odată cununița pe busuioc, aceea *hotărît* că în acel an nu se mărită; și în urmă, la care fată i-a eșit cununița mai sus pe mănunchiul de busuioc, aceea se va mărită mai întâiu și vice-versa.

După acésta fie-care fată își ieă cununița sa, merge drept spre vre-un gard din apropiere cu ochii închiși și de la parul, pe care a pus prima dată mâna, numără nouă pari în oricare parte și în parul al noulea își pune cununița. Deschide apoi ochii și, dacă parul e drept din lemn frumos și cu cójă, crede că bărbatul ei va fi om frumos, isteț și avut; dacă parul e clenciuros (cu noduri), strîmb și urît, urît îi va fi și bărbatul; iar dacă parul e fără cójă, bărbatul ei va fi sărac. — Dacă s'ar întîmplă ca paharul de al noulea să fie îngemănat, adecă doi pari lângă olaltă, unul de o parte, altul de cea-laltă parte pe lângă gard pentru sprijinirea acestuia, se crede că respectiva va avé doi bărbați.

Datinele descrise până aici sunt cunoscute la Români din jurul Năsăudului sub numele de *Veriguță*; se dice de exemplu: mergi la *Veriguță*? ai fost aseră la *Veriguță* etc. și acésta pentru aceea, de ore-ce cununița cea de cójă de măr se numesce exclusivamente *Veriguță*.⁽¹⁾

Tóte datinele înșirate până aici se petrec mai mult numai în casă, la zarea unei lumînări sau, în lipsa acesteia, la zarea unui opaiț. Fie-care fată asistă la cercarea norocului celor-lalte, fie-care se bucură sau, după împrejurări, se scârbesce de rezultatul nefavorabil al suratelor sale. Inșă în genere, fie cum va fi acel rezultat, voioșia și glumele nu lipsesc nici uneia, căci deși se întîmplă ca unei fete să nu

(1) Ștefan Buzilă, *Nunta la țeranul român din jurul Năsăudului*, publ. în «*Tribuna*», an. VII, Sibiiu 1890, No. 193.

i se fi nimerit, după cum i-a fost dorința, își calcă pe inimă, se face, deși numai ea și Dumnezeu scie cum, că nu-î pasă; apoi și celelalte fete o îmbărbătează, spuindu-î că dă rău nu va fi tocmai așa după cum i s'a arătat.

De multe ori voioșia trece în risete, din cauza figurilor pocite sau a altor semne, cari se arată din topitul și versatul plumbului, cât și din albușul oului. Și cu cât acestea sunt mai diforme și mai ciudate, cu atâta voioșia se mărește.

După ce au împlinit șirul profețiilor cu celea ce s'au arătat mai sus, es toate afară, purtând cu sine un *lingurariu* cu linguri cu tot și cu o ciobotă. Cum au eșit afară, fie-care fată scutură pe rînd lingurarul cu lingurile și, după ce încetăză de scuturat, ascultă cu luare aminte să audă nu vor lătră din cotro-va câni. Din cotro lătră câni, într'acolo cred ele că se vor mărită. (1)

Unele, voind a scie în cotro se vor mărită, încalecă pe *mesteu*, se sue pe pörtă și strigă:

«U! ursitorul meu! în cotro ești?»

Și din care parte încep câni a lătră, dintr'acolo cred că le va veni ursitul. (2)

După ce se perindăză cu lingurarul, încep cu *ciobota*, și anume fie-care fată pe rînd o aruncă peste casă. Acesta însemnăză, că în cotro va fi căputa ciobotei căduță jos, după ce acesta a căduț, într'acolo va fi viitoarea casă a aceleia care a aruncat-o. (3)

Unele fete întrebuintăză, în loc de ciobotă, un papuc, pe care de asemenea îl aruncă peste casă; și în cotro pică papucul cu gura, într'acolo cred ele că se vor mărită. (4)

De aici, după ce au sfîrșit și cu ciobota sau cu papucul, se ieau cu toatele și se duc în tăcere până la o casă megiașă

(1) Dat. și cred. Rom. din Siret.

(2) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 13.

(3) Dat. și cred. Rom. din Bilca, com. de d-l Gheorghe Brăilean; — a celor din Bosanci, sat în distr. Sucevi, com. de Sim. Șutu, stud. gimn.: «Aruncă o ciobotă peste casă și, în cotro va pică ciobota cu gura tu-reței, dintr'acolo are să-i fie mirele.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Domnica a lui Toader Ionesi. — «*Ședătorea*», an. II, Fălticeni, p. 128: «Se pune fata la pămînt cu spatele spre ușă și aruncă papucul peste cap. De va căde papucul cu virful spre ușă, se va mărită, adecă va eși din casă.»

unde știu că sunt copii mici, spre a începe alt șir de profețiri, și anume să cerce norocul când se vor mărită: în timp scurt? ori mai târziu? în anul ce vine, ori în cel-lalt an? Acésta o cunosc ele din aceea că încunjură fie-care pe rînd de trei ori casa, iar la a treia óră se pune aceea care a încunjurat-o lângă o feréstră și, tãcënd mulcom, trage cu urechea să audă ce se vorbește în casă? Dacă aud că în casă părinții ȳic copiilor «*du-te!*» «*cară-te!*» sau «*mergeți de-aice!*» este semn de bucurie, căci de bună samă aũ să se mărite, se vor duce de la casa părintescă. De aud pe părinții din casă strigând către copii: «*vină mai de grabă!*» sau «*vină mai iute!*» pețitorii vor sosi chiar în cășlegile de érnă. Iar de aud ȳicëndu-se în casă: «*ședeți locului!*» sau «*stăi!*» sau «*nu te urni din loc!*» atunci nu e semn bun, căci fata care a ascultat nu se va cãsători în anul ce urméază. (1)

Sfîrșind fie-care fată de ascultat, se duc tóte la altă casă, unde știu că sunt *lumină de cununie*, și, cerëndu-le pe vre-o câte-va minute de la proprietarul lor, le aprind și merg cu dînsele la o fântână. Aici, la luminile aprinse, fie-care se plécă și caută în apă. Dacă fata care s'a plecat vede în apă o umbră de bărbat care-i este cunoscut, e semn sigur că se va cãsători cu acea persónă, a căreia umbră i s'a arătat în apă. (2)

(1) Datina și credința fetelor rom. din Bucovina și Moldova.—Veđi Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 8: «Se duc la o casă de gospodar cu glótă mare, și ascultă la ușă, sau la feréstră; dacă vor auđi vorbe: «*du-te, ce zãbăvesci!*» sau altele cam în sensul acestora, se mărită musai în anul acela; iar de va auđi în casă: «*unde pleci? rêmăi!*» etc. semn rêu e și cu zãbavă se arată.»—«*Șeđétórea*», an. II, Fãlticeni, p. 128: «In același scop și în aceeași ȳi, fetele se duc la o casă, unde știu că gospodarii aũ copii, și deschid pórta cât e de mare; apoi se duc la feréstră și ascultă ce ȳice mama către copii. De va ȳice: «*du-te în colo!*» fata crede că se va mărită curînd; iar de va da cevă mama copilului și i-a ȳice: «*șeđi acole!*» atunci nu se va mărită de grabă.»

(2) Dat. și cred. fetelor din Bilca, com. de d-l G. Brăilean:—a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu;—a celor din Costăna sat în distr. Sucevii, com. de Vas. Huțan stud. gimn.: «Se strîng mai multe fete la un loc în séra de Sfintul Vasile și-și ieau câte o lumină și o oglindă cu sine și se duc la *produh* și se uită în oglindă și ȳic că véd pe acela după care aũ să se mărite;»—a celor din Frătăuțul-vechiu, dict. de Zernovia Rusu: «Ieau o *lumină de cununie* a unei femeii măritate și o oglindă

Acestea sunt datinele și credințele, la a căror manifestare ieau parte și feciorii, însă ei la întréga petrecere au un rol secundar, după cum am mai spus-o de vre-o câte-va ori; ei mai mult privesc și combină din cele ce li se arată fetelor cum vor purcede cu peșitul și însuratul.

Vine însă acum un șir de datine și credințe proprii numai fetelor, la a căror manifestare caută să nu fie nimeni de față ca să le vadă. Acesta e o mare taină pentru dinsele. Și eu le dau totă dreptatea, căci un prașcău, un om de nimica, vedându-le, poate să le ieă în rîs, sau, ce e și mai rău, poate încă să le facă și alte neplăceri. Drept aceea, se despărțesc acum de feciorii și, lăsându-i să mERGă unde voesc, ele se duc la casa uneia dintre dinsele, și acolo își urmÉză profeșurile despre cari vom vorbi mai pe larg în capitolul următor.

E de însemnat și aceea că, cu cât e afară mai întuneric, cu atît cred ele a fi mai bine pentru dinsele, căci atunci sunt scutite de ochii cei răi ai lumii.

III. Am vÉduț, din cele expuse mai sus, cum serbéză Români din ținutul Dornei în Bucovina și cei din județul Sucevei în Moldova *Vergelul* lor; am vÉduț și aceea cum serbéză fetele române de pretutindenea un șir de datine și credințe, cari asemenea se numesc *Vergel*. Aceste datine, după cum ni se spune, sunt fÓrte vechi, căci așa le-au apucat și

și mERG la o fântână. Aicea aprind lumina și o bagă în fântână. După aceea, întorcÉnd oglinda cu fața către fântână, se đice că vÉd pe viitorul lor bărbat pe de-asupra apei;—a celor din Frătăușul-noú, com. de Vesp. Reuș: «Fetele ieau o lumină de cununie și o oglindă și merg la mieșul nopșii spre Sfintul Vasile la un isvor sau fântână, aprind lumina, țin oglinda spre fundul apei și cată în lăuntru. Ele đic că vÉd atunci pe ursitorii lor, dacă a fi să se mărite în anul ce urmÉză»;—a celor din Mihoveni, sat în distr. Sucevei, dict. de Mariuca Marunec: «Ieau o lumínare și o oglindă și se duc la fântână și aprind lumínarea și pun oglinda cu fața de-asupra feșei apei, și care are să le fie soșul se arată în oglindă. Și iarășii đic că, dacă are să fie negricios, atunci li se arată negru, iar dacă are să fie albineș, atunci li se arată alb».—V. și Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 10: «La 12 ore nóptea, fata singurá, fără a fi vÉduțá de nimeni, se duce la fântână, luând cu sine o lumínare, care a fost arsá numai la Pasci: acolo o aprinde, lipind-o de *clobanșul* (cârligul) fântânei, pe care îl vîră în lăuntru, de se uită în apă, unde vede numai decát fața ursitului ei.»

le-aŭ serbat moși din strămoșii noștri, precum se serbăză și în ȕiua de astăđi.

Vine acum rîndul să vorbim despre o datină a feciorilor, tot atît de veche și de interesantă ca și cele de mai înainte, care pörtă același nume, dar care de un timp încöce în unele sate s'a dat cu totul uitării.

Voidnd a descrie cu de-amăruntul și acéstă datină ca și pe cele de mai înainte, am fi nevoiți să reproducem, dacă nu tocmai întrégă, apoi cel puțin cea mai mare parte din descrierea *Beriŭ* sau a *Berénului*. Aceeași regulă se observă la acest *Vergel* atît de către feciorii cari îl fac, cât și de către fetele cari ieaŭ parte la dînsul, avënd tot odată același scop ca și *Berea* sau *Berénul*, adecă: petrecerea tineretului, cinstirea și ospëtarea părinților acestuia și a altor óspeți bine-veniți, cari se adună ca privitori la acéstă petrecere.

Deci, ca să nu mai repetăm ceea ce am spus odată, în descrierea *Vergelului* de față vom fi cât se póte de scurți.

Vergelul acesta nu se serbăză în una și aceeași ȕi, ci feciorii din unele părți ale *Bucovinei*, și anume cei din *Ilișesci* și cei din *Botușana*, precum și cei din *Șomcuta-mare* din *Ungaria* și din împrejurimea ei, îl serbăză în ȕiua de *Anul nou după améđă*; cei din unele părți ale *Banatului*, în ȕiua de *Bobotéză după améđă*; cei din *Corlata* în *Bucovina*, în ȕiua de *Lăsatul secului*; iar cei din *Transilvania*, în *serbătorile Pascilor*. Mai pe scurt: timpul când se serbăză nu e același, modul cum se serbăză la feciorii din *Bucovina* și *Ungaria* e mai același, pe când la cei din *Banat* și *Transilvania* se deosebesce în cât-va. În ce constă deosebirea acésta vom vedé mai apoi.

Să începem mai întâiŭ cu descrierea *Vergelului* feciorilor din *Ilișesci*.

Feciorii din acest sat, cari voesc să serbeze *Vergelul*, pun tóte de mai înainte la cale, unde aŭ să-l serbeze și pe cari din fete să le poftéscă; apoi tocmesc musicanți și aleg din mijlocul lor pe doi inși, pe cari îi numesc *Colceri* și căroră le încredințéză conducerea *Vergelului*.

Sosind séra *Sfîntului Vasile* sau a *Anului nou*, mai mulți feciori, luând cu sine câte un șip cu rachiŭ, se duc pe la tóte casele, unde sunt fete mari hotărîte să fie învitate, și

le poftesc dimpreună cu părinții lor, ca să bine-voiască a veni pe a doua ȕi la Vergel.

La fie-care casă în care intră, după îndătinata dare de *bună vreme* sau *bună séra* și după o scurtă convorbire, care mai tot-deauna e în versuri, învitatórii cinstesc mai întâiú pe tatăl fetei, apoi pe maică-sa și în urmă pe fată, ȕicând că le-ar fi cu mare plăcere și s'ar bucurà dacà nu i-ar trece cu vederea, ci s'ar osteni pe vre-o câte-va óre până la petrecerea lor.

În ȕiua de Anul noú după améȕă, se adunà mai întâiú feciorii cari fac Vergelul la o casă anumită, cu al cãreia stãpân însã sunt înȕeleși de mai înainte.

Fie-care fecior e îndatorit, când vine la Vergel, sau și cu o ȕi mai înainte de acésta, să aducă bėuturi pentru óspeți și bani pentru musicanți; acestea se dau în stãpânirea *Colcerilor*. Fără de acésta contribuȕiune nu este ertat nici unui fecior să pună piciorul în joc, nici nu póte să aștepte că va cãpėtà cevà din mâncãrile ce le aduc fetele.

După ce s'a adunat cea mai mare parte din feciori, încep musicanții să cânte, iar feciorii să jóce.

Cel mult peste o órã încep a se adunà și fetele din tóte părȕile, dimpreună cu mamele lor, cari aduc felurite bucate, ce le numesc *cinste*, precum: colaci, plãcinte, mere, nucí, gãini fripte, babe și altele.

Pentru fata care n'are mamă, duce cinstea o soră a sa măritată, o mãtușă, sau o vecină. Nici odată însã nu duce *cinstea* fata singurã.

Colcerii, cum vėd că a sosit atare mamă cu fică-sa, îndată le es înainte și le poftesc în casă, le pun după masă și le închină câte un pahar de bėutură. Iar după ce le-aú primit *cinstea*, după ce acestea aú închinat câte un pahar de bėutură și aú îmbucat câte cevà din bucatele puse pe masă, ese fata afară, unde o aștéptã jocul.

Ast-fel sunt întimpinate și ospėtate tóte fetele de-a ríndul câte aduc bucate.

În scurt, aceeași datină, aceeași primire, cinstire și ospėtare, aceleași apucături se observă la Vergelul acesta ca și la întrunirea numită *Bere*.

Danșurile și chiuiturile sunt tot aceleași cari se usitezã

de către feciorii din Bucovina peste tot anul. O singură abateră, măi cu sémă cu privire la chiuituri, constă întru aceea că feciorii, de astă dată, când strigă în joc, nu critică, nu ieaū în rîs, saū cum se dice *peste picior*, pe nici una din fetele cari aū adus cinste. Ei se pörtă faţă cu dînsele cât se póte mai omenesce și caută să le jóce pe tóte de-a rîndul și cât se póte mai de multe ori, ca nu cum-va mai pe urmă una saū alta să aibă cuvînt a se plînge că n'a fost băgată în sémă și că, prin urmare, numai de géba le-a adus cinstea, căci n'a fost de obrazul lor.

Fie-care fecior, dar măi cu sémă *Colcerii*, caută ca tótă adunarea, toți óspeții poftiți și cei bine-veniți să fie deplin îndestulați cu primirea, cinstirea, petrecerea și purtarea lor.

În acest chip duréză *Vergelul* feciorilor din Ilișesci până ce înoptéză bine. După ce începe a înoptă, fetele se duc pe acasă. Feciorii și cu alți bărbați măi rêmân și se măi petrec, cinstind, ospetând și jucând până într'un târziū de nópte, când apoi se duc și ei pe-acasă.

Tot cam așa serbéză *Vergelul* și feciorii din Corlata. Aceștia încă aleg doi inși din mijlocul lor, cari se împuternicesc ca să strîngă și să privegheze *cinstea* adusă de fete, să conducă *Vergelul*, să primescă și să cinstescă óspeții, să păstreze ordinea cuvenită, în scurt să caute ca întréga petrecere să fie în cea măi bună rînduală. (1)

Ce se atinge de *Vergelul* feciorilor din Botușana avem următoarele amănunte, pe cari a bine-voit să ni le comunice venerabilul exarch și paroch din loc, d-l N. Sbiera:

«La *Vergel*, ne scrie Sfinția Sa, poftesc doi feciori (2) pe fetele cari le plac lor, nu însă de-a rîndul pe tóte, ca în ziua de Anul nou să vie la *Vergel*. Fetele duc de-a rîndul mîncări, fie-care ce are, iar feciorii plătesc musica și bêtura. Acestea tóte se strîng la o casă anumită, anume hotărîtă spre acel scop. De către séră se adună o cétă de feciori la acea casă, iar nu toți feciorii căți sunt în sat, ci după alegerea lor, un număr amésurat localității și numărului fetelor învitate, și pregătesc mese în acea casă.

(1) Com. de d-l G. Tomoiagă.

(2) Aici vedem numai pe doi feciori poftind, pe când în Ilișesci poftesc toți feciorii căți compun *Vergelul*.

«Fetele, cari vin cu bucatele pregătite, le pun pe masă.

«Musica le cântă.

«Feciorii le cinstesc și așteptă până ce se adună toate. Apoi se așeză la masă tot un fecior și o fată, unde bea și mănâncă până ce se satură. In același timp părinții se cinstesc pe de lature și privesc la tineri. Apoi tineretul ese cu danțul pîmprejurul mesei afară și deschide jocul, care durează totă noaptea.

«După ce s'aũ sculat tinerii de la masă, se așeză părinții lor și toți bătrânii invitați la beut și mîncat, însă numai ceea ce a rămas de la cei tineri. Părinții tinerilor și cei-lalți óspeți încă se veselesc și-și petrec mai totă noaptea acolo.»

Comparând acum Vergelul acesta cu al feciorilor din Ilișesci și Corlata, vedem că în fond sunt tot una, aũ același scop, numai în privința executării lor se deosebesc în cât-va.

Ce se atinge de Vergelul feciorilor din *Șomeuta-mare* și împrejurime, d-l El. Pop ne scrie următoarele :

«Sărbătórea *Anului Nou* saũ a *Sân-Vasiiului* e cea mai însemnată pentru tinerimea română, căci acum se face *Vergelul*, acum se fac și *farmecele*.

«Încă cu o săptămână mai înainte, feciorii satului se strîng la olaltă și se sfătuesc unde vor face *Vergelul* și ce musicant să-și cuprindă ?

«După aceea, fiind toate hotărîte, se aleg dintre dinșii doi *chietmători* saũ *solii* și un *cămăraș*, care păstrează cheile cămării în care se țin colacii, vinarsul etc.

«Chemătorii își fac două bețișóre frumușele ; apoi fie-care merge la alésa inimei sale, ca să-ı pună la bețișor o năframă (zadie) frumósă.

«Atât bețișórele cât și legarea năframei se fac cu mare gust.

«Acești chemători, ast-fel pregătiți, se pornesc din casă în casă pe la gazdele cu fete mari, cari aũ de gând să le pună în *Vergel*.

«Unul din ei, după ce intră în casă, chéma așa :

«— Este cuvîntul lui Dumnezeu întăia óră, a doua óră al celor 12 Apostoli, apoi al Maicii precurate, toate de la Dumnezeu sunt lăsate ! Așa ție și feciorii acestui sat : Mulțumim lui Dumnezeu că ne-a ajutat de-am ajuns la acest praznic, strălucit al Anului Nou ! Pentru bucuria acestui mare praznic, socotitu-ne-am a face o veselie, un *Vergel*, în casele lui N. N., la care, prin rostul nostru, sunteți rugați și d-vóstre, cinstiți gazde, a slobođi pe tinera d-vóstre mlădiță să iee parte !... Să strigăm la Chr. să ne dea noroc la

«toți!... Ertați, cinstite gazde, că nu scim vorbì chiar așa precum s'ar cuvenì la nisce ómeni de omenire ca d-vóstre!»

«Acéstă vorbire se ține în mijlocuì casei, cu pălăriile luate de pe cap, și chemătorii staù alătura unu lângă altul.

«Gasda răspunde:

«Dumneđeu vè dea noroc,
«Poftim de cuprindeți loc!»

«După acésta se începe un ospet scurtuț, după care, luându-și rămas bun, solii es și fata îi petrece până afară, iar aici solii mai schimbă și cu dinsa vre-o câte-va cuvinte.

«In locurile unde chemătorii sunt mai interesați, adecă unde sunt fete frumoșe, ei pușcă cu pistóle.

«Mamele își pregătesc fetele cum sciù mai frumos, le fac *colaci ca rotița pluguluì*, precum și altă *cinste*, cu care staù gata până ce sosesc ȕiua Anuluì Noù, în care se începe *Vergelul*, ce ține 2—3 ȕile și tot atâtea nopti.

«Fie-care fecior pune o sumă anumită de bani, din cari se cumpără lemne, se solvesce musicantul și se cumpără tóte cele trebuincioșe, precum: luminări, vinars etc.

«In séra a doua a Vergeluluì, cam la 12 ore din nópte, se răspund *cinstele fetelor*. Atunci sunt chemați și părinții. Toți se așeză la o masă. Iar unu dintre chemători și anume acela care a vorbit și la chemare, începe a răspunde pe rind atât colacii cât și fripturile aduse de *coconite*.

«Vorbitorul face mai întâiù o introducere despre scopul Vergeluluì, ieà apoi un colac al cutării fete, precum și vin, de este lângă colac, și apoi prourmeză cam așa:

«— Așă ȕice N. N. tînèra mlădicióră: O, Dómne sfintule! mulțumescu-ți că ne-ai învrednicit a ajunge acest An Noù! Dar după datina din moși și strămoși, făcându-se în satul nostru Vergelul întru bucuria Anuluì Noù, și fiind și eù chemată, iacă mẽ răspund întru lauda lui Dumneđeu și în cinstea a tótă tinerimea:

«C'un colac de griù frumos
«Ca pelița lui Christos
«Și cu o *bute de vin* (1),
«Cine-a bé să n'aibă chin,
«C'o bute de beutura,
«La câți le va umblă prin gură

«Toți să strige la Christos
«Să ne fie de folos,
«Să ne dea noroc la toți...
«Butea-ì legată cu cercurì
«Să ne fie până Mercuri!...»

(1) Sticlei saù șipuluì cu vin i se ȕice în glumă *bute*.

«In unele locuri se răspunde în ambe noaptele, iar în altele numai în cea din urmă.

«Până ce se răspunde, muzicanții mănă. Apoi se începe veselie din ce în ce mai mare, cu hori, cântece și chemări cu pocalele (toaste).

«După acesta, sculându-se de la masă, se începe jocul, care se continuă până în ȕi.

«Bêtrânii, și mai ales mamele, sunt de față până la fine, fiind foarte atente care flăcău a jucat mai mult pe fiicele lor.

«Jocurile sunt diferite. Mai cu sémă însă se jócă pe la noi *Co-drâncescul, Pe-sub-mână, Ardelénca, Țigănescul și Mânânelul*.

«Când es de la biserică, de regulă se poftesc unul cu altul pe ospet.

«Acolo să auđi apoi cântând:

«*Sân-Vaseiu cu Bobotéză*

«Tot după *Crăciun* urméză,

«Să lăudăm,

«Să cântăm,

«Să ne bucurăm!

«Câte sêrbători pe lume,

«Nu-s ca *Crăciunul* cu nume.

«Să lăudăm,

«Să cântăm,

«Să ne bucurăm!

«Iacă vin cășlegile,

«Se mărită fetele.

«Să lăudăm,

«Să cântăm,

«Să ne bucurăm!

«Dar și popa așa vrea,

«Ca să-ı umble secerea,

«Să-și capete simbria

«Pe tótă cununia!»

In unele părți din *Banat* se serbéză *Vergelul*, după cum am amintit și mai sus, în ȕiua de *Bobotéză*. Și iată cum:

«După sfirșitul cutăruı dans, când sciü feciorii, că nu e departe de a se despărți, unul dintre dınșii aduce o cofiță în chilia de dans, aici își așeză tóte fetele câte un inel și feciorii se duc pe rind și ieau din cofiță inelele—fie-care fecior câte unul—și feciorul cu aceea fată jócă tótă séra aceea, al cărei inel l'a luat din cofiță. Nu e însă ertat a alege inelele, căci atunci fie-care fecior ar luà pe al aceleia pe al căreia i-ar poruncı inima. Și pentru ca să nu se întimple una ca acesta, se alege dintre feciori unul, care să stee cu o *vergea* lângă cofiță, și pe care il va vedé că alege, să-l judece cu *vergeua* peste mână.

«Atunci, când sunt așeazte inelele în cofiță, feciorii staü toți de o lature, iar fetele de alta și, până a nu cercă scóterea inelelor, feciorii încep a hori *hora Vergelului*.» (1)

(1) M. Popovici-Popa, *Vięta sátenilor în timp de érnă*, publ. în «*Gazeta poporului*», an. IV, Timișóra 1888, No 18, p. 5.

În fine ne-a mai rămas să vorbim puțin și despre Vergelul feciorilor din *Transilvania*.

Iată în câte-va șire și descrierea acestuia, pe care o reproducem din *Familia*:

«Musica se aude de departe.

«În mijlocul satului la o casă sunt adunați o mulțime de feciori și fete, cari saltă cu entusiasm.

«Acolo e *Vergelul*.

«Sciți ce e *Vergelul*?

«*Vergelul* e o datină străbună a poporului român din Ardél.

«În ziua dintâiu a Pascilor, feciorii își aleg un rege, iar acesta a doua și își alege o regină; acești doi arangiază tótă petrecerea.

«Acésta e petrecerea cea mai plăcută a poporului român din comitatul Solnocului de mijloc.» (1)

VI.

CĂLINDARIUL.

§. 1.—*Introducere.*

Românul de la țără, care n'a ajuns încă până la acel grad de cultură ca să pótă ceti și sei din cărți astronomice, de pe termometre, barometre și din calendare schimbarea timpului, se mulțumesc cu experiența și cu ceea ce a moștenit de la străbunii săi, cari l'au învățat a cunoște când e vreme bună și când rea și cum are să se pórte, ca să nimerescă mai bine cu semănăturile sale, să n'aibă nici o scădere într'insele, și orî în care întreprindere să nu-i fie munca în zadar.

Românului țeran nu-i trebuiesc cărți astronomice, nici barometre, nici termometre, nici calendare tipărite. El e singur

(1) Al. Onaciu, *op. cit.*

astronom și calendarist. Vremea l'a învățat a observă și a-și întipări bine în minte semnele de căpetenie, prin cari să pótă cunosce dintr'o ȃi în alta: ce fel de vreme are să fie, bună sau rea? ploioasă sau secetósă?

Aceste semne însă nu le păstréză el numai pentru sine, ci precum le-a moștenit de la părinții și străbunii săi, așa le împărtășesce și le explică el și copiilor săi, și ast-fel din tată în fiu, din moși în nepoți și strănepoți, se păstréză această sciință, care cu tot dreptul putem ȃice că fórte de multe ori întrece pe ceea a calendariștilor și a astronomilor învățați.

Pasările și insectele, patrupedele și reptilele, plantele și mineralele, sórele, luna și stelele, precum și multe alte semne de pe cer și de pe pământ, pe cari le observă Românul mai în fie-care ȃi de peste an, sunt pentru ȃinsul cele mai bune, mai sigure și mai acurate barometre.

Pe când cei învățați se ostenesce și scriu la calendare cu vre-o câte-va săptămâni sau chiar luni întregi înainte de Anul nou, ca să le tipărăscă și apoi să le împărtășcă publicului cititor spre orientare în anul viitor, Românul neînvețat își caută de trebile sale, așteptând până în ȃiua cea de pe urmă a anului vechiu. Abia atunci, în momentul cel de pe urmă, își aduce și el aminte că trebuie să-și facă *că-lindar*, ca să scie cum va fi anul următor: bun ori rău? roditor ori neroditor?...

Atâta-î trebuie, mai mult nimic!

De sărbători nu se prea intereséză. Acestea sunt pentru ȃinsul un lucru secundar. El scie pe de-a rostul tóte sărbătorile lunare sau fixe de peste an, care după care urméză și câte ȃile sunt de la o sărbătoare până la cea-laltă. Ce se atinge de sărbătorile numite anuale sau mutabile, încă nu se prea îngrijesce, sciind prea bine că, mergând la biserică, preotul o să le spue poporului adunat, și iată că și cu acestea e în curat.

Pentru ȃinsul acela e *că-lindar* adevărat, care-î spune cu acurateță schimbarea timpului, când va plouă și când va fi vreme bună? Așa un *că-lindar* însă nimeni nu-l póte face mai bine și mai nimerit de cum și-l face el singur.

Deci să vedem cum își face Românul de la țără *că-lin-*

darul sėu, cum  mp rtesce el anul  i timpul, cum scie c nd pică cutare  i cutare s rb tore,  i cari sunt semnele acelea de pe cari cunósce schimbarea timpului?

 . 2. — *Facerea c lindariului.*

S ra spre Sfintul Vasile, tot Românul, care voesce a sci cum va fi anul următor, ie  dou -spre-dece felii de c p   i le înșiră pe tóte într'un r nd, pune în fie-care felie o c time anumită de sare pisată, cam p n  la jumătatea feliei, d  fie-c reia numele unei luni de peste an,  i apoi lasă t te feliile să stea aș  p n  a doua  i dimin ta, adecă p n  în  iua de Anul no .

 n care felie află a doua  i dimin ta mai multă apă, acea lună va fi mai ploioș ; în care află sarea aș  precum a pus-o de cu s r , în acea lună va fi secetă, arșit  mare; iar în care felie va fi sarea pe jum tate udă sau umedă, pe jum tate uscată, acea lună va fi schimb ci s . (1)

Tot spre Sfintul Vasile fac Românii *cărbuni* numai dintr'un unic lemn, spre exemplu de fag sau din alt lemn tare; înșiră un număr anumit dintre acești cărbuni, c ți adecă le sunt de trebuință, pe vatră; fie-c ru  cărbune  i dau un nume de

(1) Dat.  i cred. Rom nilor din cele mai multe părți ale Bucovinei, precum: din Fundul-Moldovei  i Vama, sate în districtul C mpulungului; — a celor din Bilca, com. de d-l G. Brăilean; — a celor din Fr t ușul-vechiu, dict. de Toader Ionesi; — a celor din Fr t ușul-no , com. de Vespasian Reuș; — a celor din Volov ș, com. de Ilie Buliga; — a celor din Cires-Opaiș, com. de Const. Dugan: « omenii din Cires-Opaiș ieau 12 jumătăți de coji (g oci) de *c p *, adecă c te luni sunt într'un an,  i după ce scot pelișele din ele, pun sare într'insele  i apoi le așază pe fer str , unde le lasă p n  a doua  i dimin ta.  n care c j  se preface în decursul nopții sarea în apă, acea lună va fi ploioș ; iar dacă c j  p rt  numele unei luni de  rn , atunci în luna respectivă va fi ninsore mare. Dacă însă sarea r m ne uscată, adecă cum s'a pus de cu s r , atunci luna aceea va fi uscată, secetósă»; — a acelor din Tereblececea, sat.  n distr Siretului, dict. de Irina Bulbuc: «Românii de la ț r  fac spre Anul no  *c lindariu de c p *. Ieau adecă 12 coji de c p   i, puind în fie-care pușin  sare, le așeză într'o linie dréptă cu gurile în sus pe masă. Cojile se numesc pe rând de la st nga la dr pta: Ianuarie, Februarie etc.  i se lasă apoi aș  neclintite p n  a doua  i.  n cari coji este a doua  i

pâne, spre exemplu : grîu, secară, popușoiu, orz, ovës, mălaiu mărunțel, barabule etc. A doua ți diminéță, care cărbune se află tot prefăcut în cenușă, acea specie de pâne are să se facă mai bună peste vară, iar cărbunii cari rămân așa cum i-au pus de cu séră arată cum că acea specie de pâne, cu care s'au însemnat ei, n'are să se facă de fel, n'are să rodéscă. Care cărbune e pe jumătate prefăcut în cenușă, acela arată că pânea cu care s'a însemnat are să fie slabă. (1)

După ce au pus sare în feliile de cépă, după ce au așezat cărbunii pe vatră, de e senin afară, es să caute la stele, ca și de pe acestea să cunóscă cum va fi anul următor. Mai ales luna e pentru dinșii prorocul, profetul cel mai bun în acéstă séră, care arată cu siguranță, după credința lor, cum va fi timpul peste an. Când luna e plină în séra Sfîntului Vasile,

sarea topită, în acele luni (dacă sunt luni de érnă) va fi vreme molică, iar dacă sunt luni de vară, vor fi ploî, slótă. În cari coji sarea nu-î topită, în acele luni, de sunt de érnă, va fi ger mare; iar des luni de vară, va fi mare secetă. Și în cari coji e sarea puțin topită, în acele luni va fi schimbăcios». — V. și Dim. Dan, *Credințe populare bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, Cernăuți 1894, No. 99.— Acéstă datină și credință e usitată și la Români din Moldova, v. Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 5;—precum și la cei din Transilvania, v. : W. Schmidt, *op. cit.*, p. 5 și T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 121: «Pentru a sci care lună va fi ploioasă și care secetósă, muntenii fac în spre séra Anului nou călindare de cépă. Desfac douë-spre-șcece coji de cépă și le numesc cu numele celor douë-spre-șcece luni de peste an. Pun sare în fie-care cójă și le așeză într'un loc svîntat. După un timp óre-care, cam a doua ți des-de-diminéță, dacă sarea e sbicită sau umedă în cójă de cépă, așa va fi și luna, reprezentată de cójă, secetósă sau ploioasă.»

(1) Dat. și cred. Rom. din Bilca, com. de d-l G. Brăilean; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc;—a celor din Carapeiu pe Sirete, com. de T. Tovarnițchi, stud. gimn.; — a celor din Cireș-Opaiț, com. de Const. Popescu, stud. gimn.; — a celor din Volovăț, com. de Ilie Buliga; —a celor din Frătăuțel-vechiu, com. de Vasile Dascăl. — V. și Dim. Dan, *loc. cit.*: «In presara Anului nou se face cercare, cari cereale vor rodi în anul viitor, în următorul chip: Într'o strachină sau tava se pun atâția cărbuni aprinși tot una de mari câte feluri de cereale ar fi să se semene și fie-care cărbune se însamnă cu numele de grîu, secară etc. A doua ți diminéță se caută care cărbune are mai multă cenușă, apoi se séménă de acel fel de cereală, a cărei însemnînță are el, creqdându-se că acel fel va rodi mult în anul viitor. De cel care are mai puțină cenușă sau nu se séménă de fel său fórte puțin, fiind-că se crede că puțin va rodi.»

va fi anul roditor, mănos; când nu va fi plină, anul va fi neroditor. (1)

Acestea sunt semnele principale, după cari cunósce Românul cum va fi anul următor. Acesta e începutul *călindarului* popular. Cele-lalte semne cari arată schimbarea timpului urméză succesiv în decursul anului.

Despre acele semne voiú vorbi mai la vale.

§ 3.—*Impărțirea anului.*

Anul îl împărțesce poporul necult, ca și cel cult, în patru anotimpuri, și anume în: *Primăvară, Vară, Tómnă și Érnă*; apoi în două-spre-zece luni, fie-care lună în patru săptămâni, fie-care săptămână în șapte zile, fie-care zi în două-zeci și patru ore.

Anul ast-fel împărțit ni-l arată poporul prin următoarele cimilituri:

— Am un copaciú cu două-spre-zece ramuri, în fie-care ramură câte patru cuiburi, și în fie-care cuib șapte oué. (2)

Sau:

— Am un copaciú cu două-spre-zece stîlpări, în tótă stîlparea patru crengi, în tótă crenga un cuib, în tot cuibul șapte oué, în tot oul două-zeci și patru gălbenușuri. (3)

Sau mai bine:

— Am un copaciú cu două-spre-zece ramuri, în fie-care ramură câte patru cuiburi, în fie-care cuib câte șapte oué, în fie-care oué câte două-zeci și patru de puí.

— Acesta-í anul cu lunile, cu săptămânele, cu zilele și orele. (4)

(1) Acéstă credință e lătită mai pretutindení între Românii din Bucovina.

(2) P. Ispirescu, *Legendele și basmele Românilor, ghicitori și proverburí*, Part. I, ed. 3-a, Bucuresei 1872, p. 159.

(3) Alexa Lateș, în «*Ședétórea*», fóie pop. rom., redact. Iosif Vulcan, Budapesta, an. II, 1876, p. 22.

(4) Din colecțiunea mea de cimilituri pop. rom. — V. și Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, ed. Acad. Rom., Bucuresei 1898, p. 12.

§ 4. — Anotimpurile.

Dacă astronomii, cu tótă sciința și calculul lor, nu sunt în stare să fixeze în tot locul și pentru tot-deauna o ȝi anumită, hotărîtore, între douë anotimpuri, cu atât mai puțin putem aștepta de la poporul neînvățat ca el să scie cu positivitate când se sfîrșese un anotimp și se începe altul. Trecerea unui anotimp în altul mai în fie-care an se schimbă și urmază așa ȝicând pe nesimțite, că numai fôrte cu greu se pôte cunósce și hotărî. Afară de acésta, sciut este că provin împrejurări de la cari fôrte mult atárnă începerea unui anotimp.

Prin urmare, nici de la Români ȝerani nu putem pretinde ce este peste putința lor.

Părerea mai tuturor Românilor, pe cari i-am întreat în acésta privință, adecă când se începe cutare anotimp, e diferită. Eũ am aflat de bine să reproduc pe cea mai apropiată de cea a astronomilor.

Aceea e următórea :

Primăvara se începe, după unii, cu prima lunei lui Martie, după alții când se sfîrșesc ȝilele *Babeĩ Dochieiĩ*, și anume de la *Alexiĩ*, 17 Martie, și duréză până la *Sf. Onofreiũ* (1), 12 Iunie. — Alții iarășĩ pun ȝiua întâiũ de primăvară după ce trec 13 sêptêmâni numérate din ȝiua de *Crăciun*. Atunci ȝic ei, că ométul se topesce și curge în torente chiar și de pe vîrfurile celor mai înalți munți. (2)

După calculul acesta, pică așa dar cea dintâiũ ȝi a primăverei în sêptêmâna de pe urmă a lunei lui Martie, adecă nouë ȝile mai târȝiũ de *Alexiĩ*. Va să ȝică, nu numai după trecerea celor douë-spre-ȝece ȝile ale *Babeĩ Dochieiĩ*, ci și după cele *împrumutate* (3), saũ în intervalul acestor din urmă, când adecă nu este nici o frică că va ninge mai mult.

(1) Români din Bucovina îndatinéză îndatá după ce se desprimăvaréză de-a semênă pânea cea albă, apoi păpușoiul, barabulele și cele-lalte seminte, așa ca cu vre-o câte-va sêptêmâni înainte de *Sf. Onofreiũ* să fie tóte semintele în pămînt. În sêptêmâna dinaintea Sfintului Onofreiũ dór numai hrișcă mai sémênă. Iar după *Sf. Onofreiũ* nici acésta.

(2) Com. de Simeon Florea, Român din Ilișesci.

(3) At. M. Marienescu, *Baba Dochia și babele*, publ. în «*Familia*», Pesta 1872, an. VIII, p. 366.

Vara se începe cu *Sfântul Onofreiū* și durează până la *Sântă Maria mică*, 8 Septembrie.

Mieșul veri sau *Dricul veri* se numește timpul când temperatura e mai căldurosă.

Pinteleiū-călătoriul, 27 Iulie, se numește ziua de când, după cum spun Români, călătorește vara spre toamnă.

Toamna se începe de la *Sântă Măria mică* și durează până la *Sfântul Nicolae*, 6 Decembrie.

Érna se numește tot răstimpul cât ține omăt. Ea se începe de la *Sfântul Nicolae* și durează până la *Alexiū*.

Mijlocul iernei sau *Dricul iernei* se numește restimpul când gerul e mai mare.

§. 5. — *Semnele anotimpurilor.*

Semnele anotimpurilor sunt următoarele:

Când încep a eși *jigăniile* și *gujuliile* de prin ascunșurile lor de peste érnă, când prind a sbură *gizele* și *fluturii cei roși*, și mai ales când încep a veni rîndunelele, cocostîrcii, cocórele și cele-lalte paseri, ce petrec peste érnă în țerile cele calde, atunci, când vin acestea, e semn cum că și *primăvara* a sosit și că mai mult n'are să ningă.

Când încep a înflori pe fînațe *Brîndușele de toamnă*, numite și *Brîndușele morșilor*, lat. *Colchicum auctumnale*, e semn că și *tómna* e aici.

Când se duc cocostîrcii, rîndunelele, cocórele și cele-lalte paseri călătóre, când *gangurii* cară *curcudușe* (póme de pruni spinoși) și alte de ale mîncării în copaci borșoși, arată prin acésta că se apropie *érna* frigurosă. (1)

§. 6. — *Lunile.*

Lunile în limba poporului român numai fórte rar se numesc precum se întrebuintează prin calendarele tipărite, mai adese-orî pórtă numele ce urmază:

Ianuarie: *Genarie*, *Ghenarie* și *Ghenare*, *Călındariū*, *Că-*

(1) *Călındarul pentru Bucovina* pe an. 1841, Cernăuți.

rindariu, *Cărintar* și *Carindar* (1), pentru că, după cum cred unii, ar fi începutul colindelor, și *Gerariu*, numit așa de la gerul cel mare ce se află de comun în această lună (2), său fiind-că după o dicală:

Cărintariu
Cu ghețile mari. (3)

Februarie: *Faur* sau *Făurariu* și *Făurar* (4), adică luna faurilor de fer, cari pregătesc fiarele aratului (5), său pentru că:

Faur ferecă
Și desferecă.

Și anume:

Două săptămâni ferică,
Iar două desferică,

adecă: ninge și plouă, îngheță și desgheță, e ger și căldură. (6)

În luna acesta e une-orî așa de frig, că *crépă ouele corbului*, după cum se exprimă poporul din Bucovina.

Iar Românii din *Transilvania*, când voesc să exprime asprimea gerului din această lună, ȕic: *gândesci că-î luna Făurariu*.

Maî cu sémă însă ȕiganiî se tem de frigul din *Făurariu*, de unde vine și dicala lor:

Șie eara cât de reașie,
Numai *Făurariu* de-ar treașie;
Șie eara orî nu șie,
Numai *Făurariu* nu vie. (7)

(1) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj, și Vișani, jud. Rîmnicu-Sărat.—D. T. Bojinca, *Anticele Romanilor*, Part. II, Buda 1833, p. 183.—G. Chițu, *Despre numirea lunelor la Români*, publ. în «*Columna lui Traian*», an. IX, Noua serie, t. III, București 1882. p. 303.—T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 120.

(2) V. Alecsandri, *Poesii populare*, p. 34.—D. T. Bojinca, *op. cit.*, p. 183.

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj.

(4) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Râjlețu-Vieroșiu, Roșia, jud. Gorj și Vișani, jud. R.-Sărat;—Chițu, *loc. cit.*—Bojinca, *op. cit.*—Frâncu, *op. cit.*

(5) V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 34.

(6) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj.—I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, București 1895, p. 31.

(7) Ștefan Buzilă, *Rěspuns la Cestionarul* d-lui B. P. Hasdeu pentru *Etymologicum Magnum Romaniae*, publ. în «*Tribuna*», an. VIII, Sibiiu 1891, No. 154.

Sau după cum spune o ȕicală din Bucovina:

Fie ori și cât de rece,
Numai Făurar de-ar trece.

Martie: *Mart, Marte, Marȕiũ, Măřȕisor, și Germănarĩũ.* (1)
Despre acéști lună o ȕicală din Muntenia ȕice:

Marte
Strimbă parte
La o parte. (2)

April: *Prier, câte-odată și Florariũ.* (3)
Despre acéști lună ȕice poporul din Bucovina:

Prier priesce,
Dară și jupesce.

Adecă: de multe ori e frumos, cald și atunci priesce; de multe ori însă se întâmplă că ninge, îngheță și atunci jupesce. Acéști însă se întâmplă numai când ȕilele *Babeĩ Dochieĩ* trec în Prier.

Maiũ: *Florariũ, Florar, Frunȕariũ și Pratar,* luna erburilor.

Despre acéști lună spun Româniĩ:

Maiũ
E raiũ. (4)

Iunie: *Cireșariũ, Cireșar, Cireșeriũ și Cireșel,* luna cireșelor.

Iulie: *Cuptoriũ, Cuptor, Coptoriũ,* adecă luna ferbințelilor și a cócerilor.

August: *Augustru, Agust, Aust, Ogust, Măsălarĩũ, Gustar, Gútea și Secerar,* numită așa, pentru că în acéști lună se seceră holdele.

Septembre: *Răpciune și Răpciunĩ, Vinimerĩũ și Vinișel,* adecă luna vinului.

(1) G. Chișu, *op. cit.*, p 303; — Frâncu și Candrea, *op. cit.* — Bojinea, *op. cit.*, p. 183; — At. M. Marienescu, *Baba Dochia și babele*, pp. 390 și 391; — Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Răjlețu-Vieroșu, Nețoiș-de-jos, jud. Teleorman și Vișani, jud. R.-Sărat.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj.

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu; v. și opurile de sub nota 2.

(4) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj.

O ȕicală din Muntenia ȕice despre acéstă lună:

In luna Răpciuni
Cad copiii pe tăciuni. (1)

Octobre: *Brumărel*, numit aşà pentru că în acéstă lună începe a brumă sau a căde brumele cele mici.

Novembre: *Brumariu*, *Brumar*, *Brumar mare* şi *Promorariu*, adecă luna *brumei* şi a *promorei* sau, după cum spun Bucovinenii, a *promorocéi* sing. *promorocă*.

Cu privire la luna acéstă, o ȕicală din Muntenia ne spune că:

In luna Răpciuni
Cad copiii pe tăciuni,
Iar în Brumari
Cad şi ceş mari. (2)

Iar o chiutură din Ardél ȕice:

Frună verde d'alunică,
Primăvara-î nóptea mică,
Nu-î vreme de ibovnică,
Până 'n luna luă *Brumariu*,
C'atuncea-s noptile mari,
Şedi cu mindra cât iti place
Şi ȕiuă nu se mai face. (3)

La Romană *Bruma* însemnă: a) ȕiua cea mai scurtă de peste an, b) érna. De aici apoi, în loc de *an*, de acoloa *Brumalis*: a) cu privire la ȕiua cea mai scurtă, signum, Cic. capriorul: dies. Cic. ȕiua cea mai scurtă, sidus Ovid. ȕi de érnă; ß) cu privire la érnă, ernatic, tempus, Martial, timp de érnă. (4)

Decembre: *Andrea*, *Indrea*, *Undrea* şi *Neios*, adecă: luna ninsorii. (5)

(1) Idem de eadem.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Densuşianu, com. Roşia, jud. Gorj.

(3) T. Hiristu, *Chiuturi din Ardél*, publ. în «*Şeȕetőrea*», an. III, Buda-pesta 1877, p. 6.

(4) *Schönberger Wörterbuch*, t. I, p. 231.

(5) V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 34; — D. T. Bojinca, *op. cit.*, p. 183; — *Calendar pe an. 1874* şi urm., Cernăuţi; — G. Chiţu, *op. cit.*, p. 303; — T. Frâncu şi G. Candrea, *op. cit.*, p. 120; — şi din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densuşianu, com. Băjleţu-Vieroşiu, Roşia, jud. Gorj; Netoţii-de-jos, Telemman şi Vişani, Rîmnicu-Sărat.

D-l G. Dem. Teodorescu, ȃice despre luna ac\u00easta :

«*Indrea, Undrea* sau *Andrea*, de la numele Sf\u00e2ntului Andrei\u00fa. Ac\u00e9st\u00fa lun\u00e3 fiind ger\u00f3s\u00e3 \u00een c\u00e2t *te 'n\u00eep\u00e3 de par'c\u00e3-\u00ee bag\u00e3 ace, undrele* (1), cum se exprim\u00e3 Rom\u00e2nul \u00een limbagiu-\u00ee familiar,—foculu\u00ee \u00ee vine s\u00e3 j\u00f3ce rolul principal.» (2)

Iar o ȃical\u00e3 din Muntenia tot despre ac\u00e9st\u00fa lun\u00e3 ne spune c\u00e3:

In Undrea

\u00c9rna-\u00ee grea. (3)

§ 7. — *Semnele lunilor.*

In de-ob\u00ee\u00ee\u00ee luna lui Ianuarie este luna frigului, a ghe\u00ee\u00ee \u00eei a negure\u00ee. Iar dac\u00e3 este ea m\u00f3le, apoi tempestatea lui Ianuarie urm\u00e9z\u00e3 obic\u00eenuit la Februarie. (4)

C\u00e2nd luna lui Prier e frum\u00f3s\u00e3 \u00eei c\u00e3ldur\u00f3s\u00e3, atunci se a\u00ee\u00ee\u00ee\u00ee ca \u00een luna lui Mai\u00ee s\u00e3 fie frig, ba adese-or\u00ee chiar \u00eei \u00eenghetu\u00ee\u00ee; c\u00e2nd \u00een\u00ee e posomor\u00ee\u00ee\u00ee \u00eei frigur\u00f3s\u00e3, atunci e semn cu luna Mai\u00ee va fi c\u00e3ldur\u00f3s\u00e3 \u00eei frum\u00f3s\u00e3. (5)

Dac\u00e3 \u00een Octobree cade mult\u00e3 brum\u00e3 \u00eei om\u00ee\u00ee (z\u00e3pad\u00e3), apoi \u00een Ianuarie putem a\u00ee\u00ee\u00ee\u00ee tempestate m\u00f3le \u00eei c\u00e3ldu\u00ee\u00ee. (6)

De este \u00een Octobree \u00eei Novembre mult\u00e3 pl\u00f3ie, po\u00ee\u00ee a\u00ee\u00ee\u00ee\u00ee dup\u00e3 aceea \u00een Decembree mari v\u00een\u00ee\u00ee. (7)

§ 8. — *Dilele.*

Luni, latinesce lunae dies, adec\u00e3 ȃiua lune\u00ee.

Mart\u00ee, Martis dies, ȃiua lui Mars (Marte).

Mercur\u00ee, Mercuri dies, ȃiua lui Mercuri\u00ee.

Jo\u00ee, Jovis dies, ȃiua lui Joe (Jupiter).

Viner\u00ee, Veneris dies, ȃiua Vinere\u00ee (Venus).

S\u00e2mb\u00e3\u00ee, Saturnus dies, ȃiua lui Saturn. Evreesce *Sabat*, ȃiua S\u00e2mbete\u00ee. (8)

(1) *Undr\u00eeua* se numesee \u00een Bucovina *Andrea*.

(2) *Incerc\u00e3\u00ee critice*, p. 10.

(3) Din *R\u00ee\u00ee. la Cest.* d-lui Nic. Densu\u00ee\u00ee\u00eeanu, com. Ro\u00ee\u00ee, jud. Gorj.

(4) *Calend. pentru Buc.* pe an. 1841.

(5) Dup\u00e3 spusa mai multor Rom\u00e2ni din Bucovina.

(6) *Calend. pentru Buc.* pe an. 1841.

(7) *Ibidem.*

(8) V. Roman, *Calend.* cit.—M. C\u00e3linescu \u00een *Calendar pe an 1874*, Cern\u00e3u\u00ee, p. 60, artiel. «despre calendar».

Duminecă. Acastă ȝi la Romanĭ erà ȝiua sórelui, solis dies, iar mai târȝiũ s'a consacrat lui Isus, dându-i-se numirea de ȝiua Domnului, dominis dies. (1) De aici vine apoi cã Româniĭ o numesc *Duminecă* (dominica).

Dumineca tineră se numesc prima Duminecă dupã luna nouă. (2)

Pe lângã mulȝimea sãrbãtorilor, pe cari le ține țeranul român de pretutindenea și despre cari vom vorbi mai pe larg la rîndul lor, el, și mai ales femeile, nu lucrãzã nici în unele ȝile ale sãptãmânei.

Pe lângã acastă nelucrare, mai existã la popor încã și o mulȝime de alte datine și credințe, cari asemenea se țin strîns legate numai de unele ȝile ale sãptãmânei.

Deci, fiind-cã în decursul studiului de fațã nu vom mai vorbi despre ȝilele sãptãmânei, de aceea am aflat de bine ca sã reproducem în șirele ce urmãzã tóte acele datine și credințe, cari cad pe una dintre aceste ȝile și cari ne-au venit pânã acum la cunoșcințã și anume:

Lunea trebuie început orĭ-ce lucru de ispravã, pentru ca Dumneȝeu sã ajute a-l terminã cu bine și curînd. (3)

Orĭ-cine trebuie sã se bucure în acastă ȝi, pentru a fi vesel peste tótã sãptãmâna; iar dacã i s'ar întimplã supãrare, atunci tótã sãptãmâna se va întristã și-i va merge rãu pentru te-mirĭ-ce.

Lunea trebuie sã se întarce copii. (4)

Nu e bine sã se dea bani din casã în acastă ȝi și cu deosebire diminãta, cãci tótã sãptãmâna va trebui sã tot dea; ci sã caute numai a luã, cãci atunci va primi de pretutindenea. (5)

(1) V. Roman, *Amicul poporului, Calendar pe anul comun 1861*, Sibiu, p. 5.

(2) Sim. Manguica, *Cãlîndar pe anii 1882 și 1883*.

(3) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 140; — M. Lupescu, *Superstiȝii*, publ. în «*Șeșetórea*», an. I, Fãlticeni, pp. 126-127: «Orĭ-ce lucru sã-l începĭ *Lunea, Mercuria, Joia și Vineria; Marșea și Sãmbãta* sunt ȝilele morșilor și orĭ-ce lucru veĭ începĭ în ele nu ese la capët bun.»

(4) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 141.

(5) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 140-141; — E. Patriciu, *Superstiȝii din Bursucani, jud. Covurluiu*, publ. în «*Șeșetórea*», an. III, Fãlticeni, p. 150: «Sã primesci bani *Lunea*, e semn bun.»

Lunea nu e bine să-și taie cine-va unghiile, căci își va căpeta vrăjmași și-l vor urî prietini. (1)

Lunea nu-î bine de a merge în peșite, pentru că ziua acesta e începutul săptămânei, și de cum-va fata, pe care și-a pus feciorul ochiul și la care a mers într'o Lună în peșite, n'ar voi să se ducă după dînsul, lesne pôte să i se întîmple mai pe urmă că niică altă fată n'ar voi să-l ieă de bărbat, ba i se pôte fôrte lesne întîmplă încă și altă neplăcere sau nenorocire. (2)

Lunea nu se îngropă morții, căci, luând-o din capul săptămânei, e rêu de môrte pentru cei rămași în viață. (3)

În această zi să nu se ieă ouele din cuiabar, căci găinele nu se vor mai ouă acolo. (4)

E o credință veche și fôrte lătită la Români, că cel ce se apucă să postescă Lunea, aceluia în multe privințe îi merge bine. Ori-ce-și propune duce la bun sfîrșit. Așa nevestele, cari n'au copii și doresc să aibă, dacă postesc două-spre-dece Luni după olaltă, cred că vor nasce copii. Asemenea mulți și dintr'aceia cari capeta dureri crâncene de ochi, că mai nu pot vedé nimic, încă se apucă a postî mai multe Luni, unii chiar și totă viața. Alții iarăși se prind a postî Lunea, din cauză că li se bolnăvesc și le pier vitele. Mai pe scurt, fiecare pentru ce voesce și pentru ce îl dore inima, și dic că de când s'au apucat a postî Lunea, de atunci și-au ajuns scopul dorit. E de însemnat și aceea, că cei ce s'au apucat să postescă totă viața postesc chiar și în Lunea Pascilor, iar cei-lalți, cari se prind a postî numai un număr anumit de Luni, nu mănâncă de fel până în ziua următoare. Și dacă, fiind apucați, se înfruptă în vre-una din aceste zile, atunci spun ei că nu li s'arată, adică le merge rêu. De aceea fie-care apucat observă cea mai mare strictetă în postirea acestor

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 141.

(2) S. Fl. Marian, *Nunta la Români, studiu istorico-etnografic comparativ*, București 1890, p. 87.

(3) S. Fl. Marian, *Inmormîntarea la Români*, București 1892, p. 248.

(4) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 141.—E. Patriciu, *Superstiții din Bursucani, jud. Covurluiu*, p. 150: «Lunea nu se ieă ouele din cuiabar, căci părăsesc găinele ouatul în acel loc.»

đile. De aici apoi, de la acéstă datină străveche, s'a născut și đicala *postese Lunile*, și se aplică mai cu sémă celor ce saũ că n'aũ sërmanii de multe ori nimic ce mănca și postese de nevoe, saũ că *n'aũ de frupt* saũ, în limbagiul Ardelenilor, *de dulce*. (1)

Marțea nu e bine de plecat la drumuri îndelungate (marĩ), nici a începe vre-un lucru de căpetenie, căci va merge rău.

În acéstă đi femeile nu trebuie să taie la gurĩ de cămași ce se croesc din nou, căci îi semn de mórte. Femeei, care se lae, ori face leșie în acéstă đi, îi móre bărbatul și ea rămâne vėduvã. Bãrbatul nu e bine să punã porumb în pãmĩnt (sã semene), căci Marțea e đi de primejdie și grãuntele nu va încolți (rėsãri) nici odatã. (2)

Marțea nu-ĩ bine de pornit în pețite, nici de logodit și cununat, pentru că în acéstă đi *s'a pornit lumea*. Drept aceea Romãncele nu îndãtinézã în acéstă đi nici când a începe vre-un lucru nou și de o duratã mai lungã, bunãorã: *a urđi, a porni pãnza, a croi o cămașã*, mai pe scurt nimic nu încep din nou a lucrã, ca nu cum-va să le mERGã trebile pe dos. De aici se vede că vine apoi și proverbul: *tóte pe dos și nunta Marțea*, care însemnėzã: cum se potrivesc tóte lucrurile pe dos, așã se potrivesc și nunta Marțea. (3)

(1) S. Fl. Marian, *Proverbe pop. rom.*, publ. în «*Familia*», an. XIII, Budapesta 1877, pp. 434-435;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 140: «În acéstă đi mulți postese pentru diferite bóle, alții pentru noroc»;—«*Gazeta poporului*», an. IV, Timișóra 1888, No. 17, p. 5: «Dacã cine-va postese *Lunea*, are noroc»;—S. Mihãilescu, *Superstiții*, publ. în «*Seđetóra*», an. I, Fãlticeni, p. 153: «*Lunea* nu se mãnãcã *frupt*, pãtesci cevã și pentru vite îi rEU de diháni»;—M. Lupescu, *Datine șeptemãnale*, publ. în «*Seđetóra*», an. III, Fãlticeni 1895, pp. 199-200: «*Lunea* cei mai mulți ómenĩ o postese, cu tóte că canónele bisericesci n'o prevėd în đilele de post, și o postese cređend că e bunã pentru bóle. «Dómne, soro dragã, pe mine mē dureãu ochii de nu mai sciam ce sã fac! Și de când m'am prins c'oiũ posti *Lunea*, par'cã mi-a luat cu mãna», așã povestiã ó femeie, care suferiã de ochi... și care n'a mai mãnecat de frupt *Lunea*.»

(2) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 143 și 144;—M. Lupescu, *Datine șeptemãnale*, loc. cit., p. 200.

(3) S. F. Marian, *Nunta la Romãni*, pp. 87—88;—«*Gazeta poporului*», an. IV, No. 17, p. 5: «*Marțea, Miercurea* saũ *Vinerea* nu este bine să se facã *logodne*, căci aceste đile sunt nefavorabile cãsãtoriilor.»

Dacă *Marți*, *Vineri* și *Sâmbătă* séra aduci apă în casă, să nu bei din ea înainte de ce vei țipă în foc de trei ori. (1)

Mercurea nu se face leșie, nu se feib cămăși, nu se mănâncă de frupt, căci e rău de bóle, de primejdii și de năpaste. (2)

Dacă puî rața în acéstă ți să clocéscă, va scóte numai rățoieși, fără nici o rățușcă; asemenea s'ar întâmplă și dacă s'ar pune cloșca *Vineri*, fiind amîndouă ȕilele acestea de post. (3)

Asemenea nu e bine a porni *Mercurea* în pețite pentru că *Mercurea e stinghere pe lume*, *Mercurea e vėduvă*, și cel ce pețesce saũ se cunună în acéstă ȕi fórte lesne póte să rămăe *vėduvoiũ*. (4)

Acéstă cređință se vede că este fórte răspândită, pentru că un proverb din Muntenia sună:

După ce tóte-s în cercuri (5),

Și nunta o avem *Miercuri*. (6)

Mercurea și *Vinerea* nu se ieaũ ouėle din cuiabar, că se fac pecingini pe obraz. (7)

Joia se fac tóte celea. Numai *Joile* de după Pasci până la Înălțare se țin, că-i rău de pétră, bate pétra lanurile. (8)

Cu tóte aceste însă, o sémă susțin că *Joia* nu trebuie să se lee cine-va (să se spele pe cap), că e rău de năpaste; ci *Sâmbăta*, pentru că tóte bólele și durerile de cap se due pe *apa Sâmbetei*. (9)

În acéstă ȕi e bine să se facă logodne și cununii. (10)

În *Macedonia* este obiceiul ca *Joĩ* diminéța să se strîngă fetele și nevestele ca să curețe grĩul și orezul, și tot în

(1) Avr Igna, *Cred pop. din comuna Sobolciũ în Biharia*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, Oradea-Mare 1896, p. 92.

(2) M. Lupescu, *Datine sėpt.*, loc. cit., p. 200.

(3) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 144.

(4) S. Fl. Marian, *Nunta la Romăni*, p. 88.

(5) În cercuri = în învĩrteli.

(6) A. Pann. *Culegere de proverburĩ saũ Povestea vorbei*, Partea II București 1853, p. 148.

(7) P. Herescu, *Superstiiũ din Găinesci, jud. Sucéva*, publ. în «*Șeđ-tórea*», an. III, Fălt., p. 50.

(8) M. Lupescu, *Datine sėpt.*, loc. cit., p. 200.

(9) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 144.

(10) S. Fl. Marian, *Nunta la Romăni*, p. 89; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 144.

acéstă ȝi se trimit mai mulți băeți cu căldărușe ca să care apă de la trei cișmele, ca apoi să pótă plămădi pânea. (1)

Vinerea e cea mai sfintă ȝi de peste săptămână. Cine pótă s'o postescă de-a binele — să nu mănânce de loc — aceluia îi merge bine. Vinerea o postesc mai ales fetele, ca să le crească pėrul și să fie frumoșe, și nevestele cari s'au prins din tinerețe — din fetie — a o ținé. (2)

Vinerea nu e bine să cósă, să spele cămăși, cu un cuvîn să lucreze, pentru că *Sfinta Vineri* se supără foc pe acel care o nesocotese. (3)

Sâmbăta se lucrăză orî și ce, numai hainele nu e bine de a se croi în acéstă ȝi și a se porni la drum, pentru că *Marțea* și *Sâmbăta* numai la morți se croese și numai morții se pornesc din casă în aceste două ȝile. (4)

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 144.

(2) M. Lupescu, *loc. cit.*

(3) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 144-145; — M. Lupescu, *loc. cit.*: «Vinerea nu se cósă, nu se croese, nu se spală cămeși»; — P. Herescu, *Superstiții din Găinesci, jud. Suceva*, publ. în «*Șeșetóreă*», an. III, p. 50: «Vinerea nu se mătură prin casă, nici nu se dá gunoiul afară, că mănâncă uliul găinele; tot pentru acésta nu se dá cu mătura pe vatră»; — I. St. Negoescu, *Credințe pop. din Mățău, jud. Muscel*, publ. în «*Lumina pentru toți*», an. III, București 1888, p. 514: «Dacă o femeie lucrăză *Vinerea*, face brâncă. În privința asta unele femeii se tem mai mult de *Vineri* decât de *Duminecă*. Vinerea mănâncă numai câte odată sub cuvînt de nenorociri, după credința lor»; — I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița, jud. Ialomița*, publ. în «*Șeșetóreă*», an. III, Fălt., p. 123: «Vinerea să nu coși, căci vei suferi de ochi»; — Sim. Manguica, *Calend. pe anul 1882 și 1883*: «*Vinerea*, în fiește-care lună și peste tot anul se serbăză cu post și nelucrare, mai virtos din partea sexului femeese, declarându-o de nefastă (nenorocită). Se crede că orî și ce lucrare va începe omul *Vinerea* nu reușese, nu are capăt bun»; — Aurel Iana, *Din cred. pop. român din Maidan de lângă Oravița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea-Mare 1890, p. 6: «*Vinerea* în fie-care săptămână de peste an are poporul datină de nu lucră lucrurile grele, precum: săpat, cosit; mai ales sexul femeesc nici nu cósă, declarându-o de nenorocită și că orî-ce lucru început *Vinerea* nu are și nu pótă să aibă sfârșit bun.»

(4) M. Lupescu, *Datine săpt.*, *loc. cit.*, p. 200; — S. Mihăilescu, *Superstiții din jud. Suceva*, publ. în «*Șeșetóreă*», an. II, Fălticeni, p. 196: «Nu se croese cămeșa *Sâmbăta*, că móre acel ce a purtă-o»; — G. P. Salviu, *Superstiții*, publ. în «*Șeșetóreă*», an. I, Fălticeni 1892, p. 277: «Să nu gătesci hainele *Sâmbăta*, le lași măcar o cheotóre negata, că nu-i bine pentru sănătate.»

Când vremea rea începe de *Sâmbătă*, ține mult. (1)

Dumineca este și de repaus și de petrecere. În această zi se fac cele mai multe nunți, dar e păcat de a lucra ceva, chiar de a tăia vre-un lemn de pus pe foc, pentru că, tăindu-se, se dă cu barda (toporul, cuțitul etc.) în Dumneșeu. (2)

Mai departe, nu e bine să măturî Dumineca în fața sôrelui, că colbăescî fața sfintului sôre.

Nu e bine să dormî Duminecă diminéța când sună clopoțele la biserică, că trec șerpîi peste tine. (3)

Nu e bine să spuî Dumineca că te dore capul, căci te va duré mai rău. (4)

Visurile în spre Duminecă nu se isbândesc. (5)

Părinții pentru copii și copiii pentru părinții morți au datină (în deosebî se observă această datină la sexul femeesc) de a nu-și pieptenă pèrul Dumineca, creșënd că pentru pieptenare în această ziua se *sgrabăla* (zdrighie) cei morți. (6)

În fine la **Dumineca tînără** se chemă preotul spre a face rugăciunea cu sfințirea apei pentru curățirea casei și a familiei. La Dumineca tînără se *îngaură* (străpung) urechile copiilor mici spre a le pune cercei. În Dumineca tînără își tund Românii pèrul și-și taie unghiile, creșënd că vor cresce repede, precum cresce lumina lunei. Finul se cosesce totdeauna după ce-a trecut *Luna tînără* (nouă). La Dumineca tînără fetele mari se piéptenă și-și taie cu fórfecele vârful pèrului, ca să creșcă mai lung și mai des. (7)

Din cele înșirate până aici rezultă, că unii Români și în deosebî Româncele de pretutindenea se abțin de la unele întreprinderi și lucrări chiar și în zilele de rînd ale săptămânei, cu tóte că aceste sunt hotărîte pentru ori și ce întreprindere și lucru.

De aici vine apoi că Româncele cele harnice au început în decursul timpului a luà pe cele ticăite, mangosite și leneșe în rîs și batjocură prin diferite satire, și anume:

- (1) S. Mihăilescu, *Superstiții*, loc. cit., p. 197.
- (2) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 146.
- (3) G. P. Salviu, *Superstiții*, loc. cit., p. 277.
- (4) I. N. Constantinescu, *Superstiții*, loc. cit., p. 123.
- (5) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în «*Ședetőrea*», an. II, Fălticeni 1893, p. 66.
- (6) Aurel Iana, *Din Credințele pop. rom. din Maidan de lângă Oravița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea-Mare 1890, p. 479.
- (7) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

Eû, de când m'am apucat,
Lunea, Marþea n'am lucrat,
 Că nu mi s'a arătat;
Miercurile-s între ele
 Și le țin de multe rele.
Joile încă-s legate,
 Nu lucru că-mi fac păcate.
Vinerile le cinstesc,
 Nu lucru, să păcățesc.
Sâmbăta-i praznic legat,
 Nu lucru, mă cule pe pat.

Sau :

De la părinți am apucat:
Lunea, Marþea n'am lucrat.
Miercurea e o ți mare,
 O țin pentru multe bóle.
Joile sunt legate,
 Nu vreaû să fac păcate.
Vinerea e o ți scumpă,
 Nu mă prea silesc la muncă.

Sau :

Lunea, Marþea n'am lucrat
 Mai de când m'am măritat.
Miercurea n'am apucat.
Joile îmi sunt oprite,
 Nu lucrez de nu țin minte.

Și în fine :

Luni îi Luneiû,
Marți îi Macoveiû,
Miercuri la tîrg mă pornesc,
Joî rêmân și tîrguesc,

Dumineca m'am sculat,
 Sapa 'n mână am luat
 Și la câmp am alergat,
 Dar' popa cu tóce'a dat
 Și 'napoi m'am înturnat,
 La fágădăû m'am băgat....
 Mă 'ntîlniû cu sfintul vin,
 Mi-l făcuiû pretin deplin,
 Il prinseiû frate de cruce
 Și palinca soră dulce. (1)

Sâmbăta m'am apucat
 Și-am lucrat
 Și-am făcut o bubă 'n cap.
 Ce să fac, să sar în pat
 Să scap de buba din cap?
Dumineca-i ți 'mpêrătésca,
 Tótă lumea s'o cinstésca. (2)

Vinerile-mi sunt legate,
 Nu lucrez, că fac păcate.
Sâmbăta, ce-o lucră móșa
 Oiû lucră și eû și nașa. (1)

Vineri înapoi pornesc,
Sâmbătă mă odihnesc,
Dumineca, de-a lucră popa
 Voiû lucră și eû. (2)

(1) Alex. Onaciû, *Marți-séra, nuvelă*, publ. în *Familia*, an. 1871, No. 1;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.* p. 142; — *Șeșetóreá*, an. IV, Budapesta 1878, p. 91.

(2) M. Lupescu, *Dat. sêpt.*, *loc. cit.*, p. 201;—cf. Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 141.

(1) Pr. Al. Popescu, *Cântece din Cernica, jud. Ilfov*, publ. în *Șeșetóreá*, an. II, Fálticeni, p. 80.

(2) Din Ilieșesci în Bucovina. — Cf. M. Lupescu, *loc. cit.*;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 141.

Pe lângă cele arătate până aici mai e de observat încă și aceea, că la Români există încă și o rugăciune, numită *Rugăciunea săptămânei*, care e îndreptată către cele șapte zile ale săptămânei și care sună precum urmază:

Sfântă Lune, și de post,
Cădelnița lui Christos,
Rogu-mă sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne!

Sfântă Marți!
Curătorea ceriului
Și-a pămîntului,
Mă rog sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne!

Sfântă Miercuri!
Zidirea Domnului Christos,
Mă rog sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne!

Sfântă Joie!
Sabornica lui Christos,
Mă rog sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare

Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne!

Sfântă Vineri!
Și îngerescă,
Mă rog sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne!

Sfântă Sâmbătă!
Mă rog sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne!

Sfântă Duminecă!
Sora sórelui,
Dómnna zilelor,
Capetul săptămânilor,
Mă rog și sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu cărțile deschise,
Cu luminile aprinse,
Cu rugă rugată,

Cu inimă plecată,
Cu ingerul meu

Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómne!

§. 9 — *Impărțirea zilei.*

Ziua o împărțesc Români în :

Răsăritul sórelui, răsărirea sau *sóre răsare*, adecă timpul când răsare sórele.

In faptul zilei, la ziuă, nemijlocit după ce a *răsărit sórele* și s'a făcut *ziuă*, sau când sórele e de o sulită de dél.

Prânș mic, prânșuț, prânșisor, când sórele e de trei sulite, adecă pe la 8—9 óre.

Amproor, împror, înprou, năprăor, năproor, pe la 9—10 óre.

Prânș mare, timpul dejunului sau al ospățului înainte de amedă.

Prânș bun, amedă, amedă-di, când sunt 12 óre.

Cina mică, cam pe la 4 óre.

Cina, timpul ospățului de către séră, și anume vara între 8—9 óre, *cina bună* între 9—10, și *cina mare* între 10—11 óre.

Réstimpul de la *răsăritul sórelui* și până la *amedă* sau réstimpul *inainte de amedă* se numesce *diminéță*, și acesta se împarte iarăși în *des-diminéță* și *diminéță*; iar de la *amedă*, sau după ce a trecut de amedă și până ce *sfințesce sórele*, sau până la *sóre apune*, se numesce *dup'amedă*. De aici vine apoi, când se întâlnesc doi Români și se salută, că zic înainte de amedă *bună diminéța*, după amedă *bună ziuă*, pe la asfințitul sórelui *bună vremea*, iar după ce sfințesce sórele *bună séra*, și când se despărțesc *séra bună*.

Când e sórele drept la amedă, adecă punct douê-spre-dece óre, zic că e *cruce-amedă*. (1)

Vara, când sórele aruncă mai drept rașele spre pămînt, atunci cunósce Românul mai bine când e amedă, pentru că atunci, stând drept în picioré, umbra trupului nu se vede,

(1) Dict. de Irina Bulbuc din Tereblecea și com. de P. Scripcariu, stud. gimn. — Cf. S. Fl. Marian, *Nascerea la Români*, p. 189.

(1) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, pp. 120-121; — V. Alecsandri, *Poesii pop.*, p. 395; — B. P. Hasdău, *Etym. Magn.*, t. I, pp. 1107-1109 — și în cele mai multe părți din Bucovina.

și când nu se vede umbra, atunci trebuie numai decât să fie amedă, iar când umbra e numai de un pas, atunci e aprópe de amedă, cevà înainte de 12 óre.

Câte óre sunt înainte de amedă și după amedă cunosc ei dintr'aceea, că-și mėsórá umbra cu pasul. Iar când începe a se prelungi umbra, atunci merge sórele spre sfințit. (1)

§. 10. — *Impărțirea nopții.*

Nóptea o împărțesc în:

Amurg, amurgul serii, murg saú și *murgitul de séră, apus, asfințit, asfințite, sfințit, sfințite*, când sórele a apus, a sfințit, când nu se vede, dar este o lucire în urma lui și întuneric încă nu s'a făcut, adecă când lumina se amestecă cu întunericul (2), când se luptă ziua cu nóptea până ce una saú alta rămâne învingătoare saú, după cum se exprimă poporul din Bucovina, când *începe a se îngânà ziua cu nóptea.*

Séra, când începe a se întunecà.

A treia strajă.

Pe la culcate, timpul culcării.

Mieđul nopții saú *la cântătorii*, adecă când sunt 12 óre de nópte saú când cântă cocoșii întâia dată nóptea.

La mâncate, adecă timpul dintre *cântătorii* și *zorii*.

Revărsatul zorilor, zori, în zori, pe la zori, în zori de zi saú *de ziua, revărsatul zilei*, adecă când *sânceléză zorile, se zoresce* saú *se zăresce de ziua*, când *se mijesce de zi, se revarsă ziua.*

Când e drept la mieđul nopții, adecă punct 12 óre, se ăice *Mieđ-de-medă-nópte.*

Când cântă cocoșii întâia órá nóptea, atunci sunt 12 óre saú *Mieđul nopții*; când cântă a doua órá, sunt 3 óre după mieđul nopții, iar când cântă a treia órá și gâscele încep a gâgâi, atunci se face ziua. (3)

(1) După spusa Românilor din Bucovina.

(2) At. M. Marienescu, *Seran și Doran; Serilă, Međilă și Dorilă, două povești populare*, Pesta 1873, p. 50.

(3) S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. II, Cernăuți 1883, pp. 242-243; — Idem, *Poesii pop. rom.*, t. II, Cernăuți 1875, p. 53; — V. Alecsandri, *Poesii pop.*, p. 395; — T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, pp. 120-121.

Când răsare *lucéfêrul de séră* sau *stéua ciobanului* (1), atunci se începe *séra*.

Când sfințesce *găinușa* (2) și răsare *lucéfêrul de dimineță*, atunci îndată se face *țiuă*. (3)

În genere luat, cei mai mulți Români se orientează *nóptea* după *stele* și numai când e înorat după *cocoși*.

Stelele, după cari se orientează ei, afară de cele înșirate mai sus, sunt: *rarițele*, *tóca*, *capul boulu*, *crucea*, *sfredelul*, *carul* și *fusceii*.

Găinușa, dic Româniî din munții apusenî ai Transilvaniei, că răsare cu zorile odată cam prin 11 din luna Ciresar. *Rarițele* răsar cu zorile odată pe la prinderea postului Sântei Mării. *Găinușa* și *rarițele* sfințesc pe la St. Nicolae cu *séra* odată. *Tóca* sfințesce *séra* pe la Vinerea mare (14 Octobree). Cu puțin mai târziu decât *tóca* sfințesce *crucea* și pe urmă *capul de bou*.

Pentru arătarea timpului, e mai bun *sfredelul* și cel mai bun e *carul*, care se vede tot-deauna pe cer. (4)

În fine trebuie să mai amintim încă și aceea, că o credință foarte lătită între poporul nostru ne spune că timpul de la órele 12—1 *nóptea* este timp necurat, și prin urmare umblarea pe strade, prin cimitir, orî alte locuri misterioase în acest timp este periculósă, fiind acesta timpul spiritelor, precum al *strigonilor*—*strigoilor*, *muronilor*—*moroilor* și al altor spirite necurate.

Ba se susține că în acest rēstimp însuși *Mieđul nopții* sau *Puterea nopții*, sub chipul diferitelor forme, umblă pe pămînt.

(1) Este o ȓicală la poporul român din Bucovina, că în *ȓile de sec*, adecă *Mercurea* și *Vinerea*, după ce răsare *lucéfêrul de séră*, nu e păcat a mănca de frupt. El ȓice: *a rēsărit stéua ciobanului*, adecă *lucéfêrul de séră*, decî *poți mănca de frupt, că nu e păcat*. Eū cred că *stéua ciobanului*, în loc de *lucéfêr de séră*, își are numirea de acolo pentru că tocmăi cam pe când răsare acest *lucéfêr* es *ciobani* de la stăne cu oile în *pornetă*, adecă le scot la păscut după ce le-aū muls de séră.

(2) *Găinușă* germ. Siebengestirn.

(3) După calculul Românilor din Bucovina. — Cf. S. Fl. Marian, *Orniologia pop. rom.*, t. II, p. 243.

(4) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 121.

Se întâmplă deci că, fiind cine-va în acest timp pe stradă ori alte locuri neumbrate, adese se întâlnește cu *Mieșul nopții*. Și ca el să nu se atingă de om să-l spăimânte, din cauza căreia spaime să se bolnăvescă chiar de mărte, este bine ca, vădându-l omul din depărtare, să-și facă cruce. (2)

§. 11. — *Hotărîrea sîrbătorilor.*

Cum scie Românul când pică cutare sîrbătoare vine de acolo, că el, avînd o memorie foarte ageră, ține bine în minte din anii trecuți în care și a picat cutare sîrbătoare și după acesta se orientează și, calculînd, trebuie să ghicescă în care și pică și în anul curgător. El începe a calcula de la cutare sîrbătoare mare și așa nimeresce când pică cutare sîrbătoare, pe care voesce să o scie.

Dacă vom întrebă de exemplu pe un Român în Lunea a treia după Paști: când pică *Rusaliile*? el, fără multă cugtare, ne va răspunde: «de aș în patru săptămîni și șese zile».

Aușind acesta, noi cești dedați cu calendarele tipărite, ne vom uita lung la dînsul și, pînă nu vom căută în calendar, nu vom sci de are dreptate ori ba? Abia căutînd ne vom încredința că e tocmai așa și nu alt-fel.

Să vedem acum de unde vine că Românul scie acesta.

E mult puțin cunoscut că Romîni, și mai cu sémă Româncele, serbeză tóte Joile de după Paști și pînă la Rusali, ca grindina să nu le bată holdele. Numărul acestor Joi îl scie fie-care că nu e nici mai mult nici mai puțin decît șapte. Prin urmare din Paști și pînă la Rusali trebuie să fie și șapte săptămîni.

Din Paști și pînă într'a treia Lună după Paști sunt două Joi trecute. Mai rămân așa dar cinci pînă în Rusali. Două și cu cinci fac șapte. Substrăgînd acum din cele cinci săptămîni o și, adecă ziua ce a trecut peste cele două săptămîni dintâiu, sau ziua întâia din săptămîna a treia de după Paști, iată că rămân patru săptămîni și șese zile, tocmai ziua de Rusali.

(2) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan lângă Oravița*, publ. în «*Familia*» an. XXVI, Oradea-Mare 1890, p. 479; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. II, p. 244.

Tot cam în acest chip hotăresce Românul și celelalte sër-bători. Mai cu sémă se orientéză el întru hotărîrea cutării sër-bători și după cele patru posturi de peste an.

§. 12. — *Numirea sër-bătorilor.*

Precum Lunile, așa și cele mai multe sër-bători au în limba poporului român alte numiri de cum sunt cele întrebuintate în scris.

Unele dintre acestea sunt curat românesci, iar altele de origine slavonă. (1)

Reproduc aici numai pe cele mai însemnate.

Sântul Vasile, sau *Sân-Vasiu*, sau *Anul nou*, 1 Ianuarie.

Iordanul sau *Bobotéza*, Arătarea sau Botezul Domnului, 6 Ianuarie.

Tri-Erarchi, ss. 3 ier. Vasile, Grigorie și Ioan, 30 Ianuarie.

Despre acéstă sër-bătóre o đicală din Bucovina spune :

Trisfittițele

Điua cu luminele

Și se sparg cărările. (2)

Stretenia, Intîmpinarea Domnului, 2 Februarie.

Floriile, Duminica Floriilor sau a stîlpărilor, 20 Martie.

Buna-vestire, pe unele locuri și *Blagovištenia*.

Ispasul, Înălțarea Domnului.

Duminica-mare sau *Rusaliile*, Pogorîrea Spiritului Sfînt.

Sânđienele, Nascerea pr. Ioan Botezătorul.

Sân-Petru, ss. ap. Petru și Pavel, 29 Iunie.

(1) Luând în privire întrebuintarea limbei slavone în cele oficiöse și mai cu sémă în biserică într'un timp fôrte îndelungat la Români, apoi împrejurarea, că chiar până și în điua de astăzi cele mai multe cărți bisericesci foesc de cuvinte slavone, că partea cea mai mare a preoților noștri nu voesc odată cu capul a se desbărâ de aceste cuvinte, socotind că prin întroducerea și pronunțarea de cuvinte românesci s'ar scandalisă ôre-cum credința cea adevărată; luând, đic, tôte aceste în privire, nu trebuie nici decum să ne mirăm că Români țărani, pe lângă numirea sër-bătorilor cu cuvinte adevărat românesci, întrebuintéză și numiri slavone.

(2) Dict. de Catrina Epure din Tereblecea și com. de P. Scripcaru. — «Điua cu luminele» însemnéză sórele cel călduros, iar «se sparg cărările» = se topesce ométul și ghéta.

Sânt-Ilie, în unele locuri însă cunoscut numai sub *Nedee* (1), st. pr. Ilie, 20 Iulie.

Schimbaria la față, pe unele locuri și *Probajele*, Schimbarea la față a Domnului, 6 August.

Sântă Măria mare, Adormirea Maicei Domnului, 15 August.

Sântă Măria mică, Nascerea Maicei Domnului, 8 Septembrie.

Diua crucii, Înălțarea st. cruci, 14 Septembrie.

Vinerea mare, c. m. Paraschiva, 14 Octobrie.

Sâ-Medru (2), st. m. m. Dimitrie, 26 Octobrie.

Archangelii, arch. Michail și Gavril, 8 Novembre.

Ovedenia, Intrarea în biserică a Maicei Domnului, 21 Novembre.

Sân-Nicóră (3) saũ *Srîntul Niculae*, st. p. Nicolae de la Mira Liciei, 6 Decembrie.

Crăciunul, Nascerea Domnului, 25 Decembrie.

§. 13. — *Serbătorile românesce.*

Afară de serbătorile creștinesce saũ *legate de biserică*, cum le numesce poporul, mai aũ Româniî încă și o mulțime altele, păstrate din moși strămoși, pe cari, în butul preoților, cari nu încetéză la fie-care ocașiune bine-venită de a-î desfătui de la serbarea lor, condamnându-le ca eresuri și serbători păgânesce, le țin și le serbeză adese-orî cu mai mare solemnitate decât pe cele creștinesce.

Aceste serbători, cari se țin nu numai în Bucovina, ci și în cele-lalte părți locuite de Români, sunt următoarele:

Sântul Ion, Adun. pr. Ion Botezătorul, 7 Ianuarie.

Sân-Petru-de-érnă, Inchinarea lanțului st. Petru, și *Antanasiile*, adecă c. m. Antonie și Atanasie, 16, 17 și 18 Ianuarie.

Sfîntul Trif, *Trif cel nebun*, 1 Februarie.

Sfîntul Haralambie, 10 Februarie.

Sân-Tóder, îl serbeză mai mult fetele, ca să le crească pèrul și să fie frumos.

(1) Mai ales în satul Vama, distr. Câmpulung, com. de I. Beraru, fost preot în această comună.

(2) Româniî, ce pòrtă numele *Dimitrie*, se chêmă de către popor *Dumitru* și *Mitru*.

(3) Mai cu sêmă în Transilvania și Ungaria.

Baba-Dochia, 1 Martie. În această zi nu lucră, pentru ca să domolească mânia Babei Dochiei și frigul de primăvară să nu facă pagubă în câmpuri. (1)

Alecsiū sau *Alecsiile*, 17 Martie. Se serbeză această zi pentru șerpă, șoreci și toate gujuliile, cari se crede că es într'această zi. (2)

Joile de după Pasci și până la Dumineca mare sau Rusalii; le serbeză mai cu sémă femeile, pentru ca grindina să nu le bată holdele. (3)

Armendinul sau *Armendina*, 1 Maiū.

Niculae de vară, 9 Maiū.

Sfintul Pricopie, st. m. m. Procopie, 8 Iulie. Românii cred că această zi e *ziua lupilor* și de aceea o serbeză, ca lupii să nu le mănânce vitele domestice. (4)

Mărina, 17 Iulie. O serbeză ca să nu fie *mărinii*, adecă să nu capete un fel de bôlă răutăciôsă de pantece.

Pălie e a doua zi de Sânt-Ilie, 21 Iulie. Nu lucră în această zi, ca să nu fie detunați, trăsniți.

Foca, 22 Iulie. Această zi o serbeză Românii din Bucovina, socotindu-o foarte primejdiosă de foc.

Pinteleiū Călătoriul, 27 Iulie, adecă ziua st. m. m. Panteleimon. (5)

Sântul Andreiū, Sânt Indrea, 30 Novembre. Se serbeză pentru lupi și strigoii.

Afară de aceste mai aū încă și alte sərbători, pe cari le țin Românii și mai cu sémă Românele, precum: *Sərbătórea dinților*, 11 Aprilie; *Sərbătórea tâlharilor*, 11 Novembre; *Sərbătórea oilor*, ca să nu fie oile bolnave de vėrsat; *Sərbătórea lupilor*. (6) Apoi: *Paparudele* (7), *Marșolea* sau *Marșóra* (8), *Repotiniū*, *Circoviū Mărinii*, *Fili-*

(1) At. M. Marienescu, *Baba Dochie și Babele*, loc. cit., p. 366.

(2) Pretutindenea în Bucovina.

(3) Com. de un Român din Ilășesci.

(4) Idem.

(5) Bărbații cari pörtă acest nume, sunt numiți de către popor *Pinteleiū*, *Pintea* și *Pintea*.

(6) După spusa unui Român din Tereblecea.

(7) G. Dem. Teodorescu, *Incercări critice*, p. 128.

(8) Se serbeză mai cu sémă în Transilvania.—Cf. I. Vulcan, *Nuvele*, t. III, Pesta 1873, pp. 99 și 102.

piî (1), și altele o mulțime, despre cari însă voiți vorbi mai pe larg la timpul său.

§. 14. — *Câșlegile.*

Românul numește *câșlegi* toate Țilele cele de fruct sau de dulce de peste an.

Răstimpul dintre postul Crăciunului până în Postul mare sau Ajunul patrușecimii se numește pe unele locuri *Dulcele Crăciunului*, iar pe altele *Câșlegile de érnă* (2) sau *Cărnilegi*, spre deosebire de cele-lalte câșlegi de peste an.

Săptemănilor din aceste câșlegi, în cari Mercurea și Vineria se mănâncă *de fruct*, sau după cum Țic Ardelenii *de dulce*, se numesc *hârți* (3) și *Cărnilegi* sing. *Cărnilegă*. (4)

Săptemăna dinaintea Postului mare se cheamă *Săptemăna albă* și această numire îi vine de acolo, pentru că într'această săptemână Româniî îndătinéză a mânca numai fruct alb, precum: lapte, brânză, oue, nu însă și carne.

În unele părți din Muntenia, această săptemână, pe lângă *Săptemăna albă*, se mai numește încă și *Săptemăna brânzei*

(1) Anton Pann, *Culegere de proverburî sau Povestea vorbei*, Part. I, Bucuresci 1852, p. 140:

«*Vinerea* n'am tors cu furca, *Pilipiî* toți i-am Ținut;
Noué Marți și *Repotiniî* i-am păzit cum am putut.
Joile pân' la *Rusaliî* eû nu m'am atins de fus,
 Și la *Circoviî Mărinî* mâna pe nemic n'am pus.
 Cum și alte ca aceste, după cum am apucat,
 Le-am prăsnit, mi-a fost frică să nu cađ în vr'un păcat;
 Căci, după ce sunt săracă, să n'ajung să mă slujeșc,
 Să pierđ vr'un ochiû, orî vr'o mână, și să mă ticăloșesc.»

(2) M. Călinescu în art. «despre calendar», tip. în *Calendarul pe an 1876*, Cernăuți, p. 58, Țice că numirea acesta ar veni de-acolo «pentru că Româniî în aceste Țile, în carnaval sau câșlegi, se nutresc mai mult cu caș, adecă fruct alb».

(3) Idem de eadem, p. 76 și 77: «În săptemăna întâia a triodului, adecă a vameșului și a fariseului, e de către biserica răsăritenă ajunarea de Mercuri și Vineri desrădicată, anume în contra sectarilor armeni, cari ajună de trei orî în săptemăna acesta, așa numitul «*ajunul lui Artivuriî*»; din astă cauză numește poporul—român—săptemăna acesta *hârți*».

(4) Singularul *Cărnelegiû* (Mangiuca, *Calend. cit.* și Laurian și Massim, *Dicț.*, t. I, p. 458) nu e popular.

și *Săptămâna Nebunilor* (1), iar în unele părți din Transilvania *Săptămâna Nebunilor* și *Săptămâna Bondrișilor*. (2)

Săptămâna dinaintea celei albe se numește *Mistréța*, *Vrîstata* sau *Invrîstita* (3), pentru că în această săptămână Mercurul și Vinerea se postesc, adică nu se mănâncă carne.

Diua înainte de intrarea într'un post sau ajunul unui post se numește *Lăsat de sec* sau *Lăsatul secului*.

§. 15. - Ajunurile.

Ajunurile în limba poporului român au următoarele numiri: *Paresime* sau *Paresimi*, la Macedo-Români *Presin* (4), numit altmintrelea și *Postul mare*, adică ajunul patruzecimii, care cade înaintea Sf. Pașii.

Mijlocul acestui ajun sau post îl numesc *Mieșul-Păreseș*; săptămâna cea dintâi *săptămâna mare*; iar cea de pe urmă *săptămâna mare* și *săptămâna patimilor*.

Postul Sân-Petrului, ajunul sf. ap. Petru și Paul.

Postul Sântă-Măriei, ajunul st. Marii.

Postul Crăciunului, ajunul Crăciunului sau al incarnării.

Celelalte *șile de sec*, de post sau ajun, prescrise de biserica creștină, neavând numiri deosebite, nu voi să le mai înșir aici.

§. 16. — Despre semne.

Am arătat cum își face Românul *călindariul*, cum împărțesc el anul, cum cunoșce când pică cutare și cutare sărbătoare, cum numește lunile, șilele și sărbătorile; acum vine rîndul să arătăm și semnele de pe cari cunoșce el schimbarea timpului.

Ōmenii din timpurile cele mai vechi s'au încercat să afle

(1) Din *Resp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) În Bucovina și la Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «Inceperea săptămânei *mistréțe* (învrestite), care ține până la Dumineca lăsatului de carne.»

(4) I. A. Zanne, *op. cit.*, p. 49.

ore-carî semne după carî să scie ce timp va fi mâne, adecă să predică saŭ să profetescă umblarea timpului. (1)

Acéstă datină o întimpinăm și la Româniî noștri. Ei încă aŭ semnele lor proprii, prin carî cunosc schimbarea timpului, și se folosesc de dînsele ca și cei învățați de termometre, higrometre și barometre.

Din mulțimea lor voiŭ reproduce mai la vale numai pe cele mai însemnate.

a) *Semne generale.*

Când e luna plină în séra Sfintului Vasile, atunci anul următor va fi mănos; când nu e luna plină, va fi sec, neroditor.

De a fost érna înzestrată cu omét gros și n'aŭ fost furtuni, adecă vifore, vicoliturî și vînturî mari, aŭ să fie păpușoiî și cele-lalte pâni bune, căci vor avé plóie la timp și căldură de ajuns, măsurată, și, crescênd mari, nu vor fi date jos de furtuni și vînturî. Iar de va fi érna întreruptă de căldurî mari și de vînturî cu vifore și vicoliturî strașnice, aŭ să se prefacă căldurile din érna trecută în frigurî pentru vara viitóre. (2)

Dacă érna va fi ométósă saŭ plină, după cum se exprimă poporul, e semn că vara următoare va fi roditóre; iar când e gólă, când nu e mult omét, atunci vara va fi slabă.

Când se află peste érnă multă chidie pe pomi, pomiî vor fi peste vară mănoși, vor produce o mulțime de póme.

Din cotro vin primăvara întâia dată ploile, dintr'acolo vor veni peste tótă vara.

În cotro tună primăvara întâiași dată, în acea parte s'or face pânilé mai bune.

Când se pușcă, se spânzură saŭ se innécă cine-va de bună-voe, atunci trebuie să se schimbe vremea, trebuie să urmeze furtuni și grindine grele saŭ vîntóse. (3)

(1) V. Roman, *Amicul pop.*, *Calend. pe an. 1862*, Sibiiŭ, pp. 36 și 37.

(2) Com. de conșcolarul méŭ d-l Petru Prelipcean, de loc din Horodnicul-de-jos.

(3) CREDINȚĂ LĂȚITĂ PRETUTINDENA ÎNTRU ROMÂNII DIN BUCOVINA.

De vor căde frunzele de cu vreme, la anul viitor are să fie belșug mare. (1)

Cărăbușii, lat. Scarabeus melolonta, cari es primăvara, sunt de asemenea bunī vestitori de creșcere și bunătatea păpușoiului. Dar numai mulțimea lor e băgată în sēmă. De se află fôrte mulți cărăbuși, ca să umble sēra bizăind ca albinele când jōcă roiul, va fi și pânea bună, cōptă și spornică la mîncare.

De se cobōră *veverițele*, lat. Sciurus vulgaris, de la munte la țēră și umblă prin pometele ómenilor, de mănâncă pόμεle de pe pomi, asemenea de umblă găinele după mîncare ca focul, are să fie fómete. Când are să fie fómete ómenii și animalele încă umblă morțiș după mîncare, chiar și pasērile nu umblă mai lin sau nu sunt mai molcomite, tóte umblă după mîncare, ca focul, care mistuesce tot când erumpe. (2)

Când se scōlă găinele des-deminēță și se culcă tare târđiū, încă însemnēză fómete. (3)

Fie-care Român, cum se scōlă și caută la zori, la rēsăritul sórelui, și vede cum e cerul diminēța, scie cum va fi vremea peste ȕi. Unele semne, cari le-a învățat a le cunósce de la strămoșii sēi și din experiență, îi spun acēsta. De aici s'a născut apoi proverbul: *ȕiua se cunósce de diminēță*, prin care înteleg că, precum de diminēță se cunósce cum are să fie tótă ȕiua, așa și omul din tinerețe se póte cunósce cum are să fie până la bătrânețe.

Dacă, trăgēndu-se clopotele, se aud fôrte departe, e semn cum că va fi vreme bună; iar de nu se aud departe, se va schimbă timpul.

b) Semne de plóie.

Dacă vremea stă pe plóie, *rîndunica* sbōră tot atingēnd pămîntul și din când în când scóte sunete line, spărióse și plângētóre.

(1) *Calend. pentru Buc.* pe an 1841.

(2) Com. de d-l P. Prelipcean.

(3) Com. de un Român din Tereblecea.

Păunul, când se apropie plóia, cântă cu glasul său urît, care ne face să uităm penele lui cele frumoase.

Când vine plóie, *gâsca* e neliniștită, își înalță și scutură aripele, acuși sare în apă, acuși ese la uscat, merge, vine; pe scurt, nu mai scie ce să facă.

Dacă în zorii de ȕi din cuibul de *țarcă* numai una sbórá afară, putem sci că de bună sémă va să plouă. (1)

Cocoșii, când cântă séra de vreme la culcușul lor, arată că va fi timp cu plóie. (2)

Culiciii, cari umblă pe sus și strigă «*culi, culi*», încă prevestesc când are să plouă. Aceste paséri presimțesc îndată cum are să se schimbe vremea și de aceea încep a strigă mai tare ca de altă dată. (3)

Calul, pisica, cânele, óia și alte dobitoce așisderea presimțesc plóia, tóte fac ceva mișcare neliniștită și aũ un miros ce de altă dată nu-l aũ. (4)

Dacă *oile* sar mult, saltă și se lovesc cu capetele, însemnézá plóie. (5)

Când es *furnicele* afară și se adună sute și miĩ într'un loc, ne putem așteptá la plóie. (6)

Dacă *albinele* mánecă des-diminéță să-și culégă miere și nu sbórá departe și îndată se întorc, e semn de plóie. (7)

Sórele când arde prea tare, *muscele* când înghimpă prea mult, *găile* când țipă prin aer, încă prevestesc că are să plouă. (8)

Dacă *purecii* mai mult decât altă dată mușcă, urméză mai tot-deauna plóie. (9)

Când are să fie vara plóie, umblă *mornițele* (țințarii) séra cu dróia, adecă în mulțime mare, și mușcă pe ómeni și ani-

(1) Isaia Schînteie în «*Șeștóra*», an. I, Budapesta 1875, p. 47.

(2) Pronost. din «*Calendarul Babelor*», Calend. pe an. 1848, de Anton Pann, apud G. Dem. Teodorescu, *Incercări critice*, p. 92.

(3) Com. de d-l P. Prelipcean.

(4) Is. Schînteie, *loc. cit.*, pp. 47 și 48.

(5) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(6) Is. Schînteie, *loc. cit.*, p. 46.

(7) Credința Românilor din Bucovina.

(8) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(9) *Ibidem.*

male, sugându-le neconținut sângele din locul unde apucă a se pune.

Dacă huese *albinele* ziua și noaptea la prisacă, însemnează cum că timpul cel frumos se va schimbă în posomorît, ploios și furtunos. (1)

Dacă *pescii*, când e cerul limpede, sar în sus peste apă sau merg pe sus în apă de li se vîd afară spinările, este semn că are să plouă. (2)

Racatețul (3) e bun prevestitor de plóie vara pe când e secetă, arșiță, uscăciune mare, căci el, când are să fie plóie, se suie în frunzișul arborilor și începe fórt tare a strigă. (4)

Chiar și cerul ne dă în privința acésta un îndreptar órecare. Dacă *sórele* sau *luna* se vîd împrejur cu un cerc strălucit, dacă norii la apus au colóre galbenă, dacă negura e désă și întunecósă, urméză plóie. (5)

După roșéta dimineței urméză mai tot-deanna vînt cu plóie. (6)

Când se arată *curcubeu* dimineța pe pîclă, atunci e semn că lung timp vor fi tot pîcle cu bure. (7)

Dacă negura se suie în sus, urméză plóie.

Dacă bălțile miros prea tare, are să urmeze plóie. (8)

Când e séra umedă, arată plóie.

Când nu arde focul și lumina cum se cade, încă va fi plóie.

Sarea, când se topesce, arată că va plouă.

De asudă vara ferestrele când e cald, iarășî e semn că are să plouă. (9)

Dacă petrite, mai ales marmura și zidurile, asudă, vine tempestată udă.

Dacă fumul la vreme lină și limpede nu vrea să éasă prin horn, sau eșind se plécă, urméză plóie. (10)

(1) Com. de d-l P. Prelipcean.

(2) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(3) Numit în unele locurî *răcănel*, iar în altele *buratic*, germ. Laubfrosch.

(4) Com. de d-l P. Prelipcean.

(5) Is. Schînteie, *loc. cit.*, p. 48.

(6) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(7) Cred. Rom. din Bucovina.

(8) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(9) Cred. Rom. din Bucovina.

(10) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

Femeilor sătene li-î cunoscut când are să plouă din creșcerea saŭ vîrvomarea apeî în ôle și din arderea gureî cuptorului, căci atunci apa rece din ôlele puse la foc se ridică pînă peste buze și dă saŭ cură în foc; atunci gura cuptorului începe sus, unde ese para focului în horn, a scînteia și scînteierea asta umblă în tôte părțile gureî pînă unde e ferbinte ca și focul, precum umblă para focului pălăind într'o parte și în alta. Astă observare o fac femeile, și orî și cine altul, după ce se potolește focul de pe vatră. (1)

Dar să ne întorcem și la plante.

Intre plante încă găsim multe, cari ne spun ce vreme are să urmeze.

Iată florile! Ele încă prevestesc, prin mirosul lor, ce vreme are să fie. Dacă urmază senin, mirosul lor e mai ușor; iar dacă vine plôie, mirosul acesta se face mai greoiu. (2)

c) Semne de vreme bună.

Când are să fie vreme bună, *rîndunica* sbórá în sus și se jôcă cu surorile sale. (3)

Dacă *privighetórea* neîncetat, împotriva obiceiului seŭ, cântă, însemnézá vreme frumósă. (4)

Érna, când cântă *cocoșii* fórté mult peste ȓi, e semn cum că vremea are să se móie, va fi cald saŭ *moloșag*, după cum se mai exprimă Româniî din Bucovina. (5)

Dacă în zorî de ȓi es amîndouă *ȓarcele* din cuibul lor afară, putem fi liniștiți, că va să fie vreme bună.

Dacă *sórele* și *luna* strălucesc curat, dacă séra spre răsărit se vede *curcubeu*, dacă negura e albie și nourîi aŭ colórea rosei, de bună sémă va fi vreme senină. (6)

Dacă séra, când asfințesce sórele, e frumos și senin, este semn a vreme bună. (7)

(1) Com. de d-l P. Prelipcean.

(2) Is. Scînteie, *loc. cit.*, p. 48.

(3) Idem de eadem, p. 48.

(4) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(5) După spusa Românilor din Bucovina.

(6) Is. Scînteie, *loc. cit.*, pp. 47 și 48.

(7) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

Când séra e uscăciósă, arată timp bun, frumos și uscăcios.

Dacă negura cade în jos și se lășese pe șesuri, atunci mai tot-deauna se înseninéză. (1)

d) *Semne de vînturî și furtunî.*

Când séra, la apunerea sórelui, vor fi nourîi roșii, atunci e semn că se va schimbà timpul, că vor urmà vînturî și furtunî.

Vilvătăia când se primblă pe fierosteie orî pe vase, e semn cum că în curind aũ să urmeze vînturî și furtunî.

De te mănâncă trupul fórte tare, așã numai cât din senin, saũ de te ustură urechile, e în apropiere o furtună, o plóie mare, saũ vînturî. (2)

Când ne amenință vre-o vijelie, atunci *rîndunelele* sbóră în sus până se perd printre norî, atunci nu sbóră repede, ci încet. (3)

Dacă *cocórele*, *vulturî* și alte pasêri răpitóre într'un și-rég pe sus sburând spânzură, apoi nu este departe furtuna. (4)

Dacă *oile* îs prea sburdalnice și se lovesc la un loc cu córnelé și cu capetele, însemnézá trăsnete din cer, furtună cu tunete. (5)

De cântă séra *grierușii* în casă cu glas mai pătrundător decât de altă dată, are să fie furtună saũ plóie. (6)

e) *Semne de frig și omët.*

Ciorile strînse grămadă, când sbóră pe sus croncânind, ne vestesc érna că va fi omët (zăpadă), iar vara plóie. (7)

(1) Cred. Rom. din Bucovina.

(2) Credință comună în Bucovina.

(3) Is. Schînteie, *loc. cit.*, p. 47.

(4) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(5) *Ibidem.*

(6) Credință comună în Bucovina.

(7) Idem.

Érna, când se adună *vrăbiile* la un loc și ciripesc, pare că ar ține consiliu, însemnăză că va ninge. (1)

Ciocârlanul, care are cucuiu în vârful capului și ernăză pe la noi, strigă de asemenea vara și érna, dând de scire când are să fie frig. Iar Româniș ție atunci că el

Strig'a cîorecî și opincî
Și-a obiele cîte cincî. (2)

De umblă *sturzul* tare ciripind încolo și încóce, iarăși însemnăză frig. (3)

De-și strîng *mascuiri* paie pentru strat, culcuș, și umblă cuvițând, saũ de sburdă vitele séra când le aducî de la pășune acasă, sunt semne sigure cum că va fi frig în ȓiua următóre. (4)

Măța, când se pune cu spatele spre foc, frig saũ ninsóre ne spune. (5)

Bróscele încă-s vestitóre de frig, omăt și rēcélă, dacă es și cîntă înainte de *Alexiș*; iar dacă es ele la timp cuvenit, adecă după ce trec *Alexiile* și după ce se încălȓdesce cum se cade, apoî atunci

Să n'ai frică
De nemică. (6)

VII.

VRĂJI ȘI FARMECE.

După ce s'a sfișit *Vergelul*, despre care am vorbit sus la cap. V, și după ce s'aũ despărțit fetele de feciori, saũ mai mai bine ȓis fecioriș de fete, fetele se due *să lege pariș* unui gard de nuele din apropiere, anume ca de pe pariș leȓăș să afe cum le vor fi peșitoriș, respective bărbățiș, cari

(1) Com. de d-l P. Prelipcean.

(2) Idem.

(3) Idem.

(4) Credință comună în Bucovina.

(5) Pronost. la *Calendarul Babelor* de Ant. Pann, *loc. cit.*

(6) Com. de d-l P. Prelipcean.

le vor luà în cãsătorie. Inșã înainte de a plecã, fie-care fatã se îngrijesce ca sã aibã pe lângã sine un obiect anumit, cu care sã lege pariï. Așã, una se îngrijesce de o crenguțã de bãrbãnoc cu strãmãturã roșie, una de un struț de perișóre cu panglicã (cipcã) verde, sau de un struț de *pospan* cu strãmãturã verde ; alta de o crucițã de tisã cu cipcã albastrã (1) ; alta ieà un gãitan sau lãnã orï ațã roșã, iar în lipsa acestora ieà *chietórea* de la cãmașã sau cordeluța cu care-și împletește codițele (1) ; în scurt fie-care trebuie numai decãt sã aibã un obiect anumit la dînsa, cu care sã pótã legã pariï.

Dupã acẽsta, mergẽnd fie-care (2) spre gard cu ochii legați (3). ȕice :

Sãn-Vasiu bãlțat
 Adã-mi un bãrbat
 Cãt de blãstãmat,
 Dar' bine 'ntrãmat! (4)

Iar dupã ce ajung la gard, încep de la cel dintãiu par,

(1) S. Botezan, *Sera de Sãn-Vasiu în Maramureș*, publ. în «*Familia*», an. V, Pesta 1869, pp. 49—51;—com. de d-l Elia Pop, invẽtãtor în Șomcuta-mare: «In sera de *Sãn-Vasiu* se duc unele fete a numerà pariï dintr'un gard de nuele, ca sã afle cum le vor fi peșitorii, respective bãrbații. Ajungẽnd la gard, încep a numerà ; 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1. Acest unu crede ceea ce a numerat cum cã e cel menit de soț al ei. Il *instruțã* apoi cu panglice, cu *barbenoc* și cu verdetã, mai ales de cum-va parul acela e *drept* și *scorșos*, cãci atunci crede ea cã se va mãritã dupã un fecior frumos, sdravãn și avut ; iar de e belit de scõrțã, atunci crede cã va fi sãrac.»

(1) Datina fetelor române din Bucovina.

(2) Unii Români din Bucovina spun cã, voind a li se arãtã mai bine, merg în haina în care s'au nãscut, va sã ȕicã în pelea gólã. Iar Români din Moldova spun cã merg numai în cãmașã.—Cf. «*Șeșetórea*», an. I, Fãlticeni, p. 145: «Ca sã scie cum îi va fi soțul, fata se desbracã numai în cãmeșã, se despletește, iși lãgã ochii, ese în ogradã, și pe di-buite începe sã numere pariï de la gard. La al ȕecilea par se oprește și, dupã ce-l însemnã, legãndu-l cu o șuvițã de pãr din capu-i, se întorce în casã.»

(3) Datina fetelor din Bucovina și Moldova.—Cf. «*Șeșetórea*», an. I, Fãlticeni, pp. 145—146: «Pe aiurea fetele se lãgã una pe alta la ochi și cea care nu-î legatã duce pe cea-laltã la un gard, de numerà nouẽ pari de-a rîndul, iar la cel de al noulea lãgã un fir de busuioc cu cevã roșu.»

(4) S. Botezan, *op. cit.*, p. 50.

pe care pun mâna, a numără înderăt și anume: *nouă, opt, șapte, șese, cinci, patru, trei, doi, unul*. (1) Pe cel din urmă par, adecă pe *unul*, îl lăgă apoi cu obiectul ce-l are în mână, dicând :

Eū nu leg parul,
 Ci-mī leg *ursitul*,
 De trei *ursite ursat*
 Și de Dumneḑeu dat. (2)
 In vis să-l visez,
 Aeve să-l vėz! (3)

In unele părți ale *Moldovei*, precum bunăoră in comunele Găinesci și Sasca, se numără de la *unul* până la ḑece și pe al ḑeclea il lăgă (4), iar in unele părți ale *Transilvaniei* nordice, precum bunăoră in comuna Vama din comitatul Solnocului, se numără asemenea de la *unul* până la *un-spre-ḑece* și abiă pe acesta il lăgă. (5)

(1) Datina fetelor din Bucovina, și anume : a celor din Stupca, com. de Onufr. Căilean; a celor din Balaceana, com. de G. Boca; a celor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariū, stud. gimn.; a celor din Bosanci, com. de Sim. Ŗutu; a celor din Reusenī, com. de Vas. Pop; a celor din Todiresci, com. de Nic. Rădășan; a celor din Fundul-Moldovei, com. de Eus. Mercheș, stud. gimn.; a celor din Volovėt, com. de I. Buliga; a celor din Frătăuțul-vechiū, dict. de Axenia Sofroni; a celor din Frătăuțul-noū, com. de Iul. Sidor, stud. gimn.; și a celor din Bilca, dict. de Glicheria Crășnean.—S. Botezan, *op. cit.*, p. 50, spune că fetele din *Maramureș* lăgă parul cel dintăiū pe care-l ating cu mâna. Prin urmare, după S. Botezan, ele nu numără pari, cum fac tôte fetele din Bucovina. Ori pe care Român din Bucovina însă il veī întrebă: ce fac fetele in sėra spre Sf. Vasile? iți va rėspunde: *numėră pari*.

(2) Dat. fet. din Bilca, com. de d-l G. Brăilean. — Cu privire la adj. *ursat* din aceste versuri, trebuie să însemnez că aici e o licență poetică populară, care provine numai in farmece și vrăji. Eū l'am scris așă după cum mi s'a comunicat. De altmintrelea, după părerea mea, ar trebui să fie *ursit*.

(3) Dat. fetelor din Buninți, dict. de Irina Jalobă.

(4) Com. de d-l P. Herescu, învățator in Găinesci: «Fetele, ca să vadă de se vor mărită in acest carnaval, es in ajunul Anului noū câte douė, lăgă la ochi cu o cārță una pe cea-laltă și o duce la gard, unde numără *nouė pari*, și al ḑeclea il lăgă cu o bucațică de cārță; ast-fel face și cea-laltă, legată la ochi de cea dintăiū.»

(5) Din Mss. d-luī I. Pop-Reteganul: «In Vama, fetele iși caută de noroc in presara de *Sân-Vasiū* cu *numėratul parilor*. Adecă fata, care

Ast-fel se perîndeză ele una după alta, spunînd mai aceleași cuvinte, numărînd și legînd pariî, după cum s'a arătat mai sus.

Dacă pariî, pe cari i-au legat ele, sunt *strîmbi* și *ciotoroși*, și *ursiți*, adecă viitorii lor soți, bărbați, vor fi gârbovi, ghi-boși, urîți și bolnăvicioși; dacă pariî sunt *drepti*, *sănătoși* sau *verdi*, ursiții vor fi frumoși, tineri și sănătoși; dacă-s cu cójă subțire, ursiții vor avé puțină avere; dacă-s cu cójă grósă, vor fi avuți; dacă-s drepti, groși și cu cójă netedă, viitorii lor soți vor fi voinici, tari și frumoși; dacă-s lungi, vor fi de statură înaltă; dacă-s scurți, vor fi mici; iar dacă-s adăogiți, vor fi vèduvoi. Dacă parul legat s'a nimerit să fie putred, însemnéză că bărbatul viitor va fi bētrân. (1)

Tot așa cred în privința acēsta și fetele din cele-lalte țeri locuite de Români. (2)

Mai pe scurt, cum va fi *făptura parulu*, așa va fi și *ur-situl*. Inșă ele nu caută pariî îndată după ce i-au legat, ca să vadă cum sunt, ci-î lasă până a doua și diminéță, adecă până în revērsatul zorilor Anului nou. In revērsatul zorilor Anu-

voesce să se mărite, în séra aceea, se légă la ochi și merge la un gard și-î numără pariî până ia *un-spre-dece*, pe care apoi îl légă cu un fir de ață, ca apoi diminéța, când îl va căută, să-l pótă cunósce.»

(1) Credința tuturor fetelor din Bucovina.

(2) «*Seđetőrea*», an. I, Fălticenî, pp. 145-146: «A doua și caută parul însemnat și, de va fi drept și sănătos, va avé parte de un bărbat tînér, voinic și frumos; iar de va fi strîmb și ciotoros, nici bărbatul nu-î va fi mai de sémă.»—«In alte locuri fata ese afară nedesbrăcată și parul face alte prevestiri. Așă, dacă parul va fi ciotoros, nodoros și cojos, soțul va fi bogat; de va fi neted și fără cioturi, el va fi calic.»—«A doua și se duce de-și vede parul. Dacă-î drept și cu cójă, are s'o iee unul frumos și bogat; de-î strîmb și fără cójă, o va luà un urit, șchiop și sărac.»—Com. de d-l P. Herescu: «A doua și se due să vadă ce fel de parî aù legat; de sunt ciotoroși, bărbații le vor fi vèduvoi și cu copii mulți; de vor fi fără cójă, le vor luà omeni săraci; de vor fi cu cójă, le vor luà omeni bogați; de vor fi scurți, și bărbații vor fi tot ast-fel.»—Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: De cum-va parul cel legat e drept și fără noduri, atunci ea va avé un bărbat sdравn și frumos; dacă parul e strîmb și nodoros, va avé un bărbat urit. Și acēsta căutare o țin de adevērată.»

lui nou se duc apoi și-i caută. Și ele numai de aceea îi lăgă, pentru ca a doua ți să-i pótă cunósce. (1)

Sfirşind de legat pariî, se întorc de la gard până la un loc cu ochii legaţi, iar de acolo își deslăgă ochii și apoi se duc la *coteţul porcilor*, ca de pe tăcerea saŭ *grohăirea* acestora să cunósă: mărită-se-vor în anul ce vine, orî ba ? Decî cea dintâiu, care ajunge la coteţul porcilor, strigă: *hudăoa saŭ haţa în anul acesta!* adecă în anul ce începe a doua ți. De cum-va vre-un porc *grohăesce* după rostirea cuvintelor de măi sus, e semn bun, căci fata care i-a ascultat se va mărită în anul ce vine. Cel puţin aşa crede ea. Iar de cum-va porcul, saŭ—de sunt măi mulţi—porcii nu ăic nimic, atunci fata crede că nu se va mărită în anul ce vine. Prin urmare supărarea ei nu e próstă. Insă pentru ca să-și măi aline supărarea, pune porcilor din coteţ o a doua întrebare, ăicend: *hudăoa de acum într'un an!* Dacă porcii de astă dată *grohotesc*, crede fata că de-abiă într'un an se va mărită. Iar din contră, dacă porcii nici acum nu răspund nimic, crede că ea nici la anul nu se va mărită. Nerăspundend porcii nici a doua órá, măi pune ea încă și o a treia întrebare, ăicend: *hudăoa de acum în doi anî!* De răspund acuma porcii, se va mărită după doi anî. Dar de nu răspund nici acum nimic, e semn rău, căci, amăsurat credinţei sale, ea nici după doi anî nu se va mărită. Și supărata foc pe porci, că nu i-aŭ răspuns nici la o întrebare, îi blastemă, ăicendu-le: *măncă-v'ar brânca!* saŭ: *avere-ar lupii parte de voi!* Și după acest blastem părăsesce coteţul cu porcii, căci peste trei orî, după datină, nu póte să-i măi întrebe nimic. Întrebările peste a treia órá n'aŭ nici o însemnare. (2)

(1) Acéstă datină e usitată în Bucovina și în *séra spre sf. Andreiú*. Iar V. Alecsandri, *Opere complete*, Bucuresci 1875, p. 247, serie: -Fetele române întrebuiñeză deosebite mijlóce de a cunósce *ursiú* ce vor avé. Unele descântă isvórele, cređend că vor vedé în faţa apei chipurile bărbăţilor de cari vor avé parte; altele *își lăgă ochii în nóptea ajunului Bobotezei* și merg de pun mâna pe un par din gardul casei. Dacă se întimplă ca acel par să fie drept și curat, ursitul are să fie înalt și bine făcut; iar dacă din contră parul e strîmb și nodoros, ursitul are să fie bêtrân și urit.»

(2) Dat. și cred. fetelor din cele măi multe părţi ale Bucovinei, precum: din Stupca, com. de Onufr. Căilean; Costâna, com. de V. Huţan; St-Ilie,

Tot așa se practică datina acésta și în celelalte țări locuite de Români, precum în *Moldova* (1), în *Transilvania*, ținutul Bărgăului și a Năsăudului (2), comitatul Mureș-Turda (3), Munții-apuseni (4), precum și în alte părți (5), și în *Ungaria*, ținutul Chiorului și al Sălăgiului. (6)

Unele fete, după ce au sfârșit de strigat porcii, tot la cotețul acestora măi rostesc încă și următoarele cuvinte:

Hura 'n ist an, scim!
Mărită-m'ași, scim!
Eū de mă voiū mărită,

Și maseurii or scăpă;
Iar de nu m'oiū mărită,
Maseurii or degeră! (7)

Și:

Să fiū dragă socrului
Ca cârnațul porcului,

Să fiū dragă sócrei
Ca cârnațul scrófei! (8)

com. de Eug. Cojocariū; Reusenī, com. de Vas. Pop; Volovêț, com. de Ilie Buliga; Frătăușul-vechiū, dict. Axen. Sofroni; Frătăușul-noū, com. de Iul. Sidor; și Bilea, dict. de Gl. Crăsnian. — Cf. Dim. Dan, *Credințe poporane bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, Cernăuți 1894, No. 79: «Fetele, cari vor să scie când se vor mărită, merg la *bârlogul porcilor* și ție: *hîr în ist an!* Dacă grohăesc atunci porcii, apoi se crede că se vor mărită în acel an; dacă aceste animale nu se răspund, apoi trebuie a ție: *hîr la anul!* etc. Dacă însă nu răspund de fel, apoi nu se vor mărită nici când.»

(1) «*Ședătorea*», an. I, Fălticeni, p. 144;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 7;—com. de d-l P. Herescu: «Se duce fata de măritat la cotețul porcilor și strigă: *huidea acum!* Dacă porcii grohăesc la acest strigăt, e semn că se va mărită chiar în érna aceea. De nu grohăesc, măi strigă: *huidea la anul!* De nu răspund nici la al doilea strigăt, e semn că nu se mărită de grabă.»

(2) Com. de d-l Paul Beșa.

(3) S. C. Măndrescu, *Literatură și obiceiuri poporane*, Bucuresci 1892, p. 230.

(4) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 124.

(5) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Tot spre Anul noū măi es fetele la cotețul porcilor încet; de grohotesc porcii îndată, e semn cum că în acele cășlegi s'or mărită; dacă nu grohotesc, atunci daū odată cu piciorul în pămînt. De grohotesc după cea dintăiū lovitură de picior, s'or căsători peste un an; la din contră tot daū cu piciorul în pămînt și numără și, la a cătea lovitură grohotesc, la atăția anī se vor mărită.»

(6) Com. de d-l El. Pop.

(7) Dat. fetelor din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(8) Com. de d-l El. Pop.

După ce a sfârșit și cu cotețele porcilor, se duc la *ocolul vitelor* și, gășind vre-o vacă sau vre un bou culcat, le lovesc cu piciorul zicând: *anul ista* sau *la anul cela-lalt?*.... Și la a câtea lovitură se va sculă vaca sau bou, atâția ani vor trece până se vor mărită. (1)

De la *ocolul boilor* se duc la țarcul său *târta oilor*, unde sunt oi, și repeșindu-se pe necăutate în mijlocul turmei, prind o oie. De va fi berbece, se va mărită numai decât; iar de nu, trebuie să mai aștepte (2).

După ce a sfârșit cu vitele, staă puțin și se mai odihnesc. Apoi se uită pe cer la *o stea*, care este mai luminósă decât tóte cele-lalte, și rostesc următórele cuvinte de vrajă:

Săriți săteni,
Săriți poporeni,
Că arde
Inaltul ceriului!
Da nu arde
Inaltul ceriului,
Ci arde

Cușma ursitului meu
Cel ales de Dumneșeu,
Cușma 'n capul seii
Și cămeșă pe dinsul
Și inima 'ntr'insul!
Stea frumósă
Și luminósă!

Eú voiú dormi,
Dar tu nu dormi,
Ci te du 'n lume
Peste lume
La ursitul meu anume,
Și de le-î află
C'a sta
La mese 'ntinse,
La făclii aprinse,
Cu neveste grase
Și copile frumóse,
Fă-lsă-îpară cățele verménóse,
Numai eú să-î fiú mai frumósă.
Și mi-l adă:

(1) Dat. fetelor din Frătăușul-noú, com. de Vesp. Reuș: «Merg la vaci și dau cu piciorul în una dintre dinsele. Dacă vaca se scólă îndată cum a dat într'insa, atunci se va mărită în curînd; dacă se scólă puțin mai târziu, se va mărită într'un an; iar dacă nu se scólă până ce nu dá de vr'o câte-va orî cu piciorul într'insa, atunci crede ea că se va mărită în atâția ani, de câte orî a dat cu piciorul»; — «*Șeșetórea*» an. I, Fálticeni 1892, p. 145; — G. S. Ionean, *Mica colecțiune de superștițiile poporului român*, Buzeú 1888, p. 47: «In diminéța de St. Vasile fetele mari se duc în oboru vacilor și dau cu piciorul drept într'o vacă, care șede culcată, zicând: *Hăi estimp, hăi altă dată, hăi la anul, hăi la doi ani* etc. și la ce zicere se va sculă vaca, în acel timp se vor mărită.»

(2) Din Frătăușul-noú, com. de Vesp. Reuș: «Merg la staulul oilor cu ochii legați și, dacă prind cu mâna o *mióră*, atunci zic că nu se vor mărită; iar dacă prind cu mâna un *cârlan* sau un *berbece*, atunci cred că se vor mărită»; — «*Șeșetórea*», an. I, Fálticeni, p. 145; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 7.

Prin pădure, prin desime,
 Și prin sat fără rușine,
 Și prin câmp fără de drum,
 Și peste-ape fără de pod,
 Și peste gard făr' de pârlaz...
 M'am uitat la răsărit
 Și n'am vădut nemic;
 M'am uitat la asfințit
 Și-am vădut
 Pajură păjurată
 Și cu foc înfocată.
 Pajură împăjurată,
 Un'te duci așa 'nfocată?
 — Mă duc codrii să-î pârlese,
 De verdéță să-î gătesc,
 Și văile să le sec
 Și pietrile să le crep!

— Lasă codrii să 'nfrunzescă
 Și văile să 'nverdăscă
 Și pietrile ca să crească,
 Da te du mai bine
 In lume
 Peste lume
 La ursitul meu anume,
 Cu foc îl încinge,
 Cu foc îl aprinde,
 Foc în gura cămeșii îi bagă,
 La inimă i-l așeză;
 Să ardă cămeșa pe dînsul
 Și inima 'ntr'însul,
 Să nu pótă dormi,
 Să nu pótă hodenî,
 Pân' la noi n'a venî,
 La părinți a mă peți!

Dacă stéua în decursul rostirii acestor versuri va străluci din ce în ce tot mai tare, atunci îl va avé pe acela, la care gândesce; iar dacă stéua se va întunecă, atunci nu va avé parte și noroc de acela la care se gândesce. (1)

Fetele din *Moldova*, județul *Sucéva*, cari voesc a se mărită, dacă în preséra Sfîntului *Vasile* e senin afară, ieau bata de fustă în mână, își țintesc ochii la o stea luminósă și, aruncând necontentit cu bata în sus spre stea, dic:

Bată, betișóra mea!
 Fă-te mare bălaur
 Cu solzii de aur,
 Și du-te la ursitul meu,
 Cel ales de Dumneđeú:
 De le-î găsi pe pat,
 Dă-l sub pat;
 De le-î găsi pe scaun,
 Dă-l sub scaun;
 De le-î găsi pe cuptoriú,

Dă-l sub cuptoriú;
 De le-î găsi
 Unde le-î găsi,
 Cu botul îl mușcă,
 Cu nasul îl suflă,
 Cu cōda-l plesnesce,
 Cu urechile îl neteđesce
 Și la mine-l pornesce.
 Să crepe, să plesnescă,
 La mine să se pornescă!

Aceste cuvinte le spune fata de trei ori, apoi continuă:
 Sfîntă stea!
 Te mulțămesc

(1) Din *Pătrăuț*, sat în distr. *Sucevei*, dict. de *Ioana Gramadă* și com. de *Leon Holca*, stud. gimn.

Cu sfintele mētani
Să-mi trimiți pe ursitul
Ursitoriul meu,

In vis să-l vĂz,
Avea să-l vizez !

După ce gătesce aceste cuvinte de spus, face câte trei mētani la răsărit, apus, mēdă-nópte și mēdă-đi, vine în casă cu ochii legați saũ numai închiși și, punēnd mâna pe clesce, învırte focul, đicēnd :

Cum nu póte tótă lumea
Fără clesce-a trage foc,
Așă și ursitul meu,
Cel ales de Dumneđeũ,

Să nu póta 'n loc a stà
Pân' ce nu s'a arătà
In ast' nópte să-l vizez !

După ce sfırșesce de rostit și cuvintele acestea, pune bata fusteii și clescele la cap, apoi se culcă pe mâna dréptă, pune palmele strınse între genuchi, și așă visēză ursitul. (1)

Fetele din unele părți ale *Ungariei*, când e cerul senin, încep a numărà stelele de la 1—9, đicēnd :

O stea cu douē stele,
O stea cu trei stele,

O stea cu patru stele,
O stea cu cincı stele,

Și tot așă până la :

O stea cu nouē stele,

Iar când ajung la a noua stea exclamă :

Acéstă mındră stea
Este orında mea !

Și dacă stéua a noua, la care s'aũ oprit, este din întımplare o stea luminósă, bucuria lor este nespus de mare, căci, în cazul acesta, cred ele că orında lor va fi un fecior holteiu și avut. Iar dacă stéua nu e luminósă, va fi urıt și sărac.

Dacă cerul e nourat, fără stele, e semn că nu mulți pețitori vor umblà și nu multe nunți vor fi în acel an. (2)

Cum aũ sfırșit cu stelele, se duc în *grădină* (livadă), la un pěr, cu un ac, pâne și sare, și împungēnd cu acul la rădęcina pěrului, rostesc de trei ori după olaltă următórea vrajă:

Mē luaiũ din casă
Di la (3) masă,

Cu ochii ochind,
Cu sprıncenele amăgind,

(1) Com. de d-l P. Herescu.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Di la=de la.

Toți feciorii la mine să gân-
 [descă,
 La mine să pornescă.
 Mă uitaiū în sus,
 Nu vèduiū nemic ;
 Mă uitaiū la rèsărit,
 Vèduiū un pèr mîndru înflorit
 Și *su*(1) pèr erà un boū sur, mare,
 Și pe boū 99 de *ucenici*(2) negri,
 Sângele i-l beau
 Ósele i le sfârmaū,
 In strat de mórte il lăsaū.
 Eū din gură așa am grăit:
 Lăsați voi 99 ucenici
 Boul ăst bētrân,
 Nu-l chinuiți,
 Nu-l trudiți.
 Sângele nu i-l beți,
 Ósele nu i le sfârmați,
 Și vè duceți voi 99 ucenici
Une (3) voiū veni și eū,
 Vè duceți la N. N.
 Cu 99 ace împungētóre

Impungeți-l,
 Străpungeți-l;
 Cu 99 sulii însulișătóre
 Insulișati-l,
 La mine mânați-l.
 Că *pân'* (4) ce veți duce
 Vè făgăduese
 Și vè voiū și da
 Pită și sare
 Și 25 mētane,
 De vè duceți
 Și mi-l aduceți,
 Nu-i dați stare a sta,
 Mâncare a mîncă,
 Popas a popăsi,
Horbe (5) de a *vorobi* (6),
 Nici cu mamă, nici cu tată,
 Făr' cu mine 'ntâiași dată ;
 Nici cu finī,
 Nici cu vecini,
 Cu drăguțele lui de-a se 'ntîlni,
 Nemic să nu pótă povesti
 Până la mine a veni !

După ce aū rostit cuvintele aceste câte de trei orī după
 olaltă, îngropă la rādęcina pèrului pânea și sarea și apoi
 fac 25 de mētăniū, pentru ca în carnevalul ce vine să se mărite.

Tot în spre sèra de Anul noū și spre același scop reci-
 tēză unele fete, precum bunăórá cele din Ripa-de-sus din
 Transilvania, și următórea vrajă, și anume pe la mieđul-
 noptiī, când, după credința generală a Românilor, umblă mai
 tare spiritele cele necurate :

Ieși *oste*
Scaraoste
 Din fundul mării,

Din țerina văii.
 Da așa ieși
 Ca eū să nu te vèd,

(1) *Su*=sub.

(2) *Ucenici* = draci.

(3) *Une*=unde.

(4) *Pân'* = pentru.

(5) *Horbe*=vorbe.

(6) *Vorobi*=vorbi.

Să nu te aud,
 Dar tu bine să mă veđi,
 Bine să m'auđi,
 Bine să m'ascuđi,
 Să te duci une te-oiu mânà eü,
 Că până ce ti duce
 Eü îți făgăduese
 Cocoș negru necântat,
 Copil de țigan negru nebotezat,
 Pe séma d-tale bine gătat.
 Eü îți făgăduesc,
 Dar nu sunt *vernice* (1)
 Și puternic.
 Unde ai aflà
 Și de unde ai luà,
 Să te duci la N. N.
 Și să mi-l aduci.
 Și de-a fi în lume,
 Adă-l pe fune;

Și de-a fi în pat,
Țipă-l (2) sub pat;
 De-a fi pe vatră,
 Țipă-l sub vatră;
 Trudesce-l,
 Chinuesce-l,
 La mine pornesce-l.
 Nu-ı da stare a stà,
 Mâncare a mânca,
 Popas a poposi,
 Vorbe a vorovi,
 Nicı cu mamă, nicı cu tată,
 Pân' cu mine 'ntâiași dată.
 Nemic să nu pótă povesti
 Pân' la mine a veni:
 În ochi mi s'a uită,
 În gură m'a sărută
 Și pe mine m'a luà! (3)

Sfırșind cu pomii și eșind din grădină, se duc până la un rıu saü pırău din apropiere și, dacă acesta e înghețat, fac în el un *produü*, din care apoi se spală tóte pe rınd, dacă sunt mai multe, dıcënd:

Rıuleț
 Sprinten, creț,
 Să ne scapi de *țipături* (4),
 În anul următoriu
 Să fim ca nisce flori

Neninse,
 Neatinse
 Nicı de brumă,
 Nicı de ciumă! (5)

Prin rostirea acestor cuvinte se cred fetele a fi scutite pentru anul ce urméză de orı și ce *țipături*, *făcături* și *aruncături*.

(1) *Vernice*=vrednic.

(2) *Țipă-l*=aruncă-l.

(3) Ilie Popescu, *Descânțete din Ripa-de-sus, Transilvania*, publ. în «*Tribuna*», an. X, Sibiu 1893, No. 124.

(4) *Țipături*,—după cum scrie S. Botezan, *op. cit.*, p. 51,—se numesc în Maramureș tóte bólele (saü nenorocirile) cari, după credința țerancelor nóstre, provin din niscari operațiunii necurate (făcetură), întreprinse de inimicele personale orı familiare, cu intențiunea de a face stricăciune în frumuseșea saü sănătatea cui-va.

(5) S. Botezan, *op. cit.*, p. 51.

Iară dacă riul e desghețat, atunci fata, care s'a dus la dînsul, pune peste riu un rêslog, pe care-l numesce *punte*, de-a lungul rêslogului pune briul cu care e încinsă și, după ce face acêsta, trece peste riu pe rêslog de trei ori încolo și de trei ori încóce, aruncând tot odată un struț de busuioac pe apă. Dacă struțul se duce pe apă la vale, se va mărită, de rămâne locului, nu se va mărită. (1)

După aceste pune fie-care inelul sêu propriu la capêtul rêslogului, merge până la mijlocul acestuia, se plécă și se spală, ȓicînd :

Bună sêra Sîn-Vasile!
Eũ nu mē spël
De zoiósă,
De lepósă;
Da mē spël
De ură,
De făcêtură,
Să rămân peste an:
Curată,
Luminată,
Ca sfintul sóre
Când rêsare,

Ca apa din fundul pãmîntului
Curată curgêtoare
Ivindu-se pe fața pãmîntului
La sóre.
Eũ mē rog, sfînte Vasile,
Să-mi trimiți ursitul meũ
De trei ursite ursat,
De Dumneȓeu dat,
De buní ómeni îndemnat,
Să-l visez la nópte
Luându-mi inelul meũ de sub
[punte!

După ce s'aũ spëlat și aũ rostit aceste cuvinte, ieaũ inelul și briul și se întorc iarășî acasă. (2)

Fetele din *Chior*, precum și din alte părți ale *Ungariei*, cum aũ sfîrșit de făcut *produhul*, încalecă pe un cãrnaț, ce-l duc anume cu ele de-acasă, și, alergând împrejurul produhului, ȓic :

Sîn-Vaseiũ tãrcaț,
Dă-mi, Dómne, bărbat,
Saũ :

Căci de nu-mi vei da,
Eũ m'oiũ înfruptă!

Sîn-Vaseiũ tãrcaț,
Dă-mi, Dómne, bărbat,

Căci de nu-mi vei da,
Eũ m'oiũ săgetă!

După acêsta, întorcêndu-se acasă, ascund cãrnațul într'un loc anunit; iar când le sosesc pețitori, atunci îl ieaũ de unde l'aũ ascuns, îl frig și, puindu-l pe un *tãieriũ* (taler), îl daũ

(1) Dat. și cred. fetelor din Bucovina.

(2) Com. de d-l G. Brăilean.

peșitorilor ca să guste dintr'însul, în credință că, făcând-o acésta, peșitorii de bună sémă le vor lua.

Tot din acest cârnaț dau ele de gustat și drăguților, dacă vre-una dintre dînsele are drăguț. (1)

O sémă de fete din *Bucovina* au datină să iee de la clopoțelele urătorilor celor dintâi ce uréză busuiocul cu de-a sila saú cu plată, și după aceea, când se duc la pîrău, ieaú și busuiocul acesta cu dînsele, îl pun pe apa din pîrău, legat cu un capêt de mal, și-l lasă apoi așa plutind pe suprafața apei până diminéță. Diminéța se duc apoi și-l caută. Dacă s'a prins rouă pe dînsul, însemnéză că fata respectivă se va mărită după un moșnég, adecă cărunt ca busuiocul brumat; dacă nu s'a prins nimic, apoi va lua-o unul tînér. (2)

Unele ieaú un *șmoc de busuioc* și se duc cu dînsul la un pîrău înghețat, farmă ghéța și pun apoi șmocul cel de busuioc de-asupra apei. De se prinde *bură* de busuioc, cred că au noroc; de nu se prinde nimic, n'au noroc. (3)

După acésta, întorcându-se de la pîrău, cum ajung acasă, se desculță de o ciobotă și o aruncă peste casă. În care parte pică ciobota cu gura căputei, într'acea parte cred că se vor mărită. (4)

Altele din contră pun o *punte peste o fântână* și pe punte pun apoi un *șmoc de busuioc*. Făcând acésta, cred că, după ce se culcă, se viséză trecend cu mirele pe puntea aceea. Iar a doua și diminéță, adecă în ziua de Anul noú, cum se scólă, merg la fântână și, dacă s'a prins de busuioc *promorocă*, cred că mirii lor vor fi bogați; iar dacă nu s'a prins, că vor fi săraci. (5)

O sémă fac iarăși așa: ieaú un *struț de busuioc*, îl légă de un bêt și-l pun într'o fântână. A doua și diminéță se duc la fântână și, de găsesc busuiocul cu *bură*, cred că au noroc; de nu-l găsesc cu *bură*, cred că n'au noroc. (6)

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) Datina și cred. fetelor din Ilișesci, com. de d-l G. Forgaciu, învêțator.

(3) Dat. și cred. fetelor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariu.

(4) Idem.

(5) Dat. și cred. fetelor din Udesci, diet. de Iléna Rotariú, și a celor din Reusení, com. de Vas. Pop.

(6) Dat. și cred. fetelor din Todiresci, com. de Nic. Rădășan.

Dacă afară este *troian* mare și din cauza acésta nu se pot duce până la un pîrău, atunci ieă fie-care fată câte trei fire de busuioc, cari însemnéză trei feciori ce le jôcă mai adese-orî, și le înfig în omét, unde le lasă până diminéță. Dacă peste nópte s'a prins *chidă* (chidie) de dînsele, atunci pe care s'a prins mai multă chidă, acela cred ele că va fi mai bogat. (1)

Fetele din *Muntenia* pun într'un vas cu apă o cracă de busuioc și una de măr, apoi o pară de argint ca punte, lăsându-le ast-fel până diminéță, *ca peste nópte să viseze pe tinerii ce le vor luà în căsătorie*. Dacă împreună cu tinerii viséză verdéță, vor fi mult norocóse; iar de vor visà bivolí, e semn rău și trebuie să caute o vrăjítóre ca să le desfacă de *ursită*. (2)

Sosind de la riú acasă, ieău semîntă de cânepă, apoi se duce fie-care la *lemnariú* (3) și séménă puțină sémîntă peste dînsul. După acésta se descing de un capét de briú și încep a grăpà (4) séménătura, dicénd:

Iată-mi fac briul meu grapă,
Să mă viséz la nópte măritată,
Culegénd cânepă la olaltă
Cu alesul meu,

Cu ursitul meu
De trei ursite ursat,
De Dumneđeú dat,
De buní ómeni îndemnat! (5)

Gătind ast-fel de grăpat, se duc în casă, ieău o ólá cu apă neincepută, o pun în vatra foculú și, învîrtindu-o, dic:

Nu învîrtesc óla,
Da'nvîrtesc pe ursitul meu,
Póte-î în acest sat,
Póte-î în cel sat...
De-î în pat,
Dă-l sub pat;
De-î pe laiță,

Dă-l sub laiță;
De-î la ușă,
Dă-l sub ușă;
Isbesce-l,
Pornesce-l,
La mine sosesce-l!
La mine-l pornesce,

(1) Dat. și cred. fetelor din Costâna, com. de Vas. Hușan.

(2) G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 47;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 12-13.

(3) *Le mnariul* se numesce pe unele locuri *tăietoriú* și *trunchiú*. Sub aceste cuvinte Români din Bucovina înțeleg mai întâiú locul unde se taie lemnele, apoi și o bucată de lemn, un trunchiú pe care taie ei lemnele.

(4) Unele spun că nu cu briul grapă ele acésta sémîntă, ci se desbracă de cămașă și cu cămașa o grapă. Iar când se culcă, pun cămașa sub cap, nu briul, după cum se va vedé despre acésta mai la vale.

(5) Com. de d-l G. Brăilean.

La mine-l sosesece,
 Cu mâncarea lui
 Spre mâncarea mea,
 Cu odihna lui
 Spre odihna mea,
 Cu gândul lui
 Spre gândul meu,

Cu inima lui
 Spre inima mea.
 Grăbesce-l,
 Pornesce-l!
 La mine-l pornesce,
 La mine-l grăbesce! (1)

Sfirșind de rostit formula acésta de vrajă, lasă óla cu apă să se încăldească. Iar după ce apa s'a încălđit de ajuns și după ce au mai pus într'înșă și nisce flori, cari, după cređința lor, au putere de a fărmece, precum de exemplu *buisioc, matocină, odolén, Lemnul-Domnului, năvalnic* și altele, o ieau de la foc, o tórnă într'o strachină sau într'o covățică și se spală cu dînsa. După ce s'au lăut, tórnă lăutórea iarășî în ólă și o pun la căpětăiú. Apoi se descing de briul pe care l'au fost pus cu puțin mai înainte de acésta de-a lungul rėslogului de peste pîrăú și cu care au grăpat semînța de cânepă și, dimpreună cu inelul, pe care încă l'au pus la capětul rėslogului de la pîrăú, le pun sub perina de sub cap, cređënd că prin acésta faptă li s'a arătă în vis *ursitul*, adecă feciorul care are să le ieà. (2)

O sémă de fete se desbracă de tóte hainele, în cari sunt îmbrăcate, și rēmân numai în cămașă. Ieau apoi briul și catrința, precum și o mână de semînța de cânepă, și mergënd la *lemnariú*, încep mai întăiú a arà cu briul printre surcele, apoi a semēnă sēmînța cea de cânepă și pe urmă a o grăpă cu catrința. După ce-au semēnat și grăpat sēmînța, bat vre-o câte-va mētăniú și apoi, îngenuchiând, se rógă Sfintului Vasile, ca acesta să trimită pe ursițiú lor spre a-i puté vedé peste nópte în vis. După acésta se întorc în casă, aștern patul cu catrința, iar briul îl pun sub căpětăiú, mai bat vre-o câte-va mētăniú, și apoi se culcă. Făcënd acésta, cred și spun că peste nópte viséză pe ursițiú sau ursitoriú, cari au să le ieà de soțiú. (3)

(1) Acésta mi-a dictat-o o Româncă din Crasna, distr. Storojinețului.

(2) Dat. și cred. fetelor din Bucovina.

(3) Dat. și cred. fetelor din Frătăuțul-vechiú, diet. de Catrina Dascál și Domnica Ionesi;—a celor din Frătăuțul-noú, com. de Iul. Sidor;—și a celor din Bosancî, com. de Sim. Șutu.

Altele es cu ochii închiși din casă, se duc ast-fel până la trunchiū, și acolo sēmēnă puțină sēmīnță de cânepă. După ce aū sēmēnat, se desbracă de straie și, începēnd a grăpă cu acestea cânepa sēmēnată, rostesc următóarele cuvinte :

Cum nu póte creșce
Cânepa în acest loc,
Așă să n'aib' acela
Ce are să mă ieà

Stare
Și-alinare,
Ci să vie
Să mă ieà de soție!

După rostirea acestor cuvinte, se întoc în casă și pun hainele cu cari aū grăpat cânepa sub căpētăiū. Inșă nu unele și nu odată mai pun sub cap, pe lângă aceste obiecte, încă și puțină mămăligă și sare, și anume așă ca nimeni dintre căsași să nu scie nimic despre acēsta. Iar după ce aū așternut patul și aū pus tóte obiectele de mai sus arătate sub cap, rostesc următóarele cuvinte :

Ursită, ursita mea,
Eū de nu te voiū visà,
Inima 'n tine-a crepà;

De nu mi-ī veni prin vis,
Să rēmāi lumii de rīs!

În urmă, după ce aū rostit și cuvintele acestea, se culcă. Iar peste nópte își vėd apoi, după cum spun ele, ursiții în vis. (1)

Unele, sēmēnând sēmīnță de cânepă la *lemnariū*, o grapă cu cămașa, ȓicēnd ;

Să mă visěz cu ursitoriul meū
Cel ales de Dumneȓeū
Culegēnd cânep' acēsta!

Și dacă aū grăpat bine, că n'a rēmās nici un singur fir de-asupra, cred și spun că ursiții lor, cari aū să le ieà, aū să fie bunī și tăcuți ca pămīntul; iar dacă rēmāne sēmīnță de-asupra, ȓic că aū să fie săraci și rēi. (2)

Altele iarășī, după ce sēmēnă sēmīnță de cânepă la trunchiū și o grapă cu catrința saū cu fusta, încunjură de trei orī casa în pelea gólă, iar după a treia óră, mergēnd iarășī la trunchiū, unde aū sēmēnat, ieau de acolo sēmīnță saū țernă

(1) Dat. și cred. fetelor din Stroesci, sat în distr. Sucevei, com. de G. Bârtoiu, stud. gimn.

(2) Dat. și cred. fetelor din Reusenī, com. de V. Pop.

și câte fire de sēmînță se întimplă că ieau dimpreună cu țerna aceea, atâția ani cred ele că nu se mărită.

La această ocasiune se dice că unele fete își vęd chiar și ursitul la spate. Dar fiind că-l vęd pe neașteptate, multe dintre dînsele se sperie, se bolnăvesc și chiar și mor de frică. (1)

Și iarăși o sēmă aruncă în cuptor foc de mălăiū. După acesta încunjură casa de două ori după olaltă în pelea gólă; apoi, bągându-se în casă, aruncă sēmînță de cânepă în cuptor. Es apoi din nou afară, încunjură a treia óră casa și dacă, când se întorc în casă după a treia încunjurare, aud sēmînța pocnind, cred că se vor mărită în anul ce urméză; iar de nu pocnesce sēmînța, cred că nu se vor mărită de grabă. (2)

Tot cam așa fac și fetele din unele părți ale *Moldovei*. Acestea încă se duc în nóptea spre St. Vasile la *trunchiū*, se desbracă în pelea gólă, își ieau cerceii din urechi și mărgelele de la gât; sēmănă la *trunchiū* sēmînță de cânepă și o greblă cu straiiele ce le țin în mână, ca și cum ar da cu grebla. Apoi se duc în tinda casei, unde se îmbracă cu cămașa; iar cele-lalte straiie, după ce intră în casă, le pun sub cap, se culcă și-și viséză partea. (3)

În alte părți, tot din *Moldova*, se strîng mai multe fete la un loc, uneia dintre ele îi légă ochii cu un testemel, și ast-fel legată trebuie să mērgă la un *trunchiū* unde se taie ȓiua lemne. După ce-a ajuns la starea locului, apucă de jos de-odată, cât póte să ducă, un braț de vrēscuri, le duce în casă și cele-lalte fete le numēră: dacă-s cu soț, fata se mărită în anul acela; contrar, nu. (4)

Fetele din unele părți ale *Transilvaniei*, cari asemenea îndătinéză de a vrăji la *tăictor*, rostesc următóarele cuvinte:

(1) Dăt. și cred. fetelor din Mahala, sat dincolo de Prut în Bucovina, com. de d-l G. Tomoiagă.

(2) Idem.

(3) «*Ședětórea*», an. II, Fălticeni 1893, p. 128. Ba în *Moldova*, după cum cetim tot în «*Ședětórea*», an. II, p. 127, chiar și «flăcăii, cari vor să-și cunósă ursita, după ce au urat prin sat, se duc la *trunchiul* unde se taie lemne și se desbracă în pelea gólă. Apoi vin în casă, își pun îmbrăcăminte sub pernă și în somn își vęd ursita.»

(4) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 8.

Sânt Vasile! m'aș rugă
 Pe mine-a mă ascultă,
 C'astă nópte
 Mie póte
 Ca să-mi facă
 Ce să-mi placă,
 Să-mi trimiți un pețitor
 De la vatră, ori cuptor,
 C'un crițar descântător,
 Aicea la tăitor!
 Să-l apucei,
 Să-l aduci

Pe-un gătej
 Cu pârlej.
 Ori pe care din flacăi
 Să-l aduci,
 Fie mut, fie ciuntat,
 Numai să-mi fie bărbat!
 Că eu o cruce ți-oiu da;
 Iar de nu, te-oiu blăstema
 Și de rău te-oiu însemnă!
 Și te rog, Sfinte Vasile,
 Să-mi-aduci unul din senin.
 Amin! (1)

După ce-aș sfârșit cu *tăietoriul* sau *lemnariul*, măi fie-care fată, care voesce a sci anume cine va luă-o de soție, se duce c'o lumină aprinsă la fântână, se uită în apa acesteia, și a cărui fecior umbră va vedé-o în apă, acela are s'o ieă de soție. (2)

Tot așa fac și fetele din *Moldova*.

Fata din acéstă țeră, care voesce să-și vadă partea, după ce a părăsit tăietorul, se duce în casă, ieă lumînarea de la Pasci, se duce cu dînsa la fântână, plécă capul în fântână, se acopere cu o prostire, aprinde lumînarea, și dacă are să se mărite în acel an, își vede *partea*. (3)

Dacă nu se află fântână în apropiere, se duce la un pîrău, iar dacă nici pîrău nu se află prin apropiere, atunci se uită chiar și într'un ciubăr, în care se află apă de măi înainte adusă, și uitându-se într'însul dice că i se oglindeză viitorul.

Acéstă datină a fetelor de a se uită spre St. Vasile în fântână a dat cu timpul nascere următoarei satire:

Mă uitaiū într'o fântână,
 Mă vēquiū fată bêtrână;

Mă uitaiū într'o gălétă,
 Mă vēquiū fată gușată. (4)

(1) Publ. de Iuliu Bugnariū, învățator, în «*Gazeta poporului*», an. II, Timișóra 1886, No. 49, p. 10.

(2) Dat. fet. din Ilișesci, com. de d-l G. Forgaciū.

(3) «*Șeștóra*», an. II, Fálticeni, p. 146;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 12: «. . . iar când se uită în fântână se acopere cu prostirea pe de-asupra capului și a gavanului fântânei»;—com. de d-l P. Herescu: «In spre St. Vasile fata se duce cu lumînarea aprinsă la fântână, după ce s'a acoperit pe cap cu un suman, se uită în apă fără să clipéscă, când își vede ursitul.»

(4) Din Mss. d-l I. Pop-Reteganul.

Fetele din districtul Cernăuțului, precum bunăoră cele din comuna Mahala, aduc o cofă de apă și, puind-o înaintea casei saū în tindă, încunjură de trei ori casa în pelea gólă. După acésta, aducând o oglindă și o lumînare aprinsă, pun oglinda pe cofă și, ținind lumînarea în mână, se uită în apă și în oglindă, și făcând acésta se dice că-și ved ursitul atât în cofă cât și în oglindă. (1)

Alte fete, tot din *Bucovina*, pun în séra spre St. Vasile o oglindă dinaintea lor și alta la spate; apoi aprind lumînări sfințite de la Pasci și, uitându-se în oglindă, spun că-și ved ursitorii. (2)

Fetele din *Moldova*, ținutul Sucevei, voind a-și vedé ursita, se duc câte douē într'o odaie, și așezându-se una dintre dînsele pe un scaun, își pune o oglindă în față și alta în dos, iar la capetele oglinzilor pune câte o lumînare, ca să reflecteze în amîndouē oglinzile. Puindu-se pe scaun și uitându-se în oglindă, nu vorbește și nu face nici o mișcare, fără numai se uită fix în oglindă. Cea-laltă fată însă stă de o parte pentru trebuință de primejdie.

După o lungă vreme de privire, i se arată cevă fetei în oglindă, după care își cunoște viitorul. Așa, de vede o biserică, e semn că are să se facă călugăriță; de vede preoți mulți, are să móră; de vede un băetan și nu-l cunoște, are să se mărite după un bărbat străin. (3)

În alte părți, tot din *Moldova*, fata care voește să scie care îi va fi ursitul, precum și ceea ce i s'a întîmplă în decursul anului ce urméză, nu mănâncă nimic tótă diulica; către miezul nopței așeză douē oglinzi una în fața alteia, iar între dînsele pune patru lumînări, douē de o parte și douē de alta; apoi se așeză în dosul unei oglinzi și se uită printre lumînări fix în cea-laltă, fără să clipescă. În acest timp fata trebuie să fie singură în casă și desbrăcată, cu sînul gol. Iară ceea ce i se va întîmplă peste anul acela

(1) Com. de d-l G. Tomoiagă.

(2) Dat. fetelor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariu.

(3) «*Șeșetórea*», an. II, Fălțicenii, p. 127. Acésta datină e usitată și în județul Brăila, cu acea deosebire numai că ea se practică în nóptea spre Bobotéză.

precum și ursitul care o va lua, i se vor arăta deslușit în oglindă.

În alte locuri, așisderea din *Moldova*, ieau două luminări de cêră, cari aũ ars numai la Inviere, le aprind și se pun între dînsele înaintea oglinzii (orî se duc și se uită în fântână). Însă fata în acel timp trebuie să fie îmbrăcată tótă în alb. (1)

O sémă de fete din *Bucovina*, după ce aũ sfîrșit cu căutatul în oglinzi, se duc iarăși la fântână, gârlă, pîrău, sau ce este, și ajungênd la starea locului, rostesc următoarele cuvinte:

Eũ scutur lacu,
Lacu scuturã pe dracu.
Ieși, drace, de unde ești,
Și iuti să mi te pornești
Dupã ursitorul meũ
Ce mi-ĩ dat de Dumneđeũ...
De nu le-ĩ gãsĩ 'n sat,
Du-te 'n al doilea sat;
De nu le-ĩ gãsĩ în al doilea sat,
Du-te în al treilea sat;
De nu le-ĩ gãsĩ 'n al treilea,
Du-te în al patrulea;
De nu le-ĩ gãsĩ 'n al patrulea,
Du-te în al cincilea;
De nu le-ĩ gãsĩ 'n al cincilea,
Du-te în al șeselea;
De nu le-ĩ gãsĩ 'n al șeselea,
Du-te în al șeptelea;
De nu le-ĩ gãsĩ 'n al șeptelea,
Du-te în al optulea;
De nu le-ĩ gãsĩ 'n al optulea,
Du-te în al noulea.

Și de le-ĩ gãsĩ mîncînd,
Nu-ĩ da a mîncã;
Iar de le-ĩ gãsĩ bînd,
Nu-ĩ da a bé.
Trîntesce-l,
Isbesce-l,
Plesnesce-l,
Curînd pornesce-l,
Pornesce-l la mine
Prin codru de sine,
Prin sat fãrã rușine,
Pe la apã fãrã vad,
Pe la gard
Fãrã prilaz,
Sã vie de grabã
Fãrã zãbavã,
Cu gura cãscatã,
Cu limba înfocatã,
Și pãnã cu mine nu s'a logodi
Sã se batã de-a plesni,
Și pãnã cu mine nu s'a cununã
Sã se batã de-a crepã! (2)

Dupã ce-aũ rostit cuvintele aceste, ieau o gurã de apã din fântână, produh sau ce este și o duc acasã. Sosind și întrînd în casã, rîșnesc un pumn de grãunțe de păpușoiũ, fac din fãina ce ese din grãunțele rîșnite, precum și din apa adusã,

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 11-12.

(2) Dat. fetelor din Poieni, distr. Siretului, com. de Dim. Furtunã, stud. gimn.

o turtiță și o coc în gura cuptorului. După ce s'a copt turtița, o ieau cu lopata și o pun în mijlocul casei sau pe prag. Chémă apoi mâța sau cânele ca s'o mănânce. De-o mănâncă, e semn că fata, care a făcut-o și a pus-o acolo, se va mărită; de n'o mănâncă, nu se va mărită. (1)

În multe locuri însă, nu se duce numai o singură fată la fântână sau pîrău, ci mai multe de-odată, dar fără să vorbescă între olaltă sau să riță, ci tăcend. Iar după ce au ajuns la starea locului, se plécă în genuchi, ieau apă în gură, și precum au mers în tăcere, tot așa se întore și îndērēt.

De însemnat e încă și aceea că apa, despre care ni-î vorba, se aduce, numai dacă se pôte și dacă pîrăul, de la care o aduc, nu e departe, în genuchi.

După ce-au sosit acasă, ieau puțină făină de păpușoiu, tórnă apa adusă peste dînsa și apoi, frământându-o cu cotul drept, fac mai multe turtițe dintr'însa.

Sfîrșind turtițele de făcut, le menesc care pentru care fată e făcută și apoi le pun pe vatră în jăratie ca să se cócă.

A doua ți diminetă, cum se scólă, cel dintăiü lucru ce-l fac e că chémă cânele și le aruncă acestuia ca să le mănânce. Pe care șiușulétă o apucă mai întăiü, aceea se va căsătorî mai de grabă. Dacă cânele nu vreă să le mănânce, es cu dînsule afară și le aruncă la mascurî sau la galițe, și dacă se întimplă tot așa, apoi tot aceeași socotință o au. (2)

Unele fete tórnă apa ce o aduc în gură de la fântână sau gârlă într'o cantitate anumită de făină și tot pe atăta sare și din tustrele obiectele acestea fac o turtiță, pe care o pun apoi în vatra focului ca să se cócă. După ce s'a copt de ajuns, și anume când merg să se culce, o înghit, cu tóte că, fiind plămădită din atăta sare pe câtă și făină, e

(1) Dat. fetelor din Poieni, com. de Dim. Furtună; — a celor din Todirești, com. de Nic. Rădășan; — a celor din Frătăușul-nou, com. de Vesp. Reuț: «In sara spre Sf. Vasile aduc cu gura apă de la un pârîu, fără ca să riță, și fac cu apa ast-fel adusă și cu făină de păpușoiü nisce *șuşulețe*, și apoi, cocëndu-le, le pun în mijlocul casei. Aduc după acesta un câne sau o mâța în casă și caută ca să ieă una, și a cărei *șuşulétă* o ieă întăiü, aceea se mărită mai întăiü.»

(2) Dat. și cred. fetelor din Bilca, com. de d-l G. Brăilean.

förte sărată. Făcënd acésta, spun că peste nópte își viséză ursitul. (1)

Fetele din *Moldova* aduc de trei orî după olaltă trei guri de apă de la fântână, fără ca să fie vëdute sau să vorbescă cu cine-va. După ce au adus apa, ieaü fäinä cât încape între trei degete de trei orî, ieaü apoi sare de trei orî cu trei degete și, puind fäinä și sarea acésta în apa ce-au adus-o mai înainte, fac dintr'insele o turțiță. După ce au făcut turta acésta, jumätate o mănâncă, iară cea-l-altă jumätate o pun sub pernă; descing apoi brîul, bat nouë mëtaniï, și-l pun asemenea sub pernă. Făcënd acésta, nóptea viséză că *partea*, adecă *ursițiï*, le aduce apă de bëut.

În alte părți, tot din *Moldova*, fata cară apă cu gura de la fântână și face turtă din sare cât încape în o cójă de nucă și din fäinä cât încape în douë coji de nucă. (2)

În *Transilvania*, fata care voesce să-și cunöscă viitorul bărbat, se duce precis înainte de mieđul noptiï dimpreună cu mumă-sa sau cu altă fată, care asemenea voesce a cercă ce noroc va avé peste an, la fântână sau la vre-un isvor, ținënd ambele câte un pahar în mână. Ajungënd la starea locului, scot cu găléta apă și umplu paharele cam până la jumätate; după acésta, bagă fie-care în paharul sëü un albuș de ou, pe care l'au adus anume cu sine. Din acest albuș, care plutesce pe de-asupra apei, se fac diferite figurî și din figurile acestea apoi babele sciutóre explică fie-cärei fete cum are să fie viitorul ei soț. (3)

Fetele din unele părți ale *Bucovinei*, precum bunăórá cele din Mahala, se duc la fântână, aduc apă neincepută, mësórá nouë pahare și pun apa ast-fel mësúrată într'un vas anumit, unde o lasă până a doua ți diminéță. A doua ți des-diminéță mësórá apa cu același pahar și, dacă peste nópte a crescut apa, adecă dacă es de astă dată đece pahare, apoi îi după gândul lor; iară de nu es, nu li se împlinește voia. (4)

(1) Com. de d-l Orest Dljanschi. Unele fete din *Moldova* și *Muntenia*, precum cele din Dulcesci, Leonesci, Germanesci, Rîmnic și Craiova, o fac acésta spre Bobotéză.

(2) «*Ședětórea*», an. I, Fälticeni, p. 146;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 12

(3) Com. de d-l B. B. Iosof.

(4) Com. de d-l G. Tomoiagă.

În fine fetele din unele părți ale *Moldovei*, precum cele din județul Sucevei, cum a sosit miezul nopții sau ceva și mai târziu, adecă când s'au astâmpărat plugarii de arat, voind numai decăt să scie în cotro au să se mărite, es afară călare pe melesteu, se suie pe pörtă și dic: *U! partea mea! unde ești?*

Făcënd acésta, ascultă, și în cotro aud câni lătrând, de acolo se așteptă că le va veni partea, într'acolo se vor mărită. (1)

Iar fetele din *Transilvania*, cari sunt curiose să scie în cotro se vor mărită, es afară pe la miezul nopții sau ceva mai târziu, adecă când se apropie cântatul cocoșilor, și, ținënd o bucățică de colac de la Crăciun în gură, ascultă s'audă din cotro vor cântă cocoșii, și din care parte aud cel *dintăiū cocoș cântând* sau cel *dintăiū căne lătrând*, din acea parte cred ele că le va fi *orînda*. (2)

Sosind miezul nopții, *anul vechiū* a dispărut și, dimpreună cu dînsul, s'au sfirșit și datinele și credințele din séra cea de pe urmă a acestuia. Decī fie-care fată grăbesce acuma să se culce cât mai de grabă, să aibă măcar ceva timp de dormit, ca să-și pötă visă *ursitul*, căci acuși zorile *Anului noū* se arată de după culmele délurilor și ele trebuie să se scöle de odată cu acestea, spre a începe un noū șir de datine și credințe.

VIII.

ANUL NOŪ.

În ziua de *Sfintul Vasile* sau *Anul Noū*, numit în unele locuri *Crăciunul mic* (3), iar în altele, precum bunăórá în

(1) «*Ședetőrea*», an. I, Fálticeni, p. 145;—com. de d-l P. Herescu: «În spre St. Vasile nóptea, hăt târziu, cam despre ziua, când plugarii s'au astâmpărat, fata ese afară și în cotro aude câni lătrând — ori-care căne din sat,—într'acolo crede că se va mărită, va deveni gospodină.»

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) I. C. Tacit, *Crăciunul la Români*, discurs rostit în a treia adunare a societății «*Transilvania*» și publ. în «*Traian*», an I, Bucuresci 1869, No. 53, p. 212 și No. 54, p. 216.

Banat, pe lângă *Crăciunul mic* (1) încă și *Fratele Crăciunului* (2), des-diminéță, până a nu răsări sórele, tóte fetele carí de cu séră aũ legat parií, se scólă și, ducându-se la gard, caută cu de-amănuntul cum sunt parií pe carí i-aũ legat. (3)

Dacă parul legat de dínsele e drept, sánătos, cu cójă și neted, atunci bucuria lor e nespus de mare, căci atunci, după cum am arătat în capitolul VI, viitorul lor bărbat saũ soț va fi frumos la făptură, înalt de statură, sánătos și avut. Din contra, dacă parul legat e ciotoros, fără cójă și putregăios, atunci pare că le-aí fi opărit, așa se supără de tare, căci cred ele că atunci viitorul lor bărbat va fi urít, bolocănos, bolnăvicios și sărăcăcios.

Iar dacă din întimplare una saũ alta nu află parul, ce l'aũ legat, din cauză că semnul cu care a fost legat l'a luat vîntul și l'a aruncat cine scie unde, pe nisce spiní saũ alți mărăciní, atunci supărarea lor e și mai mare, căci atunci ursitul lor le va muri și partea le va fi spinósă. (4)

După ce-aũ perîndat toți parií și aũ vėđut cum sunt aceștia, ieaũ câte o mână de gríu și se duc la *produul* ce l'aũ făcut de cu séră, saũ la un alt *produí*, orí la o fântână, și, după ce ajung la starea locului, îl aruncă în apă. Dacă tot gríul aruncat se cufundă în apă, atunci e un semn că nu se vor mărită în acea érnă; iar dacă mai rămâne gríu pe apă, atunci aũ bună speranță că se vor mărită în cășlegile de érnă. (5)

În cas când uneia saũ altei fete nu i s'a arătat nici ursitul, nici că se va puté mărită în cășlegile de érnă, atunci își ieaũ din noũ refugiul la diferite farmece și vrăjí, ca și în ajun.

(1) B. P. Hasdeũ, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1221.

(2) Din Mss. d-luı I. Pop-Reteganul.

(3) În unele localități, mai ales din Muntenia, este datină de a se numără parií, nu ca în alte părți în preseră, ci în ți ua de St. Vasile de diminéță.—Cf. Ionean, *op. cit.*, p. 47: «În țiua de St. Vasile, fetele mari înnumără parií de la un gard de la dece înapoi, și cel care va fi unul, de va fi cu cójă, va luă bărbat bogat; iar de va fi curățit de cójă, îl va luă sărac.»

(4) S. Botezan, *op. cit.*

(5) Dat. și cred. fetelor din Ilișesci, dict. de Vasile Ungurean.

Aşa fetele din unele părți ale Transilvaniei, în cazul din urmă, se duc în ziua de *Anul nou* des-diminéță până la un riú, taie un *produh* în ghéță și, apoi, umpléndu-și vasele cu apă dintr'însul, dic :

Sân-Vásiuú tǎrcat,
Dómne, dá-mí bărbat,

Fie cât de blǎstemat,
Numái s'aibă clop în cap ! (1)

Fetele din unele părți ale *Bucovinei*, din contra, merg în ziua de St. Vasile des-diminéță până la fântână, scot patru *ciuturi* de apă și dintr'a patra *ciutură* béú noué gurí de apă. Făcénd acésta, cred că câți ómení vor vení în ziua de Anul nou la fântána respectivă, atâția pețitorí le vor vení și lor. (2)

Iar acele fete, tot din *Bucovina*, carí doresc să fie numai decât iubite și jucate de feciorí, se scólă în ziua de Anul Nou des-diminéță, ieau câte o bucățică de pâne și sare, se duc cu dínsele la o fântână saú la un riú și, aruncându-le în apă, dic :

Bună diminéța, apă albastră !
Fă-mé mindră și frumósă
Ca sfintul sóre
Când rêsare,

Ca garófa când înflóre,
Ca struțul flăcăilor
Și ca jocul fetelor ! (3)

Tot atunci pun o sémă dintre dínsele busuioc în *tróca* saú *halăul* din care béú vitele apă, anume ca să tragă feciorí la dínsele, după cum trag și vitele la apă. (4)

Fata ce-a făcut-o acésta, ducéndu-se după améđă la joc, care fecior o chémă maí întâiú la joc și jócă cu dínsa, acela crede ea că-í va fi partea. (5)

Fetele din unele părți ale *Moldovei* însă, când se duc în acésta diminéță la muls vacile, ieau apă în donița și, spélându-se cu dínsa, dic :

Apă albă pomirósă,
Mé spală, mé fă frumósă,

Să le plac flăcăilor
Ca vinul boerilor,

(1) Din Mss. d-luú I. Pop-Reteganul.

(2) Dat. și cred. fetelor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocaru.

(3) Dat. fetelor din Câmpulung.

(4) Dat. și cred. fetelor din Bosancé, com. de Sim. Șutu.

(5) Dat. și cred. fetelor din Câmpulung.

Să fiu ca sfintul sóre
Când răsare,
Ca și mēru plin de flóre,

Ca o capră bourată,
De tótă lumea lăudată!

Și abiã după ce s'aũ spēlat și aũ rostit de trei ori după olaltã în timpul spēlării cuvintele acestea, încep a mulge vacile. (1)

Alte fete tot din *Moldova*, stând în picioare, în timpul când răsare sórele, cu mânila la pept și cu fața la răsărit, dic:

— Sóre, sóre,
Frățióre!
Ochii mei de mierloșiță,
Limba mea de brândușiță,
Limba mea de glas de cuc.
Sóre, sóre,
Frățióre!
Nu răsări
Pe munți, pe codri,
Pe curți zugrăvite,

Pe movili clădite,
Rěsaĩ pe satul meũ
Și fă frumos trupul meũ,
Să vadă, să scie lumea și norodu,
Să stai în gura mea
Cum stă lumea și ascultă cucu
Când cântă în mijlocul codrului
Și telegarii din fundul graj-
[dului. (2)

Pe când fetele cele mari fac cele ce s'aũ arătat mai sus, pe atunci mamele lor se intereséză de alte lucruri și anume ca să le mērgă bine în gospodărie.

Deci acestea, cum se scólă în ziua de Anul nou și mătură casa, ieaũ atât gunoiul acesta cât și acela ce l'aũ fost adunat cu vre-o câte-va zile mai înainte de acesta de prin odăi și l'aũ ținut îndosit într'un ungher și, scoțēndu-l afară, îl duc și-l pun pe la rădēcinile pomilor, cređēnd că aceștia vor rodi apoi în anul ce urmēză mai bine de cum aũ rodit în anul trecut. După ce aũ aruncat gunoiul, întorcēndu-se în casă, ieaũ un brîu și, așternându-l înaintea ușei, daũ în mijlocul brîului acestuia de mâncare găinelor, ca să nu le mănânce uliul peste an. (3)

După ce aũ măturat și dereticat prin casă, femeile măritate din *Muntenia* fac *piftie* (4), ca să le fie corpul fraged și gras ca piftia. (5)

Româncele din *Banat*, voinde ca familiei să-ĩ mērgă peste

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 21-22.

(2) *Ibidem*, p. 22.

(3) Dat. și cred. Rom. din Ilișesci, com. de d-l G. Forgaciũ.

(4) *Piftie*=rēciturĩ.

(5) G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 48;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 15.

întreg anul lucrurile tot înainte și să facă spor, aș datină să fərbă în ȕiua de Anul nou un cap de porc sau un purcel, nici de cum însă o găină, în credință că, precum porcul *rimuesce* tot înainte, așa și lucrurile din casă să mérgă tot spre spor; iar de fel nu găină, pentru că, precum găina *rîșchie* tot înapoi, așa și familiei unde se mănâncă în ȕiua de Anul nou găină îi merg trebile tot înapoi. (1)

În fine Româncele sau mai bine ȕis *Armâncele* din Turcia europénă fac în ȕiua de Anul nou «*Pituroñi*», adecă un fel de pite cu mai multe păturî, între cari se pune un ban de argint, numit «*părule al aghiu Vasile*». La prânȕ tótă familia mănâncă din pituroñe cu luare aminte, și e cu noroc pentru acel din membrii familiei, care găsesce banul.

La unele familii, pe lângă «*părătul al aghiu Vasile*», se pun în «*pituroñe*» și mai mulți bani mărunți, spre a face plăcere și bucurie copiilor din casă.

Proprietarii de turme de oi sau cireȕi de vaci se due de St. Vasile și spre Bobotéză la vre-o fântână și fac o cruce cu unt, ca să le trăescă și să le prospereze vitele. (2)

Pe când femeile fac cele înșirate până aici, pe atunci bărbații pun în halăul vitelor, în care le adapă, bani de aur și de argint, anume ca să se curățescă vitele ca aurul și ca argintul și să le priescă peste an (3); strecură slatină prin brățarea cóssei de nouă ori și apoi sară cu dînsa fînul celor daș vitelor de mâncat, anume ca să nu pățescă nimic dându-le sare în ȕile mari (4); în fine afumă vitele cu gunoiul ce se face în casă de la Crăciun și până la St. Vasile, anume ca acestea să nu pățescă nimic peste an. (5)

Pușcașii, sau mai bine ȕis vînătorii, până nu mănâncă, îm-

(1) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan lângă Oravița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 6.

(2) Ioan Nenișescu, *De la Româniș din Turcia europénă*, Bucureșci 1895, p. 529.

(3) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul;—Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(4) Dat. și cred. Rom. din Cireș-Opaiș, com. de Const. Dugan.

(5) Dat. și cred. Rom. din Cireș-Opaiș, com. de Const. Dugan: «*Locuitorii din Cireș-Opaiș obișnuesc a strînge gunoiul ce se face în casă de la Crăciun și până la St. Vasile; apoi se aprinde în ȕiua de Anul nou între vite, ca să nu pățescă peste an nimic.*»

pușcă o țarcă (coțofană). După ce-aū împușcat-o, își ung pușcele cu sângele ei, dîcînd că, dacā pot împușcă o coțofană, aū noroc peste tot anul la vînat și nimeni nu le strică pușca. (1)

Pe lîngă cele înșirate pîna aici meritā a fi însemnate încă și următorele :

Cine va dormi în ziua de St. Vasile sau Anul nou, acela tot anul va dormitā. (2)

Cine nu strănută în ziua de Anul nou, acela nu va ajunge pîna la anul viitor. (3)

Cine dă banī în acēstā și împrumut, sau cine n'are banī, acela va fi tot anul lipsit. (4)

Asemenea nu e bine să-ți vinā în dimineața acestei zile o muere la casā, ci numai bărbat. (5)

Dacă în ziua de *Anul nou* sau *Sân-Vaseiū* e ger mare și pe omēt (nea) se vîd multe stelute, e semn că anul ce urmēzā va fi un an bun și vor fi multe cununii. (6)

Dacă în ziua de St. Vasile va fi mōle, atunci și timpul de varā va fi potrivit și mai ales pentru fîn. (7)

Afarā de datinele și credințele amintite pîna aici mai sunt încă și altele, precum *Semēnatul* și *Sorcova*, cari sunt usitate asemenea dimineața și despre cari vom vorbi mai pe larg în capitolele ce urmēzā, precum și *Vergelul*, despre care am vorbit dejā mai înainte.

IX.

SEMĚNATUL.

În capitolul întitulat *Plugușorul* am arătat cu de-amăruntul și cāt se pōte de resvedit cum umblā tineretul român

(1) «*Gazeta Transilvaniei*», an. LV, Brașov 1892, No. 207.

(2) Ionean, *op. cit.*, p. 47; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 13; — Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1221.

(3) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Glicheria Crāsnean.

(4) Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1221; — Avram Igna, *Cred. pop. din comuna Sabolciū în Biharia*, publ. în «*Familia*» an. XXXII, Oradea-Mare 1896, p. 92: «. . . nu e bine de a da banī în acēstā și de la casā, ci numai de a primi.»

(5) Avr. Igna, *loc. cit.*

(6) Cred. Rom. din Chior în Ungaria, com. de d-l El. Pop.

(7) Cred. Rom. din Bucovina, com. de Nic. Rădășan.

în preséra Anului nou sau a S-tului Vasile *cu aratul*, cari sunt datinele *plugărașilor*, ce și cum *uréză* ei la această ocasiune. Am amintit tot odată și aceea, că umblarea cu Plugușorul sau cu aratul duréză de regulă cam până către mieđul nopții.

Sosind mieđul nopții, cei mai mulți plugari, osteniți de multă alergare și urare, încetéză de arat, se întorc cu plugurile și cu buhaii pe acasă și se pun cu toții ca să poposéscă și să se odihnéscă.

După fie-care arătură însă, urméză și seménatura. Așă-î de când s'a tras cea dintâi brasdă în lume, și tot așă fac și Români noștri.

N'aũ apucat bine plugarii sau plugărașii a poposi și a se odihni cum se cade, și numai ce veđi sculându-se cu nóptea în cap *seménătorii* și pregătindu-se cu tóte cele trebuincióse pentru seménat, căci în acele părți unde este datină în preséra Anului nou de a arà, acolo este datină a doua ȕi, adecă în ȕiua de Anul nou diminéța, de a și seménà.

E de observat însă că, pe când cu plugușorul sau cu aratul umblă nu numai băeți, începênd cam de la 12 ani înainte, ei și feciorii cei holtei, ba nu odată și nu într'un loc chiar și o sémă de bărbați însurați, *cu seménatul* umblă de regulă mai mult numai băeții cei mici de la 7—12 ani, iar dintre cei înaintați în vîrstă numai ómenii cei mai sërmani și mai neputincioși, cari sunt avisați la ajutorul celor avuți.

Deci, cum s'aũ provéđut cu sémînța trebuincióasă, anume: grîu. secară, orz, ovés sau orez, pe care o pun de regulă într'o trăistuță sau, în lipsa acesteia, chiar și într'o mănușă de lână, se pornesc până în ȕiua câte doi sau și mai mulți seménători de aceștia pe la casele ómenilor cu seménatul.

Și de óre-ce, după cum am spus, seménătorii se pornesc până în ȕiua cu seménatul, de aceea fie-care gospodină și, mai ales unde sunt fete mari în casă, fie-care fată trebuie să se scóle cât se póte mai de nópte, să măture și să dere-tice prin casă, ca nu cum-va, venind seménătorii, se afle casa nemăturată și neîngrijită, căci apoi i s'ar duce vestea, cum se ȕice, peste noué țeri și noué mări.

Iar după ce-aũ sfîrșit de măturat și de strîns prin casă, ieaũ gunoiul, îl duc la movila cu gunoiu, îl aruncă peste acesta și apoi, suindu-se cu piciórele peste dînsul, staũ și ascultă,

și din cotro aud cocoșii cântând, într'acolo cred că se vor mărită. (1)

O sémă de bărbați însă, nemijlocit după ce s'a măturat și grijit prin casă, îndatinéză de a aduce în casă un vițel gras sau un miel, anume ca semănătorii se samene pe dînsul, creșdend că, făcend acésta, le va merge bine. (2)

Semănătorii, la rîndul lor, cum ajung și întră într'o casă, îndată încep a semená cu sémînța ce o aũ la sine pe cei din casă și în timpul seménatului a ȓice:

Anul nou cu bine,
Cu ȓile senine,
Tot cu sánătate
Și cu spor în tóte
Să-l petreceți,

Și s'ajungeți
Tot în fericire
Și a lui sfirșire!
La mulți ani!

N'aũ apucat însă bine a rostii cuvintele acestea, și numai ce veȓi că ușa se deschide și alți seménători întră înăuntru, carii încep asemenea a semená și a ȓice:

Să trăiți, să trăiți,
Intru mulți ani fericiti,
Și ca pomii să 'nfloriți,
Și ca ei să 'mbetrâniți,
Și ca tómnă cea bogată

Fie casa 'ndestulată,
Tot cu mesele întinse,
Cu făcliile aprinse.
Să petreceți împreună
Până 'n veci cu voe bună!

Abiã aũ sfirșit aceștia și aũ eșit afară, și din nou întră alții și spun:

Mulți ani să trăiți
Și să 'nfloriți
Ca merii,
Ca perii

In mijlocul prămăverii,
Și ca tómnă cea bogată
De tóte îmbelșugată!

Saũ:
Anul nou cu pace
Și cu sánătate,
Cu spor intru tóte!
Să fie acéstă casă
Intru tóte mai alésă,
Tot cu mană

Și cu hrană,
Din ném
In ném,
Din seminție,
In seminție,
Și așa până 'n vecie! (3)

(1) Dat și cred. fetelor din Frătăușul-vechiu, dict. de Toader Ionesi și com. de I. Covașă.

(2) Dat. Rom. din Costâna, com. de V. Hușan.

(3) Dr. I. G. Sbiera, *Colinde, cantece de stea și urări la nunți*, Cernăuți 1888, pp. 37-38.

Și tot așa, n'apucă bine unii a semăna și a eși din casă și, intrând alții, continuă semănatul, rostind, cu puțină deosebire, mai tot aceleași cuvinte, și anume:

Să trăiți,
Să 'nfloriți:
Ca merii,
Ca perii

Sau:

An nou cu sănătate
Să trăiți,
Să 'nfloriți:
Ca merii,

Sau:

Anul nou cu sănătate
Să trăiți,
Să 'nfloriți:
Ca merii,

Sau:

Bună dimineța,
An nou!
Sămăn griu și cu secară,
Până 'n séră
Să răsără,
Până mâne să se coccă,
Pâne multă să se facă,

Sau:

Diua Sântului Vasile
Fie-vă, boeri, cu bine,
La mulți ani cu sănătate,
Că-i mai bună decât toate!

In mijlocul primăverii,
Și ca tómnă cea bogată
Cu de tóte 'ndestulată.
An nou bun, cu sănătate! (1)

Ca perii
In mijlocul primăverii,
Și ca tómnă cea bogată,
Ce-î cu tóte 'ndestulată! (2)

Ca perii
In timpul primăverii,
Și ca tómnă cea bogată,
Ce-î de tóte 'ndestulată! (3)

Să fiți cu toții voioși,
Să rămâneți sănătoși:
Ca merii,
Ca perii
In mijlocul primăverii,
Și ca tómnă cea bogată
De tóte îndestulată! (4)

Dar la masă cine șade?
Șade dragu gospodar
Și cu draga gospodină
Și cu dragii îngerași..

(1) Din Ilișesci, com. de Filaret Doboș, stud. gimn.;—din Reusenî, com. de V. Pop;—din Todiresci, com. de Nic. Rădășan;—și din Frătăuțul-vechiu, com. de I. Covașă.

(2) Din Frătăuțul-vechiu, dict. de Axenia Sofroni;—și din Frătăuțul-nou, com. de Iul. Sidor.

(3) Din Stupea, com. de Onufr. Căilean;—și din Mihovenî, com. de Nic. Popenciu, stud. gimn.

(4) Din Frătăuțul nou, com. de Vesp. Reuț.

Când vom mai veni la anu
Să vă găsim înfloriți
Ca merii,
Ca perii,

Ca prin miezul primăverii,
Și ca toamna cea bogată
Cu de toate 'ndestulată! (1)

Tot cam așa uréză în dimineța Anului nou și sēmēnătorii din *Moldova*.

Iată o urare și din acéstă țeră:

Anul nou cu fericire
Vē dorim, și cu 'nflorire
Ca merii,

Ca perii
In mijlocul verii! (2)

Alta:

Ca merii,
Ca perii
In mijlocul verii,
Ca toamna cea bogată
De toate 'ndestulată,

Să trăiți
Și să 'nfloriți
La anul
Și la mulți ani! (3)

Iar Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* îndătinéză a ură în ziua de Anul nou ast-fel:

Bună dimineța lui Sân-Vasii!
Să dea Dumneđeș să fie
De acum într'un an
Stogul cât casa,
Pita cât masa,

Slăninele
Cât ușele,
Untura ca cuptorul,
Porcii unturoși
Și ómenii sănătoși! (4)

Cum aș sēmēnat și aș rostit cuvintele reproduse în șirele de mai sus, fie-care sēmēnător se retrage ceva mai înapoi lângă ușă, și acolo așteptă apoi cu cea mai mare nerăbdare până ce stăpâna de casă sau alt căsaș îi aduce și-i dă un dar.

Darurile usitate la acéstă ocașiune sunt: nucî, mere, pere, sau colăcei făcuți anume spre acest scop, rar când și bani, căci în ziua de An nou, după cum am arătat în capitolul premergător, mulți inși nu vor să dea bani, cređēnd apoi că tot anul numai vor da și nici când nu vor mai căpētă.

Fie-căruia îi e prea bine cunoscut că pe la Anul nou e fórte

(1) Din Stupca, dict. de Ilinca a Mielului-Capra.

(2) V. Alecsandri, *Poesii pop.*, p. 104.

(3) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 15.

(4) R. Simu, *Comuna Orlat*, apud Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1220.

frig și une ori ometul e așa de mare, că de-abia te poți urni dintr'un loc în altul

Cu toate aceste însă, cine e în stare de a-i oprî pe băeți să nu mîergă cu semănatul, dacă nu mai departe, măcar pe la vecini?

Iar dacă s'aũ pornit odată și le-aũ umblat la două, trei case bine, adecă dacă aũ căpătat multe nuci, mere, pere și colăcei, atunci nu mai bagă de sémă că ometu-i mare și lemele crapă de ger, ci se duc înainte.

De aici vine apoi că cei mai mulți dintre acești *semănători* viteji, până ce ajung de la o casă la alta, înghețã ciocan de frig și, când intră în casă, abia pot semena și ură de înghețai ce sunt.

Ba unii dintre dînșii, și anume cei mai mititei, nu odată și nu într'o casă încep a plînge, că nu pot de frig să-și strîngă darurile ce le-aũ căpătat până ce nu le ajută cel ce le-aũ dat.

Cu toate aceste însă, totuși nu se lasă de semănat, ci după ce se mai încăldesc și-și mai vin puțin în fire, plécă mai departe și nu încetază de a semena până pe timpul când espreoții și ómenii de la biserică (1) saũ până la amédă, terminul ultim până când e datină de a umblă cu semănatul. Abia atunci se întorc și ei pe acasă, unde încep apoi, firesce că după ce s'aũ mai încăldit, a-și numera nucile, merele, colăceii, precum și cele-lalte daruri ce le-aũ mai căpătat.

În *Istria* este datină ca în țiuva de Anul nou să mîergă mai mulți băeți prin sat în cete pe la casele locuitorilor cu *colovda* (colinda), pocnind din sbice, sunând din clopoțel și dicend către gospodarul casei să *miravaì* (să trăesci), când tot atunci îl sémená, aruncând peste el grîu, precum se obicnuesce și pe la noi în țiuva de Anul nou. Aceste datine se păstréză mai mult în comuna Jeiane. (2)

Unii băeți din Turcia europénă se îmbracă în țiuva de St. Vasile cu cojóce și cu piei de urs, de cari se atárnă clo-

(1) Dat. băeților din Stupea, com. de Onufr. Căilean, și a celor din Todiresci, com. de Nic. Rădășan: «Diminéța până cam pe la 10 óre umblă băeții cu semănatul, dorind celor de casă an nou cu sănătate.»

(2) T. T. Burada, *O călătorie în satele romănesci din Istria*, Iași 1869, p. 45.

poței, își pun măscă pe obraz, se înarmează cu săbiu și cu hangiare și așa es apoi pe uliță înaintea trecătorilor, pe cari îi opresc spre a le cere bacșișuri.

Pentru ocasiunea acésta băeții nu se mai numesc *colindari*, ca în ajunul Crăciunului, ci *Suruvară*. (1)

După ce a trecut timpul semănatului, gospodina mătură tótă casa și strînge semînța semănată, iar gospodarul de casă, luându-o, se duce cu dînsa și-o aruncă în ocolul vitelor și mai cu sémă în târta oilor, anume ca acestea să se înmulțescă ca pânea și ca băeții cei ce aũ semănat. (2)

Afară de cele înșirate până aici, mai e de însemnat încă și aceea că ómenii, la cari vin băeții cu semănatul, cred că peste tot anul le va merge bine și vor fi onorați (3), și cu cât mai mulți băeți, adecă semănători, umblă cu semănatul, cu atâta are să fie și anul mai mănos. (4) Iar dacă nu vin băeți cu semănatul, atunci cred că peste tot anul le va merge rău și nu vor fi băgați în sémă. (5)

Alții iarăși cred că, dacă nu le uréză nimeni în séra spre Anul nou și nu-ı sémăna în ȕiua de Anul nou, nu vor ajunge până la anul. (6)

In fine cred unii că, dacă vin copile mai întăiũ cu semănatul, atunci nu le va merge bine; iar dacă vin băeți, atunci le va merge bine. (7)

X.

SORCOVA.

Sub cuvîntul *Sorcovă*, care e usitată, după cât îmi este mie până acum cunoscut, numai în *Muntenia*, se înțelege un bețișor, o rămurică saũ o nueluța verde de măr saũ de pěr,

(1) I. Nenișescu, *op. cit.*, pp. 528 și 529.

(2) Dat. Rom. din Reusenă, com. de V. Pop.

(3) Cred. Rom. din Todiresci, com. de Nic. Rădășan.

(4) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de Fil. Doboș.

(5) Cred. Rom. din Todiresci, com. de Nic. Rădășan.

(6) Cred. Rom. din Bilca, com. de G. Tofan, stud. gimn.

(7) Cred. Rom. din Costăna, com. de V. Huțan.

împodobită cu hârtii de diferite colori, cu poleială, betelă și cu flori artificiale, cu cari umblă copiii cei mici, de la 3 și până la 12 ani, în ziua de Anul nou diminéța pe la casele ómenilor ca să-î *sorcovéscă* (1), adecă să le ureze «ani mulți și fericiți».

În timpurile mai dinainte mamele de familie, și anume cele din popor, cari aũ păstrat datinele și țin la dinsele, obicînuiaũ a se duce în ziua de *Sfintul Andreiũ*, 30 Decembrie, des-diminéță în grădină saũ în curte și, cu cuget curat, rupeaũ mai multe rămurele din fie-care arbor roditor, mai cu sémă însă din *meri*, *perĩ* și *trandafirĩ*, iar în lipsa acestora din vișini, zarzări saũ gutuĩ, și apoi, legând la un loc câte trei rămurele diferite, destină câte un mánunchiũ de acestea fie-cáruia dintre ai familieĩ, soțuluĩ, copiilor, etc.

După acésta puneaũ tóte rămurelele într'un vas cu apă și la o temperetură potrivită, ca să *înmuguréscă*.

Rămurelele fiind de aprópe îngrijite și apa din vasul în care eraũ puse în tóte diminețele schimbată și înlocuită cu alta prospétă, încetul cu încetul înmuguriaũ, daũ foi și până în ajunul Anuluĩ nou chiar înfloriaũ.

Și ale cui ramure înfloriaũ saũ cel puțin înmuguriaũ saũ inverdiaũ, acela eră mai norocos.

Florile acestor rămurele eraũ destinate a se pune la *Sorcovele*, pe cari copiii aveaũ să le pórte în diminéța zileĩ de 1 Ianuarie. Ast-fel se împodobiã Sorcova în timpurile de mai înainte, și la ramurele de meri, de perĩ și de trandafirĩ fac alusiune versurile Sorcoveĩ, ce le reproducem mai la vale. (2)

(1) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 40; — G. Dem. Teodorescu, *Poesiũ pop.*, p. 158; — Idem, *Incercări critice*, p. 65; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 14: «Copiii Românilor umblă din casă în casă cu *Sorcova* în mână (care nu este alt cevã decãt o nuia împodobită cu hârtii de felurite colori, legate cu betelă, flori artificiale, poleială), purcedend dis-de-diminéță, reslățiți unul câte unul, ori chiar mai mulți»; — B. P. Hasdeũ, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1223: «În diminéța *Anuluĩ nouĩ* copiii mici de la 2—6 ani merg pe la némuri și-ĩ *sorcovesce*; *Sorcova* e o nuia de mēr împodobită cu lãnã de diferite fețe saũ cu hârtie coloratã»; — I. G. Babeș, *Din plaiul Peleşuluĩ*, Bucuresci 1893, p. 38: «În ziua de Anul nou copiii în etate de 6—10 ani umblă cu *Sorcova*, o rămuriceã de arbore îmbrãcatã cu hârtie de diferite colori.»

(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesiũ pop.*, p. 158.

În timpul de față însă, rămurelele cele înmugurite de odinioară se înlocuesc printr'un simplu bețișor sau nueluță verde de măr sau de păr; iar poleiala, betela și hârtia de diferite colorii, cu cari se poleiesc și se împodobesc, înlocuesc florile naturale. (1)

Cu această sorcovă înmugurită și înflorită sau împodobită în chipul cum s'a arătat, sorcovesc copiii până ce nu s'a luminat încă de ziua, și anume mai întâiu pe toți casnicii, iar după aceea se pornesc pe la rude și pe la prietenii casei, ca să-î sorcovéscă și pe aceștia. (2)

După ce s'a început, intră în fie-care casă și, chiar și în casul acela când cei de casă nu s'ar fi sculat încă din așternut, încep a bate încetișor, adecă a atinge cu sorcova pe fie-care din membrii familiei și a roști cu naivitate, inocență, sinceritate și grație, următoarele cuvinte: (3)

Sorcova

Vesela,

Peste vară,

Primăvară,

Să trăiți,

Să 'mbetrâniți :

Ca un măr,

Ca un păr,

Sau :

Sorcova

Morcova,

Să trăiți,

Să mărgăriți : (4)

Ca un măr,

Ca un fir

De trandafir ;

Tare ca fierul,

Iute ca oțelul ;

Tare ca pétra,

Iute ca săgéta.

La anul

Și la mulți ani !

Ca un păr.

Ca un fir

De trandafir.

La anul

Și la mulți ani !

Rostind cuvintele aceste și lovind încetișor cu *Sorcova* pe cei de casă, dic că-î *sorcovesc* sau îi *sorcovăesc*. (5)

(1) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 40; — G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 158.

(2) «*Vatra*», an. I, p. 18.

(3) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 40; — G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice*, p. 65.

(4) În loc de *muguriți* sau *înmuguriți* (să faceți muguri). Înlocuirea s'a produs prin asemănarea de sunete a acestei expresiuni cu *mărgăritul* sau *mărgăritarul*.

(5) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 40.

Unii copii, apropiându-se de persóna ce voesc s'o sorcovăescă, o ating ușor cu Sorcova de patru-deci de ori după olaltă, pronunțând următoarele cuvinte :

Sorcova

Vesela,

Peste vară,

Primăvară,

Să 'nfloriți,

Să mărgăriți :

Ca un măr,

Ca un pěr,

Sau :

Sorcova

Vesela,

Să trăiți

Să 'mbetrâniți :

Ca un măr,

Ca un pěr,

Ca un fir

Ca un fir

De trandafir ;

Tare ca pétra,

Iute ca săgéta;

Tare ca fierul,

Iute ca oțelul.

La anul

Și la mulți ani! (1)

De trandafir ;

Tare ca fierul,

Iute ca oțelul ;

Tare ca pétra,

Iute ca săgéta.

La mulți ani cu sănătate

Și la vară cu bucate! (2)

Unii, nu numai că doresc celor ce-î sorcovăesc să înfloréscă ca merii și ca perii, să trăéscă și să îmbetrânescă ca aceștia și să fie tot-deauna tari ca ferul și ca oțelul, sau cel puțin ca pétra, ci le mai doresc încă și prisosință în tóte, dicénd :

Sorcova

Vesela,

Să trăiți,

Să 'mbetrâniți :

Ca merii,

Ca perii

În mijlocul verii.

Sau :

Sorcova

Vesela,

Să trăiți,

Câte paie pe casă,

Atâția bani pe masă ;

Câte lemne în frunzar,

Atâția bani în posunar.

La anul

Și la mulți ani! (3)

Să 'mbetrâniți :

Ca un măr,

Ca un pěr,

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, pp. 158 și 159;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 14.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, comuna Vișani, jud. Rîmnicul-Sărat.

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, comuna Zănóga, pl. Câmpu, jud. Romanați.

Ca un fir	Câți bolovanî,
De trandafir.	Atâți cârlanî;
Câte pietricele,	Câte cuie sunt pe casă,
Atâtea mielușele:	Atâți galbeni pe masă! (1)

De multe ori însă copiii sorcovesc nu numai pe la case, ei și pe strade, pe toți cei ce le es în cale, pe toți câți îi întîlnesc, atingându-i și pe aceștia cu Sorcova și dicînd:

Sorcova	De trandafir;
Vesela,	Tare ca pétra,
Să 'nfloresci,	Iute ca săgéta;
Să 'mbetrânesci:	Tare ca fierul,
Ca un măr,	Iute ca oțelul.
Ca un păr,	La anul
Ca un fir	Și la mulți ani! (2)

Sau :

Sorcova	De trandafir;
Morcova,	Ca fieru,
Să trăesci,	Ca oțelu,
Să 'mbetrânesci:	Peste vară sănătos,
Ca un măr,	Peste érnă bucuros.
Ca un păr,	La anul
Ca un fir	Și la mulți ani! (3)

Sau :

Sorcova	Să 'mbetrânesci:
Vesela,	Ca un măr,
Peste vară,	Ca un păr,
Primăvară,	Ca un fir
Să trăesci,	De trandafir. (4)

Sau :

Sorcova	Peste vară,
Vesela,	Primăvară,
Să trăiți	Să 'nfloriți,
Să 'mbetrâniți:	Să rodiți.
Ca un măr,	La anul
Ca un păr,	Și la mulți ani! (5)

(1) I. G. Babeș, *Din plaiul Peleşului*, Bucuresci 1893, p. 38.

(2) «*Familia*», an. XIX, Oradea-mare 1883, p. 21.

(3) Din *Rêsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Petra, jud. Teleorman.

(4) «*Vatra*», an. I, p. 18.

(5) Din *Rêsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Ciurariu, jud. Teleorman.

Dacă frigul e prea mare și din cauza acésta sunt grăbiți, atunci, ca să nu stea mult locul, ating cu Sorcova pe cei ce-i întâlnesc mai repede și-i sorcovesc cu mai puține cuvinte, precum :

Sorcova
Vesela,
Să trăesci
Să 'mbetrânesci :
Ca mărul,

Sau :

Sorcova
Morcova,
Să trăiți,
Să 'mbetrâniți :

Sau :

Sorcova
Morcova,
Să trăiți,
Să 'mbetrâniți :
Ca fierul,

Ca pèrul,
Ca un fir
De trandafir.
La anul
Și la mulți ani! (1)

Ca mărul,
Ca pèrul,
Peste vară ca oțelu! (2)

Ca oțelul,
Ca mărul,
Ca pèrul,
Ca un fir
De trandafir! (3)

Nu odată însă copiii mai mărișori și mai isteți, vădend că aceia pe cari i-au sorcovit ei nu prea sunt dispuși sau nu se prea grăbesc a-i remunera cu ceva pentru ostenela lor, rostesc următoarele cuvinte, cari nu sunt alta decât o parodie a versurilor reproduse mai sus :

Sorcova
Morcova,
Dă-mi, jupâne, roșcova!
Ițele,
Momițele,

Tréncia fidelésele!
Sic,
Fistic,
Dă-mi paraua să mă due! (4)

Ast-fel umblă copiii cu *Sorcova* de cum se zăresce de ȃiuă și până cam către améđă, când încetéză apoi cu *sorcovăitul*. (5)

(1) «*Corespondența română*», an. I, Bucuresci 1894, No. 38, p. 5.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Vadastra și Brastavețu, jud. Romanați.

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Crânceni, jud. Telemman.

(4) G. Dem. Teodorescu, *Poesă pop.*, p. 160.

(5) «*Familia*», an. XIX, p. 21.

Darurile, ce le căpătau mai de mult copiii pentru urările de Anul nou cu Sorcova, cari urări le adresau ei mai cu seamă celor mai în vîrstă din familie, rudelor și cunoscuților mai de aproape, constau în fuióre, turte și faguri de miere.

Astăđi însă recompensa lor constă în bani, și copiii din timpul de față intră fără deosebire în orî-ce casă unde sunt primiți. (1)

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 158.

BOBOTÉZA.

I

AJUNUL BOBOTEZEI.

Cea mai însemnată sărbătoare din cășlegile de érnă după *St. Vasile* sau *Anul nou* este *Bobotéza*, numită în unele părți și mai ales în Transilvania și Banat *Botéză*, *Botez*, *Botezul-Domnului* și *Apă-botéză*. (1)

De aceea *Bobotéza*, după *Anul nou*, e și sărbătórea cea mai bogată în datine și credințe.

Deci, precum am făcut la *Anul nou*, așa și de astă dată vom descrie mai întâiú datinele și credințele usitate în *Ajunul Bobotezei* și apoi pe cele din ziua de *Bobotéză*.

Înainte însă de a începe cu descrierea datinelor și a credințelor din această zi, trebuie să amintesc că Românii de pretutindenea îndătinéză a numi *ajun* mai fie-care zi sau séră ce premerge unei sărbători mai însemnate.

Ajun în înțelesul adevărat al cuvintului însă se numesce fie-care zi *de sec* sau *de post*, dar mai cu sémă cele ce premerge *Crăciunului* și *Bobotezei*, pentru că în aceste două zile *se ajună*, adică nu se mănâncă *de frupt* sau *de dulce*, ci numai *de sec*. Ba fórte mulți inși și mai cu sémă feciorii și fetele cele mari nu mănâncă nimic până de către séră

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «*Bobotéza* în Valea Hațegului se numesce *Apă-botéză*»

saŭ chiar până a doua ȃi dimineta, anume ca să aibă noroc, să se potă de grabă însură respective mărită și să capete un soț frumos și harnic. (1)

Fiind aceste două *ajunuri* cele mai însemnate de peste an, pentru că premerg unor sărbători însemnate, de aceea și poporul acuma din vechime a îndătinat a prepară pentru aceste două ȃile bucate mai într'ales decât în cele-lalte ȃile de ajun de peste an.

Vom începe deci mai întâiŭ cu descrierea bucatelor usitate în ajunul Bobotezei.

Fie-care Româncă, și mai ales cele din *Bucovina*, caută să aibă în aceta ȃi următoarele bucate de post:

Grîŭ pisat, pe care-l ferb și-l îndulcesc cu miere saŭ cu mac rîșnit, iar după ce l'aŭ fert și îndulcit de ajuns, îl pun într'o strachină saŭ într'un talger și după aceea îl împodobesc pe de-asupra cu *mieș de nucă*, pe care o înșiră în formă de cruce, saŭ și cu zaharicale, însă cu de acestea mai ales numai pe la orașe.

Vărzare, adecă plăcinte umplute cu curechiŭ saŭ varză, plăcinte cu mac și cu cępă saŭ cu *jufă* și unse cu oleiŭ. Când frământă aluatul pentru *vărzarele* acestea, o sēmă de femeî îndătinetză de a merge cu mâna plină de aluat în grădină și a prinde pomiŭ cu dînsa, în credința că aceștia rodese apoi peste vară mai bine. (2)

Prune saŭ perje ferte.

Bob fert.

Gălusee umplute cu crupe de păpușoiŭ saŭ și cu orez.

Borș cu burechiușe saŭ *burechiș*, adecă cu un fel de aluat sucit cu sucitorul, care se taie în pătrate mititele și, după aceea, prinȃndu-se două cornuri opuse ale fie-cărui pătrat

(1) Dat. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.—Veȃi și G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 49 : «In ajunul Bobotezei, fetele mari și flăcăiŭ nu mănăncă nimic până a doua ȃi, ca să aibă noroc de soț frumos și harnic»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 26 : «In totă ȃiua ajunului Bobotezei, flăcăiŭ și fetele nu mănăncă nimica, pentru ca să aibă noroc de soț frumos și harnic»;—E. Patriciu, *Superstiȃiŭ din Bursucaniŭ, jud. Covurluiŭ* publ. în «*Șeȃetorea*», an. III, Fălticenă, p. 149 : «Cine postesece [nu mănăncă nimic] în ȃiua de ajunul Bobotezei are noroc.»

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-noŭ, com. de Vesp. Reuș.

la un loc, i se dă prin acésta forma unui burete mititel.

Borș de pesce și pesce prăjit.

Și în urmă:

Colaci, dintre cari unul e menit pentru preotul care umblă cu crucea.

Înainte însă de a se pregăti bucatele înșirate până aici, se strânge tótă cenușa și vara se presară pe curechiu, în credință că nu-l mănâncă apoi omiđile. (1)

Tot așa fac și Româncele din unele părți ale *Moldovei*, precum bunăoară cea din comuna Găinesci, jud. Sucéva. Femeile din acéastă comună strâng în ajunul Bobotezei desdiminéță cenușa din vatra focului, până a nu mânca nimic, și gunoiul de prin casă și, primăvara, când fac straturile, presură pe acestea cenușa amestecată cu gunoiu, ȓicând:

«Cum n'am mănecat eũ diminețele ajunurilor (adecă al Crăciunului și al Bobotezei), așa să nu mănânce nici o lighioe ródele!» (2)

Asemenea se ȓice că atunci, când se pregătesce grîul, nu e bine a gustă din el, cređendu-se că la din contra acela ar fi mănecat de purici prin întreg anul. (3)

După ce s'aũ pregătit bucatele în chipul cum s'a arătat, se așeză tóte pe masă, de regulă în casa cea mare, care e merită pentru primirea óspeților și care e tot-deauna fórte frumos grijită.

Înainte însă de a așeză bucatele aceste pe masă, este datină mai pretutindenea în Bucovina de a pune mai întâiu pe ȓinsa fin saũ otavă, apoi o bucăȓică de sare și vre-o câȓiva pumni de tărȓțe, și abiă după aceea a se acoperi cu o față curată de masă. (4)

În cele mai multe părți însă tustrele obiectele acestea se

(1) Dat. Rom. din Frătăuȓul-noũ, com. de Vesp. Reuȓ.

(2) P. Herescu, *Superstiȓii*, publ. în «*Șeȓetórea*», an. III, Fálticeni, p. 49.

(3) Dim. Dan, *Credinȓe populare bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, Cernăuȓi 1894, No. 74.

(4) Dim. Dan, *Comuna Straja și locuitorii ei*, studiu istoric, topografic și folkloric, Cernăuȓi 1897, pp. 94—95: «La ajunul Bobotezei se pune pe masă sub față puȓine tărȓțe, cari apoi se daũ vacilor de mănecat, ca ele să aibă mană. Tot atunci se pune pe masă grîu fert și fire crude de grîu, cari apoi se séménă primăvara și rodese fórte bine.»

pun pe masă în ajunul Crăciunului și se lasă să stea acolo până în ajunul Bobotezei.

În ajunul Bobotezei, și anume după ce a fost preotul cu crucea și le-a stropit cu aghiasmă, cum s'a dus preotul, îndată se ieaū tustrele obiectele acestea și cu deosebire finul său otava, care însemneză finul din eslea în care s'a născut Domnul nostru Isus Christos, și se dă fie-cărei vite câte o lécă dintr'însele, anume ca și vitele să se îndulcescă, sfințescă, precum s'aū îndulcit și sfințit și stăpânii lor, și să le mérgă peste tot anul bine, și al doilea ca să nu se bolnăvescă, iar de cum-va sunt bolnave, să se însănătoșeze. (1)

Pe lângă bucatele înșirate mai sus, se mai pune în ajunul Bobotezei pe masă încă și douē pâni, sare și un pahar cu apă, în credință că nóptea vin familianții morți și mănâncă din acele bucate. (2)

Ast-fel staū apoi bucatele înșirate pe masă, fără ca să se atingă și să guste cine-va măcar ciș-cevā dintr'însele până ce nu vine preotul cu crucea ca să le bine-cuvinteze și să le stropescă cu aghiasmă. Iar după ce preotul le-a stropit și bine-cuvîntat, stăpâna de casă nu dă niméruī nimic de pe masă până n'a luat mai întâiū ea singură un vărzar, o gălușcă, o perjă, în scurt din tóte bucatele aflate pe masă câte cevā, pe cari, ducēndu-le afară, le pune pe tóte într'un par din gard, în credință că, făcēndu-o acēsta, pasērile nu mănâncă vara grīul și cânepa. (3)

Nemijlocit după așezarea bucatelor, saū și mai înainte de acēsta, toți căsașiī, dar mai cu sémă gospodina de casă și fetele cele mari, unde sunt de acestea, aū datinā de a întinde tóte vestmintele cele mai bune și mai nouē pe rude și pe lăđi, anume ca, venind preotul cu crucea, să le pótă stropi cu aghiasmă, ca să nu le ródă moliile. (4)

Afară de datinele și credințele înșirate până aici, se mai observă încă și următoarele :

(1) Datinā fórte răspândită în Bucovina și în deosebi în Bosanci, com. de Sim. Șutu,—și în Ilișesci, com. de d-l G. Forgaciū.

(2) Dim. Dan, *Credințe populare bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 67.

(3) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de d-l G. Forgaciū.

(4) Pretutindena în Bucovina.

Din bucatele puse pe masă nu se mănâncă nimic până ce nu umblă preotul cu crucea, pentru că dacă se mănâncă înainte de acesta, atunci și paserile mănâncă vara pânea pe câmp.

Tot spre acest scop se strîng în presera ajunului tóte cămășile și bulendrele de pe afară, ca să nu rămăe spre ajun afară, căci dacă le-ar lăsă și ar rămăné, atunci se crede că paserile mănâncă vara grîul. (1)

După ce a umblat preotul cu crucea, se ieà din tot felul de bucate puse pe masă cîte un pic și se aruncă la rădăcinile pomilor, spre a rodî aceștia. (2)

Unii îndătinéză în ajunul Crăciunului și al Bobotezei de a legă pomii, cređend că vor rodî peste an, și tot atunci hrănesc tóte *gobăile*, cređend că tot anul se vor ținé la un loc și vor avé noroc din ele. (3)

Alții, tot în aceste două ajunuri, ung și stropesc copacii cu grîu și cu aghiasmă, ca să se facă roditori. (4)

În ajunul Bobotezei *Solomonarii* nu mănâncă, nici nu beú nimic până ce nu inseréză cum se cade. Iar după ce inseréză, se pun după masă, pe care sunt diferite bucate înșirate în talgere, pe locul acela unde a stat preotul de cu ăi, când a umblat cu crucea prin sat, c'o vărguță de alun în mână și, după ce rostesc mai multe versuri de vrajă, încep a gustà din tóte bucatele înșirate pe masă, din carî a gustat și preotul. (5)

Unii iarăși postesc ajunurile sêrbătorilor de érnă, adecă al Crăciunului și al Bobotezei, într'un fel anumit, cređend că ar puté întórce grindina și plóia. (6)

(1) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-noú, com. de Vesp. Reuț.

(2) Dat. Rom. din mai multe părți ale Bucovinei.

(3) Dat. Rom. din Frătăuțul-noú, com. de Iul. Sidor; — și a celor din Udesci, dict. de Nic. Cioban: «Unii ómeni dau gănilor de mîncare într'un cerc de poloboc sau de alt vas, cređend că făcend acésta gănilor tot anul se țin la un loc.»

(4) El. Sevastos, *Sêrbătorile poporului*, publ. în «*Gazeta săténului*», an. VIII, Rîmnicul-Sărat 1891, p. 149: «Cu aghiasmă și grîu din ajunul ista (al Bobotezei) și de la cel-lalt (al Crăciunului) ung și stropesc ómenii copacii, ca să se facă roditori.»

(5) Veđi datina acésta mai pe larg descrisă de mine în «*Aurora*», an. I, Cernăuți 1882, p. 7.

(6) Dim. Dan, *Comuna Straja și locuitorii ei*, Cernăuți 1897, p. 95.

În anul Bobotezei nu se dă copiilor pâne ca să mănânce pe afară, fiind-că, dându-li-se și mâncând, așa vor face tot anul, ceea ce nu e frumos. (1)

Nu se bat în acésta și copiii, că apoi capătă bube peste an. (2)

Femeea, care se cértă cu bărbatul ei în ziua de ajun, aceea se va certă și peste an. (3)

În zilele ajunurilor Crăciunului și Bobotezei nu se cerne făină, ca să nu se facă pureci în casă.

În aceste zile nu se dă nimic din casă, ca să nu se împrăștie gospodăria. (4)

Cine strănută în ziua de ajunul Bobotezei, acela se dice că trăește bine peste an. (5)

Cine strănută mai întâiu, așa—și cum se scólă în acésta și, acela va muri mai întâiu. (6)

Diminéța în ziua de ajun, dacă va intră vre-un străin în casă, adecă vre-un cerșetor sau altul cine-va, și dacă respectivul e bărbat, atunci se crede că vacile, oile și toate cele-lalte animale domestice, cari sunt a fêtă, vor fêtă în decursul anului pui de partea bărbătescă; iar dacă străinul va fi femeie, se crede că vor fêtă de partea femeiască. (7)

În amîndouă ajunurile se scólă des-diminéța și pe cine vîd prima óră, de este respectivul un om harnic, atunci și cei ce l'aú vîdut vor fi harnici. (8)

Dacă în ziua de ajunul Bobotezei e bură pe pomî, vor fi póme multe; iar dacă picură din stréșină, va fi vara plóie. (9)

(1) Dat. și cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

(2) Datină lătită în Bucovina.

(3) Din Frătăuțul-vechiu, dict. de Domnica a lui Tóder Ionesi.

(4) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 95.

(5) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de Domnica lui Const. Covașă.

(6) Cred. Rom. din Frătăuțul-noú, com. de Iul. Sidor.

(7) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de d-l G. Forgaciú. — Veđi și Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 95 : «Maí departe se crede că, dacă intră în zilele ajunurilor mai întâiu un bărbat în casa cui-va, apoi vacile aceluia vor fêtă bouți; dacă intră însă mai întâiu o femeie, atunci vacile vor fêtă vițele».

(8) Cred. Rom. din Frătăuțul-noú, com. de Iul. Sidor.

(9) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

Pe la înserate, adecă cam pe atunci când li se dă vitelor de mâncare finul care a fost pus pe masă, se afumă vitele cu tămâe contra fărmeăturilor. Tot atunci se stropesc cu apă sfințită spre curățirea bólelor. (1)

Înainte de culcare ieau mai mulți cărbuni aprinși și, însemnându-și cu numele fie-căruia din casă, îi pun unde-va într'un ungher, unde-și lasă până ce se sting. Care cărbune se stinge mai iute, acela are să móră mai de grabă.

Tot atunci pun în tindă lemne după numărul căsașilor și le lasă până dimineță. Care lemn pică în decursul nopții, acela are să móră în decursul anului. (2)

Precum în preséra Crăciunului, a Sfintului Vasile și a Pas-cilor, așa și în preséra Bobotezei, vitele vorbesc între olaltă și-și destăinuiesc unde se află comori ascunse în pământ, despre cari se ȳice că ard în preséra acestor ȳile. (3)

Precum spre Anul noũ, așa și spre Bobotéză, cerul e deschis. (4) Decĩ, cine stă în ȳiua acésta de priveghiũ tótă nóptea vede cerurile deschidându-se și orĩ-ce ar cere i se dă de Dumneȳeũ. (5)

În fine există în popor credința, că în nóptea Bobotezei ouȳele de corb plesnesc sub puterea gerului și puĩ de corb întind aripele și sbóră. (6)

(1) În mai multe sate din Bucovina.

(2) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-vechiũ, dict. de Axenia Sofroni.

(3) Dim. Dan, *Credinȳe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 30.

(4) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(5) M. Lupescu, *Superstiȳi*, publ. în «*Șeȳetóre*», an. I, Fálticeni, p. 18; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 26: «În nóptea ajunului fac privighere, pentru a li-se arătă deschiderea cerurilor și a vedé pogorĩrea St. Duh (asemenea în séra Invierii), și cine va vedé cerurile deschise va fi drept înaintea lui Dumneȳeũ»; — E. Baican, *Obiceiuři la Români*, Bucuresci 1884, pp. 14—15: «Spre Bobotéză nu se póte să dórma nimeni până la 12 césuri trecute nóptea, dacă vrea cine-va să vadă cum se deschid cerurile și să auȳă cum vorbesc tóte viețuitórele de prin ocóle.»

(6) «*Povestea vorbi*», Revistă literară-séptemănală, an. I, Bucuresci 1897, No. 19, p. 2.

II.

B O T E Z U L.

Preoții din *Moldova* și *Muntenia* îndătinéză de a umblă la începutul fie-cărei luni cu crucea pe la casele credincioșilor lor și a le stropi cu apă sfințită sau aghiasmă, pe care o ducе pălimarul într'o căldărușă sau într'o cofiță.

În țerile din Austro-Ungaria locuite de Români datina acésta e usitată, după cât îmi este mie până acum cunoscut, numai în ajunul Bobotezei. (1) Din cauza acésta apoi, Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* și ale *Banatului* îndătinéză de a numi ajunul Bobotezei și *Țiua Crucii*. (2)

Și de óre-ce de astă dată fie-care preot este obligat ca să leturghisescă și abiă după leturghie să cerceteze nu numai pe ómenii cei mai avuți și mai distinși, ci pe fie-care parochian fără deosebire, de aceea începe și sfîrșesce leturghia cu mult mai de diminéță ca în cele-lalte țile, respective duminicii și sêrbătorii de peste an.

După leturghie, fie-care preot face sfințirea apei în biserică și apoi se pornesce *cu crucea* său, după cum spun Munteniî, *cu Botezul* pe la casele parochienilor sêi, începênd de regulă de la casa parochială, adecă de la sine (3), sau de la cel ce locuesce mai aprópe de casa parochială sau de biserică.

Și dacă satul respective parochia e mare și parochului local nu-î este cu puțință a umblă pe la tóte casele, atunci își mai ieă un preot de ajutor; iar în lipsa acestuia îl pune pe cantorul bisericesc precum și pe alți cărturarî ca să umble și aceia.

(1) Veđi și dat. Rom. din Ilva-mare, comună în distr. Năsêudului, publ. în «*Gazeta Transilvaniei*», an. LV, Brașov 1892, No. 207: «În ajun umblă preotul cu *Iordanul* din casă în casă (atunci se sfințesce casele credincioșilor și în fie-care țî întâia a lunei, ca în România)».

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Ajunul Bobotezei se numesce în unele părți, precum bunăórá pe la Paucenesci, *Țiua Crucii*»;—Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(3) Tot așă și în *Moldova*.—Veđi El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în *Țiar cit.*, p. 149: «Preotésa ese înaintea preotului, sărută crucea și mâna și, luând un fuior periat frumos, îl légă la cruce.»

În cazul din urmă preotul umblă de regulă numai pe la gospodarii cei mai însemnați, mai distinși și mai avuți, iar cantorul și cei-lalți inși pe la cei mai sërmanî și mai depărtați de vatra satului.

Dimpreună cu preotul merg tot-deauna și doi ómenî mai înaintați în vîrstă, dintre cari unul duce o cofiță sau o căldărușă cu apă sfințită și un struț de busuioc, iar cel-lalt o păreche de desagi.

În fórte multe sate, atît din *Bucovina* cât și din cele-lalte țeri locuite de Români, este datină de a merge cu preotul nu numai cei doi inși, ci și o mulțime de băeți, ba pe unele locuri chiar și ómenî bătrîni, cari strigă *chiraleisa* sau *cîuralesia* (1), de clocotesc satul, dând prin acésta de scire că preotul s'a pornit dejă cu crucea prin sat, și mai cu sémă când es dintr'o casă și se pornesc spre alta, anume ca fie-care să fie pregătit spre a-l puté întîmpinà și primî în casa sa.

În unele părți din *Transilvania*, precum bunăórá în Paucenesci, când umblă preotul cu crucea, atunci umblă și mai toți ómenîi din sat, fie-care cu câte un pom în mînă, și fac deosebite ceremonii și în urmă se ospétéză cu toții. (2)

În alte părți, tot din *Transilvania*, precum bunăórá în

(1) Dat. Rom. din unele sate din Bucovina;—Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*;—Dim. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, p. 155: «*Chiraleisa*. Acest cuvînt se derivă din exclamațiunea *Κύριε ἐλεησον*, care o întrebuintéză creștinii în rugăciunile lor. În 5 Ianuarie, spre ziua de Botezul Domnului, fie-care părinte de familie face o cruce de lemn și o îmbracă cât se póte mai elegant cu pînză albă de mătasă, ori sirmă, precum îi ajung puteriile, și apoi, după vespere, o pórtă ca în procesiune pe la tóte casele, urmat de o mulțime de copii, cari repet cât se póte mai des cuvîntul *Chiraleisa*»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 24: «După facerea aghiasmei, mai înainte vreme eră obiceiul (acuma a început cu încetul pe alocurea a se perde), ca fie-care creștin să facă o cruce de lemn, pe care, după puțină, o împodobesc cu pînză albă, ori cu mătasă, și după vecernie o pórtă ca o Litanie prin tóte casele, întovărășită de o mulțime de copii, cari într'una strigă: *Chiraleisa! Chiraleisa!*»—Com. de d-l El. Pop: «În unele locuri de prin părțile nóstre (ale Șomcutei-mari în Ungaria) se mai susține datina că flăcăii se strîng la olaltă și merg și ei în urma celor ce umblă cu crucea și strigă în gura mare, când se apropie de vre-o casă, *Chir Alexai Dómne!*»

(2) Din Mss. d-Iuî I. Pop-Reteganel.

comuna Ciclană, copiii, cari umblă cu preotul din casă în casă în séra Botezului Domnului, aũ datinã de a urã celor de casã cu urmãtorele versuri :

Ciura-leșã,
Marga-reșã,
Sitã rarã
Ieși afarã !
Sitã désã
Intrã'n casã !
Oĩ lãnóse,

Vacĩ lãptóse,
Spic de griũ
Pãnã 'n brĩu,
Secara
Cãt scara,
Spicul
Cãt voinicul ! (1)

Și de óre-ce fie-care scie cã preotul umblã cu crucea și are sã se abatã și pe la dĩnsul, de aceea nimenĩ nu mã-nãncã nimic pãnã ce nu sosese preotul ca sã-ĩ stropéscã casa cu aghiasmã și sã-ĩ bine-cuvinteze masa.

Din cauza acésta, și mãi cu sémã unii cari locuesc departe de vatra satului sunt necesitați ca, vrënd nevrënd, sã nu mãnãnce mãi tótã ȓiua.

Alții însã nu mãnãncã anume nimica pãnã ce inserézã, cređënd cã, dacã vor postĩ, va fi bine pentru casã, vor fi ferii de vrãșmași și de pagubã (2).

Pentru fetele cele mari, ajunarea acésta este chiar fórte binevenitã, pentru cã se crede cã cine postese în ajunal Bobotezei, acela își capetã consórtã frumósã. (3).

Iarã unii copii nu mãnãncã nimic tótã ȓiua, cređënd cã, dacã vor postĩ în ȓiua acésta, vor avé noroc sã prindã în laț multe pasëri. (4)

Gospodarul de casã, cum aude cã preotul nu e departe, pune pe unul dintre cãseni ca sã-l pãndéscã cãnd are sã éșã din casa vecinului, iar cãnd i se dã de scire c'a éșit

(1) «Rãndunica», fóie literarã-beletristicã, an. II, Sibiiũ 1895, p. 75.

(2) Dumitru Stãnescu, *Obiceiri la Bobotézã*, publ. în «Convorbiri literare», an. XXI, Bucuresci 1887, p. 350: «Biserica ordónã în ajunul Bobotezei postul, ca un semn de respect pentru a doua ȓi. Poporul aprópe nu scie nimic de acel respect pentru sãrbãtórea Bobotezei, ceea ce a avut în vedere legiutorul; ci el crede cã, dacã va postĩ, va fi bine pentru casã, va fi ferit de vrãșmași și de pagubã».

(3) Dat. și cred. fetelor din Mahala, com. de d-l Ionicã al lui Iordachi Isac;—Avram Igna, *Credințe pop. din comuna Saboleiu, în Biharia*, publ. în «Familia», an. XXXII, Oradea-Mare 1896, p. 56.

(4) D. Stãnescu, *loc cit.*

și vine acuma la dînsul, aprinde de grabă o lumină de cêră curată și cu lumina aprinsă ese apoi pînă în pragul de la ușa tindei spre întimpinarea preotului. (1)

În același timp fetele, dacă sunt fete mari în casă, ieaū de grabă mărgelile de la gât sau panglica dintre mărgelile, sgardele și cerceii, precum și șese bóbe de cucuruz, și le așeză sub pragul ușei, ast-fel ca, venind preotul cu crucea, să trecă atît el cît și cei-lalți inși peste dinsele, dar să nu le observe, căci făcînd acêsta se mărită (2).

Iar gospodina de casă pune vre-o cîte-va grăunțe de păpușoiū sub așternutul și în locul unde are să ședă preotul. anume ca să ședă clocile vara, precum și pentru aceea ca, dându-le mai pe urmă la cloci, să nu înădușe puii. (3) Iar cînd vine acuma preotul, aruncă vre-o cîte-va grăunțe de cucuruz (porumb—păpușoiū) înaintea lui, creșînd că, făcînd acêsta, se vor ouă găinele (4).

Preotul, care merge de regulă în fruntea suitei sale, cu epitrachilul (patrahirul) după grumaz, cu crucea în mîna stîngă și cu struțul de busuioac în mîna dréptă, cum ajunge și pășese peste pragul ușei de la tindă, începe a cînta tropariul: «În Iordan botezându-te Tu Dómnne!...» și a stropi cu apă sfințită *casa cea mare*, unde e de regulă așezată masa cu bucatele, iară după aceea cele-lalte odăi, netrecînd cu vederea nici rudele și lăđile pe cari sunt așezate hainele. (5)

Ba în unele părți, precum bunăórá în *Moldova*, se suie chiar și în podul casei și acolo stropesce. (6)

(1) În cele mai multe sate din Bucovina.

(2) «*Familia*», an XXVII, Oradea-Mare 1891, p. 1;—Din Mss. d-lui I. Pop.-Reteganul: «Cînd umblă popa cu crucea, fetele pun *sgarde* și *cercei* sub prag, ca ast-fel trecînd preotul cu crâșnicii și diecii peste ele și dacă aceia nu le observă, ele se mărită»;—Const. D. Gheoghiu, *op. cit.*, p. 24.

(3) P. Herescu, *Superstiții din com. Găinesci, jud. Sucéva*, publ. în «*Seșetórea*», an. III, Fălticeni, p. 50;—S. Michăilescu, *Superstiții din jud. Sucéva*, publ. în «*Seșetórea*», an. II, Fălticeni, p. 197.

(4) Avram Igna, *Credințe pop. din com. Sobolciū, în Biharia*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, p. 56.

(5) Pretutindenea în Bucovina. — Din Mss. d-lui. I. Pop.-Reteganul: «În ajun umblă preotul cu crucea și stropesce casele și tot cuprinsul credincioșilor, cîntînd: În Iordan botezându-te tu Dómnne!»

(6) El Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în *điar. cit.*, p. 149: «În acêsta

După ce a sfârșit de cântat troparele și de stropit toate odăile, se întorce iarăși în casa cea mare, unde se posteză lângă masă, întors cu fața spre ușă, așteptând să vie cei din casă și să sărute crucea.

Cum s'a postat acolo, vine mai întâiu gospodarul de casă, care mai înainte de acesta l'a condus cu lumina aprinsă prin toate odăile, își face cruce, sărută crucea, și după acesta lipsește lumina, așa aprinsă cum este, de cornul mesei său de un blid.

Nemijlocit după acesta vine gospodina de casă cu un fuior de cânepă său și de in, frumos răgilat și periat și, sărutând și ea crucea, așeză fuiorul peste acesta, rugând în același timp pe preot a-i permite ca să ieă vre-o câte-va vițe din fuiorul care se află dejă pus pe cruce. (1)

Fuiorul acesta are mai multe însemnări.

Mai întâiu, se crede că, dându-i-se preotului fuiorul acesta în ajunul Bobotezei, în vara viitoare se va face și va crește cânepa. (2)

Al doilea, se crede că de aceea se dă preotului fuior, ca să se prindă de fuior toate relele. (3)

Al treilea, se crede că peste acest fuior are să trecă sufletul celui ce l'a dat, precum și al celor-lalți răposați de casă, peste *iad* până la *raiū*. (4)

În fine al patrulea, se crede că din acest fuior Maica Domnului face un *voloc* (5), pe care îl slobode în *iad* și, prinzând

și preotul se duce în fie-care casă și țeranul îl suie în pod și stropesce cu aghiasmă peste tot locul, ca să depărteze duhurile cele rele!»

(1) Pretutindenea în Bucovina. — D. Stănescu, *Obiceiuri la Boboteză*, publ. în *diar cit.*, p. 350: «In aceeași și preotul, sfințind apa, este dator a merge pe la casa fie-cărui credincios spre a-l boteză, atât pe el cât și familia, cât și cuprinsul lui. Credinciosul, din parte-î, cinstesce pe preot cu un *fuior de cânepă*, ori cu un caier de lână, ceva carne și mai rar bani!»

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 63: «Poporul crede că, dacă va da preotului, la ocasiunea când umblă el la Boboteză cu crucea pe la casele creștinilor, un fuior, apoi se va face în vara viitoare cânepa.»

(3) Dim. Dan, *Cred. pop. buc., loc. cit.*

(4) Com de Petru Ursul, fost cantor bis. în Căndreni.

(5) *Voloc*=sac mare de prins pesce.

sufletele ce se află într'insul, le scóte afară și le bagă în raiū. (1)

Tot așa cred și Româniī din *Moldova*.

Iată ce ne spune în privința acésta El. Sevastos:

«De când s'a făcut legea noastră și până la a doua venire, femeile creștine au dat și vor da un fuior la cruce, din care se lucră în raiū o mreją, că la a doua venire, după ce Christos va judecă noródele și va trimite pe păcătoși la muncile iadului i-a învoit Maicei Sale să se ducă la iad și să arunce o mreją de trei ori, și câte suflete s'ar puté prinde în mreją are să le dea într'un loc de odihnă, nu de mare fericire ca la raiū, dar nici la vecinică muncă.

«Și pentru acésta dau femeile fuior la cruce, că doar s'a milostivī Maica Domnului asupra-le, să se prindă și ele în mreją.» (2)

În unele părți s'a uitat adevărata însemnătate a acestui fuior.

Așa Româniī din *Retég* în *Transilvania* și cei din *Șomcuta-mare* în *Ungaria* dau de astă dată câte un fuior de cânepă sub firmă că trebuie de funie la clopote (3), ceea ce însă nu e adevărat, căci fie-care preot strînge fuiórele acestea și le întrebuintează numai pentru sine.

Ce se atinge de firele cele de fuior ce le ieă gospodina de casă de la crucea preotului, se crede că sunt bune de pus în pânza volocului său a mrejei, ca să tragă pescele, cum trag băeții la Bobotéză după preot. (4)

(1) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ion al lui Iordachi Isac;—a celor din Siret,—precum și a altor Români din Bucovina.

(2) *Serbătorile pop.*, publ. în *diar cit.*, p. 149;—Const. D. Gheorghiu *op. cit.*, p. 23: «După slujbă, preotésa ese înainte preotului, sărută crucea și apoi mâna popii și, luând un fuior periet frumos și într'adins lucrat pentru acest scop, îl lęgă la cruce; pentru că ele au credință că din acest fuior se va lucră în raiū un *voloc* (mreją), cu care Maica Precista, la a doua înviere, va veni să le pescuésă din iad. (Există credința că Maica Domnului, când va veni la iad, va aruncă volocul de trei ori și cine se va prinde în el va fi scos de la munci și dus într'un loc mai fericit). Tot pentru acest scop fie-care femeie apoi, când îi vine preotul în casă în acea ți, îi lęgă la cruce o bucată dintr'un caier, sau în lipsă o jirghiută de ață.»

(3) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul;—com. de d-l El. Pop: «Unū pun la cruce și fuióre de cânepă, din cari se fac apoi funii la clopote.»

(4) S. Michăilescu, *Superstiții din jud. Sucéva*, publ. în «*Șeșetórea*»,

Altii însă, și cu deosebire fetele cele mari, întrebuintează firele acestea cu totul spre alt scop, și anume: din caietul de fuior, care e legat la cruce, ieau o șuviță, pe care o împletesc în trei; fac o feștilă, pe care întindându-o pe o pastă de cêră, o ciuciulesc în palme, făcând o lumînărică; după ce au postit tótă ȃiulica, sêra, înainte de culcare, aprind lumînărica, se închină și bat metaniî, iar bucățica de lumînare ce le-a mai rămas o sting, punându-o sub cap, pentru ca în somn să-și vadă ursitul. (1)

După gospodina de casă vin toți ceî-lalți căseni, chiar și servitorii, pe rînd, după etate, și fie-care sărută crucea. (2)

Iar preotul pe fie-care, cum vine și sărută crucea, îl stropește cu apă sfințită pe frunte.

În multe case, unde sunt copii mici, se pôte observă la acêstă ocașiune cîte o scenă tragico-comică, și anume: unii copii neastâmpărați, cum au vêdut că a intrat preotul cu crucea în casă și a prins a cîntă, încep și ei a plînge și a strigă, pare-că i-ar fi pus cine-va pe cărbuni. Și asta din cauză că se tem de preot, fiind-că mamele lor nu odată, când fac multe nebuniî și mai ales când rostesc cuvinte necuviin-ciôse, îi amenință cu cuvintele: «*nu vorbi așa, că taie popa limba!*» Și acum, vêdend că a intrat popa cu crucea în casă și nesciind care e adevêrata cauză a venirii sale, cred că a venit să le taie limba. De aceea s'acățară de mamele lor ca scaiul de ôie sau fug și se ascund prin unghere, ca să nu dea popa cu crucea peste dînșiî.

Iar mamele lor sau o soră mai mare multă ostenelă trebuie să-și dea până ce-î pot molcomi și înduplecă ca să sărute și ei crucea.

După ce-au sărutat toți căsașiî crucea și după ce s'a sfîrșit și scena acêsta, preotul se întôrce spre masă, bine-cuvinteză

an. II, p. 197: «Fuiorul de la crucea popei la Bobotéză îi bun de pus în pânza volocului său a mrejei, ca să tragă peșcele, cum trag băeți după popă.»

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 24—25.

(2) «Poporul din unele părți, — îmi scrie d-l El. Pop, — crede că, dacă cel ce sărută crucea se aplêcă și pôte suflă în gaura de desupt a acesteia, acela va află stupi (roi) vara, — însă așa ca să nu fie observat când va suflă.»

bucatele de pe dînsa și apoi gratuléză celor de casă, dorindu-le tuturor sêrbători fericite.

N'a apucat însă bine a rosti cuvintele acestea din urmă și gospodarul de casă îl și poftesce ca să se așeze la masă și să guste și el măcar ciș-cevâ din bucatele puse pe dînsa, adecă din cât le-a dat și lor bunul Dumnezeu.

Insă mai cu sémă gospodina de casă e aceea care îl poftesce mai cu insistență ca să ocupe loc, să ședă măcar vre-o câte-va minute la masă și să guste din bucatele de pe dînsa, anume ca să ședă și closecile primăvara pe ouă și ca económa să pótă avé mulți puî (1), și al doilea, dacă e vre-una saũ mai multe fete mari în casă, ca să ședă și pețitorii și să se așeze când vor veni la dînsele în pețit, iar nu, cum vor intră în casă, îndată să și iasă, ci să se mărite chiar în anul acela.

Și preotul, deși timpul póte că nu-î încuviințeză, totuși nu se pune de pricină, ci cum e poftit, îndată se și așeză măcar pe vre-o câte-va minute la masă, prea bine sciind că, dacă nu va ședé, cei de casă și mai ales gospodina și fetele cele mari se vor supèrà pe dînsul; căci dacă nu va ședé măcar cât de puțin, atunci, amèsurat credinței celei fórte răspândite și înrădăcinate în sînul poporului, closecile nu vor ședé în decursul primăverei pe ouă, nici nu vor scóte puî, și fetele nu se vor mărită, căci cei ce vor veni să le pețescă, în loc să ședă și să așeze cu dînsele, cum vor intră așa vor și eși și se vor duce mai departe la altă casă unde sunt fete de măritat. (2)

Intîmplându-se ca vre-un preot, din nesciință, din prea mare grăbire, saũ anume nu vreà să șadă, atunci, când ese din casă, gospodina îl petrece pe furiș cu cociorva pîná

(1) Dat și cred. fórte lăpită în Bucovina.—Veđi și Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovineî*», an. IV, No. 63: «Venind preotul la Crăciun saũ la Bobotéză în casele creștinilor, este rugat de gospodine să ședă puțin, cređendu-se că apoi vor ședé closecele în primăvară»;—D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *điar cit.*, p. 351: «Preotul, venind cu Botezul, trebuie să stea pe pat la fie-care, căci alt-fel, cred ei, e rêu de pagubă: le mor vitele, chiar closecile nu le staũ pe ouă.»

(2) Credință fórte lăpită în Bucovina.

afară, și după ce l'a petrecut, întorcându-se înderēt în casă, se pune ea în locul acela unde aveă să ședă preotul. (1)

Tot din cauză ca să ședă clocile pe ouē și pețitorii când vor veni în pețit, poftesc cei de casă și pe cei-lalți inși, cari aū sosit cu preotul, ca să ședă.

Și dacă preotul nu se pune de pricină, dacă el nu se prea grăbesce, aceștia nici atâta, iar băeții ce l'aū petrecut și mai puțin.

Din contră, în multe părți, unde există datina de a umblă cu preotul și băeții, aceștia, fiind mulți dintre dinșii doriți de mâncări mai alese și mai bune, cât ai scăpără dintr'un amnar suflă tot ce li se pune dinainte. (2)

În același timp când șede preotul la masă, iar purtătorul cofitei cu apa sfințită și cu struțul de busuioc e ocupat cu cele ce i s'aū dat de gustat, fetele cele mari, unde sunt fete mari în casă, se apropie de cofiță cu un pahar de bēut apă în mână, anume ca să ieà puțină apă sfințită într'însul, în realitate însă mai mult ca să fure vre-o câte-va fire de bu-

(1) P. Herescu, *Superstiții din Găinesci, jud. Suceva*, publ. în «*Șe-țetorea*», an. III, p. 50.—Dat. Rom. din Ilișesci, în Bucovina, com. de d-l G. Forgaciu: «Pe locul pe care a șeđut preotul, îndată după eșirea acestuia, se pune gospodina de casă, cređend că șed clocile pe ouē așă de liniștit cum a șeđut popa pe laiță»; — a celor din Frătăuțul-vechiu, dict. de Damian Cojocariu și com. de I. Covașă: «Când umblă preotul cu Iordanul (cu crucea) și cu aghiasma (apă sfințită) și când ese din casă, se așeză muerile iute acolo pe laiță, unde a șeđut preotul, cu scop ca să șadă clocile bine pe ouē.»

(2) I. Créngă, *Amintiri din copilărie și anecdote*, Iași 1892, p. 10: «Și când veniaū cele douē ajunuri, câte trei-șeci și patru-șeci de băeți fugiam înaintea popii, de rupeam omētul, de la o casă la alta, și la *Crăciun* nechezam ca mánzii, iar la *Bobotéză* strigam *Chiraleisa*, de clocoțiă satul. Și când ajungea popa, noi ne așezam în douē rînduri și deschideam calea, iar el își trăgea barba și dicea cu mîndrie către gasdă:

«— Aiștia-s mánzii popii, fiule. Nisce șile mari ca acestea le așteptă și ei cu mare bucurie tot anul. Gățitu-le-ați ceva *bob fert*, *gălusce*, *turte cu julfă* și *vėrzare*».

«— Gățit, cinstite părinte! poftim de ne blagosloviți casa și masa, și poftim de mai ședeți, *să ne șadă pețitorii!*»

«Când auđiam noi de masă, tăbaram pe dînsa și, apoi, aține-te gură. Vorba ceea: «De plăcinte gura ride, de vėrzare și mai tare.»

«Ce să faci, că doar numai de douē ori pe an este *ajunul*.»

suioc din cofiță, pe cari le întrebuintează apoi, după cum vom vedea mai pe urmă, la diferite vrăji și farmece, dacă nu le-a dat cum-va înainte de acésta singur preotul vre-o câte-va fire. (1)

După ce-aũ furat vre-o câte-va fire de busuioc și le-aũ ascuns, se întorc înapoi în casa unde e preotul și se pun și ele puțin să ședă, iar mai pe urmă, când se ridică de pe scaunul pe care aũ ședut, îl clătesc, anume ca să-și clătescă *data*. (2)

Preotul, puindu-se la masă, nu e de ajuns numai cu atâta ca să ședă, ci el trebuie să și guste măcar ciș-cevă. Și el gustă din tóte bucatele măcar o fărâmură cât de mică, și dacă gustă mai cu sémă din grîu, după ce a gustat, asvirle puțin spre pod, și cu cât mai bine se lipesc grîul acesta de pod, cu atât mai bine se crede că vor lucră albinele în vara ce urmază și cu atât mai mânoși vor fi stupii. (3)

După ce a ședut preotul la masă, când voesce să se scóle, gospodarul de casă îi dă pentru ostenéla sa vre-o câți-va cruceri sau puișori, iar gospodina dă omului celui cu desagi

(1) Mai pretutindenea în Bucovina. — D. Stănescu, *Obiceiuri la Boboteză*, publ. în *diar cit.*, p. 351: «Fie-care fată are grijă să dobândescă un fir de busuioc din pomătutul preotului botezător, pe care să-l pună sub căpătăiú când se culcă, spre a cunoșce mai dinainte pe viitorul seú soț»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 25: «Ieău busuioc de la preot, când merge cu Iordanul, și séra, când se culcă, pun acel busuioc sub perna pe care dorm, ca să li se arate în vis flăcăii ce le vor luă în căsătorie»;—Aug. R. Clavel, *De-ale vieții*, publ. în «*Revista literară*», an. VI, Bucuresci 1885, p. 534: «Eră în ajunul Bobotezei. Popa umblase mult prin sat, urmat de paracliser cu căldărușa cu *aiasmă*. Tóte casele i se deschiseseră pentru ca să fie bine-cuvîntate. După «In Iordan botezându-te Tu, Dómnne», mic și mare sărutase crucea și mâna Sfinției-Sale. In urmă, popa, închinând obiceiuitul pahar de vin, își luase ziua bună prin «Sfintul Botez să ne fie într'ajutor». Iar cel mai bêtrân din casă, aruncând gologaniú în căldărușă, îi rěspunsese: «Să te auđă Dumneđu, părinte, și să umbli sánatos!» Dar popa, când eși din casă, împărți la fete și flăcăi busuioc, *busuiocul căre ne face să visăm bine*. După cină, fetele și flăcăii pun busuiocul sub perne, ca să li se arate în vis scrisul dorințelor ascunse în inimile lor»;—com. de l El. Pop: «Din busuiocul, cu care stropesc preotul, fetele cred că e bun de a-și face fetele de noroc.»

(2) Avram Igna, *Credințe pop. din comuna Saboleiú în Biharia*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, Oradea-mare 1896, p. 56.

(3) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

un colac mare și frumos, care e asemenea merit pentru preot, din care cauză se și numește el *colacul popii*, iar celor-lalți, dacă nu sunt prea mulți, le dă de regulă câte o plăcintă.

Tot așa fac și Româniî din cele mai multe părți ale *Transilvaniei* (1), *Ungariei* (2) și *Munteniei*. (3)

Când se ridică preotul de la masă și se pornesce mai departe, gospodarul de casă ieă lumina cu care l'a întâmpinat la venire și care a stat până atunci aprinsă, ese cu dînsa înaintea preotului, și ast-fel îl petrece apoi cu lumina în mână și cu capul gol până la vecinul său, dacă casa acestuia nu e prea departe. Dacă însă vecinul locuesce departe, atunci numai până la un loc sau până la pörtă și apoi iar se întörce îndêret. (4)

În același timp când îl petrece sau cevă mai înainte de acesta, mai fie-care gospodar îl întrebă:

— De unde ați început, părinte? Mai aveți mult de umblat? În cotro aveți de gând acum să mergeți?

Și asta din cauză pentru că mai fie-care locuitor se feresce și rögă pe Dumneđu ca preotul să nu sfîrșescă la dînsul de umblat cu crucea, căci există credința că la cine sfîrșesce preotul de umblat, acela va muri în decursul anului. (5)

Familia, căreia îi merge rău și voesce a-și întörce, face

(1) Din Mss. d-lui I. Pop.-Reteganul: «În séra de ajun vine popa cu crucea și sărută toți crucea și dau popii un colac și un fuior și într'o cană vinars și bani cine vrea. Pe unele locuri, precum în Sâncel, dau preotului și colaci, pogăci, pome uscate, brânză, cöste, ori alte cărnuri de porc (în valea Jiului).»

(2) Com. de d-l El. Pop: «În ajunul Bobotezei după amedă, în cele mai multe locuri, séra, când se întunecă, încep cantorul și fétul (crîsnicul), în alte locuri și preotul, a umblă cu crucea din casă în casă. Acesta se dice că se face pentru ómenii morboși, cari nu sunt în stare a merge la biserică și totuși și ei să sărute sfînta cruce. Crîsnicul pörtă cofa (bota) cu aghiasmă, iar cantorul cântă *Iordanul*, adecă troparul: «În «Iordan botezându-te Tu, Dómne».... Preotul dă crucea spre sărutare, iar cu *stropitorul* din busuioe stropesce pe capul celui ce sărută crucea și în fine prin casă peste tot. Muerile, și mai ales unde sunt fete, își scot tóte vestmintele pe rude și prin cuie ca să se stropescă. Gazda casei țipă în cofă bani, căți-va cruceri, după putință. În multe locuri se dă celor ce umblă cu crucea mere, nucî ș. a. și-î și ospetéză.»

(3) D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *Țiar cit.*, pp. 350—351.

(4) Dat. Rom. din unele părți ale Bucovinei.

(5) Com. de d-l El. Pop.

ast-fel: una dintre femeile acelei familii păzesc momentul când preotul cu Botezul ese din casă și ieă cu vătraiul de picior pe băiatul care duce căldărușa de botez. (1)

Cum a eșit preotul, precum și cei-lalți cari l'aũ petrecut, din casă, stăpâna mătură casa după el, anume ca să nu aibă pureci peste vară (2), iar fata ce-a ascuns mărgelile său panglica din mărgelile precum și cele-lalte obiecte sub pragul ușei, plină de bucurie că nu i-a observat nimeni semnele, se repede la dînsele și le ridică de unde le-a pus.

Atât procedura punerii, cât și a scóterii acestor semne, a descris-o într'un mod cât se póte de bine și de lămurit d-ra Lucreția Suciú în următórea poesie :

Vesel a trecut *Crăciunul* și dorințele de-atunci
Nimeni nu le mai simțesce, numai cetele de prunci.
Dar' s'apropie *Iordanul*, *Bobotéza* e pe prag!
Las' să ningă, gerul crepe tóte crengile de fag,
Să se facă foc cu ele, va fi vatra arsă bine,
Ca și inima de fată arsă 'n doruri și suspine...

Lavița de la feréstră e curată ca oglinda,
Masa 'ntinsă cu mesaiul, măturată e și tinda,
După ușa ei e fata, douë șire de mărgelile
Ține 'n mână, le deslégă și desface dintre ele
Panglicuța năsădită, — cum sci dinsa din auđ,
Mai ieă încă șese bóbe galbene de cucuruz,
Și se rógă lin, din suflet, rógă-se așa cu drag,
Apoi ieă panglica, bobii, le ascunde chiar sub prag...

Tropot vesel se aude, ager glas de clopoțele,
Melodia cu *Iordanul* se învélue cu ele;
Popa trece pragul casei și stropind cu apă sfântă,
Cântă pruncii pe-asurđite, chiar și *sfétul* vesel cântă...
Sfirșind popa sfinta slujbă, grósnic sbier pruncii *Iordanul*.
Găzdărița dă colacul, gazda dă în cofă banul;
Năvălind pe ușa casei, toți se duc cum aũ venit.
Iar' fetița zîmbitóre scóte semnul tăinuit,
Panglicuța năsădită, bobii galbină, de sub prag,
Și șoptesce după ușă : Dómne! dă-mi-l, că mi-i drag! (3)

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *điar cit.*, p. 351.

(2) Avram Igna, *Credințe pop. din comuna Sabolciú în Biharia* publ. în «*Familia*», an. XXXII, p. 56.

(3) «*Familia*», an. XXVII, Oradea-mare 1891, p. 1.

După ce s'a întors gospodarul de casă, care a petrecut pe preotul cu lumina, se aşeză apoi cu toţii la masă şi mănâncă şi ei, căci înainte de a bine-cuvînta preotul masa, după cum am spus şi mai sus, rar care Român se încumătă a mânca, şi mai cu sémă fetele cele mari, despre cari se crede că, dacă nu mănâncă în ziua de ajun, se vor mărită mai de grabă.

Trecînd ziua şi sosind séra, fie-care fată care şi-a ascuns panglica din mărgelă o ieă când se culcă, atât pe acésta cât şi cele-lalte semne, ce le-a mai pus dimpreună cu dînsa sub prag, şi le pune sub pernă, avînd ferma credinţă că, făcîndu-o acésta, peste nópte îşi viséză iubitul. (1)

Alte fete mari din contră, puind mărgelile de la gât pe pragul uşei, ca să păşescă preotul peste ele când vine cu Botezul, şi, luându-le după aceea, le pun la gât, anume ca să se mărite. (2)

(1) G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 48; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 24 : «In ajunul Bobotezei, fetele mari (de măritat) pun mărgelile ce port la gât pe pragul uşei, ca să păşescă preotul peste ele când vine cu Iordanul, apoi le ieă şi le pune la gât, ca să se mărite curînd.»

(2) *Călimdarul poporului pe anul comun 1889*, Sibiiu, p. 73 : «Fetele, dacă pot fură vre-o créngă din busuiocul popii de la Bobotéză şi o ascund nóptea sub perină, îşi viséză pe bărbatul ursit»; — din Mss. d-lui I. Pop-Retegănuş : «Se încercă a fură pe neobservate busuiocul din găléta cu *aiazmă* şi séra îl pun la cap. şi ast-fel nóptea viséză pe viitorul bărbat»; — idem : «Fetele fură o lécă de busuioc din *mătăuzul* popii şi peste nópte îl pun sub perină, că apoi îşi viséză orînda»; — Avram Igna, *Credinţe pop. din comuna Sabolciu în Biharia*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, p. 56 : «Fetele de măritat să postescă în ajunul Bobotezei (să ajune) şi din mătăuzul preotului să-şi rumpă un fir şi să-l pună nóptea sub perină, că-şi vor vedé data»; — Art. Gorovei, *Vrăji de ursită* publ. în «*Şedétorea*», an. I, p. 146 : «Fetele şi flăcăii ieău busuioc de la popa şi se culcă cu el la cap, şi cu cine se viséză că mănâncă, pe acela îl va luă»; — com. de d-l P. Herescu, învăţător în Găinesci, jud. Sucéva : «Flăcăul său fata ce doresce să se mărite fură o bucăţică de busuioc din fiştocul preotului, pe care îl légă la degetul cel mic de la mîna dréptă şi peste nópte îşi viséză ursitul»; — G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 48 : «In ajunul Bobotezei, fetele mari ieău busuioc de la preot când se duce cu Botezul şi séra, când se culc, pun acel busuioc sub perna pe care dorm, ca să li se arate în vis flăcăii ce vor luă în căsătorie»; — B. P. Hasdeu, *Etym. Magn*, t. I, p. 504 : «In ajunul zilei Sf. Ioan Botezătorul, când vine preotul pe la case cu Botezul, fetele ieău de la preot busuioc şi apoi nóptea se culcă pe locul unde a stropit preotul cu aghiasmă, pu-

Ce se atinge de busuiocul ce l'au căpătat sau l'au furat din struțul preotului, e de observat că acesta se întrebuintează spre mai multe scopuri și anume:

Il pun, când se culcă, sub căpătâiū, creșdend că peste nópte își viséză *ursitul, data, orînda*.

Il pun în gard, și al căreia va fi diminéța cu brumă, aceea va luà bărbat bogat; iar dacă nu va fi cu brumă, va luà sărac. (1)

Il pun pe ghisdelele fântânei și apoi se gândesce fie-care la flăcăul cu care doresce să se mărite. Și dacă busuiocul va fi diminéța umed, sau mai bine ăis plin de rouă, atunci flăcăul respectiv va luà-o, altmintrelea nu. (2)

nënd busuioc sub perra pe care se culcă, și peste nópte viséză pe viitorul soț»; — D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *ăiar cit.*, p. 351: «Cu acéstă ocașie, dacă la acea casă este vre-o fată mare, ea face tot posibilul să dobândéscă un fir de busuioc din pomătuful cu care botéză preotul. Acest fir e ținut cu multă grijă; séra, când se culcă, e pus sub căpătâiū; ea va vedé în vis pe acela ce va fi soțul sēu, este credința poporului»;—dat. și cred. fetelor din Bucovina: «In ajunul Bobotezei séra și în ăiua de Bobotéză séra'au datină fetele, când se culcă, de-a pune busuioc din struțul cu care stropesce preotul cu aghiasmă, anume ca să viseze pe viitorii lor soți, să-și viseze ursita, ursitul.»

(1) Art. Gorovei, *op. cit.*, p. 146;—G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 48: «Séra, în ajunul Bobotezei, mai multe fete unite. pun busuioc prin gard, și diminéța, al cui va fi cu brumă, aceea ieà bărbat bogat, iar cel fără brumă, îl va luà sărac»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 26: «Séra, în ajunul Bobotezei, strîngendu-se mai multe fete la un loc, pun busuioc prin gard, și diminéța când se scólă, al cui va fi cu brumă, aceea va luà bărbat bogat, și al căreia va fi fără brumă, însemnézá că va luà bărbat sărac.»

(2) Art. Gorovei, *op. cit.*, p. 146: «Fata pune busuioc pe ghisdelele fântânei și se gândesce la flăcăul cu care ar dorì să se mărite. Dacă busuiocul va fi diminéța cu brumă, îl va luà»;—G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 49: «Séra, în ajunul Bobotezei, fetele mari pun o cracă de busuioc uscată pe *ghisdurile* puțului, apoi se gândesce la un flăcăū, pe care voesce a-l luà în căsătorie, și, dacă diminéța va găsi acel busuioc umed, îl va luà, iar alt-fel nu»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 26: «Pun o cracă de busuioc uscată pe *ghisdurile* fântânei; apoi se gândesce la un flăcăū pe care doresce a-l avé de bărbat, și dacă diminéța va găsi acel busuioc umed (jilav de tot), îl va luà, iar alt-fel nu»;—D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *ăiar cit.*, p. 351: «Dacă voesce să scie de se mărită anul acela orì nu, pune firul de busuioc afară unde-va, la stréșina casei, a pătului, a coșarului etc. Diminéța, dacă firul de busuioc

Pun câte un fir din busuiocul acesta prin florile cu cari își împodobesc capul când se duc la joc, anume ca să fie îndrăgite și jucate de feciori.

În fine tot acele fire de busuioc le mai întrebuințază încă și la diferite alte farmece, anume ca să atragă feciorii la dînsese, spre a se puté cât mai de grabă mărită. (1)

III.

FARMECE ȘI VRĂJÎ.

E mult puțin cunoscut că tineretul român de pretutindenea îndătinéază a se căsători mai cu sémă în cărnilegi sau cășlegile de érnă.

În aceste cășlegi se fac de regulă cele mai multe și mai însemnate nunți, și asta din cauză că în cășlegile acestea poporul nu are așa mult și greu de lucru și pentru că în răstimpul acesta fie-care ins ce doresce și voesce să se căsătoréască e provédut cu tóte cele trebuincióse pentru încheierea și serbarea unei căsătorii.

Drept aceea, fie-care fată mare, care doresce să se mărite, caută acuma de prin postul Crăciunului ca să-i fie zestrea așezată în cea mai bună rînduială, ca, sosind cășlegile, să n'o afle pețitorii nepregătita.

Iar când sosesc cășlegile, fie-care fată, când mătură casa, începe tot-deauna de la prag, cređénd că făcénd așa, îi vor sosi mai curînd pețitori. (2)

Cum aũ sosit cășlegile, încep și feciorii, cari vor să să însóre, a merge în pețit, așa că până la *Bobotéză* cei mai mulți inși sunt dejă logodiți și timpul serbării nunții lor

este plin de rouă, brumă, orî chidă, atuncî fata se mărită chiar anul acela; iar de rămâne uscat precum l'a pus, nu i-a venit încă césul, trebuie să aibă răbdare.»

(1) Dat. și cred. feteior din Bucovina.

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 70.

hotărît, ceea ce se pôte vedé și din următórea doină populară din Transilvania :

Colea 'n Postul lui Crăciun,
Tóte fetele-s de rînd.
Cându-î pe la *Bobotéză*,
Se vede care-î vetéză,
Că se uită pe feréstă

Și din graiú așà grăesce :
— O! amar, maică, de mine,
Că iară rămân cu tine,
Bêtrână sunt ca și tine,
Nici un pețitor nu vine! (1)

Precum și dintr'o variantă a acestei doine, asemenea din Transilvania :

Cātu-î Postul lui Crăciun,
Tóte fetele se țin ;
Cându-î pe la *Bobotéză*,

Se tot uită pe feréstă :
— Vaî de mine, vaî de mine,
Că la noi nu vine nime! (2)

Timpul pețirii așà dar e în cele mai multe părți de la *Crăciun* și până la *Bobotéză*, iar cel al serbării nunților între *Bobotéză* și *Sêptemâna albă*.

Cum a sosit însă *Sêptemâna albă*, rar care fecior se mai gândesce la pețit! De aicea apoi și următórea chiuitură din *Satmar* în *Ungaria* :

Supérate-s fetele,
C'aú trecut câșlegile.

Vine *Sêptemâna albă*,
Nime 'n lume nu le 'ntrébă! (3)

Drept aceea fetele cele mari, căroră nu le-aú sosit încă pețitorii în restimpul de la *Crăciun* și până la *Bobotéză*, și mai cu sémă cele bêtrâne, cari nu se pot mărită, își fac în diua, precum și în ajunul acestei diile, pe dragoste și pe urșită, anume ca să fie căutate, iubite și jucate de feciori și ca să se pótă cât mai de grabă mărită.

Așà fetele din *Bucovina*, cari voesc să fie căutate, iubite și jucate de feciori, se duc séra spre *Bobotéză* și aduc apă neîncepută de la fântână. După ce aú adus-o, pun în ea vre-o câte-va fire de busuioc și apoi o așéză într'un loc unde să o bată sórele, când va rêsărì a doua di diminéță.

(1) Ioan Poruș, *Doine din Ardel*, publ. în «*Familia*», an. XVIII, Oradea-mare 1882, p. 602.

(2) Dr. I. Urban Jarník și Andr. Bârsan, *Doine și strigături din Ardel*, Bucuresci 1885, p. 447.

(3) Florian Danciu, *Poesii pop. de prin Satmar*, publ. în «*Familia*» an. XXIII, p. 19.

A doua ȃi dimin  t  , adecă în ȃiua de Bobot  z  , cum se sc  l  , încep a desc  nt   apa ac  sta în următorul mod:

Demin  t   m'am sculat,
 Pe obraz că m'am sp  lat,
 La biser'că m'am gătat,
 La ic  ne m'am închinat,
 Lu  Dumne e u m'am rugat;
 Iar după ce m'am rugat,
 La biseric'am plecat
 P  n' nu er   popa 'n altar
 Nici pasărea sculat   din cuibar,
 Pe bură nescuturata
  i pe cale necălcată.
 Cum am mers  i cum m'am dus,
 La biseric'am ajuns
 In biseric'am întrat,
 La ic  ne m'am închinat.
 B  rba ii, cum m'o zărit,
 Unul l'altul o ochit,
 Femeile s'o cotit,
 To i de mine r  u o grăit.
 E  tare că m'am sc  rbit
  i de-acolo am  e it,
 Jeluindu-m  
  i v  et  ndu-m  .
 Nime nu m'o au it,
 Nime nu m'o v  cut,
 Num   Maica Domnului
 Sus din pórta cerului,
 Num   ea m'o au it,
 Num   ea m'o v  cut,
  i pe scară
 De c  r  
 S'o scoborit
  i la mine o venit,
  i pe mine m'o 'ntrebat
  i din gur' o cuv  ntat:
 — N. ce te vae i,
 Ce te c  n i?
 — Da cum nu m'oi  v  et  
  i e  cum nu m'oi  c  nt  ,
 Că dimin  t   m'am sculat,

Pe obraz că m'am sp  lat,
 La ic  ne m'am închinat,
 Lu  Dumne e u m'am rugat,
 La biser'că m'am gătat.
  i după ce m'am rugat,
 La biseric' am plecat
 P  n' nu er   popa 'n altar
 Nici pasărea sculat   'n cuibar,
 Pe bură nescuturata
  i pe cale necălcată.
 Cum am mers  i cum m'am dus
 La biseric'am ajuns,
 In biseric'am întrat,
 La ic  ne m'am închinat.
 B  rba ii, cum m'o zărit,
 Unul l'altul o ochit,
 Femeile s'o cotit,
 To i de mine r  u o grăit.
 E  tare că m'am sc  rbit
  i de-acolo am  e it,
 Jeluindu-m  
  i v  et  ndu-m  !
 Maica Domnului i-a r  spuns
  i din gur'a   i-a  is:
 — Tac   N. nu te c  nt  ,
 Nu te v  et  ,
 Că e  cu mine te-oi  lu  ,
 In apa lu  Iordan te-oi  sp  l  ,
 Cu c  me   de dragoste
 Te-oi  îmbrăcă,
 Cu br   de dragoste
 Te-oi   nceinge,
 Corónă de aur în cap  i-oi  pune,
 M  ndru mi te voi  clăti,
 M  ndru te voi  limped  ,
 Ca argintul strecurat,
 Ca maica ce te-a dat,
 Ca sórele c  nd r  sare,
 Ca busuiocul cu flóre!...
 R  sar   s  re fr   i re

Cu nouă rădişore!
 Nu sciū sórele-o răsărit,
 Orî un craiū o ieşit?
 Ba nici craiū nu-î, nici crăiasă,
 Ci-î N. N. cea frumósă
 Dintre tóte fetele măi alésă!
 Când la joc o ajuns

Toţi flăcăii înainte i-o ieşit
 Cu cuşmele 'n mână,
 Cu păharele pline,
 Toţi la dinsa aū cinstit,
 Toţi la joc o aū poftit,
 Toţi cu dinsa o vorbit.

După ce rostesc cuvintele aceste, se spală cu apa în care se află busuiocul şi care a fost ast-fel descântată. Apoi se îmbracă frumos, se duc la biserică şi după amedă la joc. (1)

Fetele din unele părţi ale *Transilvaniei* se duc în ziua de Bobotéză des-diminéţă, până a nu răsări sórele, la fântână şi dic:

— Bună diminéţa,
 Apă mîndră leurósă!
 — Sănătate bună,
 Fată mîndră şi frumósă!
 — Eū am venit la tine,
 Apă mîndră leurósă,
 Să mă faci mîndră şi frumósă,
 Că m'am aflat de ochi orbită,
 De urechi asurđită,
 De gură amuţită,
 De mînurî legată,
 De picióre 'mpiedicată

Şi 'n ură până 'n grumaz bă-
 [gată!

— Nu te teme,
 Fată mîndră şi frumósă,
 De ochi desorbî-te-oiū,
 De urechi desasurđi-te-oiū,
 De gură desamuţi-te-oiū,
 De mînurî deslegă-te-oiū,
 De picióre despiedică-te-oiū,
 Cu apa Iordanului spělă-te-oiū,
 Mîndră şi frumósă face-te-oiū,
 La toţi feciorii arătă-te-oiū! (2)

Româncele din unele părţi ale *Banatului*, cari voesc ca feciorii şi fetele lor să fie vėduţi, se duc în ziua de *Botez*, înainte de ce a pocnit *piva* (tréscul) cea dintăiū, des-diminéţă, şi pun acolo unde zace ea spre pocnire puţină unsóre şi la punere dic:

— Cum pocnesce piva şi s'aude de toţi şi vorbesc de ea, aşă să pocnescă şi să se vestéscă numele lui N. în tot locul!

După pocnirea pivei, se ieà unsórea şi se păstréză în casă, din care apoi fetele mari orî feciorii se ung mergend la joc orî în alte locuri publice. (3)

(1) Din Stroesci, com. de George Bărtoiu, stud. gimn.

(2) I. Pop-Reteganul, *Starostele saū datini de la nunşile Românilor ardeleni*, Gherla 1891, pp. 10—11.

(3) Aurel Iana, *Din credinşele pop. rom.*, publ. în «*Luminătorul*», an. X, Timişóra 1889, No. 65.

Tot în *Banat* este datină ea, în ȕiua de Bobotéză, mama care voesce ca feciorul său, dar mai ales fiica sa, c  nd vor e i în lume, să fie bine v  du i, să fie iubi i  i c  uta i de tótă lumea, cu un cuv  nt să fie tuturor dragi,—lu nd uns ore, se duce  i o pune sub piva (trăesc) ce va pocni prima dată la începerea slujbei mari (leturghie),  ic nd :

Cum se vestesce,
Cum r sun   i pocnesce
Astă piv ,
A   să fie N. vestită,
Să se pocnesc  'n lume despre
[d nsa
In t te casele,

La t te mesele,
Prin ob re (1),
Prin og re,
Pe la joc,
Peste apă, peste foc,
Peste țeri
 i peste mări.

După ce piva a pocnit, se ie  uns orea  i se păstréză p n  la *Pasci*. Pe s ra de Pasci, leg ndu-se în c rps r , se l g  sub aripa coco ului din curte  i se  ice :

Cum coco ul din aripă o p -
[l p i (2),
Lumi  Pascele-o vesti,
Din somn to i s'or pomeni,

La biseric'or veni
 i cu to i s'or veseli,
A   să fie N. vestită,
De tótă lumea iubită.

Dimin ta, luându-se de sub aripa coco ului, se pune la bri   i, merg nd, ocolesce ( ncunjur ) biserica la *Inviere*.

Ac st  uns ore apoi se păstréză în casă peste întreg anul, ung ndu-se cel ce voesce a fi iubit  i v  du  c nd merge la joc ori locuri publice din ea pe spr ncene, pe dosul m nilor  i, dacă tocmai fata a pus pe cine-va ochiul, de se p te respectivului să-i ungă din ac st  uns ore o haină care nu se spală. (3)

Afară de farmecele  i vrăjile citate p n  aici, mai  ntrebuin z  fetele încă  i multe altele at t în ajunul Bobotezei c t  i în dimin ta acestei  ile, nu numai spre a fi căutate, iubite  i jucate de feciori,  i pentru ca să se mărite mai de grabă, ci  i spre cunóscerea timpului c nd se vor mărită, precum  i a feciorilor ce le vor lu .

(1) *Obor* = curte, ocol.

(2) Mi carea aripelor înainte de c ntat o numesce poporul *p lap it*.

(3) Aurel Iana, *Dragostea Rom ncei în desc ntece* (datine din Banat), publ.  n «*Familia*», an XXVII, Oradea-mare 1891, p. 256.

Intre farmecele și vrăjile din urmă însă și între cele din séra și diminéța Sf. Vasile, înșirate în capitolul *Vergelul*, nu e mai nici o deosebire. A le înșiră deci pe tóte aici n'ar fi alta decât a le reproduce mai pe tóte acelea ce le-am reproduș dejă în capitolul citat.

Cu tóte acestea însă voiú reproduce și aici vre-o câte-và, ast-fel după cum le-am aflat în opurile pe carì le-am consultat saú după cum mi s'aú comunicat.

Așà flăcăii și fetele din *Muntenia*, saú numai fata cu mama sa, orì și singură, dând în séra spre Bobotéză într'o parte focul de pe vatră, aruncă pe vatra arsă câte o sémînță de cânepă, qicënd :

— Asta e... (numele persónei ce voesce); de m'o iubì, să sară spre mine!

Sémînța, încălqită de vatră, crapă și sare într'o parte saú alta, după care fata deduce dacá este iubită orì nu.

Se ieau două fire de pěr și, aruncându-le pe vatra arsă, qic : «Asta sunt eú, asta e... (numele unei persóne)». Firele se sbicesc și fug în diferite direcțiuni. Dacá firele s'aú întilnit, fata, care le-a aruncat, deduce că acea persónă o iubescce, că ține la dinsa, și din contră nu o iubescce, dacá nu s'aú întilnit.

Ca și în séra spre St. Vasile și spre Pasci, flăcăii și fetele marì își fac pe ursitá saú pe scrisá.

Acésta se face ast-fel:

Persóna care voesce a scì, a cunósce mai dinainte pe viitorul soț saú soție și chiar dacá se va mai căsătorì când-va, se așeză în fața unei oglinđi și, cu ochii pironiți asupra chipului sěú, cu mintea la diferite persóne pe carì le iubescce, stă césuri întregi. După cât-va timp ea cade în amortire. În așà stare fiind, vede o mulțime de figurì cunoscute și necunoscute, produs al imaginațiunii personale, produs îmbucurător saú din contră întristător, însă, de sigur, tot-deauna într'o strînsă legătură cu persóna sa însăși. Dacá persóna ce și-a făcut pe scrisá a vėđut în acel moment o câmpie verde, un peisagiú frumos, etc., atunci se interpretéză spre bine; vre-un loc prăpástios, vre-o apă furtunosă, vre-un monstru, vre-un mort etc., îi prevestescce un viitor trist. Și nu fără nici un temeiú de adevěr mi s'a părut faptul povestit, că o fatá

ce-și făcea pe scrisă, vedând în delirul ei pe un băiat ce-l iubiă cu un cosciug în cap,—semn după credința poporului că va muri,—i-a venit așa de rău în cât abiă putu îngână câte-va cuvinte și-și dete seffletul.

În mijlocul unei odăi dintr'o casă sau un bordei unde-va, stă o masă încunjurată de flăcăi și fete, iar pe masă 10 până la 15 căciuli, orî în lipsa lor 10 până la 15 farfurii, și sub fie-care câte un obiect. Așa de exemplu: sub cea dintâiu ar fi un ban de argint, sub cea de a doua o bucată de pâne, sub a treia un pieptene, și așa mai departe sub fie-care câte ceva. Un flăcău din cei de față voesce a seî cum va fi soția sa. El este legat la ochi sau ținut să se uite în altă parte. Obiectele de sub căciuli sau farfurii sunt schimbate și flăcăul, care acum își cêrcă norocul, reîntors la masă, ridică o căciulă sau farfurie.

Să presupunem că a găsit acolo un pieptene—soția ce va luă va fi zimbată; el găsesce un ban de argint—soția îi va fi bogată; găsesce un ardei—iute; o perie—bêtrână; oglindă—fudulă; busuioce—frumósă, dar săracă; cărbune—brună, ce se apropie mai mult de brunul țigănesc; pâne,— bună; carne—molatică; inel—credinciósă; un fir de pîr—soție ce-l iubesc; sare—soție ce va trăi mult; sêmînță de cînepă orî de grîu—o soție ce-i va face mulți copii, etc. Acel flăcău încêrcă de trei orî, făcênd apoi loc altuia, așa până când toți, unul câte unul, își cêrcă destinele.

Ca o completare a acestei vrăji este numărarea parilor, căci după ce acest joc s'a terminat, fetele și flăcăii, eșind afară, merg către vre-un gard din apropiere și întimplător se opresc la un parmac pe care îl numerotéză cu 1. De aici numără în spre stînga cum îi vine gardul în față până la al 10-lea parmac, pe care-l lîgă cu o cordea orî un fir roșu, și la lumina dîlei îl examinéză. Dacă parmacul este cu cójă, viitorul soț, sau soție, e bogat; dacă e curat, fără noduri,—va fi frumos și sănătos; strîmb,—cocoșat, etc. (1)

Se strîng mai multe fete la un loc și fac *chirosee*. După ce le-aũ făcut și le-aũ fert, pun fie-căreia chiroșcă câte un nume de față ast-fel ca tôte fetele adunate să aibă câte o

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *diar cit.*, pp. 351-353.

chiroșcă. După ce le-a pus nume la tóte, le așeză frumușel pe sub părete afară în rînd, apoi chémă mîța și i le arată. Mîța mănîncă una saú și mai multe chiroșce. Fetele staú și se uită, și pe a căreia chiroșcă a mîncat-o mai întăiú mîța, acea fată are să se măríte mai de grabă decăt tóte cele-lalte. Iar dacă mîța nu mănîncă nici o chiroșcă, atunci nici o fată n'are să se măríte în decursul anului. (1)

Sosind timpul culcării, unele fete, fără a-și face cruce, bat nouë metanii, în timpul cărora dic :

— Maica Domnului! fă să-mi visez ursitorul!

Și apoi, fără a vorbi cu cine-va vre-un cuvînt, se culcă și peste nópte li se împlinesce dorința, adecă își vęd partea.

Ieaú tort de învățatură, saú din fuiorul de la cruce, îl pun în trei pentru feștilă, pe care întind apoi o lumînărică de cēră. Nu mănîncă nimic tótă ziua, séra înainte de culcare aprind lumînărica, se închină, bat metanii, bucățica de luminare ce a mai rămas o pun sub cap, și apoi, culcându-se, în somn își vęd ursitul. De diminéță string cea întăiú îmbucătură, o légă în colțul batistei saú a testemelului, o pórță tótă ziua în sîn; peste ți nu mănîncă nimic până séra; când daú să se culce, păturesc straele, lé așeză sub cap, mănîncă îmbucătura cea de diminéță, nu vorbesc niméruí un cuvînt și peste nópte își vęd ursitorul. (2)

Fetele din unele părți ale *Bucovinei*, sculându-se în ziua de *Ajunul Bobotezei* des-de-diminéță, se spală și se rógă lui Dumneđeú. După acésta, pregătind mama masa pentru preot, fata vine pe furiș și, luând o plăcintă de pe masă, o bagă și o ascunde sub fața de masă. După ce vine și merge preotul, ieà plăcinta de sub fața mesei și o ține ascunsă până séra. Séra mănîncă plăcinta, însă fără să bea apă, și apoi se culcă. Dormind ea însetată, vede pe un fecior, care o îmbie cu apă ca să bea. Acela care-i dá apă de bēut este viitorul ei bărbat. (3)

Ieaú un melesteú saú un sucitor și cotrobăesc prin foc, dicēnd :

(1) Dat. fetelor din Stupea, com. de I. Luța, stud. gimn.

(2) El. Sevastos, *Nunta la Români*, p. 9;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 25-26.

(3) Datina fetelor din Stupea, com. de I. Luța.

— Cum sar scântele din jăratie, așa să scânteie inima lui, și nu întetesc focul, ci întetesc inima lui!

Când se culcă, pun sucitorul sub cap și peste nópte aidoma își vęd ursitul.

Ieaă din fuiorul preotului câte-va fire de cânepă și o cren-guță de busuioc, apoi o bucățică de năvalnic și de érbă mare, petrec firele de cânepă peste tóte acestea, învălătucindu-le, și le pun apoi pe o șiră (girédă) de paie, orî de-asupra unui coșer (porumbar), saă într'un loc unde cred că nu va umblă nimeni. A doua ȓi, de vor găsi lucrurile acestea încărcate cu brumă saă cu fulgi de zăpadă, cu promorócă orî ȓurȓuri de ghéță, atunci cred că ursitorul le va fi bogat; iar de le ieaă precum le-aă pus, e semn că ursitul va fi să-răcuț și gol ca napul.

Fac un omușor de céră, pe care îl menesc cu numele omului ce le este drag; îl pun lângă foc, lăsându-l să se încăldéscă și să se topéscă pe încetul, ȓicénd :

— Cum se topesce omușorul acesta de céră la fața focu-lui, așa să se topéscă și inima lui N. după mine! (1)

A doua ȓi fetele, și anume cele mai întime, strînse ciopor pe lângă vre-un foc, spun fie-care ce aă visat, ce s'a întâmplat cu firul de busuioc dobândit din pământul preotului când a umblat cu botezul, ce rezultat aă avut firele de pěr pe vatra arsă, etc. Fac însă ceea ce aă vędut, dacă vre-una și-a făcut pe scrisă. Acésta este, considerată de operațiunea cea mai grea și cel mai mare secret al familiei. Arare-orî póte să trans-pire în public ceea ce a vędut o fată când și-a făcut pe scrisă.

Pe când fetele grămădite în vre-o casă saă bordeiă își povestesc trecutul și speranțele pentru viitor, flăcăii încăl-ȓați în opinci orî cisme, cu căciuli cu creȓuri puse cam pe o sprîncénă, cu cojocul în umeri, cărduri, cărduri, străbat satul dintr'o parte în alta. Bărbat, femee, orî-ce întâlnesc, e dus cu putere la fântână și *iordănit*. Câte-va ciuturi de apă turnate în cap e o glumă pentru ei. O bună cinste numai te póte scăpă cu mai puțin. (2)

(1) El. Sevastos, *Nunta la Români*, pp. 9-10; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 26-27 și 29.

(2) D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *ȓiar cit.*, pp. 353-354.

IV.

BOBOTÉZA.

Bobotéza saũ *Botezul Domnului* este ȕiua pânã când durezã datinele și petrecerile cele mai însemnate, cari s'aũ început în ȕiua de Crãciun și de Anul noũ, precum: *Colindatul, Iroȕii, Stéua, Turca* saũ *Cerbușorul, Pãpușile, Berea* saũ *Ospéful feciorilor* și *Vergelul*.

De aici vine apoi cã feciorii din unele părți ale *Transilvaniei* îndãtinézã de a umblã în ȕiua acésta cu ceterea de-a lungul și de-a curmeȕișul satului, în semn cã datinele și petrecerile începute în ȕiua de Crãciun și Anul noũ s'aũ sfirșit și cã de acum înainte încep iarãși jocurile și petrecerile usitate și în cele-lalte câșlegi de peste an. (1)

Datina cea mai însemnatã, care e pretutindenea usitatã în acésta ȕi, este *sfințirea cea mare a apeii* saũ *Iordanul*, care se face de regulã la o fântânã saũ la o apã curgétóre și despre care vom vorbi mai pe larg în capitolul urmãtor.

Afarã de acésta datinã însã, mai sunt încã și o mulțime de alte datine secundare, precum și o mulțime de credințe, cari asemenea meritã a fi însemnate.

Iatã vre-o câte-va și dintre acestea, pe cari am putut sã le adun pânã acum.

La Bobotézã se deschide cerul și ingerul pãzitor îi spune celui de însurat saũ celei de mãritat în cotro îi va fi norocul. (2)

Cine va vedé cerurile deschise în nóptea de Bobotézã va fi drept înainteã lui Dumneȕeũ. (3)

Cine móre în acésta ȕi, sufletul aceluia merge de-a drep-

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul. cred. Rom. din Transilvania, com. Schiopii;—D. Stãnescu, *Obiceiuri la Bobotézã*, publ. în *ȕiar cit.*, p. 351: «In nóptea spre Bobotézã, mare parte din țéranii nu dorm de loc, spre a vedé cerul deschidându-se, dupã o credințã ce pare a se fi întrodus prin bisericã: «și botezându-se Isus, îndatã a eșit din apã, și iacã s'aũ deschis cerurile.» (Mat. c. III, v. 16).»

(3) G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 49.

mul în cer, care stă totă ziua deschis spre aducerea aminte despre prezența spiritului sfânt la Botezul Domnului. (1)

Dacă în ziua de Bobotéză dimineța, înainte de sfințirea apei, un flăcău sau o fată lunecă și cade, se crede că respectivul său respectiva se va însurà sau mărità în acel an. (2)

Alții din contra cred că cine cade în ziua de Bobotéză, și mai ales dintre bărbați și mueri, până la anul móre. (3)

Cele mai multe fete mari merg în ziua de Bobotéză la biserică, mai cu sémă de aceea ca să calce în urma preotului când ese acesta cu procesiunea spre a sfinți apa, creând că, dacă vor călcă în urma lui, atunci se vor mărità mai de grabă. (4)

Lupii dau asupra ómenilor numai până la Bobotéză. Din ziua acesta însă înainte să nu fie mai mult periculoși pentru ómeni. (5)

Din care parte *abură* (6) sau bate vîntul în ziua de Bobotéză, în acea parte se culcă (cade) grîul în anul curent. (7)

Dacă în ziua de Bobotéză va bate *Crivețul*, vor fi róde la bucate. (8)

În cotro stropesce preotul cu struțul de busuioc muiat

(1) W. Schmidt, *op. cit.*, p. 6.

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an IV, No. 30;—M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în «*Șeșetórea*», an. I, Fálticeni, p. 18: «Când cad fetele pe nesciute în ziua de Bobotéză, semn este că se vor mărità»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 56: «Dacă fata ori flăcăul, mergînd la locul unde popa face slujba, ori plecând de acolo acasă, alunecă și cade jos, atunci sigur că se gospodăresce érna aceea.»

(3) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

(4) Dat. și cred. Rom. din Bilca, dict. de Veronica Crásnen și com. de G. Tofan, și a celor din Frătăuțul-vechiu, dict. de Tóder Ionesi și com. de I. Covașă.

(5) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 74.

(6) *Abură*=bate lin.

(7) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan lângă Oravița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 6;—Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*;—cred. Rom. din Putna, în Bucovina, com. de Nic. Goraș: «Din care parte bate vîntul la Bobotéză, în acea parte se culcă grîul (gránele) în anul acela.»

(8) I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița, jud. Ialomița*, publ. în «*Șeșetórea*», an. III, Fálticeni, p. 46.

în aghiasmă prima dată, de acolo crede poporul că vin ploile peste an. (1)

În ziua de Bobotéză nu e bine de dat pâne la Țiganî, căci aruncă grîul tăciune. (2)

În ziua de Bobotéză unii ómenî ieau grîu fert și-l aruncă în pod, dîcînd ca să dea Dumneđeu să crească grîul așa de mare ca pîna în pod. (3)

Cât țin sêrbătorile Bobotezei nu e bine să se strige găinele la mîncare, căci, auđînd altă femeie că s'aú strigat și voidînd a ne face rêu, dîce :

Ție penele,
Mie ouêles!

Și din acel moment apoi găinele fug și se culbăresc la femeia respectivă, iar la stăpâna lor cea adevêrată nu se ouă mai mult, ci numai vin de mîncă. (4)

Nu e bine de-a strigă găinele în Ajunul și în ziua de Bobotéză și de aceea ca să nu le mîncă uliul peste an. (5)

Din contra e datină în unele comune din Bucovina de a se pune în acéstă ȓi o funie rôtă și a li se da în mijlocul acesteia găinelor de mîncat, cu scop ca să se ouă în unul și același cuibar. (6)

În multe sate din *Bucovina* femeile se duc în ziua de Bobotéză la ȓinterim cu tîmăe și cu cărbuni, de-și afumă copiii și bărbații morți; iar după ce i-aú afumat, dau câte una alta de pomană pentru sufletul celor rêposați. (7)

Femeile din unele părți ale *Moldovei*, precum bunăórá cele din comuna Epurenî, jud. Tutova, fac în ziua de Bobotéză o turtă cu cenușă frămîntată în aghiasmă și o păs-

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

(3) Dat. Rom. din Mihovenî, com. de Nic. Popenciu.

(4) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

(5) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Damian Cojocaru și com. de I. Covașă.

(6) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Domnica a lui Tóder Ionesi și com. de I. Covașă.

(7) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu, și a celor din Capul-Câmpului, com. de G. Banileviu, stud. gimn.

tréză pentru tot anul, spre a sfinți cu dinsa vasele ce se spurecă din întîmplare. (1)

Dacă vre-o femeie n'are prunci și vrea să aibă, atunci, la Bobotéză, când sfințesce preotul apa, ea ieă mai întăiū din apa sfințită; iar după ce se întorce acasă, face o pogace cu apă de aceea și o mănâncă cu bărbatul. (2)

La Bobotéză, pruncii încunjură cu clopoțele casa, grajdurile și alte edificii, pentru ca să nu se apropie șerpui. (3)

Până la Bobotéză căldura-ī pe văi și frigul pe deluri, iar de la Bobotéză frigul se scobóră la văi și căldura se urcă la deluri. (4)

De la Sf. Vasile și până la Bobotéză în multe locuri este datină de a se strînge gunoiul din casă și a se păstră undeva într'un ungheriū, iar în ȕiua de Bobotéză se aprinde între vite, cu scop ca să nu pățescă nimic peste an. (5)

În fine, în multe părți și mai ales în *Transilvania*, bucațele de căpetenie în ȕiua de Bobotéză sunt rēciturile saū cotorógele. (6)

V.

IORDANUL.

Una dintre datinele cele mai însemnate din ȕiua de Bobotéză, care e usitată nu numai la Romāni de pretutindenea, ci la tóte popórele ortodox-orientale, este *Iordanul*, numit altmintrelea și *sfințirea aghiasmei celei marē* saū *sfințirea cea mare a apēi*, care se face în fie-care an cu cea mai mare solemnitate și pompă întru aducerea aminte de Botezul

(1) B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. I, p. 503.

(2) Avram Igna, *Credințe pop. din Sabolciū în Bihor*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, Oradea-mare 1896, p. 260.

(3) Idem de eadem, p. 296.

(4) După spusa unū preot din Moldova.

(5) Dat. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan.

(6) W. Schmidt, *op. cit.*, p. 6.

Domnului nostru Isus Christos prin Sfintul Ioan Botezătorul în râul Iordanului.

Pe când *sfințirea cea mică a apei* sau *aghiasma mică* se face în biserică, în ținterimul bisericeii sau într'o casă privată, adecă unde și spre ce scop e menită ca să se facă, pe atunci *Iordanul* sau sfințirea *aghiasmei mari* (1) se face de regulă într'un loc public, pe o piață mare, lângă o fântână din centrul orașului respective a satului, sau la o apă curgătoare din apropierea acestuia.

Dacă sfințirea acésta se face pe o piață sau lângă o fântână, atunci pălimarul, dimpreună cu epitropiū bisericeii, precum și cu alți ómenī, se scólă des-diminéță și, mergând la starea locului, pregătesc terenul, duc adecă o masă și o așeză la un loc potrivit, aștern pe dînsa puțin fin și apoi o acoper cu o față frumósă, pun de-a drépta și de-a stânga ei câte o cadă mică, câte un ciubăr sau alte vase de lemn, pe cari le umplu cu apă curată, aștern împrejurul ei pe jos paie, iar în depărtare ca la vre-o câte-va sute de pași pun pe alți ómenī ca să facă un foc mare și să așeze mai multe sacalușuri în rînd, anume ca să aibă din ce împușcă în decursul sfințirii.

Dacă sfințirea are să se facă la un fluviū, rîu sau altă apă curgătoare din apropiere, atunci, nu numai că fac un produh mare în ghéța apei respective, din care scot apa trebuincióasă și în apropierea căruia așeză masa dimpreună cu cele de trebuință pe dînsa și lângă dînsa, ci în cele mai multe locuri, cu o ȓi sau douē mai înainte de acésta, fac și o cruce mare de ghéță, pe care o postéză în apropierea produhului, și înaintea acestei cruci așeză apoi masa cu cele trebuincióse pe dînsa.

Pe când se fac tóte pregătirile acestea la locul de sfințire, pe atunci în biserică preotul liturghisese.

Cum s'a sfîrșit însă sf. liturghie, mai mulți feciori și fete mari, toți îmbrăcați sêrbătorese, încep a scóte din biserică

(1) *Aghiasma* de la Bobotéză se chémă în specie *aghiasmă mare*—ἀγιασμὸς μέγας. Veđi despre acésta și *Du Cange, Glos. graec. ad. voc.*—Sim. Manguieca, *Calend. pe an. 1882*, p. 45: «Poporul român numesce apa sfințită de la Botez *aghiasmă* și *iasmă*»

tóte praporele, crucile, sfeşnicele, cheruvimii şi icónele cele purtátore afară şi aici le aşeză apoi în doué rînduri, adecă tot o cruce, un prapor, un sfeşnic şi o icónă de o parte, iar altă de cea-laltă parte.

După acésta, eşind din biserică şi preotul, îmbrăcat în cele mai frumoşe vestminte, cu o cruce în mână, după dînsul cantorii bisericesci, iar în urma acestora întreg poporul adunat, se pornesce spre locul de sfinţire, mergênd procesiunea înainte, preotul şi cantorii bisericesci după dînsa, iar în urma acestora cei-lalţi inşi cântând troparele: «Glasul Domnului peste ape strigă grăind: veniţi de luaţi toţi Duhul întelepciunii»... «Astăđi se sfinţesce firea apelor»... «Ca un om aí venit la rîu, Christóse Impêrate»... «Către glasul celui ce strigă în pustie: gătiţi calea Domnului»... şi «In Iordan botezându-te Tu Dómn»..

Pe lângă aceste tropare însă, cari sunt prescrise de biserică, în multe părţi locuite de Români şi mai cu sémă în *Banat*, este datină de a se cânta încă şi nisce versuri cari tractéză despre Botezul Domnului.

Iată unul şi dintre acele versuri:

Fraţi! veniţi să ne sculăm,
Vitleemul să-l lăsăm,
La Iordan s'alergăm,
Că minune-o să vedem!
Din deşert prorocul vine
La Iordan cu ape line.
E Ioan Botezătorul
Şi 'naintă mergătorul.
Indreptarea o vestesce
Şi cu apă curăţesce.
Acolo Isus sosesece
Şi-a se boteză poftesce.
Dar prorocul se înfrică,
Nu se dă de-a boteză,
Aplecat se jeluesce
Şi cătră Isus grăesce:
— Eū botez vréu de la tine
Şi tu vini acum la mine!
Eū mă tare 'nspăimântez,
Că nu sciū să te botez.

Eū sunt érbă şi ţerină,
Dómn! tremur'a mea mână,
Tu eşti foc mistuitor,
Iar eū păcătuitor;
Eū nu-s demn ca să m'aplec
Călţăminte să-ţi desleg,
Mai de mult eşti decât mine,
Nu te pot spělă pe tine!
Iar Isus lui Ioan grăesce:
— Vino, vino şi 'ndrăsnesce,
Vino acum şi cutéză
Şi cu apă mă botéză!
Prorocul acum venind
Şi de frică tremurând,
Tare inima îi plânge
De stăpânul a s'atinge,
Dar' s'aplecă şi cutéză
Şi pe Mesia botéză.
Duhul sfint din ceruri sbórá,
Ca un porumb se pogórá

Pe Isus să ni-l vestescă,
 Apele să le sfințescă!
 Peste Domnul aș ședut,
 S'aș făcut de cunoscut,
 Vers din cer s'a aușdit:
 — Tu ești fiul meu iubit,
 Intru tine am voit,
 Pe acesta s'ascultați
 Și prea tare să-l lăudați!
 Astăzi cu apă se spală
 A strămoșului greșală,
 Păcatul cel de demult,
 Care Adam l'a făcut!
 Veniți toți să-și mulțămim,
 Cu apă să ne stropim,
 Să spălăm a noastre rele,

O variantă a acestor versuri, intitulată «*Colindă la Botezul Domnului*», sună precum urmază :

Aghios, aghios,
 Trecând născerea lui Christos,
 Veniți toți să ne sculăm,
 Vitleemul să-l lășăm,
 La Iordan să alergăm,
 O minune să vedem;
 Din deșert prorocul vine
 La Iordan cu ape line,
 Vine Ioan Botezătorul
 Și 'naintea mergătorul,
 Pocăința o vestese
 Și cu apă curățese
 Pe cei ce-și mărturisă
 Păcatele 'naintea sa.
 Acolo și Isus sosese,
 A se boteză poftese.
 Dar prorocul se 'nfrichéză,
 A-l boteză nu cutéză,
 Umilit se jeluesce
 Și cătră Christos grăesce:
 — Eș vréu botez de la tine,
 Și tu vii acum la mine.

Care-s multe și sunt grele.
 Apa ne va curăți,
 Duhul sfint ne va sfinți.
 Apoi toți să ne-adunăm
 Și pe Ioan să-l lăudăm!
 Lângă apă când vom stă,
 Toți să ne rugăm așa:
 — Oh! cerescule 'mpérate,
 Spală și-a noastre păcate
 Și ne fă și noue parte
 De-a ta sfintă bunătate!
 Apele ni le sfințese
 Și de rele ne păzese,
 Și de-acum până 'n vecie
 Voia ta, Dómne, să fie! (1)

Tare rău mă 'nspăimântez,
 Nu cutez să te botez,
 Că Tu ești, Dómne, lumină,
 Iar eș-erbă și țerină;
 Tu ești foc mistuitor,
 Iară eș om muritor;
 Eș nu-s vrednic să m'aplec
 Curelele să-ți desleg.
 Mai de mult ești decât mine,
 Nu te pot spălă pe Tine!

Atunci Isus îi grăesce:

— Vino, Ioane, și 'ndrăsnesce,
 Vino acum și cutéză,
 Pe mine de mă botéză,
 Că așa se cade noue
 A plini legea cea nouă!

Atunci prorocul venind
 Și de frică tremurând,
 De stăpân se atingeă,
 Dar' inima îi plângeă,
 Și ochii îi lăcrămă,
 Din adînc el greș oftă,

(1) «*Gazeta poporului*», an. III, Timișóra 1887, No. 2, p. 4.

Dar s'aplecă și cutéză
 Și pe Christos îl botéză;
 Duhul sfînt din ceruri sbórá,
 Ca un porumb se pogórá,
 Pe Isus să ni-l vestéscă,
 Apele să le sfințéscă.
 Peste Domnul a șeđut
 Și s'aũ făcut cunoscut,
 Glas din cer s'a auđit:
 — Tu ești fiul meu iubit,
 Intru tine am voit
 Și din cer m'am pogorit,
 Pe acesta ascultați
 Și cu toți să-l lăudați!
 Astăzi cu apă se spală
 A strămoșului greșală,
 Păcatul ce l'a făcut
 Adam în raiu de demult.
 Veniți toți creștini iubiți

Și cu apă vė stropiți,
 Lui Christos îi mulțumiți.
 Să spelăm a nóstre rele
 Păcate multe și grele:
 Duhul sfînt ne va sfinți,
 Apa ne va curăți
 Și Christos ne va primi
 Unde dreptii lui vor fi.
 Mai veniți să ne-adunăm
 Și pe Ioan să-l lăudăm,
 Și așa să ne rugăm:
 — O cerescule 'mpérate,
 Spală și-a nóstre păcate
 Și ne fă și noue parte
 De-a ta sfîntă bunătate!
 Apele ni le sfințesce
 Și de rele ne păzesce,
 Să te lăudăm în vecie
 Să cîntăm: mărire ție! (1)

O altă variantă din *Bucovina* sună așa:

Aghios, aghios ho teos!
 Trecu nascerea lui Christos!
 Veniți toți să ne sculăm,
 Vitleemul să-l lăsăm,
 La Iordan s'alergăm,
 Minuni noue să vedem!
 La Iordan, riu frumos,
 C'acolea vine Christos!
 Duhul sfînt de la cer sbórá,
 Ca un porumb se cobórá,
 Apele să le sfințéscă
 Și pe noi să ne spăséscă.
 Al pustiei locuitor,
 Sânt-Ioan Botezător,
 Mai 'nainte se silese
 Pocăința de-o vestesce,
 Și pe toți vré să-ı spăséscă
 Și cu apă să-ı stropéscă,
 Să-ı boteze în triința

Și în drépta sa credința.
 Iară când sosi Christos,
 Iordanul că s'a întors,
 Inapoi fugind cu pripă,
 Iar prorocul stă cu frică.
 Christos îl chéamá la sine:
 — Vino, Ioane, la mine!
 Prorocul feleluiã
 Și cătră Christos țiecã:
 — Eũ vreũ botez de la tine,
 Iar tu vii acum la mine?!
 Eũ tare mẽ spăimânte
 Cum pe tin' să te botez,
 Cã eũ-s érbă și țerinã
 Și-mi tremurã a mea mână!
 Tu ești foc și mistuesci,
 Chiar și munții îi topesci!
 De cresetu-Ți de m'oiu atinge,
 Eũ m'oiu arde și m'oiu frige!

(1) «Lumina pentru toți», an. VII, Bucuresci 1892, pp. 602—603.

Christos lui Ioan grăi :

— Vină, nu te îndoi!
Atunci prorocul viind
Și de frică tremurând,
Inima își strîngea tare,
Asudă cumplit și mare,
Asudă și tot oftă
Și cu frică boteză.
Cerurile se deschidea,
Glas din ele s'auziă,
Lui Christos așa grăia :

— Tu ești fiul meu iubit,
In care bine-am voit!
Duhul sfînt mărturisesce
Și cuvîntul întăresce.
Mare-î prasnicul trecut,
In care tu te-ai născut!
Acesta-î măi luminat,
In care te-ai botezat
Și pe noi că ne-ai spălat
De strămoșescul păcat! (1)

E de observat încă și aceea că icónele, fiind mari, nu le duce numai câte un singur ins, ci tot-deauna câte doi respective câte două, căci în acele locuri, unde este datina ca și fetele să ieă parte la procesiune, acestea nu duc alt nimic, fără numai icóne.

După ce a ajuns la starea locului, procesiunea se posteză de o parte și de alta împrejurul mesei și a vaselor cu apă, formând un semicerc mare, preotul și cântăreții înaintea mesei pe care se află crucea ce-a depus-o preotul, de-a drépta și de-a stînga acesteia câte unul sau două sfeșnice cu lumini aprinse, apoi evanghelia, precum și cele-lalte cărți din cari, a să se cetescă rugăciunile prescrise, iar înapoia preotului și împrejurul procesiunii întreg poporul adunat.

Imediat după ce a ajuns și s'a așezat fie-care la locul său, preotul începe a ceti rugăciunile sfințirii, iar când ajunge la momentele cele mai însemnate, adevă când începe a ceti evanghelia, când pomenesce pe capul bisericei și al țerii, și anume pe Episcopul său Mitropolitul, pe Regele său Impăratul, atunci, dându-se un semn, se slobod mai multe sacalușuri să se pușcă din pistóle orî din puscă, de se răsună tótă împrejurimea.

Insă dacă se găsesc vre-o femei mehenche, care, când se împușcă, să-și strîngă mânilor între genunchi, atunci crede poporul că puscile nu vuese tare sau chiar nu ieau foc de fel. (2)

(1) I. G. Sbiera, *Colinde, cîntece, etc.*, p. 79.

(2) El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în *diar cit.*, pp. 148—149;
— Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 56: «Când preotul țice: «In Iordan

După ce a sfîrșit preotul de sfințit apa și anume după ce a vîrît crucea de trei ori în apă și tot de atâtea ori a cîntat troparul «In Iordan botezându-te Tu Dómnne»... și dă să pornescă de lângă vasele cu apa cea sfințită, partea cea mai mare de popor năvălesce cu o ne mai spusă grabă asupra vaselor, voinde care de care să ieă mai întăiū dintr'însele apă sfințită în coafe, cofițe și sticle, pe cari le-au adus anume spre acest scop de acasă și în cari se află de regulă câte mai multe rămurele de busuioc.

Și năvala și îndesuiala acésta e de multe ori așa de mare, că dacă n'ar fi alți ómenī anume puși ca să ție ordine și să mai opréscă poporul, nu odată s'ar puté întîmplă cine scie ce nenorociri. Așa însă nu se întîmplă de regulă nimic alta, fără numai că unii sunt ghiontiți în drépta și în stînga, iar altora li se sparg șipurile și, în loc ca să se întórcă cu apă sfințită acasă, se întorc cu mánile góle.

Intrebând mai de multe ori și pe mai mulți inși, care e adevérata causă că se îmbuldesc așa de tare și fie-care voesce să ieă mai întăiū de acéstă apă sfințită, mi s'a rěspuns că așa aū apucat din bėtráni și că așa e bine, căci cel ce apucă a luă mai întăiū aghiasmă de acésta, acela e mai *lumef*, adecă mai de lume (1), iar aghiasma ce se ieă mai întăiū e cu mult mai folositóre decăt ceea ce se ieă mai pe urmă. (2)

Din cauza acestei îmbulzeli și ca să nu se întîmple óre-și-care nenorocire, o sémă de preoți din Bucovina aū întrodus în timpul din urmă prin comunele lor datina că toți cei ce vin cu vase ca să ieă apă sfințită se înșiră în doué șire față în față unul de altul în forma unei cruci, puind fie-care vasul seū plin cu apă lângă sine, și, după ce a sfîrșit preotul de

«botezându-te Tu Dómnne»... flăcării slobod împușcături de pistol; dacă însă se găsește vre-o mehenghe de femeie, ca în acel timp să-și strîngă mánile între genunchi, atunci pusele nu huese de loc, ori chiar nici măcar nu ieău foc de fel.»

(1) Com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac, agricultor în Mahala.

(2) Cred. Rom. din Șomcuta-mare în Ungaria, com. de d-l Elia Pop, învățător; — cred. Rom. din Bogza, jud. Rîmnicu-Sărat, în Muntenia, veđi B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 504: «Intre obiceiurile de la Bobotéză este și luatul de la biserică a *aiasmei*, precum și *aiesmuitul* vaselor. Cu cât apucă cine-va *aiasmă* mai înainte, cu atăta este mai bine. De aci apoi, să veđi inghesuială.»

sfințit apa, ieă o cofă din apa cea sfințită și tórnă în vasul fie-căruia cam câte un pătrar de litru, și abiă după ce a făcut-o și acésta, se întórcce cu procesiunea spre biserică.

Iar întórcerea se face în aceeași ordine ca și când s'au dus spre locul de sfințire, adecă procesiunea înainte, preotul și cantorii după dînsa, iar toți cei-lalți inși în urmă.

Insă de astă dată preotul nu merge numai cu crucea în mâna dréptă, cum a venit, ci crucea o ține în mâna stângă, iar în mâna dréptă ține un struț de busuioc, pe care îl vîră din când în când într'o cofiță cu apă sfințită ce o duce un om în urma sa și cu care stropesce neconținut în drépta și în stînga, precum și pe toți cei ce se apropie de dînsul ca să-i sărute crucea din mână. Și dacă se întîmplă să trecă pe lângă vre-un institut cultural sau pe lângă un alt institut public, procesiunea se opresce locului, preotul întră înăuntru și abiă după ce le-a stropit și pe acestea plécă mai departe până ce ajunge la biserică.

După ce-a ajuns la biserică și-a stropit-o și pe acésta, întră în altar, face încheerea, și apoi, împărțind nafură tuturor celor de față, se întórcce fie-care pe acasă.

Ast-fel se face *sfințirea cea mare a apéi* sau *Iordanul!*

Și tot cam așa se făcea ea și în vechime. Căci iată ce serie în privința acésta archidiaconul Paul de Alepo, care a însoțit pe Macarie, Archiepiscopul sěu, Patriarchul de Antiochia, ce a călătorit prin Moldova și Valachia între anii 1652---1660:

«Mulțimea și bucuria glótelor în Țera-Románescă la Bobotéză întrece tot ce se petrece la Curțile celor mai mari Principi ai creștinătății, judecând după tot ce am auđit și am vėđut.

«Séra (acum la prânđ orî pe la amédă), după rugăciunea asupra apéi, clericii își umplu urcióarele și căldărușele dintr'insa și, îmbrăcându-se în *φελόνια* (felóne), ieău crucile în mână și merg mai întăiu la palatul beuluí, pe care îl stropesce fie-care la rîndul sěu și deosebit, și primesc de la el câte un frumos present; apoi merg la Mitropolitul local și de acolo pe la casele tuturor Ministrilor și ale cetățenilor mai avuți.

«In sfirșit noi eșirăm afară din biserică, pentru ca Patriarchul să afunde crucea în riú. Procesiunea o formaú dintăiu stegarii doi câte doi, cu insemnele (ensings) și stégurile lor cu cruci în

vîrf, apoi cei cu torțe (torchbearers), apoi preoții doi câte doi, în sfîrșit Patriarchul cu Mitropolitul. Când Patriarchul cu crucea în mână ajunsese la malurile rîului, el găsi apa înghețată, căci dimineța eră rece de crăpău petritele. Mai înainte se obicinuiă de a face rugăciune asupra apei în mijlocul curții; dar beiul, fiind bătrîn și frigul prea riguros, astă dată rugăciunea se făcuse în interiorul palatului.

«Acum ómenii sparseră ghéța și Patriarchul afundă crucea în apă de trei orî, în care timp se cântă un imn. După aceea mulțimea își umplu ulcióarele din rîu, iar preoții cufundară un mare numér de copii, dintre carî vre-o câți-va aũ înghețat; pe noi ne durea la auzul țipetelor copiilor, suferind din cauza gheții și a frigului... Când beiul sărută crucea, se dete semn trupelor și ele descărcară tóte muschetele lor, de bubuiă prin aer și noi ne temeam să nu cadă peste noi biserica; urechile nóstre asurđise de tot. De aci Patriarchul stropî pe boerii cei de față. Să-î fi vėđut ca nisce flori de primăvară în strălucitele lor haine și înveliți în blane, ceea ce se consideră ca un indispensabil semn de bogăție... Cată să observăm că toți boerii munteni cei mari sunt peste mėsură religioși.» (1)

Iar Logofétul Gheorgachi, care a scris pe la 1762 în Iași o condică, după cum îi dăce însuși, despre obiceiurile vechi și noue ale prea înălțaților Domni, istorisese cum Mitropolitul, Episcopii cu tot clirosul, împreună cu Domnul, Dómna Domnițele și tótă boerimea mergeaũ la rîu, unde se făcea ruga asupra apei; «orî se făcea Iordanul și în divanul Curții din năuntru saũ pentru împotrivirea vremii, saũ pentru gingășia gerului și mai mult ca să privescă Dómna cu jupânesele pe ferestre, neputênd ca să iasă la divan pentru vre-o pricină.» (2)

Cele mai multe din obiceiurile acestea, după cum am vėđut mai sus, precum și în capitolul întitulat *Botezul*, se păstrează și astăđi, adecă mergerea în ajunul Bobotezei a Mitropolitului orî a preoților cu *Botezul* la Domn, procesiunea la rîu, sfîntirea apei, botezarea credincioșilor, afară póte de sgomotul cel mare ce se făcea la Curte și «obiceiul ce avea Domnul de a cinsti pe visitorii săi cu vutcă, cofeturi, cafea». (3)

Obiceiurile descrise până aci, practicându-se la oraș, pot

(1) B. P. Hasdeu, *Archiva ist. a României*, t. I, pp. 92-93.

(2) M. Kogălniceanu, *Letop.*, t. II.

(3) *Ibidem*, t. II, p. 317.

fi mai cu înlesnire cunoscute, dar nimic n'am vădut seris despre obiceiurile Românilor de la țără la această sĕrbătore, și cu atât mai mult acestea ar fi trebuit culese, date la lumină și studiate, cu cât obiceiurile pe cari țĕranul le-a moștenit și pe cari le practică aũ pentru el o însemnătate deosebită, o legătură mai intimă cu persóna sa. Pentru el credințele, tradițiunile, datinele, sunt singurul isvor de traiu sufletesc care-l înalță, îl întăresce, îi dă viéță. Minteá lui se rĕsfață oprindu-se la ele, inima i se îndestuléză implinindu-le. Acesta e cel mai scump tesaur moștenit și, la rîndul lui, îl lasă moștenire fiilor sĕi. Totuși timpul și cultura sunt doi factori, cari mereu schimbă saũ distrug aceste obiceiuri și un popor, fără să simtă, după multe generațiuni, se trezesc că a adoptat obiceiuri nouă și a pierdut din cele ce a avut, și acésta e cu atât mai păgubitor cu cât cunoscința lor deplină e mai trebuinciosă ori-cărui istoric, antropolog, etnograf.

Trăind pe marginea Orientului, poporul nostru este cam fatalist, superstițios. El practică, pe lângă câte-va obiceiuri introduse prin biserică, o mulțime altele.

Se pôte crede că obiceiurile introduse prin ritualul bisericesc aũ sórta de a fi mai stabile. Sfințirea apei, botezarea credincioșilor, cufundarea crucilor în apă se vor continuá cât timp va existá același ritual. Poporul însă schimbă mai tot-deauna sensul unora din prescripțiunile rituale, și de aici o mulțime de alte obiceiuri și credințe în legătură mai apropiată ori mai depărtată cu cele prescrise de biserică. (1)

Așá, în multe părți, și mai ales în *Moldova*, este datină ea, atât când se duc cât și când se întorc de la sfințirea apei, mai mulți feciori cu cordele la pălării și gătiți frumoși ca fetele să alerge călări în sus și în jos.

Deci, dacă o fată vede printre flăcăii aceștia mai întâiu și întâiu pe unul călare pe un cal alb, e semn că se va măritá în cășlegile acelea saũ în anul acela; iar de nu vede cal alb, atunci numără flăcăii și, de-s cu soț, tot e bine, iar de nu-s cu soț, trebuie să mai aștepte. (2)

(1) Dumitru Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *țiar cit.*, pp. 349-350.

(2) El. Sevastos, *Sĕrbătórite pop.*, publ. în *țiar cit.*, p. 149;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 56.

Afară de acésta, mai există încă alte datine și credințe, cari sunt strîns legate de sfințirea apei de la Bobotéză și cari merită a fi înșirate aici.

Așa, se crede că la Bobotéză, când móie preotul crucea în apă, toți dracii es din ape și rătăcesc pe câmp, până ce trece sfințirea apelor. Și nimeni nu-i vede, afară de lupi, cari se ieaū după dinșii și, unde-i ajung, acolo le și varsă mațele. (1)

Din cauza acésta apoi, Româniî din unele părți ale *Bucovinei* dic că nu e bine să se lase în ȃiua de Bobotéză cămăși și mai ales rufe întinse pe gard, căci se crede că, atunci când se împușcă în decursul sfințirii din puscă, precum și când strigă ómenii după sfințirea apei *chiralesam*, atunci *Ucigă-l-crucea* fuge și se ascunde sub dinsele. (2)

Din ȃiua de Bobotéză, saū mai bine ȃis din momentul când aū sfințit preoții apa, tóte apele, atât cele curgétóre cât și cele stătátóre, atât isvórele cât și fântánele, rêmân sfințite, după unii în decurs de douē sēptēmâni, iar după alții chiar șese sēptēmâni. (3)

Deci ori din ce apă curgétóre vei luà apă în ȃiua de Bobotéză, o poți folosi peste tot anul ca și aghiasma, căci în acéstă ȃi tóte apele sunt sfințite. (4)

Din cauza acésta apoi Româncele în tot rēstimpul acesta nu spală rufe, cămăși, torturî, precum și alte obiecte, și mai ales în apele curgétóre, cređēnd și susținēnd că e păcat de spēlat, fiind-că tóte apele-s sfințite. Iar dacă trebuie numai

(1) P. Ispirescu, *Basme, snóve și glume*, Craiova 1893, p. 43.

(2) Dat. și cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac;—a celor din Pătrăuț pe Siretiū, com. de G. Pițul: «In ȃiua de Bobotéză, când împușcă cu sacalușurile, ómenii nu lasă straiе afară, ȃicēnd că eu fumul acela vine *Diavolul* și se opresce acolo unde sunt straiе afară»;—a celor din Udesci, dict. de Nic. Cioban și com. de Gavr. Rotariū: «In ȃiua de Bobotéză aū ómenii datină că nu lasă straiе pe afară, cređēnd că, când se împușcă din sacalușe la Iordan, fuge diavolul și se ascunde pe la acele case unde sunt straiе și așternuturi pe afară.»

(3) In Bucovina și în Făgăraș, com. Copăcel. Veđi B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1274: «Din ȃiua de Bobotéză șese sēptēmâni tóte apele sunt curate și sfinte, chiar și în vîrful munților.»

(4) Cred. Rom. din Șomeuta-mare, com. de d-l El. Pop.

decât să se spele, atunci să nu se facă acesta nici odată înainte de răsăritul sórelui. (1)

În unele părți din *Bucovina, Moldova, Muntenia și Transilvania*, când se face sfințirea apei la fluviu, nemijlocit după ce s'a sfîrșit sfințirea, o sémă de Români aŭ datină de a se aruncă și a se scăldă în produh, cređënd că tot anul vor fi sănătoși și, în cas să aibă friguri, scapă de dînsele. (2)

Românii, saŭ mai bine đis *Armânii* din *Macedonia*, precum și cei din *Albania* de nord, îndătinéză cu vre-o câte-va đile înainte de *Bobotéză* de a săpă în sat o grópă mare, în care trebuie să se arunce crucea de la *Bobotéză*. Sosind ajunul *Bobotezei*, mai mulți tineri pândesc lângă grópă și, spre a resistă frigului, beaŭ mereŭ rachiŭ. Iar când crucea se avîrle în grópa plină cu apă, sar și ei de prind crucea și, după ce o apucă, strigă cu toții: «*En i Iordani*» (=la Iordan) și «*ti mulți ani!*» În curgerea đilei de *Bobotéză* se ȳduc apoi acei tineri cu crucea prinsă din grópă la familii, cari, după ce sărută crucea, daŭ tinerilor bacșișuri. Acești tineri în điuă de *Bobotéză* se îmbracă ca în điuă de *Sf. Vasile*, dar cu ocasiunea acesta se numesc *Liguciari*, iar nu *Suruvari*. (3)

Cine-și vîră pușca la *Bobotéză* în apă, când preotul a făcut aghiasma, când va merge la vînătoare se crede că va trage mult vînat la dînsa. (4)

Mai departe crede poporul că, dacă-și pârlesce cine-va pěrul capului cu *triță* (5), apoi nu se va speriă de lupi. Iar dacă

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*» an. IV, No. 30.

(2) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1274, Făgăraș, com. Copăcel: «Poporul crede că cine s'o aruncă în apă în điuă de *Bobotéză* și se va scăldă, de-î hi betég de orî-ce bôlă, de șoldină, friguri și altele, te tã-mãduesci... Se aruncă atunci în apă și ómenii sănătoși, cređënd că peste an nu vor hi betegî»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 56: «Când preotul dă crucea de ghéța pe apă, e bine ca cine-va să se arunce în apă s'o scótă; asemenea cred că e bine de scăldat în locul de unde s'a tăiat ghéța pentru cruce, pentru tãmãduirea tuturor bólelor (asemenea în *Vinerea mare* dinaintea *Pascilor*).»

(3) I. Nenițescu, *op. cit.*, p. 529.

(4) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în «*Șeđetőrea*», an. I, Fălticeni, p. 18;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 56.

(5) *Triță*=lumină de Iordan saŭ *Bobotéză*.

s'a speriat cine-va de vre-un lup, atunci e bine să se afume cu putregaiu de richită. (1)

Dacă arde vre-o casă și e pericol ca să se lătească focul, atunci e bine a se încunjură casele vecine cu *trifă* și așa vor fi ele scutite de foc. (2)

Atât în *Bucovina* cât și în cele-lalte țări locuite de Români, mai ales însă în *Transilvania* și *Banat*, este *datină* că, în decursul sfințirii apei la Bobotéză prin preoți, se scot toate vitele afară din staule (grajduri, poeți), spre a se aerisi și împărtăși și ele prin aer de botez. (3)

Iar după ce s'a sfirșit sfințirea apei, fie-carele, cum se întorce de la biserică respective de pe locul unde s'a săvârșit sfințirea, cu apă sfințită acasă, stropesce cu puțină apă de acésta toate vitele și nutrețul lor, apoi bea fie-care căsaș câte o lécă pe nemâncate (înainte de mâncare), anume ca să se curătească și să se sfințească, iar restul îl păstrează peste tot anul într'un șipușor, căci *apa sfințită în ziua de Bobotéză nici când nu se strică* și, afară de acésta, *e lecuitoare și tămăduitoare de ori-și-ce bôlă*. (4)

Ba, ce este încă și mai mult, apa acésta, nu numai că are o putere fôrte mare vindecătoare, ci printr'însa, după cre-

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV. No. 30.

(2) *Ibidem*, No. 67.

(3) Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*; - Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «In decursul cât botéză preoții la riū, vitele staū pe afară.»

(4) Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*;—Cred. Rom. din Șomcuta-mare, com. de d-l El. Pop: «Apa sfințită în ziua de Bobotéză, crede poporul că e cu mult măi sfintă și mai folositore la bôle decât ceea ce se face la *Rosale*»;—Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul, dat. și cred. Rom. din Munții apuseni ai Transilvaniei: «In ziua de Bobotéză ese preotul cu tot poporul adunat la biserică, de sfințesce apa la o vale. După sfințire, fie-care își ieă câte un văsuț de apă sfințită și o duce acasă, de stropesce din ea vitele și nutrețul lor, bea fie-care o lécă din ea pe nemâncate, iar cea-laltă apă o păstrează de leac peste anul întreg, că apa de la Bobotéză nu se strică»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 55: «In ziua de Bobotéză se face aghiasmă mare, care e bună pentru tămăduit toate bôlele; cu acésta apă sfințită se împărtășesc ómenii, cari nu-s vrednici de a luă sf. taine»;—El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în *țiar cit.*, p. 149: «Aghiasma din ziua de Bobotéză se strînge numai în biserică și se împărtășesc cu ea ómenii, cari nu-s vrednici de sf. taină;

dința Românilor din *Bucovina, Moldova și Muntenia*, se pot boteză chiar și *Moroii* sau *Muronii*, după cum îi numesc Bănățeni, adecă copiii cari aũ murit nebotezați.

Drept aceea, mamele, cari aũ avut nenorocirea să perdă vre-un copil, să-l nască mort, sau cărora le-aũ murit copiii mai înainte de a fi fost încreștinați, acele mame, dic, pentru a încunjură ca după al șéptelea an să se facă copiii lor *Moroii*, trebuie, după cum spun Româncele din *Moldova*, să care cu gura șépte an de-a rîndul în ziua de Bobotéză *aghiasmă mare* și să stropescă cu ea mormintele lor. (1)

Deci cine are copil perdut sau mort nebotezat ieă *aghiasmă* de la șépte biserici, în șépte șipușóre, și le tórnă pe morminte și le mai dă și o bucățică de pânză ca de trei coți drept crijmă; și ast-fel se socotesc copilul botezat. (2)

că dă, omu-ı păcătós și în casa lui nu se cade să ție *aghiasmă mare*, că unde cade o picătură arde pămîntul.—Cu tóte acestea, este sciut că cele-lalte prasnice is câte opt zile, *Crăciunul, Sânta Măria, Ovedenia, Ispasul*, se *odovoesc* prasnicul, se face slujba din noũ. La Bobotéză însă prasnicul îi de dece zile, în cât numai în acest timp ómenii is slobođi să ție în casă *aghiasmă mare* ca să beă și să se spele, că orı-ce bôla și durere are omul, spêlându-se cu *aghiasmă mare*, de tóte se mântue și se tãmăduesc, numai credința să aibă;—Din *Rêsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Zănóga, pl. Câmpu-Romanați: «Poporul are obiceiul de a boteză vitele la Bobotéză cu apă sfințită»;—com. Crângenı, jud. Teleorman: «La noi este obiceiul ca să se stropescă vitele din grajduri cu *apă sfințită* numai la Bobotéză»;—com. Ciurariũ, jud. Teleorman: «Este obiceiul ca în ziua de Bobotéză să se stropescă vitele din curtea omului cu apă sfințită»;—D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *diar cit.*, p. 354: «*Apa sfințită* la Bobotéză se numesc *iasmă mare* (*iasma* = *ἀγίασμα*, biser. lucru sfințit). *Iasma* se păstréză mult timp în vase și se dice că are proprietatea a nu se strică cum se strică cele-lalte ape»;—W. Schmidt, *op. cit.*, pp. 5-6: «Apa de la Bobotéză,—adusă chiar din mai multe parochii,—se păstréză cu îngrijire în șipuri, nu se împute nici odată și se întrebuintéză ca un mijloc vindcător contra multor rane... Și séra, când vine preotul cu apă sfințită spre stropirea animalelor, însemnézá a avé noroc la ele.»

(1) S. Fl. Marian, *Moroii*, publ. în «*Albina Carpaților*», an. III, Sibiiũ 1878-79, p. 87.

(2) El. Sevastos, *Sêrbătorile pop.*, publ. în *diar cit.*, p. 149;—B. P. Hasdeũ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 503: «Femeile tórnă *aghiasmă* pe mormintele réposaților, ba și pe mormintele copiilor născuți morți, cu credința că prin acésta îi botéză și le pun și numele *Ioan* (Tutova, com. Iepurenı).»

Românele din *Bucovina*, după cum mi s'a spus, tot în ziua de Bobotéză, ieaă aghiasmă de cea mare, care se face la Iordan, și ducându-o într'un păhărel său și în alt vas, o tórnă în cruciș peste mormintele unde sciū că se află copiii lor îngropați, sau tórnă aghiasmă de acesta pe sicriul Moroiului prin o borticică anume făcută, și de câte ori tórnă, de atâtea ori rostesc formula botezului, adecă: «Botéză-se robul lui Dumneđeū *Ion* (de este băiat), *Maria* (de este copilă), în numele Tatălui și al Fiului și al st. Duh, amin!» Iar numele, ce s'a dat copilului mort la cea dintâi turnare a aghiasmei, trebuie să se repețescă în toți șapte anii.

Prin această procedură, repetită în fie-care an în ziua de Bobotéză, după cum afirmă Români din Bucovina, Moroiul e deplin botezat și mai mult nu rămâne Moroiu, ci *cutare copil*, și locul unde e îngropat nu cășunéză niméruī nicī o nenorocire, nicī o daună. Atât ómenii cât și vitele cari trec pe acolo sunt lăsați în pace, căci Moroiul, botezat fiind, nu se mai scólă din mormintul său, nu mai ese afară, ci rămâne acolo pentru tot-deauna ca și ori-care alt mort de rînd. (1)

Am amintit mai sus cum că *apa sfințită la Bobotéză* sau *aghiasma mare nu se strică nicī când și e lecuitoare și tã-măduitoare*.

Despre acesta e convins nu numai poporul român de pretutindenea, ci și preoții și învățătorii săi.

Cum că apa de la Botez sau Bobotéză e lecuitoare și tã-măduitoare, acesta se află scris și în cărțile bisericesci, dar cum că ea nu se strică, nu e nicăeri însemnat în aceste cărți.

Cel dintâi, care vorbește despre cauza nestrucării acestei ape, este istoricul Sulzer. Iată ce scrie el în privința acesta:

«Eū vreū să mă ocup numai cu întrebarea psichicală: de unde vine cum că apa sfințită în ziua acesta (la Botez) nu se strică la creștinii bisericeii orientale? Despre fenomenul acestei cauze nu mă pot îndoī; despre acesta sunt asigurat din partea medicului Principelui din Țera-Românescă, care, pe lângă tótă învățătura sa fizicală, nu vede în apa acesta alt cevă decât un ce supranatural, o deplină (operă) de minune. Eū l'am îndrumat la principiile fundamentale de învățătură naturală ale Englesului Ben-

(1) S. Fl. Marian, *Moroiū, op. cit.*, p. 87.

jamin Martin, unde p^ote afl^a însemnate cauzele acestui fenomen și tot odată p^ote ved^e, cum că și afară de biserica grec^es^că, încă și la ereticii Englesⁱ, o apă luată pe timpul solstițiului de érnă, după care cade în scurt Botezul, și bine scutită de întra-rea aerului și a găv^etului (Ungeziefer), rămâne cu totul asigurată de stricăciune.» (1)

Din ac^estă spunere a lui Sulzer ne convingem cum că: apa sfințită la Botez sau Bobotéză se crede pretutindenea, până chiar și la Românii din România, că nu se strică, și cum că ac^estă credință este f^orte veche, fiind-că și medicul Principelui din România pe la anul 1781, când a scris Sulzer, s'a fost convins despre ac^esta.

Dar argumentul lui Sulzer în privința cauzei pentru ce nu se strică apa sfințită la Botez nu p^ote fi adev^erat.

Iată ce spune în privința ac^esta Sim. Mangiuca :

«Argumentul lui Sulzer în privința cauzei pentru ce nu se strică apa de la Botez sfințită nu p^ote fi adev^erat, căci eu, de vre-o 15 ani, de când am început a culege *s^er^bătorile* (necreștine), *datinele* și *credințele* poporului român, fiind-că m'am convins de însemnătatea lor mitologică, astronomică și calendarică, și am cunoscut adev^erințele ce cuprinde în sine pentru istoria cultur^ei în genere și pentru originile n^ostre române în specie, din multe contraverse cu preoții și învățătorii români, m'am convins cum că apa de la Botez sântită nu se păstr^eză de Românii în vase (olbe, ițe) ermetice închise, ca să nu p^otă intră aerul în apă, ci chiar cea mai mare parte din popor l^epădă astupușul de la flașcă și pune în gura flaschei un fir de *bosioc* (lat. *Basilicum ocynum*), alții apoi, neav^end astupușe, pun flaschele cu apa sfințită de la Botez pe un *orman* (dulap) chiar și neastupate, în cât nu numai aerul, ci formal și pulber^ele din casă intră în flașcă și în apă și totuși apa de la Botez sfințită nu se strică, despre care fenomen și sub aceste împrejurări m'am convins și eu. Nicⁱ obiecțiunea cum că la Botez este gerul cel mai mare și, prin ger nimicindu-se părțile putred^et^ore ale apei, prin aceea devine apa ca și destilată și pentru aceea nu se strică, nu este adev^erată, căci de multe ori este la Botez așa de cald, cât nu-și p^ote ține omul căputul de érnă îmbrăcat și totuși s'a constatat că nicⁱ atunci nu se strică apa de la Botez sfințită.»

(1) *Geschichte des transalpinischen Daciens*, Wien 1781, t. II, p. 295.

«Causa, deci, pentru ce nu se strică apa la Botez sfințită,— încheie Sim. Manguica,—este un proces metafisic, fiziologic-psihologic.» (1)

VI.

ARDÉSCA.

În unele părți ale *Bucovinei*, precum bunăoră în orașul Siretiu, eră mai înainte datină, după cum mi s'a spus, ca tineretul: feciori și fete, să ieă, nemijlocit după ce s'a sfințit apa la Iordan, câte un tăciune aprins din focul ce a fost făcut pentru aprinderea săcalușelor și să se întorcă cu tăciunii aceștia în mână de la sfințirea apei dimpreună cu procesiunea până ce ajungeă acésta la biserică. De aici se ducea apoi cu toții unde-va într'un loc mai deschis, bunăoră pe un tăpșan, și acolo, punând iarășî tăciunii la un loc și mai punând încă paie și frunze uscate peste dînșii, făcea un foc mare. După acésta, încunjurându-l din tóte părțile, prindea a jucă în jurul lui. Iar când focul prindea a se potoli, atunci începea care din cotro a sări peste dînsul.

Facerea focului acestuia, precum și jocul dimprejurul lui se numia cu un termen tehnic popular *Ardéscă*.

Datina acésta de a face foc de paie și frunze uscate în ziua de Bobotéză și a jucă împrejurul lui, după cât seiu eă, nu mai există în timpul de față nicăeri în Bucovina. Numele eă însă și jocul s'aă mai păstrat încă și acuma în unele părți.

Așă, Românii din Liudî sau Liudî-Homora, districtul Gura-Homorului, spun că *Ardéscă* este un joc, la care se prind flăcăii și fetele de mână și se învîrtesc, iar după acésta fiecare fecior ieă câte o fată și o jôcă. (2)

Insemnătatea acesteia datine încă s'a uitat, căci unii Români, la cari s'a mai păstrat numirea eă, o deduc de la verbul

(1) *Calend. pe an. 1882*, p. 45 și urm.

(2) Com. de Emilian Téutul, stud. gimn.

a arde și subst. *iască*, adică *ard'iască*, ca și când ar fi vorba despre *arderea* unei bucățele de *iască*, și nu a unui foc mare.

Alții, din contră, precum bunăoră cei din Fundul-Moldovei, districtul Câmpulungului, o confundă cu jocul *Arde-lenéscă* sau *Ardelénca*.

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că *Ardéscă*, deși nu sub acest nume, se află și la Români din Munții apuseni în *Transilvania*.

Iată ce scrie în privința acésta d-l I. Pop-Reteganul ;

«La *Apă-botéză* mai toți Români aprind paie sau frunze uscate și fac pară mare și, după ce se mai micesce para, sar peste ea și ȕic că nu-î *mărcă* (1) purecii nóptea.» (2)

Afară de focul, despre care am vorbit până aici, este datină în unele părți ale *Bucovinei* de a se face cu tăciuni de la Iordan încă și un alt foc, și anume prin pomete. Iar acest foc din urmă se face de aceea ca, afumându-se pomii cu fumul ce ese dintr'însul, să fie mai roditori. (3)

Ce se atinge de *tăciuni* rămași de la focul pentru săcălușuri, trebuie să mai amintesc încă și aceea, că ei nu se întrebuintéză numai spre facerea focurilor descrise mai sus, ci și pentru alte scopuri.

Așă, unii Români din Bucovina, luându-î și aducându-î acasă, afumă casele și grajdurile cu dînșii; fac cruce în *grindariul* casei, pe la ferestre și prin grajduri, ȕicând că acești tăciuni sunt de tot sfințiți și curați, și ca atari apărători în contra tuturor rēutăȕilor și mai ales în contra spiritelor celor necurate. (4)

Alții afumă pânea cu dînșii, anume ca acesteia să-î mérgă bine și să nu facă *tăciune*. (5)

(1) *Mărcă* ȕic Moȕii în loc de *măncă* sau *mănăncă*, după cum spun Bucovinenii și Moldovenii.

(2) Din Mss. depus la Academia Română.

(3) Dat. Rom. din Ilișesci, com. F. Doboș.

(4) Dat. Rom. din Carapciu pe Siret, com. de Tóder Tovarniȕchi, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Buninȕi, com. de Vesp. Corvin : «Cu tăciunii focului de la săcălușul, care se descarcă în ȕiua de Bobotéză, afumă ómenii pânea, ca să-î mérgă bine și să nu facă tăciune».

Și iarăși alții îi întrebuintează în contra *frasului* (1) sau a *césului rău* (2) și în contra *spaimei copiilor*. (3) Când se înspăimântă sau se sperie vre-un copil, atunci se pun tăciuni de aceștia într'o sticlă cu apă și, după ce staū o lécă, se dă copilului înspăimântat apă de acésta să beà, și așa îi trece spaima. (4)

Tot așa se dice că este bine de afumat cei speriați și cu bucățelele cele de lemn, ce es din dopurile cu cari aū fost săcălușurile încărcate. Din care causă apoi femeile le strîng și le păstréză peste tot anul. (5)

In fine unii ómenī ieau dopurile ce es din săcălușuri, le păstréză peste tot anul și, când le face cine-va vre-un rău, le ard și cenușa ce ese dintr'insele o aruncă apoi după cei ce le-aū făcut rău, dicēnd :

Să se ducă rēul,
Cum se duce plumbul;
Să se frigă
Și să fugă

De noi toți dușmanii,
Cum a ars și a sburat
Acest dop din sacaluș! (6)

La Iordan se pușcă nu numai din săcălușuri, ci adese-orī și din puscī. Decī cu hârtia saū călții, saū mai bine ȓis cu *fuituiala*, cu care aū fost puscile încărcate, și cari es mai tot-deauna aprinse din puscī, se aprinde un fel de iască, care asemenea se întrebuintéză spre afumare când se sperie cine-va. (7)

(1) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de Eugeniū Cojocariū: «Românii strîng tăciunii de la secalușuri la Bobotéză pentru bóla de *fras* și cred că-s de léc.»

(2) Dat. Rom. din Stupea, com. de Onufr. Căilean.

(3) Dat. Rom. din Mihovenī, com. de Nic. Popenciuc : «Tăciunii pentru sacalușul de la Bobotéză sunt buni de *spăriat*, se aprind și se afumă cel *spăriat* cu ei»; — a celor din Ilișesci, com. de Fil. Doboș : «Tăciunii de la sacalușuri din ȓiua de Bobotéză îi ieau femeile, dicēnd că sunt buni de *spăriat*. Când se sparie un băiat, îl afumă cu de acești tăciuni.»

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-nou, com. de Vesp. Reuș și Iul. Sidor : «Ómenii întrebuintéză tăciunii rēmași de la focul făcut pentru sacalușuri contra *spaimei copiilor*, și anume îi sting în apă și după aceea îi spală cu apă de acésta.»

(5) Dat. Rom. din Carapciu pe Siretiū, com. de T. Tovarnițchi.

(6) Dat. Rom. din Todiresci, com. de Nic. Rădășan.

(7) Dat. Rom. din Stroesci, com. de G. Bârtoiu.

In fine, dacă încărcătura de pușcă de la *Jordan-Bobotéză* se aduce acasă aprinsă și se încunjură casa cu dînsa, atunci casa e ferită de tóte relele și chiar de trăsnet. (1)

(1) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

IOAN BOTEZĂTORUL.

I.

IOAN BOTEZĂTORUL.

Despre *Sântul Ioan Botezătorul* sau simplu *Ioan Botezătorul* și *Sân-Ion*, care se serbeză tot-deauna a doua și după Boboteză, adică la 7 Ianuarie, există la Români din *Bucovina* următoarea legendă :

«Duce că *St. Ioan Botezătorul* a fost dintru început păstor de capre.

«Și de cum s'a născut și până ce a crescut mare, el chip omenesc n'a văduț, pentru că n'a fost nici odată printre ómeni, ci de cum s'a trezit, a trăit numai cu caprele sale.

«El se nutriă cu laptele ce-l mulgea de la capre și se îmbracă în straie pe cari și le făcea din pãrul ce-l tundeă de pe dînsele.

«Și de óre-ce el s'a trezit la capre și n'a avut pe nimeni cine să-l învețe, de aceea nici nu scia a se ruga lui Dumneđu ca alți ómeni.

«In părțile acelea, unde-și păseacă el caprele, eră un butuc, și, când voia să se róge lui Dumneđu, săriă odată peste butuc și dicea : «*Asta fie, Dómne!*» apoi săriă a doua óră și spunea : «*Asta mie, Dómne!*»

«Și tot așa săriă el în colo și în cõce peste butucul acela, rostind cuvintele: «Asta ție, Dõmne!» și «Asta mie, Dõmne!» până ce se osteniă.

«Și asta erà tõtă rugăciunea lui. Atâta sciă, atâta făcè!

«După ce a crescut măi mare, auđind nisce ómenī de dīnsul, aū mers să-l vadă.

«Și ómenīi aceia, după ce aū sosit și aū stat măi mult timp de vorbă cu dīnsul, îi spuse că creștiniī aū un locaș anumit și fie-care creștin, care voesce să se rõge lui Dumneđeu, trebuie să cerceteze locașul acela.

«Auđind Ioan celea ce i le spuseră ómenīi, s'a hotărīt să călătorescă și el la locașul acela, ca să ieă și el parte măcar o singură dată la slujba dumneđeescă și să se închine și el lui Dumneđeu, unde se închină, după cum i s'a spus, toți cei-lalți creștini.

«Pornindu-se la drum spre locașul numit, a avut în calea sa să trecă peste un pãriū.

«Ajungēnd la pãriū, a trecut printr'īnsul ca pe uscat, fără ca să se ude la piciõre.

«Iar după ce a trecut pãriul acela, măi mergēnd o bucată bună de loc, a ajuns într'un sat, unde se află locașul despre care i s'a spus.

«Ajungēnd și apropiāndu-se de ușa locașului, vede, spre cea măi mare mirare a sa, o mulțime de ómenī adunați, și fie-care om cu câte o legătură mare de paie în spate.

«Insă legăturile saū sarcinele acelea, ce le-a vėđut Ioan, nu erāu sarcine de paie, după cum își închipuiă și credeă el, ci acelea erāu pãcatele fie-cãrui om.

«Vėđēnd el acēsta și cugetānd că fie-care om, care vrea să între în locașul lui Dumneđeu, trebuie numai decăt să aibă o asemenea sarcină în spate, a mers la un om din sat și, rugāndu-l să-i deă un braț de paie, și-a făcut și el o sarcină și a luat-o în spate.

«Dar ce a făcut n'a făcut bine, căci întorcēndu-se îndērēt și intrānd în biserică, preotul ce liturghisiă, cum l'a vėđut cu sarcina cea de paie în spate, a cugetat că vrea să-și bată joc de locașul lui Dumneđeu și de aceea l'a dat din biserică afară.

«St. Ioan, după ce l'a dat preotul afară din biserică, s'a su-pērāt pe dīnsul, dar nu i-a đis nimic, ci s'a întors iarășī la ca-prele sale.

«Ajungēnd insă la pãriul, peste care a trecut măi înainte ca pe uscat, acum n'a măi putut trece așa, ci s'a cufundat până în genuchī în apă și s'a udat pe piciõre, și asta din pricină că a pãcãtuit.

«Iar după ce a trecut acuma păriul și a ajuns la caprele sale, cât a trăit nu s'a mai dus la biserică ca să se róge acolo, ci el s'a rugat și mai departe tot așa, cum s'a rugat și mai înainte, și rugăciunea lui eră și de astă dată cu mult mai plăcută și mai bine primită înaintea lui Dumneđeũ decât a tuturor celor-lalți ómeni.

«De aceea Dumneđeũ l'a și ales pe dînsul ca să boteze pe fiul sěũ, adecă pe Domnul nostru Isus Christos.

«Și cum a hotărit Dumneđeũ, așa s'a și întîmplat.

«Venind adecă Domnul nostru Isus Christos la Ioan și cerěnd ca să fie botezat de dînsul, Ioan, dintru început, umilit și retras, cum eră, n'a voit să-l boteze. Insă mai pe urmă, spuindu-ı Isus că așa e dorința și voința Tatălui cerese, s'a supus și l'a botezat în riul Iordanului. Și de atunci se numesce el, nu numai *Ioan Botezătorul*, ci și *Nănașul Domnului*, *Nănașul lui Isus Christos* și *Nănașul lui Dumneđeũ*.» (1)

După o legendă din *Muntenia*, comuna Diosci, plasa Câmpu, județul Romanați, când a fost *Sânt-Ioan* băețel mic, mama sa, de frica lui *Irod împěratul*, care voiă să-l omóre, a fugit cu dînsul în pustietate și, acolo, intrând într'o peșteră, s'a deschis o pėtră și l'a înghițit. Și din pėtra aceea eșiă el pe furiș și se hrăniă cu erburı și cu miere sėlbatică. Și așa a trăit el până ce a crescut mare. Iar după ce a crescut mare, el a fost acela care a adus botezul în lume și care a botezat pe Isus Christos. (2)

Iar când a botezat St. Ioan pe Domnul nostru Is. Christos, s'aũ întîmplat o mulțime de minunı.

Cea mai mare și mai însemnată minune însă e aceea, prin care s'a sfărımat contractul ce l'a fost făcut *Dracul* cu *Adam* când a fost acesta alungat din raiũ și osîndit de Dumneđeũ ca să lucre pămîntul și întru sudórea feței sale să-și căștíge pânea de tóte ăilele.

Iată ce ne spune o legendă din *Bucovina* în privința acestui contract și a nimicirii sale :

«Đice că *Adam*, după ce a fost alungat din raiũ pentru călcarea poruncei ce i-a dat Dumneđeũ, adecă ca să nu mănânce din

(1) Din Stroesci, dict. de Catrina Bodnariũ și com. de Petru Străinul, stud. gimn.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

pomul cunoscinței binelui și a răului, neavând, ca mai înainte, cele trebuincioase pentru susținerea vieții sale, a căutat o bucătică de loc, care eră mai frumósă, și s'a pus dimpreună cu soția sa *Eva* ca s'o are și să samene puțină pâne pe dinsa. Mai pe scurt a voit să lucreze și să-și câștigel pânea de tóte zilele, după cum îi spuse Dumneđu.

«Iată însă că nu mult după acésta, umblând *Dracul*, mâné-o-ar acolo unde a înserat, prin lume, ca să mai facă câte o tonósă de ale sale, și aflându-l pe Adam arând, îi dicese:

«— Bun lucru, Adame!

«— Mulțămesc d-tale, jupâne! — îi răspunde Adam, uitându-se lung la dînsul, nesciind cum și de unde a răsărit de odată ca din pămînt.

«— Da ce!... te-ai apucat de arat!—dise *Dracul* mai departe.

«— Apoi dá!... de ce să mă apuc și ce să fac?... trebuie să ar, că de n'oiú ară, n'oiú avé ce mîncă!...

«— Așă-î!... ai dreptate!... de una numai mă mir: cum de te-ai apucat a lucră, fără ca să te înteresezi mai întâiu al cui e locul ce ai început a-l ară!... N'ai sciut d-ta că locul acesta e al meu?

«— Al d-tale?... veđi, asta n'am sciut-o, căci de-o sciam nu mă apucam. Dar dacă-î așă tréba, apoi nu-î numai decăt să lucru aici, ci pot să-mi caut altă bucată de loc, căci, slavă Domnului, pămîntu-î destul de mare!

«— Pămîntu-î mare, nu-î vorbă; dar ce folos, că nu numai bucătica acésta e a mea, ci tot pămîntul, pentru că înainte de a fi cum este acum, cū l'am scos din fundul mării, și cine vrea să-l lucre, acela trebuie să se înțelégă mai întâiu cu mine!... Altmin-trelea nu se póte!

«— Dacă-î așă, cum spui d-ta, atunci ce să fac eu?... în cotro să mă duc și cu ce să mă hrănesc, ca să nu pier de fóme?

«— Asta-î tréba d-tale, nu e tréba mea!... fă ce scii!... una însă ți-o spun verde și retezat, că de acum înainte să nu te mai ved nicaeri arând, că de te vei mai încumetă a-mi stricá pămîntul, cu mine vei avé de lucru, și atunci să nu te plângi că nu ți-am spus!

«Auđind Adam ceea ce îi spuse *Ucigá-l bolohanii*, a început a se tângui, căci nu scia acum ce să începă și ce să facă?... în contro s'apuce și cu ce să se hrănescă?... In raiú, unde le avuse tóte din gata, nu se mai puteă întórce, pentru că Dumneđu pusese la pórtă acestuia un ínger cu sabie de foc și nu-l lăsà să intre înăuntru, iar *Dracul*, duce-s'ar pe pustií, nu-î da voie să lucre pămîntul.

«Dracul, vădând că Adam se află în cea mai mare încurcătură, că nu scie ce să facă și să dirégă, îi dîse că el îi va da voie să are o bucățică de loc, dacă în schimb pentru acésta îi va da atât sufletul său cât și sufletele tuturor urmașilor săi.

«Adam, la rîndul său, vădând că nu e alt chip de scăpare și mîntuire, se învoi, numai să-l lase să lucre ca să aibă cu ce trăi.

«Inșă Dracul nu se mulțumî numai cu atât, ci voind ca să fie mai sigur, i-a spus să facă mai întăiū contract cu dînsul, și abiă după aceea îl va lăsă să lucre. Luă apoi vre-o câțî-va pumni de țărînă, o frămîntă bine, făcū dintr'însa o cărămidă, și cărămida aceea i-o dete apoi ca s'o iscălăscă.

«Adam, ... ce eră să facă? ... își puse degetele pe cărămidă, și... contractul fu gata iscălit.

«Dracul, cum a vădūt că Adam a iscălit contractul, adecă că și-a pus degetele pe cărămidă, bucuria lui, de-auna și luă cărămida, o arse bine în foc până ce se făcū tare ca pétra, se duse apoi cu dînsa până la *apa Iordanului* și, sosind acolo, o viri sub o stîncă din fundul apei, ca să n'o pótă luă nimeni de-acolo, cugătând că, dacă va ascunde ast-fel contractul, sufletul lui Adam e al său pe vecie.

«Dar ce folos, că n'a fost să fie așa, după cum și-a închipuit *Diavolul*, căci când a botezat St. Ioan pe Is. Christos în apa Iordanului, atunci s'a sfărîmat tótă cărămidă.

«Dacă Domnul nostru Is. Christos nu s'ar fi botezat de Ioan, atunci cărămidă nu s'ar fi sfărîmat, adecă contractul cel iscălit de Adam nu s'ar fi stricat, și noi ómenii toți am fi acum ai Dracului. Inșă Is. Christos s'a botezat și contractul s'a stricat, și nu numai Adam, ci și noi cu toții am scăpat.

«Și pe când se botezà Isus dîceà cătră Ioan să strige mai tare, căci cu cât strigà el mai tare, cu atâta și cărămidă se sfărîmă mai iute.

«Inșă Ioan se temeà să strige prea tare, căci cu cât strigà el mai tare, cu atâta mai multe bucăți de cărămidă eșiaū din apă și-l loviaū, ca și când ar fi asvîrlit cine-va anume cu nisce petre într'însul.

«Isus înșă îi dîceà să nu se témă, ci să strige și mai tare.

«Ioan l'a ascultat și a strigat, și cu cât mai vitejesce strigà și-l botezà pe Isus, cu atâta și mai mult se sfărîmă, ast-fel că, când a gătit de botezat, tótă apa Iordanului s'a roșit de pulberea cărămidei, care s'a sfărîmat.

«Și așa s'a nimicit contractul prin care-și vînduse Adam sufletul său, precum și al urmașilor săi, Dracului!» (1)

Din cauza acésta, că la Botezul lui Isus Christos prin St. Ioan Botezătorul s'a nimicit contractul prin care și-a fost vîndut Adam nu numai sufletul său, ci și al urmașilor săi, Dracului (2), precum și din cauză că St. Ioan Botezătorul a fost *Nănașul lui Dumnezeu*, îndătinéază Români de a-i serbă ziua ca și orî-care altă sêrbătore mare sau ca Dumnica, voind prin acésta a-i cinsti numele. (3)

Unii Români însă serbéză ziua acésta încă și pentru aceea ca Dumnezeu să le ferescă gospodăriile de foc și animalele de fiarele cele sêlbatice. (4)

Cine se încumetă și lucră în acésta zi, se crede că aceluia trebuie numai decăt să-î ardă în decursul anului gospodăria saŭ alt cevă de pe lângă gospodărie, saŭ să-î mănânce lupii vitele. (5)

(1) Din Frătăuțul-noŭ, com. de Iul. Sidor și Vesp. Reuț.—O variantă din Transilvania a acestei legende, întitulată «*Zapisul lui Adam*», se află la d-l I. Pop-Reteganul, *Povești din popor*, Sibiiŭ 1895, p. 194. Singura deosebire mai esențială între legenda bucovinénă reproducă de noi și cea transilvănénă publicată de d-l Reteganul constă întru aceea că, pe când, după cea bucovinénă, *contractul* a ținut până la Botezul lui Isus, pe atuncî, după cea transilvănénă, *zapisul* a ținut până la *Invierea lui Christos*, care a surpat Iadul, zăvôrele cele de fer le-a sdrobit, iar încuetórele cele de aramă le a sfărîmat și zapisul l'a rupt și rupt e până în ziua de astăzi.

(2) După spusa Rom. din Frătăuțul-noŭ, com. de d-l Iul. Sidor.

(3) După spusa Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean; — a celor din Buninți și Mihoveni, dict. de Pavel Cioful, și com. de Vesp. Corvin: «Români serbéză ziua *St. Ioan Botezătorul* de aceea, pentru că el este *Nănașul Domnului nostru Isus Christos* și de aceea urméză nemijlocit după Botezul Domnului, pentru că Domnul nostru Isus Christos a umblat pe la noué mări ca să se boteze, și nu l'aŭ botezat, numai Iordanul»; — a celor din Pătrăuț de lângă Sucéva, com. de Leon Holca; — din Bancesci, com. de Dim. Bancescul; — din Ilișesci, com. de Fil. Doboș, și a celor din Balacéna, com. de G. Boca.

(4) După spusa Rom. din Fundul-Sadovei, dict. de Const. Crăciunaș și com. de T. Luncan: «Mai pe scurt, se crede că tóte sêrbătórele cari pică în timpul de la *Vinerea mare*, adecă de la precuviósa *Paraschivă* și până la *Simion bêtrânul*, care pică a doua zi de *Stretenie* saŭ *Intîmpinarea Domnului*, se serbéză pentru foc și pentru dihanii.»

(5) Cred. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan, și a celor din Fundul-Sadovei, dict. de Gafița Crăciunaș și com. de T. Luncan.

Românii din Fundul-Sadovei, în *Bucovina*, mai cred încă și aceea, că St. Ioan Botezătorul e *Patronul pruncilor* și-l serbeză ca și pe St. Duminică, dicând că el i-ar apără pe prunci și i-ar scuti de toate nenorocirile și mai ales ca să nu móră nebotezați. (1)

Românii din *Muntenia* îl țin pe *Sânt-Ioan* de la 7 Ianuarie ca o sərbătore foarte mare (2), nu numai pentru că el a botezat pe Isus Christos și de atunci a primit și ómenii botezul (3), ci și pentru că el a făcut posturile cu o cétă de 318 sfinți părinți (4), precum și pentru aceea fiind-că el e de un mare ajutor lui Dumnezeu pentru buna sporire a rodurilor pămîntului. (5)

Românii, al căror patron e St. Ioan, adecă carii se numesc *Ioan*, serbeză ziua lui nu numai din cauză că el a botezat pe Isus Christos, ci tot odată și pentru că el e patronul lor.

Unii dintre aceștia îndătinéză a face în acéstă di prasnici și a da celor sërmani diferite mîncări și béturi de sufletul celor rëposați, cari asemenea s'aú chemat Ioan, anume ca St. Ioan Botezătorul să-i pomenéscă și să se róge finului său, Domnului nostru Isus Christos, ca să-i mântuiască de păcate.

Alții iarăș serbeză patronul lor prin aceea, că fac puțină

(1) Com. de T. Luncan.

(2) Din *Rësp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Valea-Popii, jud. Muscel; Zánóga și Diosci, pl. Câmpu, jud. Romanați: «*St. Ioan*, 7 Ianuarie, se socotesce ca o sərbătore foarte mare»;—Ciurariu, jud. Teleorman: «Tërani de aici socotesce pe St. Ioan (7 Ian.) ca o sərbătore mare»;—și com. Rájlețu-Vieróșiu, pl. Olt-Vedea, jud. Olt: «Poporul are mare credință religiósă despre St. Ioan Botezătorul și-l ține de mare sərbătore, la 7 Ianuarie.»

(3) Din *Rësp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Petra, jud. Teleorman: «Ómenii cred în St. Ioan, pentru că el a botezat pe Isus Christos și de atunci a primit și ei botezul.»

(4) Din *Rësp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Diosci, pl. Câmpu-Romanați: «St. Ioan a adus Botezul, el a botezat pe Isus Christos și a făcut posturile cu o cétă de 318 sfinți părinți.»

(5) Din *Rësp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Rijlețu-Vieróșiu, pl. Olt-Vedea, jud. Olt: «Poporul crede că St. Ioan este de un mare ajutor lui Dumnezeu pentru buna sporire a rodurilor pămîntului.»

pregătire cu felurite mâncări și băuturi, la care invită apoi mai cu seamă pe nămurii și vecinii, pe amicii și cunoscuții cei mai de aproape, cu cari petrec apoi totă ziua, mâncând, bând și veselindu-se. (1)

Tot așa se întâmplă și în cele mai multe sate din *Banat*, unde St. Ioan Botezătorul se numește, ca și în Bucovina, *Sânt-Ion*, că o mulțime de familii *sântuiese* pe *Sânt-Ion* ca patron al casei. (2)

După o a treia legendă, devenită dejă *colindă*, și ca atare răspândită nu numai în *Bucovina*, ci în toate țările locuite de Români, *Sânt-Ion* a fost blăstemat de maica sa ca să se facă o fiară de pădure. Blăstemul maicei sale s'a prins. Ioan s'a prefăcut într'un *cerb* său, după cum spun o seamă de variante ale legendei acesteia, într'un *pui de căprioară*, și ca atare a trăit el apoi nouă ani și nouă zile. După nouă ani iarăși s'a făcut om, cum a fost dintru început, s'a scorboret la țară, aici a făcut o mănăstire, și abia după acesta a botezat el pe Domnul nostru Isus Christos.

Iată și legenda, respective colinda, care ni le spune toate acestea :

Noi umblăm și colindăm
 Florile dalbe !
 Pe la curți de mari boieri
 Florile dalbe !
 Și boerii nu-s pe-acasă,
 Că-s în codri la vînat.
 Și-aū vînat cāt aū vînat,
 Și nimica n'aū aflat.
 Și vînară cāt vînară,
 Și vînar'o ȃi de vară
 Până colo cātără séră,
 Și nimică nu aflare,
 Numai cāt un *cerbușor*,
 Cerbușoru-î surișor.
 Și pe dinsul mân'aū pus

Și acasă l'aū adus,
 După masă cā l'aū pus,
 Și-a 'ntins areul să-l săgete.
 Iară cerbul a oftat
 Și din gur'a cuvîntat :
 — Ho, ho, ho, nu săgetați,
 Vięta nu mî-o luați !
 Că eū nu-s cerb, cum credeți
 Și după cum mē vedeți,
 Ci-s Ion
Sânt-Ion
Nănașul lui Dumneșeu !
 Maica mea m'a blăstemat
 Cînd eram mic ne 'nțareat,
 Să fiū fiară de pădure

(1) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei, precum : a celor din Todiresci, com. de Nic. Rădășan, a celor din Mihoveni, com. de Nic. Popenciuc, și a celor din Balacena, com. de d-l G. Boca.

(2) S. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883.*

Nouë anî și nouë țile.
Dintr'acésta de-oiu scăpă,
Jos la țéră m'oiu lăsă,
Mănăstire mî-oiu dură
Cu nouë uși, cu nouë altare,
Cătră răsărit de sóre!...

Nouë anî daca 'mplinit
Jos la țér'a coborît
Și-o mănăstire-a zidit
Cătră răsărit de sóre
Cu nouë uși, cu nouë altare,
Cu fereștile spre sóre.
Și 'naintea mănăstirii
Sunt doi brađi îngemănați
Mîndri, 'nalți și luminați.
La trupina brađilor,
Brađilor, gemenilor,
Este-un pat mîndru 'ncheiat
De nouë meșteri lucrat.
Da 'ntr'însul ce-î așternut?
Érbă verde de pe Prut.
Și 'ntr'însul cine-î culcat?
Domnul sânt nebotezat.
Și cu ce-î acoperit?
Cu vestmînt până 'n pămînt.
Da lângă el cine șede?
Maica sfîntă, pana verde.
Cu mîneca vînt îi trage,

O variantă a acestei colinde din *Transilvania*, comuna Maladia, sună precum urmază:

Se luară, se duseră
Vînători d'ai lui Crăciun,
Corinde-mî Dómne.
Tot umblară cât umblară
Đi de vară până 'n séră
Și nemică nu aflară,
Numa-un *puu de căprióră*
Sub tufă de cărpinóră.

Cu năframa umbră-î face,
Și fiuțul nu mai tace,
Maica sa din gură-î ăice:
— Tacî, fiule, nu mai plînge,
Că eū de-aici mi te-oiu duce
Pân' la umbra mărului!...

Mărul umbră nu făceă,
Fiul maiceî nu tăceă,
Ci tot una că plîngeă.
Maica sa iarășî ăiceă:
— Tacî, fiule, nu mai plînge,
Că eū de-aici mi te-oiu duce
Pân' la umbra bradului!...

Bradul umbră nu făceă,
Fiul maiceî nu tăceă,
Ci tot una că plîngeă.
Maica sa că mi-î ăiceă:
— Tacî, fiule, nu mai plînge,
Nu vĕrsă lacrimi de sânge,
Că eū ție că ți-oiu da
Luna cu lumina sa,
Luna și cu stelele,
Sórele cu rađele,..
Cheițele raiului,
Seaunul județului
Și vasul botezului!

De botez cum auđi,
Fiul se și linișți. (1)

Intins-a arcul să-l săgete.
Dar puiul din graiū grăesce:
— Ho, ho, ho, nu săgetă,
Trageți arcul și mâna,
Că eū nu-s ce-ți pare ție,
Că eū-s *Ionul Sânt-Ion*,
Nănașul lui Dumneđeū,
Care 'n lume m'a lăsat,

(1) Din Liudî, sat în Bucovina, distr. Gura-Homorului, com. de E. Tĕutul, stud. gimn.

Iar maica m'a blăstemat
 Fiară 'n codru să trăese
 Și nouă ani să 'mplinesc,
 Nouă ani și nouă zile
 Și pe-atâtea săptămâni.
 Dac'acelea împlini-le-oiu,
 Jos la țeră duce-m'oiu,
 Chei în mână prinde-voiū,
 Mănăstiri deschide-voiū

Și în ele intră-voiū,
 Slujbe sante face-voiū.
 Slujbă sântă cine-ascultă?
 Da o-ascultă maica sântă
 C'un fiuț micuț în brațe,
 Cu costița despletită
 Peste fiul slobođită.
 Să fii gasdă vesel bun
 C'ai ajuns sântul Crăciun! (1)

Maî departe, trebuie să amintesc încă și aceea, că în Țiua de *Sânt-Ion*, după credința Românilor din *Bucovina*, se *botéză gerul*, adecă să mōie și începe a se face maî cald. (2)

După credința și spusa Românilor din *Transilvania* însă, precum și a celor din *Banat*, la *Sânt-Ion* se duce néua (se înfrânge érna) dacă a adus-o *Sâ-Micórá* cu cal alb (3), sau cu alte cuvinte, dacă a venit *Sân-Nicórá* pe cal alb, *Sânt-Ion* va merge pe cal negru, adecă va duce érna. (4)

În unele părți din *Muntenia*, precum bunăoră în comuna Bogza, județul Rîmnicu-Sărat, este datină ca în Țiua de St. Ioan Botezătorul, des-diminéță, fie-care om *să-și boteze* la casa sa tōte dobitócele și clădirile cu *aiasmă* din ajun. Rēmășița de aiasmă o păstrează pentru întrebuițarea peste an la tot felul de bóle, și maî cu sémă pentru friguri, precum și pentru *iesmuirea* vaselor ce se spurcă. (5)

În alte părți însă tot din *Muntenia*, poporul are obiceiul *de a botezá* în Țiua de St. Ioan Botezătorul nu numai vitele, viile, grădinile, coșarele, cotețele, ci chiar și ogórele cu aghiasmă din Țiua de Bobotéză. (6)

(1) Const. Man, *Colinde*, publ. în «*Gazeta Transilvaniei*,» an. LX, Brașov 1897, No. 277, p. 4.

(2) Cred. Rom. din Pârtescii-de-Sus, dict. de Domnica Baranoiu.

(3) Com. de d-l I. Pop-Reteganul.—Veđi și Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(4) Com. de d-l I. Pop-Reteganul.

(5) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 504.

(6) Idem de eadem, p. 504; — Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Rîjleșu-Vieroșu, pl. Olt-Vedea, jud. Olt: «Este obiceiul de a se stropi cu aghiasmă în Țiua de Bobotéză și St. Ioan vitele, stupii, sadurile (pomii și via);—com. Brastovėșu, jud. Romanați: «În diminéța zilei de 7 Ianuarie, adecă în Țiua de St. Ioan Botezătorul este obiceiul ca ómenii să

În fine în multe comune din *Muntenia*, St. Ioan se serbeză mai mult de femeii. Iar după ce însereză se adună mai multe dintre dînsele la un loc, unde fac apoi chefuri și jocuri, însă fără bărbați, ȳicînd că, peste tot anul, ac sta e ȳiua c nd femeia e tot aș  de mare ca și barbatul. (1)

II.

IORDANITORII.

În mai multe p rȳi din *Muntenia* este datină ca b eȳii de la 15 ani încep nd înainte sau mai bine ȳis b etani  și flăcăii să umble a colind  la *St. Ioan*, în nóptea de 6 spre 7 Ianuarie.

Acești tineri se numesc *Iord nitori* și ȳic că umblă cu Iordanul.

Incă din séra de 6 spre 7 Ianuarie se str ng mai mulȳi inși la o c rcium  și acolo m n nc  și petrec s ra. De obicei  cheltuese tot ce provine din darea care a  făcut-o noi  veni , căci ori-ce noi  venit, ca să fie primit între *Iord nitori*, ȳic ei, trebuie să pl tesc  o taxă, care se ridică p n  la suma de 5 lei. dar care în tot-deauna se plătesce după puterea celui ce vrea să intre în Iordan.

Unul dintre ei și anume capul, care pe unele locuri p rt  numele de *popă*, duce căldărușă cu *aghiasmă*, adecă cu apă sfinȳit , în care-și str ng bani , iar ajutoarele căpeteniei p rt  unul *pămătuful* sau *motocolul* de busuioc cu care *iord nese* pe  meni și un altul—mai mulȳi chiar, dacă satul este mare, —p rt  o țepuș  de lemn, pe care a  a str nge carne.

Ast-fel umblă ei apoi nóptea sau dimin ta prin sate, c n-

strop sc  cu apă sfinȳit  de la Bobot z  pas rile și dobitócele» ;—Com. Diosci, pl. C mpu-Romanaȳi : «În ȳiua de S nt-Ion se botéză vitele.»

(1) Din *R sp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Slobod. Michalanii, pl. Marginea-de-jos, jud. R mnicul-Sărat.

tând Iordanul, adecă aceleași cuvinte pe cari le cântă și preotul în ajunul Bobotezei.

Intrând în casă, Iordănitarii iordănesc, adecă stropesc, mai întâiu pe toți membrii familiei cu apă sfințită pe cap, iar după aceea, luându-i pe toți de-a rîndul pe brațe, îi ridică în sus până de trei ori.

Pentru acéstă faptă stăpânul casei trebuie să le dea câte un bacșiș.

De multe ori sătenii buni de glumă es afară și se așeză pe ceva greū saū pe vre-un buștén saū pe vre-un car și Iordănitarii trebuie să-i ridice în sus până de trei ori cu buștén cu tot.

Pe unele locuri, stăpânul casei, dacă se simte puternic, cere la căpetenie să i se aducă un *Iordănit* a se luptă cu el, căci dacă îl va rēsbî la trântă, atunci el le va da ceva; de unde nu, să-și caute de drum.

Lupta acésta se repetă până de trei ori.

Credința poporului în privința acésta este că, luptându-te cu Iordănitarii, te întăresci, dobândesci putere, căci luptătorul Iordănit în timpul luptei este ajutat de St. Ioan și acesta dă în urmă putere și celui care s'a luptat cu Iordănitarii.

Pe *Ion* și *Ioane*, adecă pe cei ce se chémă *Ion* și *Ioană*, dacă-i prind Iordănitarii, îi duc cu puterea la gârlă saū la fântână ca să-i scalde, și nu-i ertă decăt în casul când le dăruesc ceva. (1)

Pe *popa* mai cu sémă, dacă îl chémă *Ion*, îl pândesc până ce ese din biserică și atunci îl ieaū pe sus saū îl pun într'o căruță și daū cu el fuga spre riū saū puț (fântână); dacă le dăruesc ce-vă, ceea ce se întimplă de regulă, îl lasă, nu-l mai duc.

(1) Veși despre acésta și la Dum. Stănescu, *Obiceiuri la Boboteză*, publ. în *diar cit.*, p. 354: «Pe când fetele, grămădite în vre-o casă saū bordeiū, își povestesc trecutul și speranțele pentru viitor, flăcăii, încălțați în opinci ori cisme, cu căciuli cu crețuri puse cam pe o sprincénă, cu cojocul în umeri, cărduri, cărduri, străbat satul dintr'o parte în alta. Bărbat, femee, ori-ce întilnesc, e dus cu putere la fântână și iordănit. Câte-va ciuturi de apă turnate în cap e o glumă pentru ei. O bună cinste numai te póte scăpa cu mai puțin.»

La ușa bisericeii staū Iordănitōrii, când e să ésa ómenii de la biserică, ca să-ī iordănéscă, măi cu sémă pe cei ce aū scăpat din timpul noptii. (1)

În unele părți, precum bună-órá în comuna Valea-popei, jud. Muscel, există obiceiul ca în ziua de *Sânt-Ion*, când ese lumea din biserică, la care vine fórte multă, să se pună la ușă șése flăcăi voinici, numiți asemeņa *Iordănitōri*, și să ridice pe rînd pe toți cei ce es din biserică de câte trei orī după olaltă, strigând :

— Hăp, hăp, hăp, la mulți ani!

Măi ales mamele merg în acéstă și la biserică cu copiii cei micī anumē ca să-ī ridice Iordănitōrii, avēnd fermă cre-dința că aū să trăiască mult.

Și cel ridicat trebuie numai decât să dea pentru acésta o taxă de 1 leū sau cel puțin de 10 bani.

În alte părți, precum în comunele Petra și Ciurariū din jud. Teleorman, se adună în acéstă și băeții și fetele anume la fântâni, unde se udă apoi unii pe alții cu apă, dicēnd că se *iordănesc*, sau tórnă cu ciutura apă în cap celor ce vin la fântână după apă. (2)

La horă Iordănitōrii iordănesc măi cu sémă pe fete. (3)

În fine în unele părți tot din *Muntenia*, în ziua de Sânt Ion, se adună măi mulți flăcăi din sat sau și din măi multe sate la un loc și apoi, umblând din casă în casă, *botéză* pe toți cei ce se află înăuntru fără deosebire și în același timp îi ridică în sus, strigând : *hăp, hăp, hăp!*

Acest obiceiū se numesce *Vălărit* și se dice că umblă cu *Vălăritul*. (4)

(1) Andreiū Marinescu, *Iordanul și Iordănitōrii din comuna Prundu, jud. Argeș*, publ. în «*Albina*», revistă populară, an. I, Bucuresei 1898, No. 14 și 15, pp. 466-467.—Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Petra și Ciurariū, jud. Teleorman.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(3) Andr. Marinescu, *diar cit.*, p. 467.

(4) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Valea-Raței, jud. Rîm-nicul-Sărat.

SÂN-PETRU-DE-ERNĂ.

I.

ANTANASIILE.

Antanasiile cad tot-deauna pe 16 și 17 Ianuarie și sunt zile rele de bóle mari și ameteți de cap și de dat de rău al copiilor (1), sau, după cum se spune în Bucovina, de *reul copiilor*.

Ce se atinge de numirea *Antanasiu*, care se aude mai ales în *Banat* și în *Oltenia*, și anume în Mehedinți, d-l B. P. Hasdeu scrie următoarele :

«Cuvîntul *Antanasiu* e compus din *Anton* și *Tănasă*, doi sfinți cari se serbeză la 17 și 18 Ianuarie, amalgamați prin aceeași procedare poporană ca în *Cosmadin*=Cosma+Damian, *Todorusale*=Toader+Rusalii, *Petrolie*=Petru+Ilie.»

Prima întrebare este: de ce óre *Antanasiile* se încep la 16 Ianuarie, pe când în usul general al bisericei *Sf. Anton* se ține la 17?

Un singur calendar slav ic pune pe acest sfînt la 16, și anume cel cuprins în *Evangelariul de la Reims*, care, după cum a demonstrat-o academicul rus Biliarski (2), s'a scris de către un Român în România pe la începutul secolului XIV.

(1) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(2) «O kirillovskoi časti Reimskago Evangeliiã», Petersburg 1848.

Antanasiile din Banat și din Oltenia aŭ păstrat dar reminiscența unei particularități calendaristice curat românesce tocmai din vécul de mijloc.

În același calendar (1), după *Sf. Anton*, urméză, peste o ȕi, la 18 Ianuarie, *sfinții Atanasie și Ciril*, dar nu este nici un sfânt pentru ȕiua de 17. E probabil că fie-căruia din cei trei sfinți li se atribuiă la noi câte o ȕi deosebită, anume:

16 Ianuarie, *Anton*,

17 Ianuarie, *Atanasie*,

18 Ianuarie, *Ciril*,

și atunci se explică pe deplin serbarea *Antanasiilor* la 16 și 17, fiind exclusă ȕiua de 18, care aparțineă în specie lui *Ciril*. De altmintrelea, învecinarea sfinților *Anton* și *Atanasie* în calendarul greco-slavic, de unde apoi a urmat amalgamarea lor la Români, se potrivește fórte bine cu împrejurarea că *Atanasie* a fost nu numai contemporan, ci chiar ucenic și apoi biograf al lui *Anton*.

Cât se atinge de rolul cel patologic al *Antanasiilor*, mai ales pentru ameteți și bóle de copii, el se înlănțuesce cu numele *pojarului* în limbile occidentale: «feu Saint-Antoine», «Antons-feuer», «Anthony's-fire», care se întemeiază pe o legendă născută în Franția în secolul XI. (2)

Se scie că *pojarul* e însoțit de ameteți și seceră mai ales pe copii.

După *Cihac* (3), s'ar ȕice și românesce: *pojarul sf. Anton*, ceea ce însă noi n'am putut verifică în graiul popular.

În orî-ce cas, credința Românilor despre *Antănăsii* ca «ȕile rele de bóle mari și ameteți de cap și de dat de réu al copiilor», fiind originară din apusul medieval, datéză cam din epoca Cruciaterelor. (4)

(1) Martinov, *Annus eccles*, p. 348.

(2) Migne, *Dict. hagiogr.*, I, p. 215.

(3) *Dict.*, II, p. 155.

(4) *Etym. Magn.*, II, pp. 1225-1227.

SÂN-PETRU-DE-ÉRNA.

Despre *Sân-Petru-de-érnă*, care pică tot-deauna la 16 Ianuarie, există la Români din *Bucovina* următoarea legendă:

«Dice că Jidoviî aû încercat de repeţite ori să înduplice pe *Sân-Petru*, care dintru început a fost asemenea Jidov, ca să se lepede de credinţa creştinască şi să se întorecă iarăşi la credinţa lor cea jidovască. Inşă *Sân-Petru* nu s'a dat înduplicat, ci el tot-deauna dicea Jidovilor că mai bine şi mai de grabă voesce să móră decât să se lepede de credinţa sa cea nouă.

«Vedënd Jidoviî de la un timp că numai de géba îşi bat capul cu dînsul, că el nici într'un chip nu voesce să se întorecă înderept la credinţa lor, se făcură foc şi pară de mânie pe dînsul, hotărîră să-l prindă şi să-î curme firul vieţii. Şi acum aşteptară numai până le va sosi un prilej bun.

«Iată că nu mult după acéstă hotărîre prilejul dorit sosi. *Sân-Petru*, dârz cum eră, se apucă într'o ăi şi începù a cuvîntă mulţimii despre credinţa şi învătătura cea mântuitoare a Domnului *Isus Christos* mai cu mare foc decât de altă dată. Jidoviî, cum vedură acésta, puseră mâna pe dînsul, îl legară în lanţuri şi-l aruncară într'o temniţă, unde-l lăsară vre-o câte-va zile, cu scop ca mai pe urmă să-l scótă afară şi să-l restignască.

«*Sân-Petru* inşă, vedënd că nu e şagă, cum a intrat şi a rămas singur ca cucul în temniţă, dea-una a şi cădud în genunchi şi a început a se rugă din adîncul inimei lui *Dumnezeu* ca să-l scape din ghiarele prigonitorilor săi, şi s'a rugat trei zile şi trei nopţi după olaltă, şi-apoi, ostenit fiind de atâta rugă şi neodihná, s'a culcat şi a adormit dus.

«Iată inşă că, pe când dormia el mai tare, vine ingerul Domnului la dînsul şi îi dice :

«— Scólă, Petre, nu dormi,

«Nu dormi, nu odihni,

«Că nu-î vreme de dormit,

«Ci e vreme de fugit!

«*Sân-Petru*, deşteptându-se din somn, a început a-şi frecă ochii şi a se uita spăriat în tóte părţile ca să vadă cine l'a trezit, dar nu vedù pe nimeni. Dând inşă mai pe urmă cu ochii de uşele temniţei că sunt deschise, nu stete mult pe gânduri, ci cât ai bate în palmi, se încălţă, ieşi afară şi pe ici în colo şi-î drumul!

«Și cum a pășit peste pragul ușelor, ușele iarăși se închiseră și se încuiară înapoi cum au fost și mai înainte de acesta. Și abia după ce a eșit pe pórta zidului, care încunjurà temnița în care a fost închis, i se arată îngerul Domnului.

«După ce eși din temniță, se duse de acolo unde erau cei-lalți Apostoli adunați și bătù în pórta, ca să vie cine-va să-i deschidă și să-i dea drumul înăuntru.

«O argată, care din întîmplare erà tocmai atunci afară, auđind că bate cine-va în pórta și se rógă ca să fie slobođit înăuntru, se duse să vadă cine e acolo. Cu tóte însă că ea îl cunosecà fórte bine pe Petru și vėđù că-i el, totuși nu-i dete drumul, ci se întórse de la pórta, se duse tot într'o fugă până în casă și spuse celor-lalți Apostoli că Petru a scăpat din prinsóre, că e la pórta și cere ca să fie slobođit înăuntru.

«Însă Apostoliș nu voiră să erédă și điceau că nu póte să fie Petru, ci altul cine-va, pentru că Petru e închis de Jidovi, și pe cine-l închid Jidovii nu-i dau cu una cu două drumul.

«Argata, vėđend că Apostoliș nu vor s'o erédă, a ieșit din casă afară, s'a dus drept la pórta și fără multă vorbă o deschise și-i dete drumul lui Petru.

«Tóte acestea, câte le-am spus până aici, s'aú întîmplat în nópte spre điuva lui *Sân-Petru*.

«A doua đi dis-deminéță veniră mai marii peste temniță ca să vadă orí de-s toți temnicerii înăuntru.

«Toți temnicerii erau de față, numai Apostolul Petru nu erà.

«Atunci întrebară mai marii temniței pe străji: ce s'a întîmplat peste nópte că Petru nu-i în temniță?

«Străjile rėspunseră că îngerul Domnului a venit, a descuiat ușele și i-a dat drumul, iar ele de spaimă și frică au căđut jos la pămînt și din pricina acesta n'aú putut să-l opréscă ca să nu iasă din temniță și să fugă.

«Diregătorii, auđind acesta și cunoscend că Dumneđu ține cu Petru, deteră o mulțime de bani străjilor ca să nu spue și altora ceea ce s'a întîmplat.

«De-aú mai spus străjile și altora ceea ce au vėđut, nu se scie. Atâta se scie însă că de atunci încóce serbézá ómenii điuva acesta întru cinstea și aducerea aminte de scăparea cea minunată a lui *Sân-Petru* din prinsórea în care l'aú fost aruncat neîmpăcați sėi dușmani, ca să le ajute Dumneđu să scape și ei din tóte nevoile, cum a scăpat și *Sân-Petru* din temniță.» (1)

(1) Din Todiresci, com. de Nic. Rădășan.

Unii serbeză ziua acesta, numită altmintrelea și *Inchinarea lanțului St. Petru* sau simplu *Lanțul St. Petru* (1), ca St. Apostol să-î ferescă de prigoniri și închisori (2), iar alții ca să nu capete *junghiuri* sau alte bóle. (3)

O sémă însă cred și ȳic că, dacã vor serbã ziua acesta și vor posti-o, nu li se va stricã fruptul peste an. (4)

Cei ce aũ albinãrii sau prisãci, adecã ștubeie multe cu albine, serbezã ziua acesta ca și Dumineca, cređend că, dacã vor serbã-o, atunci le va merge bine în albine, că albinele vor roi mulți roi și vor produce multã miere. (5)

În fine cei mãi mulți Romãni, atãt din *Bucovina* cât și din *Transilvania* și *Muntenia*, serbezã ziua acesta din cauza *dihãniilor* și mãi cu sémã pentru *lupi*, ca aceștia să nu le mãnãnce vitele, pentru că *Sân-Petru-de-érnã* e *patronul lupilor* (6) sau *Sân-Petru-lupilor*. (7)

Și cum că *Sân-Petru-de-érnã* e, dupã credința Romãnilor,

(1) Numirea de *Lãutul st. Apostol Petru*, care provine la El. Sevastos, *Sërbãtorile poporului*, ȳiar cit., p. 149, cred că nu e alta. nimic decãt o simplã eróre de tipar, care a reprodus-o apoi, fãrã de nici o controlã, și Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 57.

(2) Or. Dlujanschî, *Din viața poporului român*, publ. în «*Albina Carpaților*», an. IV, Sibiiu 1879, p. 11.

(3) Dat. Rom. din Balacéna, com. de Gavr. Boca.

(4) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Cãilean.

(5) Dat. și cred. Rom. din Cireș-Opaif, com. de Const. Dugan și Const. Popescu.

(6) Dat. și cred. Rom. din Fundul-Sadovei, dict. de C. Crãciunaș și com. de T. Luncan;—a celor din Balacéna, com. de G. Boca și Const. Ureche, stud. gimn.: «Ziua acesta o serbezã ómenii din cauza *dihãniilor*. Ei nu lucrézã nimic în ziua acesta, fiind-cã se tem de lupi. Dacã ar lucrã în ziua de *Sân-Petru-de-érnã*, ar veni lupul séra și le-ar rãpi mascuriile din coteș sau le-ar sfãrticã oile. De aceea numesc ei ziua acesta și *Patronul lupilor*»;—a celor din Reusenî, com. de V. Pop: «Despre *Sân-Petru-de-érnã* cred ómenii că se strîng toți lupii la *Sân-Petru* ca să le poruncescã în cotro să mERGã dupã pradã. Și de aceea se numesc el și *Patronul lupilor*»; — a acelor din Transilvania, comuna Orlat, apud Hasdeu, *Etym. Magn.*, II, pp. 1346-1347: «În 16 Ianuarie, ziua Apost. Petru, să nu se lucreze, că e rEũ pentru lupi. Poporul ȳice: *Sân-Petru pÓrtã lupii*»;—I. G. Babeș, *Din plaiul Peșelui*, p. 38: «*Inchinarea lanțului St. Petru* (16 Ianuarie) este rea pentru lupi».

(7) Usitat în Stupca, com. de Onufr. Cãilean.

întru adevăr *patronul lupilor* rezultă și din următoarea legendă din Bucovina:

«Precum fie-care om are un sfînt ca patron, așa au și lupii patronul lor și acela e *Sân-Petru-de-érnă*, care pică tot-deauna pe la mijlocul ernii. Și precum fie-care sfînt se îngrijesce de ómenii carí îi pórta numele, ca să le mérgă bine și să aibă tóte cele trebuincióse, așa și *Sân-Petru* se îngrijesce de toți lupii, împărțind în nóptea spre numele său fie-cáruia hrana de peste an.

«Auđind odată un om cum că *Sân-Petru-de-érnă* e *patronul lupilor* și cum că în nóptea ce premerge St. Petru se strîng toți lupii la un loc, ce-î plesnesce prin minte? a voit să vadă ce va face *Sân-Petru* cu lupii, după ce se vor adunà aceștia la un loc.

«Și cum a voit, așa a și făcut. Cum a inserat s'a dus și el în pădure unde presupunea că se vor adunà lupii. Și de óre-ce se temeà că, venind lupii, l'or mîncà, de aceea, cum a ajuns în pădure, s'a suit într'un copac înalt. In copacul acela stete el apoi, așteptând cu cea mai mare nerăbdare ca să vadă unde se vor strînge și ce vor face lupii?

«Iată însă că nu mult după ácêsta încep a curge și lupii din tóte părțile și a se așezà tocmai sub copacul acela, în care erà omul nostru suit, și a așteptà acolo sosirea lui *Sân-Petru*.

«După ce s'aú adunat acum toți lupii, câți au avut să se adune, vine și *Sân-Petru* și, cum ajunge, nici una nici douë, începe a împărți fie-cáruia prada și hrana de peste an, ȕicënd:

«— Tu ai să te duci acolo și-acolo și ai să mánânci aceea și aceea; tu ai să mergi dincolo și ai să mánânci aceea!

«Și tot așa a făcut el cu fie-care lup în deosebí pânà ce i-a sfirșit pe toți, afarà de unul, care, fiind șchiop, sosise mai pe urmă după ce a fost împărțit acum tuturor ceea ce a avut să împărțescă.

«— Dar eú încotro să mă duc și cu ce să mă hrănesc? — întrebă lupul cel șchiop, abià rësufflându-se de vlăguit ce erà. — Dă-mi și mie cevà, că eú, după cum mă veđi, sunt șchiop și nu pot alerga ca cei-lalți!

«— Tu vei mánca pe cel ce s'a suit și se află în copacul acesta! — ȕise *Sân-Petru*, arătând cu degetul spre copacul în care se află omul. Și cum rostì cuvintele acestea se făcù nevėđut. Și după ȕinsul se depărtarà și lupii, ducându-se care în cotro îi erà menit să se ducă.

«Lupul cel șchiop însă rămase locului să vadă ce e în copac. Uitându-se în sus și veđend că e un om, bucuria lui. Și fiind-că erà fórte flămând, a căutat fel de fel de chipuri ca să se suie în

copac, dar n'a putut. In urmă, vedënd că numai de géba se muncesce, că nu se pöte sui, a început a săpà cu ghiarele împrejurul copacului cugetând că-l va puté răsturnà și așa va pune apoi laba pe omul ce se află într'insul.

«Omul, vedënd acésta, s'a băgat în tóte rëcorile, și a început a strigà cât îi luà gura după ajutor.

«Nisce ómeni, cari, din întîmplare, tocmăi atunci mergeau la pădure, auđind că strigă cine-va ajutor, s'aú dus într'acolo ca să vadă ce este, ce s'a întîmplat?

«Lupul însă cum a vedüt că ómenii se apropie de copaciú s'a retras și s'a ascuns într'un tufiș din apropiere.

«Ajungënd ómenii întrebare pe cel din copaciú de ce s'a suit acolo și ce e pricina că a strigat așa de tare?

«Omul le istorisì din fir in për tótă întîmplarea de la început și până la sfirșit.

«Atunci ómenii i-aú spus să se scobóre jos, căci acum n'are de cine să se mai témă, pentru că lupul, care a voit să-l mănânce, a fugit cine scie unde prin pădure.

«Omul s'a dat jos. Iar cei-lalți l'aú luat între dînșii și-apoi s'aú pus cu toții jos pe nisce cetină de brad și aú început a prândi.

«Iată însă că pe când stau ei fără de nici o grijă și ospëtaú, sare de odată pe neașteptate lupul cel șchiop din tufișul în care s'a fost ascuns, se repede ca o săgëtă asupra lor, înhață pe omul cel scoborit din copac dintre dînșii și, fugind cu el în pădure, se apucă și-l mănăcă.

«Și așa ceea ce a fost merit de Sân-Petru s'a împlinit.

«De atunci țin ómenii ąiua acésta ca și Dumineca, pentru că se tem de lupi și pentru că *Sân-Petru e patronul lupilor.*» (1)

O variantă a acestei legende, tot din Bucovina, din care asemenea rezultă că *Sân-Petru-de-érnă e patronul lupilor*, sună precum urméză:

«Đice că un om, voinđ să vadă și să audă cum împărtesce *Sân-Petru-de-érnă* bunurile pămîntului fiarelor celor sëlbatice, s'a dus în nóptea spre ąiua acestui sfint în pădure și acolo s'a suit apoi într'un copaciú și a așteptat până ce se vor adunà lupii la un loc, temëndu-se să stea jos, ca nu cum-va, venind lupii, să-l mănânce.

«Iată că nu mult după acésta se adunară și lupii din tóte păr-

(1) Din Frătăuțul-vechiú, diet. de Catrina Dascal, și din Frătăuțul-noú, com. de Vesp. Reuș.

tile și, din întâmplare saă într'adins, destul atâta că se puseră tocmai sub copaciul acela pe care se află omul.

«Venind mai pe urmă și *Sân-Petru*, dete tuturor lupilor câte cevă, numai unui lup șchiop nu i-a dat nimic, fiind-că nu eră de față.

«Sosind mai după aceea și lupul cel șchiop, îl întrebă pe *Sân-Petru* ȓicând:

«— Dar mie ce-mă dai?»

«— Ia pe omul cel ce se află în copaciū!—răspunse *Sân-Petru*. Acela să fie al tēū, pentru că ai venit mai târȓiū!

«Omul, auȓind acēsta, de grȓză și frică nu s'a scoborȓt jos până ce n'a fugit lupul.

«După ce a fugit lupul, venind feciorii sēi cu carul cu boi și bȓgȓndu-l într'o bute, s'aū pornit așă cu dȓnsul ca să-l ducă acasă.

«Iată însă că pe când mergeaū ei pe drum spre casă, vȓd pe o femeie șchiopă venind după dȓnșii și rugȓndu-se s'o ieă și pe dȓnsa în car, că nu mai pȓte merge de ostenită ce-ī.

«Dar în zadar, căci feciorii nu voiră s'o ieă, ȓicȓnd că nu e loc. Mai pe urmă însă, stȓruind și rugȓndu-se femeea ne 'ncetat, li se făcū milă de dȓnsa și, luȓnd-o, o bȓgară și pe dȓnsa în butea în care se află pȓrintele lor.

«Ajungȓnd acasă și dȓnd șă scȓtă pe pȓrintele lor din bute, vȓd spre cea mai mare mirare a lor pe un lup șchiop sȓrind din acēsta afară și apucȓnd la fugă spre pȓdure, iar cȓt despre pȓrintele lor și de femeia cea șchiopă nici urmă.

«Femeia cea șchiopă adecă nu eră nimeni altul fără lupul acela care a fost așteptat să mȓnȓnce pe pȓrintele lor, după cum i-a ȓis *Sân-Petru*.

«De atunciȓin ómenii ȓiua acēsta și ȓic că-ī *patronul lupilor*.» (1)

Acestea sunt legendele despre patronul lupilor!

Apostolul *Andreiū*, a cȓruia ȓi onomastică se serbȓză în 30 Novembre, eră frate bun cu Apostolul *Petru* și, în credinȓele poporane romȓne, ambiū sunt puși în legȓtură cu lupii. Dar pe cȓnd *Andreiū* e dușmanul lor, pe atunci *Petru*, după cum am vȓȓut și din legendele citate, e un fel de patron al lor, care-ī ocrotesc și hrȓnesce chiar în dauna ómenilor. (2)

Luī *Sân-Petru* îi este încredinȓată mai cu dinadinsul ocrotirea vitelor. Fără voia luī un lup n'ar putȓ să mȓnȓnce nici o singură oiȓă.

(1) Din Frȓtȓușul-noi, com. de Iul. Sidor.

(2) B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, II, p. 1185.

Prin urmare, dacă lupii mănâncă vite, este că dînsul le dă voie.

De aci, printr'o firéscă asociațiune de idei, poporul dice că Sân-Petru în tóte nopțile ursesece lupilor vite de măn-care. (1)

De aci apoi și credința Românilor de pretutindenea, că cine nu ține ȕiua lui, lupii îi mănăncă vitele.

Ba nu numai atât, cine lucréază în ȕiua acésta, cine n'o serbézá, aceluia nu numai că lupii îi sfârtică și mănăncă vitele, nu numai că e prigonit și asuprit de dușmanî, ci peste întreg anul are *durere de cap, orbalț, amorțituri și junghiuri*. (2)

Deci bărbații nu lucréază în ȕiua acésta lucruri mai mari pe afară, iar femeile în casă, și mai ales acestea nu torc, nu țes și nu cos.

Lucruri mai mici însă lucréază atât femeile cât și bărbații. (3)

Pe lângă cele înșirate până aici trebuie să mai amintesc încă și aceea că, atât după credința și spusa tuturor Românilor din *Bucovina*, cât și a celor din *Moldova* și *Banat*, în ȕiua de *Sân-Petru-de-érnă* e *mieȕul* saú *mijlocul ernei*. Până în acéstă ȕi a trecut jumătate de érnă și de aici înainte mai urméază încă jumătate. (4)

Tot în acéstă ȕi se împlinește jumătate de an de la *Sân-Petru-de-vară*. (5)

Deci, dacă până în ȕiua acésta a ținut necontentit frigul, din ȕiua acésta înainte va mai lăsà frigul, se va mai muià. (6)

Și fiind-că în acéstă ȕi e *mieȕul ernei*, de aceea încep ómenii a réfui să vadă cât fin aú, de le va ajunge până în

(1) *Idem de eadem*, p. 1346.

(2) Cred. Rom. din Balacéna, dict. de Ana Ureche, precum și a altor Rom. din Bucovina.

(3) Dat. Rom. din Bosancă, com. de Sim. Șutu și altor Rom. din Bucovina.

(4) Cred. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei;—El. Sevastos, *Sêrbătorile poporului*, publ. ȕiar cit., p. 149: «*Lăutul sf. Apostol Petru*, 16 Ianuarie, femeile serbézá atunci jumătate de érnă»;—Sim. Manguieca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(5) Cred. Rom. din Bosancă, com. de Sim. Șutu.

(6) Cred. Rom. din Volovêț, com. de Ilie Buliga și Toader Vicol, stud. gimn.

primăvară orî nu?... aũ de unde să vîndă, orî trebuie să cumpere? (1)

Cine are un stog întreg de fîn, acela se suie pe dînsul și-l sparge, ȃicînd :

— De acum nu-mî pasă, cã jumătate de érnă s'a dus! (2)

În fine spun o sémă de Români din Bucovina cã în acéstă ȃi stă *Găinușa* de pe cer drept la amédă. (3)

III.

CERCOVIÎ-DE-ÉRNĂ.

Intr'a 16, 17 și 18 Ianuarie cad *Cercoviî-de-érnă*, cari, după credința și spusa Românilor din *Banat*, sunt trei ȃile rele de fulgere, trăsnete și vifore, din care causă se și numesc ȃilele aceștea și *fulgerătórele*. (4)

În Bucovina, Moldova și Transilvania, precum și în unele părți ale Munteniei, în loc de *Cercoviî-de-érnă*, cari sunt usitați, după cãt sciũ eũ pãnã acum, numai în *Banat*, și în loc de *Antanasii*, adecã de St. Anton și Atanasie, cari sunt usitate în *Banat* și *Oltenia*, se serbézã *Sân-Petru-de-érnă*, care, după cum am arãtat în capitolul premergător, picã la 16 Ianuarie, și St. Atanasie și Chiril, numiți acești din urmã în genere de cãtre popor *Tãnasã* și *Chiricã*, cari picã la 18 Ianuarie, și anume cel dintãiu pentru diferite bóle ca: durere de cap, orbalț, amortituri și junghiuri, precum și pentru alte neajunsuri și neplãceri, însã mai ales pentru lupi (5), iar cei doi din urmã numai *pentru diferite bóle*. (6)

(1) Diet. de Ion Iliuț, agricultor în Crasna, sat în distr. Storojinețului

(2) Diet. de Ana Ureche din Balacéna.

(3) Diet. de I. Iliuț din Crasna.

(4) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(5) El. Sevastos, *Serbãtorile poporului*, publ. în *ȃiar cit.*, p. 149; — Hasdeũ, *Etyrn. Magn.*, II, p. 1346—1347; — I. G. Babeș, *Din plaiul Pe-leșului*, p. 38.

(6) Or. Dlujanschi, *Din viața poporului român*, publ. în «*Albina Carpaților*», an. IV, Sibiu 1879, p. 11: «Sfinții Atanasie și Chiril, cãrora

Deci sub *Cercoviă-de-érnă*, după părerea mea, nu e nimic alta de a se înțelege fără numai sfinții Anton, Tănasă și Chiril, sau Sân-Petru-de-érnă, Tănasă și Chiril, despre cari am vorbit deja și în capitolele premergătoare, căci cuvîntul *cercov*, care vine de la cuvîntul slavon *ЦЕРКОВИИ*, înseamnă atîta cât *bisericesc*, *ЦЕРКОВИНА СВАТА* = sfinți bisericesci.

De însemnat e încă și aceea că o sémă de Români din Bucovina spun că în ziua de *Sân-Petru-de-érnă* e miezul sau mijlocul ernei; alții însă ție că jumătate de érnă ar fi la *Tănasă*. (1)

În fine tot în Bucovina există și următoarea țicălă:

De *Chirică*
Nu mi-î frică,
De *Tănasă*

Nici nu-mi pasă,
De *Nechita*
Nici atîta!

În ce fel de legătură stau versurile acestea cu sfinții *Tănasă* și *Chirică* până acum nu mi-î cunoscut.

În fine, de ce se spune că în *Chirică* și în *Tănasă* se face botezul de *sfîntul Chirică schiopu*, care ține draicii de pîr.— El. Sevastos, *Serbătorile*, publ. în *țiar cit.*, p. 149: «St. Atanasie și Chiril, 18 Ianuarie, îl țin femeile că e sîrbătoare cu primejdie»; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 57; — I. Créngă, *Scrieri*, I, Iași 1890, p. 149: «Mîi parpalecul, nu cum-va ești botezat de *sfîntul Chirică schiopu*, care ține draicii de pîr.»

1) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 95: «La *Tănasă* (18 Ianuarie) se țice, că ar fi jumătate de érnă.»

ÎNȚIMPINAREA DOMNULUI.

I.

SFINTUL TRIFON.

Sfântul Trifon, numit altmintrelea și *Sfântul Trif*, *Trif cel nebun* sau *Trif nebunul*, cade tot-deauna în ajunul *Întîmpinării Domnului*, adică la 1 Faur.

Atât despre acest sfânt cât și despre ziua lui există la Români din *Bucovina* următoarea legendă:

«Duce că, mergînd *Maica Domnului* cu pruncul său *Isus*, când aveă acesta 40 de zile, la biserică ca să i se cetască rugăciunile de deslegare, s'au adunat o mulțime de *Jidovi* din toate părțile la un loc, în frunte cu *Trif*, unul dintre dirigătorii cei mai mari ai *Ierusalimului*, anume ca să ție *Maicei* *Precurate* calea, să-î ieă pruncul și să-l perdă.

«Vedînd ingerul *Domnului* că *Jidovii* voese numai decăt să pună mîna pe *Isus Christos* cu scop ca să-l perdă și că nu este alt chip de scăpare, dete lui *Trif*, conducătorul lor, un cuget ca de om nebun, anume ca să uite de *Maica Domnului* și de fiul ei și să se apuce de alte lucruri.

«Și întru adevăr că *Trif*, cum a fost cuprins de acest cuget, îndată a și uitat ca pămîntul de *Isus* și a început a alergă încolo și încóce prin oraș și a face fel de fel de nebunii și comedii, cari numai un nebun e în stare să le facă.

«*Jidovii*, vedîndu-l că e nebun, căci ei credeă cum că el întru adevăr și-a sărit din minte, s'au băgat în toate rēcorile și, trecen-

du-le tótă pofta de a mai ține calea Maicii Domnului și a-î lua fiul, începură a fugi care în cotro îl duceau ochii și picioréle, ca nu cum-va să pățescă una ne mai pătită.

«Și așa a scăpat Maica Domnului și fiul său Domnul nostru Isus Christos de Jidovii ce-î urmăria și ajunseră amîndoi nevătămați și neconturbați de nimeni la biserică.

«Iar *Trif*, trecându-î mai pe urmă nebunéla, de care a fost cuprins, s'a făcut *sfînt*. Inșă fiind-că el nebunise, când a mers Maica Domnului la Ierusalim, de aceea s'a numit mai pe urmă *sfîntul Trif cel nebun*.» (1)

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, sună precum urméză :

«Dice că, avênd Maica Precurată să mîergă cu pruncul său Isus Christos la 40 de zile după născerea acestuia la biserică ca să-și ieă moliftă saș slobodénie, adecă ca să i se cetescă rugăciunile de curățenie, s'a pornit cu o țî mai nainte, pentru că locul petrecerii sale eră cam departe de cel cu biserică.

«Nu mult inșă după ce s'a pornit ea de acasă, s'a întilnit cu un om, anume *Trif*, care se duceă așîșderea într'acolo, în cotro mergeă Maica Domnului, și călătoriră mai departe împreună.

«Iată inșă că, mergênd ei așa, cât loc vor fi mers, și anume Maica Domnului cu fiul său în brațe, iar *Trif* cu sloboda, adecă numai cu ceea ce aveă pe sine; acesta de odată se grăbesceși, void să mîergă înaintea Maicii Domnului, o calcă pe rochie și i-o sfârtică.

«Maica Domnului, vêdêndu-l cât e de apucat și nebăgător de de sémă, s'a supêrat pe dinsul și i-a țis :

«—Du-te înainte, nebunule, du-te! că dór nu me-î calcă pe haine!

«*Trif*, una de rușine pentru ceea ce a făcut și al doilea pentru că a fost batjocorit, nu s'a mai oprit, ci s'a tot dus înainte, după cum îi spuse Maica Precurată.

«Și fiind-că s'a dus înainte, de aceea pică țîua lui tot-deauna cu o țî înainte de *Intîmpinarea Domnului*, adecă de țîua în care a mers Maica Domnului la biserică de și-a luat slobodénie, iar fiul său, Domnul nostru Isus Christos, a fost întîmpinat de cătră dreptul Simion, luat în brațe și băgat în biserică.

«Și fiind-că Maica Precurată l'a numit *nebun*, de aceea și ómenii îi ție *St. Trif cel nebun*, saș pe scurt *Trif cel nebun*.» (2)

(1) Din Volovăț, com. de T. Vicol.

(2) Din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipsean.

Altă variantă a acestei legende sună așa :

«Duce că, mergând Maica Domnului cu fiul său Isus, când era acesta mic, la biserică, ca să i se cetască rugăciunile de deslegare, s'a întâlnit pe drum cu un om anume *Trif*.

«*Trif*, cum a vădit-o, ce i s'a prevădit, ce nu i-a plăcut, destul atâta că a început a-și bate joc atât de dinsa cât și de fiul său, Domnul nostru Isus Christos.

«Maica Domnului, vădându-l că-și bate joc de dinsa și de fiul său, fără ca să fi avut ôre-și care pricină, s'a supărat foarte tare pe dînsul și i-a dis :

«— Lasă să fie ziua de astăzi a ta și cea de mâne a mea!

«Și cum a rostit ea cuvintele acestea, *Trif* dea-una a și nebunit. Și de atunci îl numesc ômenii *Trif cel nebun*. Și tot de atunci se serbeză ziua lui în ziua ce premerge *Intîmpinării Domnului*.»(1)

În fine a treia variantă e cea următoare :

«Duce că, mergând Maica Domnului cu fiul său Isus, când era acesta mititel, la biserică, ca să-și ieă molitfă, a trecut din întimplare pe lângă o arie, în care un om, anume *Trif*, îmblătia pâne albă.

«*Trif*, cum a vădit-o că trece pe lângă dînsul, a încetat de îmblătit și a tușit-o.

«Maica Domnului, vădend că o tușesece în batjocură, s'a supărat și, întorcându-se cu fața spre dînsul, i-a dis :

«— *Trif nebun!* fie ziua ta astăzi, că a mea va fi mâne!

«Și rostind cuvintele acestea, nu s'a dus mai departe, ci s'a întors înapoi de la molitfă.

«Iar *Trif*, cum l'a numit Maica Domnului *nebun*, îndată a și nebunit, și de aceea îi dic ômenii *Trif cel nebun*. Și tot de atunci a rămas că *Intîmpinarea Domnului* se serbeză tot-deauna a doua zi după *Sfîntul Trif*.» (2)

Tot cam așa cred și istorisesc despre acest sfînt și despre ziua lui și Româniî din *Moldova*.

Iată ce spun aceștia :

«La 40 de zile, când se duceă Maica Domnului la biserică ca să-și ieă molitfă, *Sf. Trif*, care călătoriă cu dinsa, a tușit-o și Maica Domnului s'a întors și a dis :

(1) Din Poieni, com. de Dim. Furtună, stud. gimn.

(2) Din Horodnicul-de-sus, comună în distr. Rădăufului, com. de St. Turturean, stud. gimn.;—din Udesci, com. de Em. Cimpoies;—din Bosanci, com. de Sim. Șutu;—și din Costăna, com. de Vas. Huțan.

«Fie ziua ta ađi, cã a mea va fi mãne!

«Și rostind cuvintele acestea s'a întors înderępt și nu s'a dus în ziua aceea la molitfã, ci abiã a doua ți.

«De aceea e întâiu *Trif* și apoi *Intimpinarea Domnului*.» (1)

O altã legendã ne spune despre *Sf. Trif* urmãtoarele:

«Dice cã pe vremea pãgãnismului erã un creștin anume *Trif*. Și fiind-cã creștinul acesta nu voiã sã se facã pãgãn, pãgãniï l'au prins și l'au închis într'o casã tótã înfericitã cu fier, unde se mai aflaũ și alți creștini prinși și puși la muncã și chinuri.

«*Trif* dintru început a cercat tóte chipurile și mijlócele dór scapã din închisóre. Dar în zadar i-a fost tótã munca, cãci închisórea erã fórte bine pãzitã.

«In urmã, vędënd cã nu e alt chip de scãpare, s'a fãcut nebun și a prins a face fel de fel de tonóse și alte blasgonii, cređënd cã pãgãniï, vędënd ce face, îi vor da drumul.

«Dar pãgãniï nici dupã acésta n'au voit sã-i dea drumul. Dimpotrivã, au poruncit strãjilor sã aibã mai mare grijã de dînsul ca sã nu scape și sã fugã.

«Atunci Dumneđeu, fiindu-i milã de dînsul, a deschis într'o nópte un pãrete și i-a dat drumul. Și așã a scãpat el din mâniale pãgãnilor! (2)

«De atunci pãgãniï n'au voit sã-l mai prindã, cãci se temeau de dînsul.

«Și tot de atunci e *Trif* sfint și ómenii cred cã, dacã ar lucrã în ziua lui, îndatã ar nebuni.» (3)

Acestea sunt tóte legendele despre *Sf. Trif*, cãte le-am putut eũ pãnã acum aflã. Dintr'însele resultã cã *Sf. Trif* a înebunit: una, pentru cã a urmãrit pe Maica Domnului cu scop ca sã-i ieã pruncul și sã i-l pérđã, și al doilea, pentru cã a tușit-o și și-a bãtut joc de dînsa cãt și de Domnul nostru *Isus Christos*.

Și de óre-ce *Trif* a înebunit, de aceea unii Romãni din *Bucovina* serbészã ziua lui pentru înebunelã, temëndu-se ca sã nu înebunescã și ei ca dînsul, cãci, amésurat credinței lor,

(1) El. Sevastos, *Serbãtorile poporului*, publ. în «*Gazeta sãténului*», an. VIII, p. 149.

(2) Intr'o variantã din Frãtãușul-vechiũ, dict. de Zenovia Rusu, se țiice cã atunci Dumneđeu l'a întãrit de a sfãrîmat acoperișul casei și așã a eșit.

(3) Din Frãtãușul-noũ, com. de Vesp. Reuș—și din Frãtãușul-vechiũ, dict. de Zen. Rusu și com. de Vas. Dascal.

cel ce lucrăză în acéstă ȓi acela îndată înebunesce (1), apoi și pentru alte primejdii, și anume ca să nu calicéscă (2); iar alții ȓic că prin serbarea ȓilei sale *jelesc patima lui*. (3)

O sémă de Români însă serbéză ȓiua acésta pentru scutirea de lupi, precum și pentru alte fére sêlbaticé, anume ca să nu le atace și să le mănânce vitele și mai cu sémă oile, fiind-că *St. Trif*, după cum ne spune o legendă din Bucovina, e patronul lupilor. Cine lucrăză în ȓiua acésta, cine nu o serbéză, acela trebuie numai decât să aibă daună din partea lupilor în decursul anului între vitele sale. (4)

Tot din cauza acésta, ca să nu le atace și mănânce lupii turmele, serbéză ȓiua acésta și Români din *Banat* (5) și cei din *Muntenia*. (6)

Iată și legenda din care resultă că *St. Trif* e *patronul lupilor*:

(1) Dat. și cred. Rom. din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariu: «Dacă lucrăză cine-va în ȓiua acestui Sfint, apoi nebusce; de aceea îl numese *Trif cel nebus*»;—a celor din Buninți și Mihoveni, com. de Vesp. Corvin;—a celor din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș;—a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă;—a celor din Mănăstioara sașu Sf. Onofreiu, com. de Const. Georgian, stud. gimn.;—a celor din Frătăușul-vechiu, com. de Vas. Dascal: «Ómenii țin acéstă sêrbătore, pentru că se tem să nu nebuscă, căci s'a întâmplat mai de multe ori să nebuscă ómenii cari au lucrat în acéstă ȓi»;—a celor din Poieni, com. de Dim. Furtună;—și a celor din Cireș-Opaș, com. de Const. Popescu, stud. gimn.

(2) Dat. și cred. Rom. din Stroesci, com. de Gheorghe Bărtoiu.

(3) Cred. Rom. din Bancesci, com. de Dim. Bancescul.

(4) Cred. Rom. din Frătăușul-nou, com. de Iul. Sidor;—a celor din Teblecea, com. de P. Nimegean, stud. gimn.;—și a celor din Todiresci, com. Nic. Rădășan: «Ómenii îl serbéză pe *Sf. Trif* ca și pe fie-care altă sêrbătore, cu scop ca să-i feréscă de férele cele sêlbaticé și, când vin lupii la oile lor, ei se rógă, de *Sf. Trif* ca să le mijlocéscă la Dumneșeu apêrarea de dihanii.»

(5) Veđi mai jos «*Martinu de érnă*».

(6) Din *Rêsp. la Cest*. d-lui Nic. Densușianu, com. Frumósa, jud. Telemann: «Sfintul cel mai mare peste păduri, codrii munților, turme de vite și fére sêlbaticé este *Sf. Trifon*. . . Sêrbătore pentru sporirea turmelor și apêrarea lor de bóle și gadini este *Sf. Trifon*»;—com. Șisesci-de-jos, pl. Motru-de-sus, jud. Mehedinți: «Sêrbătorele populare, ce se țin pentru ca vitele să fie apêrate de *gadinii* (fére sêlbaticé), sunt *Trifon* și *Stretenia*»;—și com. Ghergani, jud. Dîmbovița: «Sêrbătore cea mai mare pentru sporirea turmelor și apêrarea lor de *gadine* (fére sêlbaticé) poporul o serbéză în ȓiua de *Sf. Trifon*».

«Dice c'a mers odată un om la vînat și, cum a ajuns în pădure, s'a suit într'un copac.

«Stînd el acolo, iată că veni la dînsul un lup, și el l'a împușcat. După acésta veni alt lup, și el l'a împușcat și pe acela. Și tot așa a făcut el și cu alți lupi, cari veniră în urma celor dintâi, până ce a împușcat o mulțime de lupi. Și lupii cei vii mîncă pe cei împușcați.

«Omul a împușcat până ce i s'a gătit împușcătura, iar după aceea a stat să vadă ce vor face lupii.

«Iată că, stînd el așa, vine de la o vreme un om îmbrăcat în straie albe. Și omul acela, care nu eră altul fără Sf. Trif, cum a sosit, a și început a hotărî fie-cărui lup ce are să mîncă. Numai unu lup șchiop, care venise pe urmă, nu-î hotărî nimic.

«Șchiopul, cum a ajuns, se apropie de Sf. Trif și-l întrébă:

«— Da eū ce să mîncă?

«Atunci di-se Sf. Trif:

«— Ia pe omul cel din copac!

«Audiîd acésta, omul s'a înspăimîntat fórte tare.

«Lupul cel șchiop sta lângă copac.

«Omul a prins a strigă ca să-î vie cine-va întru ajutor.

«Iată că nu mult după acésta vin nisce ómeni, cari făcèa la pădure, și aū fugărit lupul și aū dus pe om acasă.

«Omul, după ce a sosit acasă, a poruncit feciorilor sèi ca să-î facă o ladă și să-l ție acolo, după ce le-a spus ce i s'a întîmplat.

«Feciorii aū făcut așa, și unde mergeaū eī, acolo luādu-l, il duceaū și pe tatăl lor.

«Mergēd eī într'o di în chirie la un tîrg, aū ajuns la un pod.

«La podul acela le ieși un om în cale, care fugea cāt îi luaū piciorèle, și le di-se:

«— Dragii mei! luați-mè și mè ascunde-ți, că iată vine un lup în urma mea, și de nu me-ți ascunde, are să mè mîncă!

«Feciorii n'aū stat mult pe gāndurī, ci cuetānd cum cā-ī chiar așa cum a spus omul, l'aū luat și l'aū băgat în lada în care se află tatăl lor.

«Așteptānd eī după acésta să vie lupul, lupul nu mai vine.

«In urmă, vèdēd că nu mai vine lupul, deschid lada, să vadă ce face omul ce l'aū ascuns. Dar cānd rădică căpacul, ce să le vadă ochii? vèd un lup sārind din ladă și să te cam mai duci băete, iar cānd se uită mai de apròpe, tatăl lor ca în palmă!... L'a mîncat lupul.

«Va să di-că numai de gèba aū ascuns feciorii pe tatăl lor și

l'au purtat atâta vreme cu dînşii, că în urma urmelor lupul cel şchiop, căruia i l'a menit Sf. Trif, tot l'a mâncat.» (1)

Maî departe cred şi spun Româniî din unele părţi ale Bucovinei că *Trif cel nebun* este stăpânul şi patronul nu numai al lupilor, ci şi al omiţilor, gândacilor şi al tuturor gujuliilor celor stricăcióse.

De aceea cei maî mulţi dintre dînşii serbéză iua acésta anume ca sã nu se înmulţescã gujuliile şi cu deosebire omi ile şi sã nu le strice pometurile şi sem nãturile. Cãcb cred ei, cã dacã nu se ține iua acésta, atunci gujuliile se înmulţesc a ã de tare cã devin o adev ratã calamitate. (2)

Tot spre scopul acesta îndãtinézã Româniî din unele părţi ale Bucovinei de a nãimi în iua acésta sfinţirea apei, adegã de a plãti preotului local ca sã le sfinţescã apã şi sã le stropescã apoi pometurile cu d nsa, cre d nd cã apa, care se sfinţesce în acésta i, este bunã în contra înmulţirii prea mari a insectelor, şi în deosebi a omi ilor, cari stricã pomi  şi curechiul. (3)

Tot a ã fac şi Româniî din *Banat*.

Aceştia încã pun în acésta i, numitã de dînşii şi *iua omi ilor*, sã li se sfinţescã apã, cu care, mestecãnd-o cu unt, ung apoi pomi  în contra omi ilor. (4)

Unii Români din *Muntenia* cred cã *Sf. Trifon e rău de lãcuste* (5), iar alţii cã el st rpesce tot soiul de viermi, cari fac stricăciuni pometurilor. De aici vine apoi cã unii dintre dînşii ch mã în iua acestui sfânt pe preot de face aghiasmã, cu care stropesc pomi  şi sem nãturile, precum grãiele,  rzele şi altele. (6)

Iar podgorenii, tot din *Muntenia*, se duc în iua de Sf. Trifon

(1) Din Todiresci, com. de Nic. Rãdãşan.

(2) Cred. şi dat. Rom. din Şcheia, com. de Paner. Prelipcean,—şi a celor din Soloneş, com. de Ioan Tipa, stud. gimn.

(3) Cred. şi dat. Rom. din Şcheia, com. de d-l Paner. Prelipcean.

(4) Sim. Mangiuea, *Calend. pe anul 1882 şi 1883*.

(5) G. M. Jipescu, *Opincaru*, Bucuresci 1881, p. 77;—Din *R sp. la Cest.* d-lui Nic. Densuşianu, com. Raşi, jud. Ialomiţa: «*Sf. Trif*, care umblã cu lãcustele».

(6) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, I, p. 504, com. Ipatele, jud. Vasluiu

cu preotul la vii și fac sfeștanie viilor, anume ca acestea să fie roditoare, pline de mană și păzite de grindină. (1)

Românii din unele părți ale *Moldovei* serbeză pe *Sf. Trifon* de aceea, pentru că acesta, după credința lor, e mai mare peste *gadine*, că el le lăgă acestora gura, ca să nu mănânce legumele. (2)

Din această cauză apoi unii dintre dânșii, precum bunăoară cei din comuna Liteni, jud. Suceva, au obiceiul să stropescă pomii și curechiul cu aghiasmă de la *Sf. Trif*, pentru a-i feri de omiđi (3); iar alții, precum cei din comuna Madeiú, același județ, fac la *Sf. Trif* (1 Februarie) aghiasmă nu numai pentru stropirea pomilor și pentru ródé, ci și pentru stropirea vitelor. Aceștia adecă, după ce au făcut aghiasma, stropesc cu dinsa mai întâiú pomii și apoi vitele, dând tot odată celor din urmă și sare în care au turnat mai înainte de această puțină aghiasmă. (4)

În fine, Românii din unele părți ale *Moldovei* cred și ăic că în ăiua de *Trif* se întîmpină érna cu vara (5), iar cei din *Bucovina* cred și spun că, dacă în ăiua de *Sf. Trifon* (1 Februarie), căruia îi ăic și *Trif cel nebun*, nu este omét se va pune, iar dacă este omét, apoi se va sparge. (6)

II.

ÎNTÎMPINAREA DOMNULUI.

Intîmpinarea Domnului, numită în unele părți cu un cuvînt slavon și *Stretenie*, cade tot-deauna într'a 2 Faur.

În această ăi, după credința și spusa Românilor din *Moldova*, se întîmpină érna cu vara. (7)

(1) G. S. Ionean, *Mica colecțiune de superstiții*, p. 53;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Basaraba, jud. Suceva.

(3) B. P. Hasdeú, *Etym. Magn.*, I, p. 504.

(4) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(5) El. Sevastos, *Sěrbătorile pop.*, *loc. cit.*

(6) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 95.

(7) El. Sevastos, *Sěrbătorile pop.*, publ. *điar. cit.*, p. 149.

Deci, dacă în ziua de *Intîmpinarea Domnului* este cald și moloșag, atunci va fi vara căldurosă și îmbelșugată; iar dacă în această zi e frig, ger sau viscol, atunci vara viitoare de sigur că va fi frigurosă și neroditoare. (1)

Prin urmare, dacă-i senin și frumos în ziua aceasta, apoi va rodi grîul în vara următoare (2); iar dacă-i posomorît, pîclă, apoi Români nu sémănă mult grîu, creșînd că nu se va face. (3)

Tot așă se întîmplă și cu hrișca. Dacă va fi în ziua de *Intîmpinarea Domnului* cald și sóre, atunci e bine să semenî hrișcă, că se va face; iar de nu va fi cald și sóre, atunci să nu semenî, căci nu se va face. (4)

Dacă picură în ziua acesta din stréșină, nu le merge bine albinelor peste an, căci mierea li se înăcresce și ele se îngălbăgesc ca oile, capetă trépéd și pier. (5) Iar dacă e senin, cald și uscat, vara va fi mănósă și atunci le va merge stupilor bine. (6)

Unii Români însă sunt de părere, că, tocmai atunci când e în această zi moloșag, când curge din stréșină, anul va fi mănós și le va merge bine albinelor. (7)

Mai departe cred și spun unii că, dacă trece *Stretenia* peste apă și apa e desghețată, atunci se mánie și-și face pod peste dinsa ca să trecă, adecă dá un viscol și un ger așă de mare că înghețá tóte apele. Iar dacă trece *Stretenia* și pe apă se află ghéțá, atunci e semn că are să fie cald. (8)

(1) Cred. Rom. din Iordănesci, sat. în distr. Storojinețului, com. de T. Tovarnițchi.

(2) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean. — O sémă de Români din Bucovina și Banat spun că până la *Intîmpinarea Domnului* sau *Điua ursului* e bine de sémănat grîu. — Veđi Sim. Manguica, *Călınd. pe an. 1882 și 1883.*

(3) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(4) Cred. Rom. din Frătăuțul-noú, com. de Vesp. Reuț, — și a celor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariú.

(5) Cred. Rom. din Șcheia, dict. de Pinteleiú Maiercan.

(6) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(7) Cred. Rom. din Capul-Câmpului, dict. Panteleimon Tatărăú.

(8) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiú, dict. de Zenovia Rusu, — și a celor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariú: «Dacă găsesce *Stretenia* pod (érná), îl sparge; iar de nu găsesce, îl face.»

Vrea să ȋică că, dacă este érnă mare și grea, apoi nu va fi mai mult; iar de nu-ı mare și grea, apoi va fi după aceea. (1)

Tot cam așa cred și alții. Aceștia ȋic că, dacă ține înghețat până la *Stretenie*, apoi Stretenia ieă ghéța; iar dacă se topesce ghéța până atunci, Stretenia o pune. (2)

În fine cred Româniı din unele părți ale *Bucovinei* că, dacă își strică *ursul* bârlogul său în ȋiua de Intîmpinarea Domnului, cu tóte că afară e frig, primăvara este aprópe; iar dacă ese el în acéstă ȋi afară, însă intră din nou în bârlog, cu tóte că afară este frumos, va fi încă érnă. (3)

Iar Româniı din *Banat* cred și spun că ursul în acéstă ȋi ese din peștera sa afară și jócă ca în arie jur-ımprejur, și dacă este sóre și-și vede umbra, atunci iarășı se bagă în peșteră și nu ese, ci mai dórme încă șése sêptemâni, căci chiar atâta mai ține érna; iar dacă nu-și vede umbra, atunci rămâne afară și érna (frigul) se înterupe. (4)

Afară de cele înșirate până aci, mai e de însemnat încă și aceea că în ȋiua de Intîmpinarea Domnului se serbéză și *ȋiua ursului*, iar în ajunul, în ȋiua și a doua ȋi de Intîmpinarea Domnului *Martiniı de érnă* și *Filipiı de érnă* în contra *lupilor*, ca aceștia să nu atace pe ómenı și mai cu sémă ca să nu le atace și sfârtice oile, precum și cele-lalte animale domestice.

La *Armâni*, adecă la Româniı din Turcia europénă, sêrbătórea *Intîmpinării Domnului* e fórté prețuită, mai cu sémă pe femeı, din care causă se și numesce *Sêrbătórea mulierlor*. În ȋiua acésta tóte femeile trimit la biserică câte o litie și o colivă, dar mai ales cele însărcinate și cele lehuze nu lipsesc a face acésta: însărcinatele spre a cere Maiceı Domnului nascere ușórá, iar lehuzele spre a-ı mulțămı de ajutorul ce le-a dat la nascere. (5)

(1) Cred. Rom. din Frătăuțul-noú, com. de Vesp. Reuș.

(2) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irima Bulbuc și com. de Pavel Scripcariu.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 79.

(4) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.— Veđi despre acésta mai pe larg în *ȋiua ursului*.

(5) I. Nenișescu, *op. cit.*, p. 527.

III.

ȚIUA URSULUI.

Țiua ursului, numită altmintrelea și *Sărbătorea ursului*, cade tot-deauna în țiua de *Intîmpinarea Domnului*.

Ursul, după credința poporului de pretutindenea, cum începe a căde néua și prinde a se face ger mare, îndată caută o peșteră sau o vizuină și, vîrîndu-se într'însa, petrece acolo tótă érna, dormind somnul ernei sau mai bine țis zăcînd într'un fel de amorțélă, din care se deșteptă numai din când în când, și atunci numai ca să se nutrească, adecă ca să-și sugă labele, căci nutrețul lui de peste érnă nu constă din nimic alta fără numai din grăsimea labelor sale, pe cari le sugă.

În *Țiua ursului* însă, deșteptându-se din somnul său de peste érnă, ese din *vizuină* sau *vizunia* sa, între nouă și dece ore înainte de améță, afară și prinde a jucă jur-împrejur, ca într'o arie, prin néua dinaintea vizuinei sale și a se desfătă.

Și dacă în acéstă ți, după cum cred și spun Româniî din *Banat*, e senin și sóre și ursul își vede umbra sa, atunci se bagă iarăși în peștera sa și mai dórme într'însa încă șése săptămâni, prevestind prin acésta cum că atâtea săptămâni are să mai ție érna și că în acest rěstimp va fi tot așa de mare ger ca și mai înainte; iar dacă afară e înourat, e *nouriste*, și din cauza acésta nu-și vede umbra, atunci nu se vîră mai mult în vizuină, ci rămâne afară, prevestind prin acésta că érna va încetă, gerul se va frînge și se va întrepruce, că va fi timp frumos și călduros, mai pe scurt că se va desprimăvără. (1)

Româniî din Valea Jiului, în *Transilvania*, din contră, cred și spun că, eșind ursul în acéstă ți din culcușul său de peste érnă afară și fiind sóre, ast-fel că-și póte vedé umbra sa, atunci de bucurie prinde a jucă în jurul grópei sale și, după ce s'a săturat de jucă, nu intră mai mult într'însa, ci o pă-

(1) Sim. Manguica, *Calend. pe an 1883*, partea calendaristică și pp. 100-101; — Aurel Iana, *Din cred. pop. rom. din Maidan de lângă Oravița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 6.

răsese, în semn că érna și-a perdut din putere și că din ce în ce are să se móie și să fie mai frumos și mai cald. Dacă însă acésta este posomorită, atunci intră iarăși în grópa sa, de unde a eșit, și mai petrece încă șese săptămâni într'insa, pentru că chiar atâta are să mai ție érna. (1)

În fine, Românii din *Bucovina* cred că, dacă-și strică ursul bârlogul sėu în ȓiua de Întîmpinarea Domnului, cu tóte că afară e frig, atunci e un semn că primăvara e aprópe. Însă dacă ese el în acéstă ȓi afară și intră din nou în bârlog, cu tóte că afară este frumos, atunci e un semn că va fi încă érnă. (2)

Alții însă cred și ȓic că, vėđend ursul, după ce a eșit în ȓiua de *Întîmpinarea Domnului*, că afară-ı senin, atunci se bagă iarăși la culcuș și-și astupă intrarea la bârlog încă mai bine, sciind că va fi érnă grea. Din contră, dacă vede că afară-ı frig, atunci începe a umblă prin pădure, sciind că în scurtă vreme se va face cald. (3)

Și iarăși alții spun că ursul abiă la Stretenie se mișcă în *bârlogul* saú *cobărlăul* sėu și, scoțendu-și capul din vizunie, se uită să vadă cum e afară. Și dacă vede că-ı înourat, ese și bea apă din păriu; iar dacă vede că-ı senin, mornăesce și se bagă iarăși înapoi în vizunie, că nu mai trage nădejde de vară. (4)

Iar când ese din bârlog, dacă n'apucă încă a bé apă,

(1) Din Mss. d-luı I. Pop-Reteganul.

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*» an. IV, No. 79.

(3) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l Paner. Prelipcean; — a celor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariu: «*Ursul*, când ese din bortă, de-și vede umbra, se bagă cu atâta mai afund cu cât a eșit»; — a celor din Todiresci, com. de Nic. Rădășan: «Ómenii ȓic că, dacă-ı frig în ȓiua de teeSrneli, atunci ursul își strică bârlogul și putem trage nădejde că n'are să fie mai mult frig. Iar de va fi cald, ursul nu-și părăsesce bârlogul, pentru că scie că are să fie frig de acum înainte»; — și a celor din Frătăușul-nou, com. de Vesp. Reuș: «Românii din Frătăușul-nou cred și spun că, dacă va fi cald în ȓiua de Stretenie, atunci va eși ursul afară din bârlogul lui și, dacă-și va vedé umbra sa, atunci se va băgă în pămînt saú în bârlogul lui cu atâta mai afund cu cât a fost mai nainte».

(4) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariu și com. de P. Scripcariu.

atunci p \acute{o} te ori și cine să-l prindă și să facă ori-și-ce voesce cu d \acute{u} nsul; dar dac \acute{a} bea ap \acute{a} , atunci cap \acute{e} tă putere și nimeni nu se mai p \acute{o} te apoi apropi \acute{a} de d \acute{u} nsul. (1)

Din cele înșirate p \acute{a} nă aici rezultă c \acute{a} *ursul*, dup \acute{a} credința poporului, este un prevestitor de timp și c \acute{a} *Int \acute{u} mpinarea Domnului* se numesce în unele p \acute{a} rți dup \acute{a} numele s \acute{e} u *Diua* sa \acute{u} *S \acute{e} rb \acute{a} t \acute{o} rea ursului* de aceea, pentru c \acute{a} el în fie-care an ese numai în ac \acute{e} stă \acute{d} i, pentru prima \acute{o} ră de cum a intrat în \acute{e} rnă, din vizuina sa afară.

IV.

MARTINIÎ DE \acute{E} RNA.

Martinii de \acute{e} rnă, numiți în unele p \acute{a} rți și *S \acute{a} -Martinii*, sunt trei la num \acute{e} r și cad tot-deauna la patru- \acute{d} eci de \acute{d} ile dup \acute{a} Cr \acute{a} ciun, ast-fel c \acute{a} cel de mijloc, numit și *Martinul cel mare*, cade tot-deauna în \acute{d} iua de *Int \acute{u} mpinarea Domnului*.

Martinii de \acute{e} rnă se serb \acute{e} ză trei \acute{d} ile dup \acute{a} olaltă și anume: cel dint \acute{a} i \acute{u} în ajunul Int \acute{u} mpinării Domnului sa \acute{u} în \acute{d} iua de *Sf. Trifon*, cel din mijloc în \acute{d} iua de Int \acute{u} mpinarea Domnului, iar al treilea a doua \acute{d} i dup \acute{a} Int \acute{u} mpinarea Domnului, adec \acute{a} în \acute{d} iua de *Simion b \acute{e} tr \acute{a} nul*, care a \acute{u} nt \acute{u} mpinat pe Domnul nostru Isus Christos. (2)

Toți trei Martinii aceștia se serb \acute{e} ză în contra *lupilor*, anume ca aceștia să nu atace și să strice turmele, precum și cele-lalte vite, și ca să nu se apuce și de \acute{o} menii.

În decursul serbării Martinilor, p \acute{e} curarii rom \acute{a} nii din *Banat* nu scot de fel oile în c \acute{a} mp la p \acute{a} șune. În \acute{d} iua primă a Mar-

(1) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prepicean.

(2) Sub *Simion b \acute{e} tr \acute{a} nul* se înțelege aici s \acute{f} intul și dreptul Simion, care a \acute{u} nt \acute{u} mpinat pe Domnul nostru Isus Christos. Rom \acute{a} nii din Fundul-Sadovei, în Bucovina, cred și spun c \acute{a} dreptul Simion, nu mult dup \acute{a} ce a vețut pe Isus Christos M \acute{a} ntuitorul lumii, a murit în biserică lângă tetrapod.

tinilor postesc și tot în această Ți fac mai multe ceremonii asupra oilor, spre a le feri de lupi. (1)

Deși n'am aflat până acum, totuși e mai mult decât probabil că Românii serbeză *Martinii de érnă* nu numai în contra lupilor, ci și în contra *urșilor*, și asta din cauză că în Țiua în care cade Martinul de mijloc, cade și *Țiua ursului* (2), iar această cade tot-deauna în Țiua de Intîmpinarea Domnului, când cade și Martinul cel mare.

Și cum că Românii întru adevăr trebuie să serbeze Martinii aceștia și în contra urșilor se poate deduce și de acolo că *ursul* pretutindenea în toate Țerile locuite de Români se numesce *Martin*. (3)

Așă mai toate poveștile, cari tractéză despre vre-un urs, îl numesc pe acesta *Martin*. (4) Și tot așă îl numesc și ursarii de pretutindenea, cari umblă cu dînsul dintr'un sat în altul și, punându-l să jöce, îi cîntă :

Jöcä bine

Mě *Martine*,

Că-Ți dau pâne

Cu masline,

Sau :

Din călcăiü încetișor

Și din talpă binișor!

Sus *Martine!*

Și inele,

Și mărgelë,

Să te 'mpodobesci cu ele! (5)

Și mai bine,

Că-Ți dau pâne

Cu masline! (6)

Și ursul, cum aude cuvintele acestea ale ursarului, se ridică în două labe și prinde a jucă de se cutremură pămîntul sub dînsul.

(1) Sim. Manguiea, *Calend. pe an. 1883, Calend. pop. și pp.* 97-102.

(2) Veđi despre această mai pe larg în capitolul următor.

(3) L. Șaineanu, *Incercări asupra semasiologiei limbii române*, București 1887, p. 176: «*Martin* e numele popular al *ursului*, numit și *Gavriliă* sau *Vasilică*»; — P. Oltean apud B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, II, p. 1149: «*Ursului* poporul îi Țice *Martin*, ursonei *Ancuța*».

(4) I. Creangă, *Scrieri*, I, p. 31: «Öre nu cum-va nenea *Martin* a dat raita pe la D-ta pe-acasă? că mi-adue aminte că l'am întilnit odată prin smeuriș.»

(5) N. A. Bogdan, *Colindători*, publ. în «*Familia*», an. XXVII, p. 606;— Sim. Manguiea, *Calend. pe an. 1883*, p. 100.

(6) G. I. Ionescu-Gion, *Doftoricescul meșteșug în trecutul Țerilor române*, publ. în «*Revista nouă*», an. IV, București 1892, p. 497.

FILIPII DE ÉRNĂ.

Românii din unele părți ale *Munteniei*, precum bunăoră cei din plaiul Prahova, în loc de *Martiniș de érnă*, despre cari am vorbit mai sus în capitolul premergător, țin *șapte Filipi*, începând de la 25 Ianuarie și până la 2 Februarie, creșdând, ca și Românii din Banat, că ar fi răi de lupi și păgubitori de dobitoce. (1)

Alți Români, tot din *Muntenia*, țin spre același scop numai *trei Filipi* sau *Pilipi*, după cum îi mai numesc ei, și anume: unul la 30 Ianuarie, iar cei-lalți doi la 1 și 2 Februarie sau unul la 2 Februarie și cei-lalți doi la o săptămână după acesta. (2)

Filipul, care cade la 30 Ianuarie, se numesc pe unele locuri și *Ticlele*. (3)

În restimpul acestor zile, considerate ca sărbători, atât bărbații cât și femeile din Muntenia nu lucrăză nimic. (4)

(1) Gr. G. Tocilescu, *Revista pentru istorie, archeologie și filologie*, an. II, vol. III, Bucureși 1884, p. 388: «De la 10 Noembre țin *Filipiș* șapte: trei înainte de lăsatul de sec și patru în post. La 21 Noembre, în ziua *Intrării în biserică*, dic că-i *Filipul cel schiop*. Alți șapte *Filipi* de la 25 Ianuarie până la 2 Februarie. Alți trei *Filipi*, ce se dic *Berbercari*, tòmna de la 26 Septembrie. În acești *Filipi* nu se cöse, nu împunge în pele, nu daș împrumut, nu duc la möră, nu daș foc la vecini, nu mătură în casă, în sfirșit nu lucrăză nimic, dicând că-i rău de lupi și păgubitori de dobitoce»; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 57: «*Filipiș*, 25 Ianuarie. Din această zi până la 2 Februarie, femeile țin (serbăză) pe cei șapte *Filipi*. În aceste zile nu se lă (spală pe cap), nu se lipesc vatra etc. pentru că-i rău de lupi.»

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Răjlețu-Vieroșiu, jud. Olt: «*Filipiș* sau *Pilipiș* se serbăză pe fie-care an de la 15—21 Noembre, 30 Ianuarie, 1 și 2 Februarie»; — com. Bilciuresci, pl. Ialomița, jud. Dimbovița: «Ca sfinți măi marî peste férele sëlbatice socotesce poporul pe *Filipi* sau *Pilipi*, cari sunt măi marî peste lupi. Zilele, în cari se întimplă, sunt: unul la 2 Februarie, alți doi la săptămâna și unul la Lăsatul secului de Crăciun.»

(3) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Crovu, jud. Dimbovița: «*Ticlele* sau *Pilipiș* (30 Ianuarie), ast-fel se numesc pe aici».

(4) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Răjlețu-Vieroșiu, jud. Olt.

În fine Româniî din unele părți ale *Bucovinei*, și mai ales cei din satele în cari nu e datină a se serbà *Sf. Trif*, despre care am vorbit dejà mai sus în cap. I ca patron al lupilor, țin asemenea trei *Filipi* sau *Cilipi* și *Cilichii*, numiți în genere *Filipi de érnă*, atât în contra lupilor, cât și în contra feluritelor prilejuri de bóle și primejdii și anume: unul în ajun, al doilea în ziua, iar al treilea a doua zi de *Intîmpinarea Domnului*. (1)

Afară de *Filipi*, despre cari am vorbit până aici, mai țin atât Româniî din Bucovina cât și cei din Muntenia încă și alți *Filipi*, asemenea pentru lupi, precum și pentru alte dihăniî, însă despre aceia voiû vorbi mai pe larg la timpul seû.

(1) Dat. Rom. din Buninți, com. de Vesp. Corvin: «În ziua de *Stretenie* pică și *Filipi* sau *Cilichii*, cari se țin pentru primejdie de lupi»;— precum și a altor Români din Bucovina.

JOIA NEPOMENITĂ.

JOIA NEPOMENITA.

Românii din *Banat* numesc Joia din săptămâna albă *Joia nepomenită* sau *Joia necurată*.

De asemenea caracter este și Joia întâia după Paști și cea după Rusalii.

Tustrele Joile acestea formeză o treime nefastă, nenorocă.

În Joia din săptămâna albă cad tot-deauna *Vracii*, numiți altmintrelea și *Vălași*.

Tot în această Joie cad și *Gadinele*, cari duresc trei zile după olaltă, adică Joi, Vineri și Sâmbătă. (1)

Cuv. *Gadină* pl. *gadine* și *gadină*, după dicționarul de Buda din anul 1825, are șese semnificațiuni și anume:

1. Ori-ce vită sau jivină;
2. În specie: fără sălbatică, răpitoare;
3. Sburătoare, d. e. paseri, hora;
4. În specie: paseri de casă (hora);
5. Sburătoare răpitoare;
6. Alte jivini aripate, d. e. lacuste, viermi, omizi, gândaci etc.

După «Glosarul» lui A. T. Laurian și I. C. Massim însă are numai trei și anume:

1. Pasere, pasere de curte;
2. Pasere sălbatică, rapace;

(1) S. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883, luna Februar.*

3. Fără, bestie rapace, cu instincte de ucis alte ființe vii.

În graiul bănățen cuvîntul acesta se aude numai în plural, *gadinî*, și însemnează mai cu sémă: lăcuste, omiđi, viermi, gónge și alt *găvêt* (1), cari se arată în unii ani într'o mulțime așa de mare, că devastéază câmpurile

Din cauza acésta apoi Româniî din Banat îndătinéază a serbă cele trei ڃile din urmă ale sęptēmānei albe în contra *gadinilor*, anume ca acestea să nu le devasteze câmpiile și pometele. (2)

În unele părți din *Muntenia*, precum bunăoră în comuna Râjlețu, plasa Oltu-Vedea, județul Olt, Joia din *Sęptēmāna brânzei* se numesce *Joia tuturor juvinelor* (vietăților), în special însă *Joia furnicilor*.

Româniî din aceste părți serbéază Joia acésta, ca și frații lor din Banat, în contra tuturor juvinelor și cu deosebire în contra furnicilor.

Fie-care om are grijă de a se sculă în acéstă ڃi fórte de diminéță și a face o turtă de mălaiu saũ de făină cu câte ceva brânză saũ unt pe ea și a o duce apoi pe câmp, unde o pune pe un *mușuroiũ de furnicĩ*, saũ în pădure pe un arbore. (3)

Pe lângă acésta mai e de însemnat încă și aceea că Româniî din cele mai multe părți ale *Munteniei* numesc *Sęptēmāna albă* nu numai *Sęptēmāna brânzei*, după cum s'a amintit mai sus, ci tot odată și *Sęptēmāna nebunilor*, din causă că, după cum spun ei, în acéstă sęptēmāna numai *nebuniĩ* pornesc a se însurà, numai proștii și urîții satelor abià acum daũ zor ca să se căsătoréscă, pe când toți cei cumintți, căți aũ avut de gând să se însóre în decursul cãrnilegilor, s'aũ însurat dejă cu mult mai înainte. (4)

(1) *Găvêt*=germ. Ungeziefer.

(2) Sim. Manguiea, *Studii limbistice*, publ. în «*Familia*», an. XIX, Oradea-mare 1883, pp. 483—484.

(3) Din *Ręsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(4) Din *Ręsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Zánóga, plasa Cãmpu, jud. Romanatĩ: «Ultima sęptēmāna a carnevalului se numesce *Sęptēmāna nebunilor*»; — com. Crovu, jud. Dimbovița: «*Sęptēmāna nebunilor* este cea din urmă a carnevalului. Flăcãii necãsătoriți pãnã în acest timp umblã dupã fete tocmã acuma, dar rēmãn tot necãsătoriți, cãci n'aũ timp»; —

În unele părți ale *Transilvaniei*, precum bunăoară pe la Rodna, districtul Năsăudului, se numește săptemâna acesta, pe lângă *Săptemâna albă*, încă și *Săptemâna bondrișilor*, iar în alte părți, ca și în Muntenia, *Săptemâna nebunilor*. (1)

Tot *Săptemâna nebunilor* se numește săptemâna acesta și în *Banat*. (2)

Săptemâna bondrișilor se numește de aceea, pentru că în această săptemână numai *bondriși* umblă de-a însurătului și cu toate acestea mulți dintre dânșii sunt și de astă dată *rămași*, adică nu se pot însura.

Iar *Săptemâna nebunilor* să se numescă de aceea, pentru că o sémă de feciori, luându-se după unii Unguri, cari umblă în săptemâna acesta a colindă, umblă și ei mascați, făcând nebunii pe drumuri și pe la casele ómenilor, unde capătă apoi beătură.

În Munții apusenii ai *Transilvaniei* și anume pe la Abrud acești ómeni mascați se chéamă *Fărșângari*, iar pe la Retég *Măscurași*. (3)

Feciorii din *Bucovina*, cari s'aú întârziat cu pețitul, cari n'aú apucat încă a se încredința și cunună înainte de săptemâna albă, îndătinéză de regulă a se cunună în Joia acestei săptemâni.

În Dumineca de pe urmă a *Cárnilegilor*, adică în ziua de Lăsatul secului, se cunună mai mult numai vėduvele și vėduvoii.

Feciorii și fetele cari, deși le-a fost timpul de căsătorit, cu toate acestea însă aú rămas necăsătoriți, sunt în ziua de Lăsatul secului séra de către cei-lalți feciori mai tineri prin diferite chiuituri luați în rís și batjocură.

Com. Albeni, jud. Gorj: «*Săptemâna nebunilor* este la sfirșitul cárnilegilor, și să și *Săptemâna brânzei*, numită așa fiind-că în această săptemână pornesc toți nebunii a se însura»;—Com. Roșia, jud. Gorj: «*Săptemâna nebunilor—Săptemâna brânzei*, numită așa din pricină că în această săptemână dau zor să se însóre numai proști și urii satelor».

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul;—W. Schmidt, *op. cit.*, p. 7.

(2) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883, luna Februar*: «*Săptemâna nebunilor* începe tot-deauna în Dumineca de brânză și cuprinde în sine întreaga *Săptemână albă* (de brânză).»

(3) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

Tot așa se întâmplă, după cum vom vedé mai jos, și cu feciorii și cu fetele din Transilvania.

În unele părți din *Muntenia* însă, feciorii de însurat, se înțelege că cei cuminiți, cari n'au apucat a se căsători când le-a fost timpul de căsătorit, precum și aceia cari s'au lăsat pe de altă dată sau au ales prea mult și, din cauza acésta, s'au trezit de-odată că au rămas necăsătoriți, se bat în prima zi a Săptemâniî nebunilor cu *burduful*. (1)

Iar în alte părți, tot din *Muntenia*, este din contră datină ca la sfîrșitul acestei săptemâni, numită asemenea *Săptemâna nebunilor*, toți flăcăii de însurat și fetele cele mari de măritat, cari nu s'au căsătorit în decursul Cărnilegilor, să se strige pe nume, adresându-li-se fel de fel de cuvinte batjocoritoare, și acésta dintr'un dél și într'un ton schimbat, spre a nu-i înțelege, anume ca nimeni să nu pótă pune mâna pe ei. (2)

În fine Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* cred și spun că, «dacă voesci să fii scutit de șóreci, trebuie să ții și să ajunezi Lunea din Săptemâna albă». (3)

Iar cei din *Muntenia* spun că «în Săptemâna albă nu e bine să te spelî la cap, căci se scutură burdufurile de brânză în cap (adecă faci mătrelță) și-ți albesce pèrul curînd». (4)

(1) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Frumósa, pl. Dunărea, jud. Teleorman.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Socetu, jud. Teleorman.

(3) *Credințe deșerte din Boereni*, publ. în «*Gazeta Transilvaniei*», an. LVIII, Brașov 1895, No. 102.

(4) I. C. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița (Ialomita)*, publ. în «*Șeșetórea*», Fălticeni, an. III, p. 123.

LĂSATUL SECULUI.

I.

SÂMBĂTA PĂRINȚILOR.

Sâmbăta părinților cade tot-deauna în Sâmbăta cea de pe urmă a cășlegilor de érnă saũ, altmintrelea ȓis, Sâmbăta înainte de Lăsatul secului.

În Sâmbăta acésta se pomenesc toți cei ce aũ strălucit întru sêhăstria cuvioșilor și de Dumneȓeũ purtătorilor părinților noștri.

Ómenii, și cu deosebire cei din *Moldova*, pomenesc în acésta ȓi toți morȓii, cari nu se mai pomenesc decât acum și în o altă Sâmbăta din Postul mare. Adecă morȓii cei ce aũ murit de vre-o mórte năprasnică, și anume: póte că s'a dus omul la pădure și a căȓut un lemn peste dînsul și l'a omorit, orĩ l'a mâncat o férá sêlbatică, orĩ un boũ sumeȓ l'a luat în córne și l'a străpuns, orĩ lutăria a picat pe el, orĩ a căȓut din vre-un copac mort, s'a spânzurat, saũ a căȓut de pe casă saũ din alt loc, orĩ a murit de fulger saũ de altă mórte năprasnică, saũ pe altul cine-va l'a bătut și a căȓut jos mort saũ, într'un cuvînt, orĩ-ce fel de mórte fără de sciinȓă.

Că de alt-fel, omul, când zace și se simte slab, își caută singur de sfirșitul seũ.

Și de aceea ómenii în ziua acésta duc la biserică colivă, colaci, orî fac prasnic, orî daú de pomană vișel, vacă sau ce-î lasă inima. (1)

II.

MOȘII DE ÉRNĂ.

Pe lângă pomenirile și jertfele, ce se fac și se aduc pentru cei de curînd repausați, mai există la Români încă și un alt-fel de pomenire și jertfă, care se face și se aduce în unele zile anumite de peste an, și nu numai pentru cei de curînd repausați, ci fără deosebire pentru toți morții familiei.

Acéstă pomenire și jertfă, care constă mai cu sémă întru trimiterea de bucate și bęturi, precum și a unor obiecte menite pentru męcare și de bęut apă, pe la vecinî, pe la nýmuri și mai ales copiilor sěrmanî de sufletul morților, se numesce pretutindenea, în tóte țerile locuite de Români, *Moși*. Iar *Moșii* aceștia sunt de mai multe feluri.

În șirele ce urméză însă noi vom vorbi mai pe larg numai despre *Moșii de érnă*.

Moșii de érnă, numiți altmintrelea și *Moșii de carnelegi*, cad în unele părți Sâmbătă înainte de Sęptemána albă (2), iar în altele Sâmbătă înainte de Lăsatul secului. (3)

În unele părți din *Muntenia*, precum bunăórá în comuna Urdarii-de-sus, jud. Gorj, moșii aceștia se numesc *Moșii de*

(1) El. Sevastos, *Sęrbătorile poporului*, publ. în *țiar cit.*, p. 150.

(2) Din *Ręsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Madeiu, jud. Su-cęva: «*Moșii de érnă* cad Sâmbăta înainte de Lăsatul secului de carne»;— Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882*, p. 136.— În unele comune din Bucovina, precum bunăórá în Todiresci, după cum mi-a împărțisit Nic. Rădășan: «*Moșii de érnă* se țin în o sęptemána până în Sęptemána albă și se face tocmai așa ca și pe la *Moșii de vară*.»

(3) În unele părți din Bucovina, Moldova și Banat. — Veđi El. Sevas-tos, *Sęrbătorile poporului*, publ. în *țiar cit.*, p. 150: «În Sâmbăta Lăs-atului secului de brânză se face pomenire tutulor celor ce au strălu-cit întru suhăstria cuvioșilor și de Dumneđeu purtătorilor părinților noștri și se chémă *Sâmbăta Moșilor de érnă*»; — At. M. Marienescu în

piftii (1), iar în unele părți din *Banat*, precum bunăoară în Ciclova-română, se numesc *Sacrilegi* și *Sacrilegiu mic*. (2)

Însă terminațiunea *legi* din cuvântul *Sacrilegiu* semnă a avea același înțeles ca și *legi*, fiind cuvântul *cârniegi* și *câșlegi* și nici decum înțelesul de *legi* din cuvântul lat. *sacrilegium*.

Moșii de érnă, împreună cu *Moșii de tómână*, cari cad asemenea Sâmbăta și anume înainte de *Sâ-Medru*, se numesc și *Moșii cei mari*. (3)

La *Moșii de érnă* se sacrifică moșilor, adecă se dă de pomană de sufletul morților, după cum am spus și mai sus, diferite bucate și băuturi, și anume în acele părți unde este datină de a serbă moșii aceștia Sâmbăta înainte de Săptemâna albă: tot felul de fruct, și mai ales *récituri*, *aituri*, *reci*, *piftii*, iar în acele părți, unde este datină de a se serbă Sâmbăta înainte de Lăsatul secului, numai fruct alb.

Așa Românele din *Banat* dau vecinilor de pomană de sufletul morților grîu fert pregătit cu unt sau unsore și cu brânză, alăturând și carne de porc sau cotoróge. (4)

Românele din *Muntenia* dau de pomană asemenea cotoróge sau *piftii*, după cum le numesc ele, ca și surorile lor din *Banat* (5), iar Românele din *Transilvania* fac și dau în această zi de pomană un fel de copturi, cari se numesc *pupî*. (6)

Românele din *Bucovina* însă, unde este datină de a serbă *Moșii de érnă* de comun Sâmbăta înainte de Lăsatul secului,

«*Familia*», an. X, Budapesta 1874, p. 565: «*Moșii de cărnelegi* sau de *érnă* sunt—în *Banat*—în Sâmbăta Lăsatului de brânză, adecă înainte (?) de Săptemâna albă (9 Faur în 1874, 23 Faur 1875).»

(1) Din *Rěsp. la Cest*. d-lui Nic. Densușianu: «Poporul din aceste localități socotesc ca sėrbători ale *Moșilor* Sâmbăta înainte de Lăsatul postului de carne, numiți atunci *Moși de piftii*, de ore-ce atunci fie-care face *piftii* (= *récituri*) și le dă de pomană.»

(2) Sim. Manguica, *Calend pe an. 1882*, p. 137, *Calend. pop. rom.*, 30 Ianuar.

(3) Sim. Manguica, *Calend. pe an 1882*, pp. 136-137.

(4) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882*, p. 137;—At. Marienescu, *loc. cit.*: «Femeile fac colaci sau grîu fert cu unsore și brânză, în alte locuri cotoróge (*reci*, *ait*), și dau vecinilor de pomană pentru moși.»

(5) Din *Rěsp. la Cest*. d-lui Nic. Densușianu, com. Urdarii-de-sus, jud. Gorj.

(6) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

și anume cele mai avute, îndătinéză a trimite în acéstă ȕi pe la cele mai sërmane, și mai ales acolo unde sciũ cã sunt copii mici, fel de fel de mâncãri de sufletul morȕilor, cu deosebire însã *frupt alb*, adecã: brânzã, lapte dulce cu togmagi, și mai cu sémã *plãcinte* umplute cu brânzã, ca sã aibã și cei sërmani pe a doua ȕi, adecã în ȕiua de Lãsatul secului, de ajuns ce mâncã și cu ce se sãturã, sã se bucure și sã-și aducã și ei aminte cã aũ avut mãcar o ȕi bunã.

Tóte bucatele saũ mâncãrile acestea le trimit de regulã în strãchini saũ talgere și în ulcele, cari rêmân asemenea de sufletul morȕilor celora ce s'aũ dus bucatele.

Iar cei ce le duc spun celor ce le înmãnuézã cam urmãtorele cuvinte:

— Primesce plãcintele, laptele acesta, — saũ ce este, — de sufletul tatei, mamei, surorii N., fratelui N., saũ a copilului meũ N., ori al altui N. al meũ!

Iar cel ce primesce rãspunde:

— Dumneȕeũ sã primescã!

Unele Romãnce, tot din *Bucovina*, îndătinézã de a trimite mâncãrile, respective bẽturile acestea, ori-și-cãnd în decursul ȕilei, iar altele dupã amedã, și anume plãcintele mai tot-deauna nemijlocit dupã ce le-aũ scos din cuptor, adecã cãlduȕe pãnã nu apucã a se reci. (1)

Datina acesta de a trimite plãcinte e usitatã și la Romãni din *Transilvania*, precum și la cei din *Banat*. De aici vine apoi cã Sãmbãta înainte de Lãsatul secului se numesce de cãtre Romãni din aceste douẽ țeri și *Sãmbãta plãcintelor*. (2)

Romãncele din aceste douẽ țeri fac asemenea în acestã Sãmbãtã plãcinte, pe cari le împart apoi pe la vecini de pomanã, ca cei ce aũ dat saũ pentru cari s'aũ dat sã aibã ce mâncã în cea-laltã lume (3), prea bine sciind cã:

Cine face

Lui-și face;

și:

Cine dã

Lui-și dã. (4)

(1) Dat. Rom. din Ilișesei și Șcheia.

(2) Sim. Manguica, *Calend pe 1882 și 1883*.

(3) Din. Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(4) Ȑicalã pop. din Bucovina.

Tot în această zi, adecă Sâmbătă înainte de Lăsatul secului, fetele din unele părți ale *Transilvaniei* aduc câte un ulcior de apă de la isvorul cel mai rece și-l dau de pomană, ca să aibă isvor în cea-laltă lume.

Iar isvorul acesta este de o zi, de două, de trei și de o săptămână. (1)

III.

LĂSATUL SECULUI.

Sub *Lăsatul secului* se înțelege în genere ziua cea de pe urmă *de frupt* sau *de dulce* a cășlegilor, când se dă într'un post.

Sub *Lăsatul secului* însă, despre care mi-am propus să vorbesc în șirele ce urmăză, se înțelege ziua cea de pe urmă a *Cărnilegilor* sau a *Cășlegilor de érnă*, adecă ziua nemijlocit înainte de începerea *Paresimilor* sau a *Postului mare*.

Lăsatul secului acesta, numit de un timp încóce de către unii cărturari și mai ales de către calendariști, contra usului poporal, prin urmare fals, și *Lăsatul secului de brânză* (2), cade tot-deauna într'o Duminică, din cauză că și *Pascile*, după cari se orientéză, cad asemenea tot-deauna Duminica.

Și de óre-ce *Postul paresimilor* e cel mai lung post de peste an, din care cauză s'a și numit el apoi de către popor *Postul mare*, de aceea și Româniî au în această zi cu mult mai multe datine și credințe decât în tóte cele-lalte *lăsaturi de sec* de peste an.

Lăsatul secului acesta e, cum s'ar dice, încheerea sau epi-

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Tot așa de incorectă sau mai bine zis un non-sens e și numirea de *Lăsatul secului de carne*, pentru că sub cuvântul *Lăsatul secului* nu e de a se înțelege: lăsarea sau părăsirea, nemâncarea cărnii ori a brânzei, ci e de a se înțelege: venirea sau începerea *secului*, adecă a *postului*.

logul datinelor și a credințelor și mai cu sémă a petrecerilor și a veseliei din Câșlegile de érnă.

După legea bisericeii nóstre ort.-orient., precum în cele-lalte posturii de peste an, așa și în Postul mare, nu e ertat membrilor să mănânce *de frupt* sau *de dulce*, ci numai bucate *de sec*; mai departe, nu le e ertat să facă jocuri sau alte petreceri cu musică, ci numai să postéscă și să se pocăiască, căci postul acesta e considerat de către popor ca o pădure mare care n'are capét. Și dacă nu va postii și nu se va pocăi, mai pe scurt, dacă nu se va purtà bine în decursul lui, atunci va rătăci și nu i va mai da de capét.

Drept aceea poporul, și anume atât tineretul cât și cei înaintați în vîrstă, vèdènd că s'a apropiat Postul mare, în decursul căruia trebuie să se abție de la ori-și-ce petrecere și desfătare, căci la din contră ar fi considerat și ținut mai rău decât un păgân sau căpcân, cum a sosit *Lăsatul secului*, caută ca să facă joc, să mănânce tot felul de bucate și să petrecă cât se póte de bine, căci nimeni nu póte să scie ori de va mai ajunge până la capétul păduriii acesteia, adecă până la sfîrșitul postului. (1)

Iar femeile, atât cele din *Bucovina* cât și cele din *Transilvania*, încep acum de Sâmbătă după amédă a ferbe și a cóce fel de fel de mîncări și copturii, ca să aibă pe a doua și într'ales și în prisosința nu numai pentru cei de casă, ci și pentru némurile, amicii și cunoscuții cei mai de aprópe, cari s'ar întîmplă să-i cerceteze și să petrecă vre-o două trei óre împreună.

Cele mai usitate mîncări de Lăsatul secului sunt: tot felul de plăcinte, plăcinte în tavale, învîrtite, lapte dulce cu togmagi sau tățeii și brînză cu smântână. (2)

Sosind Lăsatul secului, fie-care căsaș trebuie nu numai să guste din tóte bucatele acestea, ci să mănânce bine și să se sature cum se cade, anume ca niméria să nu-i vie și să-i fie dor de fruct în decursul postului ce urméză până la Pasci.

(1) Cred. Rom. din Volovét, com. de Dim. Vicol și Ioan Buliga.

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Mare bucurie erà la noi în casă în ziua Lăsatului de brînză. Mama făcea plăcinte cu brînză, ne ferbea tățeii în lapte și chiar și oué.»

După amedă se strîng mai mulți inși, vecini și cunoscuți, la o casă anumită, și cu deosebire némurile cele mai de aprópe, unde petrec apoi împreună, mîncînd, bînd și veselindu-se pînă într'un târziu de nópte. (1)

În urmă, după ce aũ mîncat, s'aũ veselit și s'aũ petrecut de ajuns, adecă după ce aũ făcut Lăsatul secului, toți cei de casă îndătinéză a mîncă cîte un *ou de găină* fert sau copt, anume ca să le pară postul ce urméză scurt, mic și ușor ca un ou, apoi să fie tari și sãnetoși ca oul în tot decursul postului, și cum mîncă oul de iute, așă să trecă și postul de iute. (2)

Iar cînd îl mîncă dic:

Oușor, oușor,
Să-mi pară postul ușor! (3)

În unele sate însă e datină ca toți cei de casă să mîncă din unul și același ou. (4)

Tot așă fac și Români din *Moldova*. Aceștia încă îndătinéză în ziua de Lăsatul secului să mîncă la urmă un ou, ca să le pară postul ușor. (5)

În *Muntenia* însă e datină ca în ziua de Lăsatul secului vecinii și rudele să-și cêră ertare unii de la alții, ca *să între curați în post*. (6)

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că, pe lângă

(1) În cele mai multe părți din Bucovina.

(2) Dat. și cred. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei, precum din Bălăcéna, dict. de Irina Ureche;— Ilișesci, com. de Fil. Doboș;— Bancesci, com. de Dim. Bancescul;— Todiresci, com. de Nic. Rădășan;— Fră-tăuțul-vechiu, dict. de Damian Cojocariu: «Cine mîncă oue în ziua saũ în séra de Lăsatul secului, aceluia îi pare că postu-i mic, adecă că trece de grabă, iute»;— din Bilca, dict. de Domnica Ungurean;— și din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

(3) Din Mihoveni, com. de V. Strachină.

(4) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Zamfira Tofan.

(5) S. Michăilescu, *Superstiții*, publ. în «*Șeșetóra*», an. I, Fălticeni, p. 152;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 64: «În ziua de Lăsatul de sec de brînză, după ospet, mîncă fie-care cîte un ou copt în spuză, pentru ca să le pară postul ușor.»

(6) G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 49;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 64: «... apoi vecinii și rudele își cer ertare unii de la alții, pentru ca să nu între încărcați de păcate în post.»

datinele și credințele înșirate până aci, mai există încă și multe alte datine și credințe, cari asemenea sunt usitate în ziua de *Lăsatul secului*, precum: *Refenelele* sau *Vergelul*, *Alimori* sau *Priveghiul*, *Postul negru*, *Baterea alviței*, *Cuciș* și *Legarea grânelor*.

De ore-ce însă datinele și credințele acestea aș câte o numire specială, de aceea se vor tracta în câte un capitol deosebit.

IV.

REFENELELE.

Nu e mai nici o singură Duminică sau sărbătoare din cășlegile de peste an, în care feciorii să nu se adune într'un loc anumit, să nu facă joc, să nu jöce și să nu petrecă cu fetele până la apusul sórelui.

Și dacă o fac ei acesta mai în tóte Duminicele de rînd, e peste puțină ca să nu o facă și în Duminica Lăsatului de sec, după ce acesta e cea de pe urmă Duminică din Cășlegile de érnă și fie-căruia îi e prea bine cunoscut că în decurs de șépte sėptēmāni, cât duréză *Paresimile* sau *Postul mare*, nu-î este nimėruî ertat ca să jöce.

În ziua de Lăsatul secului însă, fie-care trebuie să jöce până ce se va sătură de jucat, ca să aibă de ajuns peste tot postul ce urmėză până la Pasci.

Afară de acesta, în ziua de Lăsatul secului trebuie de jucat mult și bine încă și de aceea ca să crească cânepa înaltă. (1)

Locul, unde îndătinéză tineretul a se adună de astă dată, nu e public ca în cele mai multe sărbători și Duminici de peste an, ci mai mult privat, adecă la o casă anumită, iar adunarea sa din această séră se numese în unele părți ale

(1) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac; —veđi și Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 30.

Bucovinei *Rafinea* (1) sau *Refenea*, plural *Refenele*, pentru că nu e numai o singură adunare în tot satul, ca în alte duminici și sărbători, ci mai multe (2), în altele însă se numesc *Vergel*. (3)

Jocurile, ce le jacă tineretul la această petrecere, sunt aceleași ce le jacă el și de altă dată în decursul anului. În privința acesta nu e nimic nou de amintit.

Ce se atinge însă de chiuiturile sau strigăturile ce îndătinază feciorii a le strigă în joc, e de însemnat că, pe lângă cele îndătinate în decursul anului, mai sunt încă unele cari îndătinază a le strigă numai în această ȕi.

Trecând Câșlegile de ernenă și sosind Postul mare, toți ce ce au avut de gând să se căsătorască și nu s'au căsătorit, și cu deosebire fetele cele bătrâne și feciorii cei tomnatici, sunt de către cei-lalți feciori mai tineri, cărora nu le-a sosit încă timpul însuratului, luați în ȕiua de Lăsatul secului în rîs și batjocură.

Iar locul cel mai potrivit spre scopul acesta sunt *Refenele*, la cari se află mai tot tineretul satului adunat.

La deschiderea jocului, care se întimplă de regulă după amedă, și anume după ce au sfirșit preoții rugăciunea de séra și au eșit de prin biserici, tóte merg în cea mai bună rînduélă. Mai pe urmă însă, și anume după ce s'au mai înferbîntat puțin, vedend feciorii cei tineri că unele fete sunt supérate, fiind-că au trecut prea de grabă Câșlegile și din

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Catrina Dascál: «In séra de Lăsatul secului face tineretul un joc numit *Rafinea*, și anume flăcâi aduc la o casă mai mulți scripcari, iar fetele fac de ale mănecării. După ce au mănecat încep a jucă *Arcanul*, *Rusasca*, numită altmintrelea și *Mônânțica*, *Chiperiul*, *Hora-nouă*, *Ungurencuța* și altele. După ce au jucat, încep iarăși a mănecă și a bé, și tot așa petrec ei tótă nóptea, căci în această nópte mai fie-care om, fie cât de sărac, are cevă mai bun de mănecat.»

(2) Dat Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Domnica a lui Tóder Ionesi și com. de I. Covașă: «In séra de Lăsatul secului înainte de Postul mare se fac *Refenele*, cari constau în aceea că în unele case se adune un număr însemnat de flăcâi și fete, cari petrec apoi, acompaniată fiindu-lă petrecerea și de scripcari.»

(3) Veți cap. *Vergelul*.

causa acésta nu s'aũ putut mărită, încep cam în ris cam într'adins a chiui și a ȓice :

Lucră, mamă, ce-ĩ lucră
Și-mĩ pornesce ursita,
Dóră mẽ pot mărită,
Că-s bêtrână ca și tine
Și rid ómenii de mine.
Vinde, mamă, gâscele,

Răsipesce-mĩ gâțele,
Ca să trec câșlegile !
După ce-oiũ trece pe prag,
Mi-a eși grija din cap,
Oiũ pune furca'n cărare,
Mai mult nu te-oiũ supérare ! (1)

Tot cam în chipul acesta sunt mângâiate fetele cele stă-tute și de către feciorii din *Transilvania* și cei din *Ungaria*.

Iată cum le chiue cei din *Transilvania* :

Supérate-s mindrele,
Că-s scurte câșlegile ;

Supérate-s, dar nu tóte,
Că mai sunt câșlegi bogate ! (2)

Saũ :

Supérate-s fetele,
Că se trec câșlegile.
Nu vė, fete, supérare,

C'o veni el Postul mare
Și veți da la sãrindare,
Dóră vė veți măritare ! (3)

Iar cei din *Ungaria* chiue :

Supérate-s fetele,
C'aũ trecut câșlegile.

Nu fiți, fete, supérate,
C'or veni și cele-lalte ! (4)

După ce aũ sfirșit de chiuit chiuiturile reproduse, precum și multe altele asemenea acestora, încep altele, prin cari daũ de cunoscut că fetele, ce aũ rămas nemăritate, și mai cu sémă cele bêtrâne, căroră le-aũ trecut de mult timpul măritișului, sunt atât de supérate și de amăríte că nu le-a mai rămas alta de făcut decât ca să se înnece.

Cea mai răspândită și mai usitată chiuitură în *Bucovina*, prin care se ieau fetele cele bêtrâne în ris la acéstă oca-si-une, e cea următóre :

Astăđi iĩ lăsat de sec,
Mė duc, mamă, să mẽ 'nec
Unde-a fi balta mai lată,

C'am rămas nemăritată ;
Unde-a fi balta mai lină,
C'am rămas fată bêtrână ! (5)

(1) Din Ilișesci.

(2) *Poesii pop. din Transilvania*, publ. în «*Tribuna*», an IX, Sibiiũ 1892, No. 241.

(3) Dr. I. U. Jarník și A. Bãrsan, *Doine și strigături din Ardeł*, p. 450.

(4) I. C. Someșan, *Cãntece pop. din Chior*, publ. în «*Familia*», an. XXII, p. 431.

(5) Din Securicenĩ, sat în distr. Sucevei.

Apoi acésta, care e mai tot atât de răspândită :

Astăđi îi lăsat de sec,
Mă duc, mamă, să mă 'nec
Într'o baltă stătătoare
Unde gâsce sprintinióre
Innótă stând în picióre,

Unde-a fi balta măi lată,
C'am rămas nemăritată,
De uritul fetelor,
De risul feciorilor ! (1)

Tot cam așa sunt luate fetele cele bătrâne în rîs și batjocură și de către feciorii din unele părți ale *Transilvaniei*.

Iată cum chiue și aceștia :

— De séră se lasă sec,
Mă duc, maică, să mă 'nec!

— Draga maicăi, nu te duce,
Că măi sunt ڃile de dulce ! (2)

Dar, după cum am amintit și măi sus, nu numai fetele cele bătrâne sunt la ocasiunea acésta luate în rîs, ci și feciorii cei tomnatici său burlacii.

Așa feciorii cei de pe malurile Prutului din *Bucovina* sunt luați în rîs prin următórea strigătură :

Astăđi îi lăsat de sec,
Mă duc, maică, să mă 'nec

Unde-a fi Prutul măi lat,
C'am rămas neînsurat ! (3)

Iar cei-lalți feciori de prin cele-lalte ținuturi ale *Bucovinei* prin acésta :

Astăđi îi lăsat de sec,
Mă duc, maică, să mă 'nec
Unde-a fi riul măi lat,

C'am rămas neînsurat,
De ce merg 'mbătrânesc
Și la pěr încărunțesc ! (5)

Fetele, auđind chiuiturile prin carí sunt luate în rîs și batjocură, înghit noduri, răbdă și tac, căci ce pot alta să începă și să facă ?

Nu tot așa însă fac și feciorii cei tomnatici.

Aceștia, cum vėd că sunt luați în bajtocură, nu se prea supără. Din contră, sciind prea bine că vina e a lor, încep a se desvinovăți și a spune care e cauza de ce nu s'aũ în-surat, chiuind :

(1) Din Ilișesci.

(2) V. Alexiu, *Poesii pop.*, publ. în « *Convorbiri lit.* », an. XXIV, Bucuresci 1890, p. 814.

(3) Din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

(4) Din Rus, com. de Vas. Zaprațan, stud. gimn.

Socotit-am să mă 'nsor,
S'aduc maicii ajutor;

Saū:

Insura-m'aş, însură,
Nu seiū pe cine-aş luă,
Cea frumósă nu-ı de mine,
Cu cea hidă mi-e ruşine,
Cea frumósă mă muncesce,
Cea hidă mă sărăcesce!

Socotit-am să mă las,
Să nu-ı fac maicii necaz ! (1)

Nevasta, care-ı frumósă,
Aduce-ți pretinı la casă;
Iar nevasta cea hiduță
Se face și ea drăguță,
Dând ce are prin căsuță ! (2)

Iar dacă li se spune că sunt bătrâni, ei răspund :

Bătrânit-am, bătrânit,
Dar de zile nu-s de mult,

Saū:

Bătrânit-am, bătrânit,
Dar n'am bătrânit lucrând,
Nici la corn de plug ținând,

Numai de când m'a făcut
Măicuța mea pe pămînt !

Ci eū, Dómne-am bătrânit
Pe marginea tufelor,
Ținând calea mindrelor ! (3)

Ast-fel își petrece tineretul din cele mai multe părți ale Bucovinei de cum inseréză și până către mieđul noptii. Iar cum aū început a cânta cocoșii întâia óră, fie-care, luându-și rămas bun de la Cășlegile de érnă, se pornesce spre casă, în bună speranță că, trecând Postul mare și sosind sərbătorile Pascilor, îi va merge mai bine.

A luă în rıs și batjocură pe cei ce nu s'aū căsătorit în Cășlegile de érnă, saū *a le trage o refenea*, după cum se mai exprimă Bucovinenii, e ó datină usitată nu numai la Românii din Bucovina, ci, după cât ne-am putut incredința din chiuiturile mai sus înșirate și după cum ne vom incredința și din capitolul ce urméză, și la Românii din Transilvania, Banat și Ungaria. Pretutindenea o întilnim, numai în altă formă și nu în una și aceeași di.

(1) Din Transilvania, ținutul Seliștii, com. de d-l B. B. Iosof.

(2) Stef. Utelea, *Doine pop.*, publ. în «*Gazeta poporului*», an. III, Ți-mișóra 1887, No. 13, p. 6.

(3) Din Transilvania, ținutul Seliștii, com. de d-l B. B. Iosof.

ALIMORI.

Sub cuvîntul *Alimori* se înțelege o datină, care e usitată, după cât îmi este mie pînă acum cunoscut, numai la Români din *Banat* și *Transilvania*.

Datina acésta, numită altmîntrelea și *Priveghiū* (1), *Hodaîțe* (2), *Hodaize*, *Hopaize* și *Opaiț* (3), se serbéză de către unii Români Sâmbătă séra înainte de Lăsatul secului de carne (4), sau Sâmbătă séra înainte de Lăsatul secului de brînză (5), iar de către alții Duminică séra, în care se începe Săptămâna albă (6), sau în séra Duminiceii următoare, adecă în ziua de Lăsatul secului. (7)

Cei mai mulți inși însă o serbéză tot-deauna în ziua cea de pe urmă a Cășlegilor de érnă, adecă în ziua de Lăsatul secului. Iar modul serbării sale e mult puțin la toți Români același.

Așă Români din *Banat* o serbéză ast-fel:

«La *Zăpostitul de Pasci* sau la *Lăsatul de brînză* se face în unul sau mai multe locuri foc, fie-care părtaș aducênd partea sa de lemne, paie etc.

«Acest foc se numesce *Priveghiū*.

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, I, p. 875.

(2) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 124.

(3) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.—În Bucovina se înțelege sub cuvîntul *opaiț* un hârb, sau mai bine țis fundul unei ulcele stricate, în care se puneă înainte de vre-o câți-va ani, pînă nu eră încă cunoscută nafta, oliu sau unsore și un muc, care se aprindeă și ardeă cum ard mucerile în candelé, cu acea deosebire numai că, pe când mucerile din candelé staū de regulă îndreptate în sus, pe atuncî cele din *opaițe* atârna pe marginea acestora.—*Opaiț* și *Opaițeni* se numesce în Bucovina și o comună românescă din districtul Storojinețului.

(4) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «*Alimoriū*, pe alocurea Sâmbăta înaintea Lăsatului de carne.»

(5) Idem de eadem.

(6) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 124.

(7) Sim. Manguica, *Calend. cit.*: «*Alimori* (rôta de foc) pe alocurea cade Duminică la începutul Paresimilor»;—T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 124.

«Acolo cântă, strigă, jocă și uréză saŭ chiue poporul adunat din tineri și bătrâni.

«In intervalul petrecerii, ieaŭ tinerii din focul priveghiului tăciunii aprinși în mâni și-î întore pe lângă saŭ în jurul corpului, formându-se din tăciune saŭ paiele legate și aprinse pe tăciune un *cerc de foc*.

«La întorcerea cercului, în Lugoș, se strigă: *Alimorî! Alimorî!* până cât îl întoree.

«In alte locuri fac din nuele o *rôtă*, saŭ chiar ieaŭ o *rôtă* de ear ori de plug, o învêlue cu paie legate, paiele le aprind, și așa lasă rôtă de pe un dél pe cóstă la vale, strigând: *Alimorî!*

«La priveghiurile acestea povestesc bătrânii despre timpurile bune din trecut; iar tinerii în unele locuri se adună la ast-fel de priveghiuri pentru de a *rîde de fetele mari* ce aŭ rămas nemăritate.» (1)

Românii din comuna Maidan de lângă Oravița, după cum îmi scrie d-l Iosif Olariu, îndătinéză de a serbă Priveghiul ast-fel:

«In Duminica *Lăsatului de brânză*, numit *Zapostitul mare*, se face séra *Priveghiū*, la care petrec tinerii și bătrânii mai întrégă nôptea cu musica și jucând la lumina priveghiului.

«Priveghiul acesta, în copilăria mea, adecă înainte de anul 1850, se serbă în tot anul la *Zapostitul de Pasci*, astăđi însă numai copiii de 8—15 ani mai amintesc câte într'o séră din Cârniegii despre priveghiul părinților și strămoșilor noștri.

«Copiii noștri cu etatea numită adună vrascuri saŭ tulei de cucuruz și câte într'o séră înainte de zapostit fac câte un priveghiū copilăresc.

«Copiii sar pe lângă priveghiul lor și cântă bucurându-se:

«Haï la bobotoniū
«Și la voi pisoniū,
«Pis, pis, pis, pis, pis, pis,
«Că la voi s'a sfîns,

«La noi s'a aprins;
«Móra noastră macină,
«Dar a vóstră gracină!» (2)

(1) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, I, p. 875.

(2) Alții, după cum aflăm la d-l Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, I, p. 875, în locul acestor versuri, saŭ în loc de *Alimorî*, după cum strigă în alte părți, dic: *haï la móră!*

Gracină=nu merge.

«*Priveghiul cel mare* de la Zapostit se serbă ca un reliquiū de mare însemnătate, în cât Lunī diminēța întrebă cel ce a fost la Priveghiū pe cel ce nu l'a văđut acolo că din ce causă n'a fost aseră la Priveghiū, că Dumneđeu scie mai trăi-vom până la alt an.

«La *Priveghiul cel mare* se petreceau următorele: feciorii adunau materialul — lemnele trebuinciose, — îngrijiu de musică și cum să ardă focul ca să lumineze mai bine până cât vor petrece la priveghiū.

«Musicanții cei mai prețuiți pentru Priveghiū erau *Petru Nistor* cu *flueroniul* său cel lung ca de un metru și *Pau Marian-Mer-siavila* cu carabelele, după cari jucau la lumina Priveghiului până cătră reversatul ȓorilor, când apoi se ducea fiește-care familie la casa sa, sărutându-se cei bătrâni și rugându-se pentru cele ce vor fi greșit unul altuia, iar cei tineri gratulându-și ca să ajungă santele Pasci vii și sănătoși.

«Priveghiul copiilor l'am văđut de două trei ori și în Cărnile-gile din anul curgător și mi-a fost ca o reminiscență de recreare.»

În alte părți, tot din *Banat*, Priveghiul acesta se serbăză în nóptea spre Duminica Lăsatului de brânză cu petrecere de musică și joc la focuri piramidale făcute în mai multe locuri prin sat, și se încheie în faptul ȓilei cu ertăciune de păcate între cei credincioși. (1)

Românii din munții și de pe sub pólele munților apusenii din *Transilvania* serbăză *Alimoriū* sau *Hodăițele*, *Hodanțele* și *Citiritele*, după cum le mai numesc ei (2), așa :

«Duminică sēra, în care se începe *Sēptēmāna albă*, și în cea următoare, în care se începe postul, copiii de la 12 ani în sus și

(1) Sim. Manguica, *Calend. cit.*

(2) Gr. Sima al lui Ioan, *Credințele și obiceiurile noastre populare*, publ. în «*Foișora pentru răspândirea cunoștințelor folositoare și a iubirii de carte*», an. I, Sibii 1886, p. 77: «În 28 Faur cădea la Romani serbătórea ȓeiței *Fornax*, care însemnēză *caldurā*, *cuptoriū*. Atunci, pe lângă alte jertfe, se aprindeau paie neimblătite (netreerate). Óre *Hodanțele* sau *Citiritele*, aprinderea de paie pe colinele din apropierea satului la *Prinderea postului de Pasci*, așa dar tot pe același timp ca și la Romani (obiceiul se mai păstrează și în ȓiua de aȓi pe la pólele munților apusenii), să nu fie óre asemenea o scumpă amintire din trecutul îndepărtat?»

feciorii, după ce s'a înserat, es cu *Hodăițele* pe câte un dél de-
asupra satului.

«*Hodăițele* se fac din nuele cu câte două clenge, între cari se
îndesă bine paie și tulei (paie de porumb), pe cari le aprind în
dél, purtându-le în mână și făcând cu ele tot felul de figuri, în
cât din sat apar ca focuri artificiale.

«După ce au ars, se înșiră în rînd, în frunte cu un vătav, și
încep a strigă, batjocorind mai cu sémă fetele rëmase nemăritate
sau feciorii rëmași neînsurați în *cășlegi*.

«Strigările se încep de obicei cu formula sacramentală arătată
în cele două rînduri subliniate, de exemplu :

«*Alo more, more!*

Silito, silito more!

Fata lui popa Vasile

S'a uitat în fântână

Și de ciudă și bănat

Că nu s'a măritat,

I-a ieșit pe piele vărsat.

«*Alo more, more!*

Silito, silito more!

Uiuiu pe dél în sus

Prind fetele mâte 'n jug,

Și anume cin' le mână,

Fata lui N. N. cea bătrână.

Bate-o, Dómne, și-o trăsnesce,

Că ea cum le mai plesnesce;

Bate-o, Dómne, și-o detună,

Că ea tare le mai mână!

«*Alo more, more!*

Silito, silito more!

Asta-î fata popii nost,

Țese pânză făr' de rost;

Pintre ițe, pintre spată

Pasce-o épă 'mpiedicată,

Pe sulul cel dinapoî

Șepte-șeci de lăturoî,

Iar pe sulul dinainte

Dracul le mai ține minte! (1)

În alte părți tot din *Transilvania* la *Lăsarea de sec*
merg sătenii, și anume bărbați și mueri, tineri și bătrâni, pe
un dél din apropierea satului, unde duc mese, scaune, mân-
cări și bețuri și acolo apoi cei bătrâni se ospetéză și țin
toaste, iar cei tineri slobod *róte aprinse* de pe dél în jos.

Pe unele locuri însă, tot în această Ți, fac un *om de paie*
și-î dau foc în câmpul liber. (2)

În fine Dr. Heinrich v. Wlislöcki scrie:

«Sărbătorea principală a tineretului român de prin sate este

(1) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, pp. 124-126.

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.— Ce se atinge de originea cuv.
Alimori, veđi B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, pp. 874-879, și Ar. Den-
sușianu, *Alimori*, publ. în «*Revista critică-literară*», an. II, Iași 1894,
pp. 348-356.

fără îndoială *focul de bucurie* (Freudenfeuer), care se aprinde în așa numita *Duminică albă*, adică Duminică ultimă a cășlegilor de érnă.

«Acésta sêrbătóre umple și pe cei slabi și săraci de o adevêrată bucurie nevinovată și plăcută, fiind-că tineretul sâtén este atunci cuprins, ca de o puternică legătură, de spiritul de iubire, de frățietate, de libertate și de simț național.

«Acuma cu sêptemâni înainte cerșesc și adună unii copii paie și vrêscuri, pe cari le duc pe un dâmb, unde are să se aprindă focul de bucurie, pe când alți copii se silesc a adună sdrențe și ciolane, bucăți de sticlă și de fer ruginit; aceste le vînd ei *culegătorului de sdrențe*, care trece prin sat, și cumpără din banii căștigați ast-fel cordele și flori artificiale pentru prăjina care se înfige în mijlocul movilei de paie și de vrêscuri.

«La apropierea țilei mult dorite are și gospodina de casă o mulțime de lucru: cu pregătirea ospêțului festiv, cu curățirea hainelor de sêrbători și a locuinței, cu coptul și cu friptul pentru acésta sêrbătóre, este tot timpul ei ocupat.

«Abiã s'aũ ridicat umbrele amurgului de sérã peste codri și poeni departe în sus până la stâncile góle, ai căror pãreți și prăpastii strălucesc încă în focul întunecat roșu al apusului de sóre, iar virfurile colțuróse și sêlbaticice ale stâncilor se desemnêzã pe cerul albastru închis ca para uriașã a unui foc nelintit, peste care și-a țesut acuma nóptea propășitóre întâiul sêu vél,—atunci de-odată se nasee viêță în tot locul, pe vale și pe dâmburi se ivesc o mulțime de privitori nerăbdători și de confăptuitori iritați. De mult acuma se înalță sus către cer virful prăjinei împodobit cu cordele și cu flori, iar prăjina însãși este jur împrejur încunjurată cu paie și cu vrêscuri, pe cari le aprind acuma flăcãii; bãeții însã tot aruncã necontentit brațe de paie în foc, spre a-l întreținé pe cât se póte de lung, pentru că un foc de bucurie mare și lung întreținut face deosebit onor tineretului sâtén. Cântând se învîrtesce în cerc în acel timp tineretul vîrstnic al satului în jurul focului și se tot uitã cu nerăbdare la prăjina cuprinsã de flacãri. Iar când cade prăjina jos și se preface în cărbuni, atunci toți alérgã la acel loc în cotro a căđut ea și feliicitã pe copila care a stat tocmai atunci în acel loc, cãci se ține de un presemn bun dacã prăjina cade în direcțiunea unde stã o copilã, care dorește să se mărite; ea își va vedé apoi împlinite tóte dorințele sale cele mai intime în decursul aceluĩ an.

«Lung rêsună încă pãreții văii de strigãtele, chiotele, risetele

și țipetele tinerilor glasuri. După ce s'a stins apoi în sfârșit jărăticul și după ce și-a întins nóptea vëlul sêu negru peste dêlurî și vâi, se duc ômeniî trudiți de iritațiunea serii și învoioșați prin așteptarea cinei festive pe la casele lor; abiâ zorile ȓilei urmâtore admoniază la plecare pe ôspeții cei din urmă.» (1)

VI.

POSTUL NEGRU.

Pe când în ȓiua de *Lăsatul secului* tótă lumea se veselesce și se desfătêză bënd și mâncând tot felul de mâncări de fruct alb, pe atunci o sémă dintre fetele cele stătute saũ bêtrâne, cari aũ rēmas în decursul câșlegilor de érnă nemăritate, postesc tótă ȓiua acêsta așă numitul *Post negru*, adecă nu mănâncă nici nu beaũ absolut nimic până târȓiũ séra, creȓênd că, dacă vor postî, îndatâ după sêrbătorile Pascilor se vor mărită. (2)

Nemijlocit însă după ce a înserat cum se cade și după ce aũ rēsărit stelele pe cer, se adună mai multe fete de acestea la un loc, mănâncă acuma și ele ce mănâncă și apoi încep a cântă fel de fel de cântece de jale, și mai cu sémă de acelea prin cari își deplâng sôrtea cea vitregă și starea în care aũ rēmas.

Unul dintre cele mai usitate cântece, cari se cântă de către fetele din *Bucovina* la acêstă ocașiune, e cel următor:

Iată séra înserézá,
Urîitul mă neguréză.
Iată séra c'a 'nserat,
Urîitul m'a negurat.
Astăȓi e lăsat de sec,

Mă duc, mamă, să mă 'nec
Unde-a fi balta măi lată,
C'am rēmas nemăritată,
La tóte de rîs lăsată! (3)

(1) *Aus dem Leben der Siebenbürger Rumänen*, Hamburg 1889, pp. 15-16.

(2) Dat. fetelor din cele mai multe părți ale Bucovinei, și cu deosebire a celor din Balacéna, dict. de Irina Ureche.

(3) Din Ilișesci, com. de Fil. Doboș.

Apoi acesta:

Decât aș fi, mamă, fată,
Mai bine-o stâncă de pétră,
Lângă stâncă cea de pétră

Un isvor cu apă rece,
Câți drumeți pe drum or trece
Toți să bee apă rece! (1)

Iar dacă una sau alta dintre dîsele a avut vre-un adorator, care i-a promis că va lua-o de soție, însă mai pe urmă a lăsat-o și a dat mâna alteia, atunci în amărăciunea și durerea ei cea mare nu se pôte de a nu-l blăstemă, cântând:

Tu ești, bădiță, acela,
Care ai luat icóna
Și te-ai jurat pe dînsa:
Pe mine nu me-î lăsa
Până sóre s'a găta,
Pe mine nu me-î uri
Până sóre s'a găti,
Sórele nu s'a gătit
Tu pe mine m'ai urit;
Sórele nu s'a gătat,
Tu pe mine m'ai lăsat
Și cu alta mâna-î dat.
Dați-ar, bade, Dumneđe
După jurămîntul tđu:
 Nouě bolî,
 Nouě lungorî,

Trei părechî de frigurî rele,
Să-ți fie de schimburele.
Dar nici lung să nu te ție,
Ca nu cum-va rău să-ți fie:
 Din arat
 Pân la cărat,
Din căratul grâielor
Până 'n dusul buților.
Când ți-a fi, bade, mai bine,
Să trecă vîntul prin tine.
Când îi fi mai sănătos,
Să nu ieî un paiu de jos.
Când îi fi mai în putere,
Să nu ieî douě surcele,
Să te rumpă de prin șele! (2)

Tot cam în chipul acesta își destóie inima asupra feciorilor celor necredincioși în ȕiua de Lăsatul secului și fetele din *Banat*.

Iată cum cântă în ȕiua acésta cele din *Comitatul Aradului*:

Gránele vara se coc,
Dis-a badea să nu joc
Pân la storsul vinului,
Că voiu fi mirésa lui.
Storsul vinului trecu,
Badea conciu nu-mi mai făcú.

Cășlegile încă trec,
N'am cu cine să-mi petrec.
Vine și *Postul cel mare*,
Port cosița pe spinare.
Câți sunt junî și feciorî,
Ei toți sunt înșelători! (3)

(1) Din *Hișesci*.

(2) *Ibidem*.

(3) *Culegere de doine, strigături și chiuituri ce se obicînuesc la jocurile și petrecerile nóstre populare*, Brașov 1891, p. 43.

Iar fetele din *Transilvania* își ieaŭ rēmas bun de la cāșlegile de érnă în următorul chip:

Rēmas bun cāșlegilor,
 ȶiua bună fetelor!
 Când aveam mai tare 'n gând
 C'a fi *fărșangu* mai lung
 Ca să mă pot mărită,
 Dar am rēmas și-acuma.
 Rēmas bun cāșlegilor,
 ȶiua bună fetelor!
 Rēmas bun cu Dumneȶeu,
 C'a sosit el și al meu,
 A sosit 'n ȶile cu zori,
 In *cāșlegile cu flori*,
 Feciorī-or fi mai voioși,
 Nu c'acuma friguroși;

Fetele n'or stă în casă,
 Ci s'or duce în cāmp la sapă;
 Feciorīi le-or îndrăgi,
 Pop'a face cununī,
 Mama mi s'a odihni,
 C'a sci că m'am măritat,
 Nu mă mai vorbesc în sat.
 Rēmas bun cāșlegilor,
 ȶiua bună fetelor.
 Că de-ar fi fost sute 'n ladă,
 De mult aș fi măritată.
 Dar de n'oiŭ fi nici la vară,
 Cāșlegilor, veniți iară! (1)

După ce și-aŭ destoiat inima de ajuns, după ce s'aŭ mai rēcorit puțin, încep a deveni din ce în ce tot mai vesele, a glumī și a cāntă alte cāntece, prin cari îi ieaŭ pe feciorī în rīs, precum :

Negri-s, negri, feciorīi,
 Negri ca călugării,
 Negri-s, negri de-apă rea,
 Că n'aŭ după ce o bea,

Când se 'nsoră
 N'aŭ de móră
 Și mănâncă cépa gólă! (2)

Și tot cam așă cāntă și-și petrec ele până cam spre mieȶul noptīi.

Sosind mieȶul noptīi își ieaŭ nópte bună și se pornesce fie-care spre casă, avēnd bună speranță în Dumneȶeu că, dacă nu s'aŭ măritat în cāșlegile de érnă, se vor mărită în *Cāșlegile cu flori*, adecă după Pasci, saŭ cel mult în érna viitóre.

(1) «*Gazeta Transilvaniei*», an. LIV, Brașov 1891, No. 44, p. 6.

(2) Din Ilișesci.

VII.

BATEREA ALVIȚEI.

Sub cuvîntul *alviță* se înțelege un amestec din nuci, scrobélă albă și zahar sau miere. Când nu e și de post, se pune albuș de ou în loc de scrobélă.

Sub *Bateria alviței* însă se înțelege o datină, care se face tot-deauna în ȕiua de *Lăsatul secului* și care e usitată mai cu sémă între copiii din *Muntenia*.

În Bucuresci datina acésta se face séra, după cină, în urmatorul chip:

Se légă de un cuiu bătut în tavan o ață lungă până să vie în dreptul peptului copiilor. La capétul de jos al aței se légă o bucată de *alviță* cât o portocală de mare.

Doi copii până la vârsta de 15 ani cel mult se pun față în față, avënd la mijloc *alvița*, adecă între ei. Se depărtéză cu un pas unul de altul.

Un al treilea face vînt *alviței* către unul din copii.

Acesta este dator, fără a pune mâna, să o apuce cu gura. Dacă nu pôte, trebuie să o atingă cel puțin cu buzele, trimițënd-o către tovarășul său, care și el se aține cu gura, ca s'o prindă.

Sunt unii copii dibaci de prind *alvița* de mai multe ori. Sunt iarășii alții, cari nu pot să o prindă nici odată.

Cel care o prinde mai de multe ori este lăudat de tótă adunarea.

Ast-fel *se bate*, adecă se trimite de la unul la altul, până ce ori apucă *alvița* și o mănâncă, ori n'o prinde și se lasă de a o mai bate, ca să facă rînd și altor copii, cari așteptă cu nerăbdare.

Și rid mari și mici, și fac chef, petrecere și chiloman mare.

Să se mai scie încă și aceea, că la asemenea și se adună câte două sau mai multe gasde la un loc, ca să fie mai mulți copii.

După ce se isprăvesce jocul, se cercă norocul fie-căruia. Acésta se face ast-fel:

Cu lumînarea se dă foc aței, așa unsă de *alviță* cum este, în norocul cutăruia și sorocind-o până unde are să ardă.

Dacă se stinge și nu ajunge până unde este sorocită așa, se dice că n'are noroc în anul acela.

Apoi, dându-i din nou foc, o sorocesc până unde are să arză pentru altul.

Dacă arde până unde așa e sorocită, dice că în anul acela va avé noroc și o sorocesc pentru alt copil. (1)

În satele precum și prin mahalalele de pe lângă Dunăre din *județul Vlașca* se bate alvița ast-fel:

În séra zilei de Lăsatul secului se adună copiii, adecă băeții, cărduri la un loc și se duc pe unde-i chémă, căci femeile, eșind în acéstă séră la pórtă cu câte un *bocal* de vin și cu câte o bucată bună de alviță, chémă pe băeți și le dau la fie-care câte un pahar de vin și câte o bucațică de alviță.

Băeții încep a se jucă mai întâi binișor. Iar după ce se chefuesc bine și se cam îngrășă gluma, adecă când s'aũ ameițit, încep a se trânti și a se da de-a rostogolul pe pămînt.

După ce s'a înserat bine și după ce s'aũ pregătit tóte bucatele, staũ la masă, adunându-se mai mulți la un loc, némurile, prietenii etc., de *lasă sec* împreună.

După ce aũ mâncat și aũ bcut bine toți, de s'aũ săturat și s'aũ chefuit, atunci *bat alvița* copiii.

Légă o sfóra de o grindă în dreptul mesei saũ în alt loc unde-va. De capetul sforii légă un *cocoloș* bun de alviță, și apoi toți copiii staũ rótă de jur împrejurul mesei cu gurile căscate, ca să póta prinde de cocoloșul de alviță.

Unul pórtă sfóra de jur împrejur pe la toți și, când se apropie boțul de alviță pe la gurile lor, ei se reped asupra lui ca să-l prindă, căci care-l prinde a lui este tótă alvița aceea.

Pe urmă, dacă s'a prins cocoloșul acela, mai pune altul, și tot așa până se gătesc tótă alvița, pe care o cumpérase în scopul acestei petreceri.

După ce gătesc cu alvița, aduc o strachină mare adîncă saũ un castron, îl pun pe masă plin cu apă, în care mai tórnă și un pumn de tărîțe, și în castron dá drumul unei piese de 50 bani saũ 1 franc. Și toți băeții, cari sunt de

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, pp. 965 și 966.

față, se căcă pe rînd a scóte paraua din fundul castronului cu gura.

Acela care o scóte în dinți, a lui este.

Dar lucrul nu e așa de ușor, căci trebuie ca să vîre capul până pe la urechi, pentru ca să pótă ajunge până la para pe fundul castronului. Și chiar dacă o găsesce, până ce o póte apucă cu dinții, munca e și mai mare, le mai intră tărîțe pe nările nasului.

Dar care o póte scóte în dinți, a lui rămâne paraua.

Și petrecerile se urméză așa până la mieđul nopții.

Mesenii mănâncă, béu, spun, rîd și se veselesc. (1)

În *Brăila*, în *Galați*, precum și în alte orașe de pe malul Dunării, *alvița*, care-î făcută din zahăr, mieđ de nucă și făină, și care e dulce și cleiósă, se jócă saũ se bate ast-fel:

Se bate în tavan un cuiũ, de cuiũ se prinde o ață, iar la capêtul aței se légă o bucată de alviță în care se pune un franc saũ un galben.

Tatál balantéză ața și toți cei din casă staũ cu gura căscată, ca să prindă alvița.

Cine-o prinde cu gura o mănâncă și ieă banul. Cei-lalți îl invidiază. Copiii carĩ n'o pot prinde plâng.

Iar când se prinde alvița de pèrul vre-unuia și nu se póte desface, atunci se nasc rîsete.

Ast-fel petrec cu toții până după mieđul nopții, anume ca să fie străji, pentru că, după credința lor, în ȓiua acésta va sta Domnul nostru Isus Christos la judecată. (2)

În fine trebuie amintit și aceea că acest joc copilăresc se află și la *Macedo-Români*, unde se chêmă *ască*, adecă: *cască* să prindă alvița. (3)

(1) «*Șeđetórea*», an. I. Fálticeni, pp. 91—92. — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 64—65.

(2) Com. de d-l Orest. Dlujanschi.

(3) B. P. Hasdeũ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 966.

VIII.

CUCIÎ.

Cuci se numesce o datină, care e usitată mai cu sémă la Români din *Dobrogea* și la cei de prin comunele de pe malul stâng al Dunării, jud. Ialomița, cari sunt locuite în cea mai mare parte de Bulgari.

Cuci se serbéză în unele părți în ziua de *Lăsatul seculu*, iar în altele a doua zi, adecă Lună în săptămâna cea dintâiu a Postului mare.

În *Dobrogea* *Cuci* se fac ast-fel:

Se adună în ziua de *Lăsatul seculu* 20 de flăcăi, dintre cari unul se îmbracă ca diavolul, cu córne și cu haine împestrițate, și se zugrăvesce cu negru pe obraz, numindu-se *Împérat*; apoi merg pe la case și jócă, după care apoi li se dá câte un bacșiș. (1)

În comunele de pe malul stâng al Dunării însă se fac așa:

În ziua de *Lăsatul seculu* de *Postul Pascelu*, după ce a înserat bine, flăcăii încep să facă iluminațiune prin sat, légă adecă de cumpêna puțului câte o *dihoniță* de păcură, îi daŭ foc și apoi lasă găléta în puț, ca ast-fel *dihonița* aprinsă să rămâe suspendată în aer, unde se consumă.

Acéstă iluminațiune este numită de locuitori *Uralie*.

După acésta, toți aceia cari vor să se facă a doua zi *Cuci* umblă prin sat, în tóte părțile, până cam către mieđul nopții, purtând la spate câte un clopot mare.

A doua zi des-diminéță, adecă Lună, se arată apoi *Cuci*.

Aceștia sunt flăcăi și ómeni căsătoriți de curînd, cari se îmbracă ast-fel: în loc de flanelă, cu un briu roșu bine cusut și strîns peste corp și brațe, în jos cu o fustă albă împumutată de la vre-o fată, în picioare cu opinci, la spate pórtă un clopot mare și în mână o măciucă saŭ un instrument de lemn în forma unuî unghiú obtus, a căruí códá, tot de lemn, este ca de un metru de lungă. Acésta este ceea ce numesc ei *Chiulichiu*. Iar în cap pórtă o glugă lucrată cu multă iscusință și făcută dintr'o bucată de sarică cusută în

(1) T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași 1880, p. 26.

forma și de mărimea unei traiste de cal, fiind acoperită pe de-asupra cu hârtie albă sau colorată, peste care se face ceva brodaturi cu diferite feluri de lănuri. În dreptul nasului se pune un gât de *tigvă* găurită ici și colea, iar în dreptul gurei și al ochilor se lasă câte o mică răsufletătoare. De ambele părți din dreptul urechilor se fixează în sus două lemne lungi ca de un metru, peste care se pun alte 3—4 orizontal, formând astfel un fel de scară. Toate acestea iau numirea de *córnele glugii* și sunt acoperite peste tot cu fulgi și pene, iar în vîrf se pun 3—4 fulgi de cocoș sau vîrf (puf) de trestie.

În acest costum se înfățișează *Cuci* diminutiva, când este imposibil oricui de a cunoaște cine se ascunde acolo, decât numai atunci când își ia gluga din cap.

Cu cât timpul înainteză, cu atâta numărul lor sporesce, căci la mulți le vine dorința să se facă *Cuci* și, ca să tragă atențiunea privitorilor, își pun în cap câte o glugă fără corno sau chiar o traistă de cal; alții fără clopot.

Acela care are costumul mai frumos, clopotul mai mare și brîul mai roșu, este mai admirat.

Prin sat alergă în toate părțile după ómeni, copii, fete, etc. și vai de acela care cade prins, căci nu poate scăpa decât dând ceva bani sau alt ceva și se alege cu ceva trântelă.

Așa este obiceiul și toți se supun lui.

Grupe de copii și ómeni fug prin noroiu, sar peste garduri, fără să le atingă, când îi ieau *Cuci* la fugă.

Unii alergă după copii și ómeni și alții le es înainte.

Cei sfoși nu părăsesc casa în această zi.

Dacă cineva este prins de *Cuci*, ceea ce se întîmplă mai adese ori, cu cât stă mai mult pe gânduri și nu caută să scape mai lesne, cu atâta se vede încunjurat de mai mulți, fiind atrași de sgomotul clopotelor.

Pe la jumătatea zilei, *Cuci* lasă din mână instrumentele cu care se arată diminutiva și ieau *pămătuful*, care este făcut dintr'o nuia lungă, în vîrfurile căreia se lîgă cu un ștrîng o opincă, pe care o înmóie în noroiu, și sigilează pe aceia pe care îi ajung și părășii caselor pe unde se află fete, ca să le mai dea de lucru în zilele următoare.

Spre sêră *Cuci* se grupază câte 30—40 și merg de la o

casă la alta, fac horă în curte, iar stăpânul trebuie să le dea 10—20 bani.

Aceștia le dau băutura în zilele următoare.

Când sorele apune, totul se termină.

O liniște completă domnesce în toate părțile.

În fine, ca credințe ale poporului local despre *Cuci*, se aud următoarele :

Cel ce se face *Cuc* trebuie să se facă sașu de trei ori sașu de nouă ori în nouă ani, căci alt-fel se crede că, murind, se va face diavol.

Fulgii luați de la gluga Cucului îi întrebuințază femeile ca să afume pe cei ce sufer de frică.

Dacă omul sașu altul óre-cine nu primesce vre-o lovitură de la *Cuci* în această ȕi, se ȕice că acela nu va fi sănătos peste an. (1)

IX.

LEGAREA GRÂNELOR.

Cui nu-ı este cunoscut câtă daună fac une-ori paserile în pânele cele albe și mai cu sémă în holdele de grıu?

După ce se învață odată la holdă, mai numai pe ea staș și o dijmuesc cum se cade.

Și dacă proprietarul holdeı respective nu caută din cu bună vreme tóte chipurile și mijlócele spre a le desbărà de la holda sa, atunci paserile nu numai că o dijmuesc, ci, cãrându-ı tóte grãunțele, o tupilesc la pãmînt, ast-fel că de multe ori nici din paie nu se alege nimic.

Însă proprietariı, și mai ales cei romãni, nu se lasă cu una cu douė ca să li se irosescă munca, ci ei caută tóte chipurile de a se desbărà cât mai de grabă de acești óspeți neașteptați și nechemaiți.

(1) «*Ședetőrea*», an. I, Fãlticeni, pp. 40—43;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 65—69.

Intre multe alte mijloce, pe cari le întrebuinteză Româniî contra pasărilor, e și *Legarea grânelor*, care se face de către Româniî din unele părți ale *Transilvaniei*, precum bunăoră de către cei din Păucenesi, așa:

În ziua de *Lăsarea postului de Paști* se feresc totă ziua ca să nu umble cu nici un fel de *bombe*, adică grăunțe de grâu, secară, orz, ovės, cucuruz; nu dau dintr'însele galițelor de mâncare, nici de pomană, și nici nu duc la móră. Mai pe scurt se feresc să nu umble în această zi cu nici un fel de bombe.

Iar după ce a înserat, ieau tot felul de bucate în gură, închid ochii, și apoi, cu ochii închiși și cu gura plină de tot felul de bóbe, es de trei orî după olaltă afară și, aruncându-le din gură ca să le mănânce pasărele, dic:

«—Cum nu vęd eũ acuma nimic, așa să nu vadă nici pasărele holda mea!» sau «holdele» orî «grânele mele!» (1)

Româniî din comuna Ciobăncuța, tot din *Transilvania*, cred și spun că e bine de a adună în ziua de *Lăsatul secului* tóte sfărmăturile, tóte ósele și cele-lalte rămășițe de la masă într'o față de masă și a doua zi, adică în ziua întâia din Postul mare, a le duce afară și, aruncându-le spre răsărit, a dice:

«—Pasărele cerului! eũ vęd dau vouë hrană din masa mea, cu care să fiți îndestulate și de la holdele mele oprite!» (2)

Tot cam așa fac și Româniî din comuna Grozesci, județul Mehedinți, în *Muntenia*.

Pentru ca pasărele stricătóre să nu vateme semănăturile, Româniî din comuna amintită obiceiuesc a luà la *Lăsatul de post* resturi de pe masă și, eșind afară, a le aruncà câte puțin în diferite părți, chemând odată cu aruncatul pe rînd fie-care ném de pasăre să mănânce.

Tot în acest scop se mai face la *Lăsatul de post* și o ață de cânepă, care se înodă cu mânila la spate și cu ochii închiși. Se fac apoi nouë noduri și în timpul lucrării se rostesc unele cuvinte de descântec. (3)

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. I, Cernăuți 1883, p. 401.

(3) «*Ședătórea*», an. III, Fálticeni, p. 120.

Românul țeran sémână în genere foarte puțină *pâne albă*. Deci dijmuirea și pătulirea acesteia de către paseri, și mai ales a *grîului*, care e *cinstea mesei*, după cum se exprimă poporul român din Bucovina, este una dintre pedepsele cele mai mari și mai simțitoare ce pot să-l ajungă.

De aici apoi căutarea și întrebuițarea diferitelor mijloce spre scutirea pâinii albe de paseri și tot de aici și blăstemul:

Cine strică dragostile,
Mânce-î grîul paserile,

Să n'aibă pâne pe masă,
Nici sănătate 'n ôse! (1)

Sau:

Cine strică dragostile,
Mânce-î grîul paserile,
Șadă 'n sânge până 'n briu
Și-l mânce viermi de viu!

Fie-î grajdul fără boi
Și staulul fără oi,
N'aibă pită caldă 'n masă,
Nici sănătate în ôse! (2)

X.

BOBII.

Nóptea ultimă a cășlegilor de érnă este și timpul farmecelor și al vrăjilor de dragoste.

Fetele, cari doresc să vadă pe viitorul lor soț, se duc în această nópte cu lumînări aprinse la o apă curgătoare și, pe când aruncă tăcând usturoiū și bob în apă, se plcă ele adînc cu lumînarea peste fața apei și ved atunci chipul aceluia care le va fi odinióră soț.

În această nópte își taie și vrăjitoarele nuelele de alun, cu cari pot aduce apoi prin farmece și vrăji pe cei amoreați. O nua de alun servește celui fărmeecat drept cal, care-l duce prin aer la iubita sa.

Tineretul se ocupă în această nópte și cu așa numitul *ora-cul de bob* sau cu *bobii*, la care este procedura cea mai simplă următoarea:

(1) Din Transilvania, com. de d-l T. Oltean.

(2) Laura Veturia Mureșan, *Poesii populare din Comitatul Solnoc-Doboca*, publ. în «*Familia*», an. XXIV, Oradea-mare 1888, p. 230.

Se trage cu un cărbune de pământ un cerc mic și se aruncă în cerc de către o fată, dintr'o depărtare anumită, zece bobî și, după cum cad mai mulți sau mai puțini bobî în cerc sau afară de cerc, se hotărăsce apoi de este amorul norocit sau nenorocit (1), precum țice și cântecul :

Trage, mîndro, cu bobîi,
Nu-ți mai lăcrimă ochii.
De-or cădé bobîi în țece,
Să scii că dorul nu-mî trece.
De-or cădé bobîi în opt,
Să scii că-mî e dor de tot.
De-or cădé bobîi în cincî,

Să scii că eă sunt pe-aicî.
De-or cădé bobîi în doi,
Să scii că sosesc la voi,
Să ne iubim amîndoi.
Iar de-a mai rămăné un,
Să scii că eă vin nebun
Pe-o prăjină de alun. (2)

Cu *Dumineca albă* se sfîrșește și timpul voios de cășlegî și de amor al tineretului român de prin sate.

(1) Dr. H. v. Wlislöcki, *op. cit.*, p. 17.

(2) V. Alecsandri, *Poesii pop. ale Românilor*, p. 234.

CUPRINSUL.

	<u>Pag.</u>
Prefață	I
<i>Sfântul Vasile saū Anul nou :</i>	
I. Séra Sfântului Vasile	1
II. Colindatul	9
III. Plugușorul	22
IV. Vasilca	45
V. Vergelul	51
VI. Căindariul	88
VII. Vrăji și farmece	122
VIII. Anul nou	144
IX. Semănatul	149
X. Sorcova	155
<i>Boboteza :</i>	
I. Ajunul Bobotezei	162
II. Botezul	169
III. Farmece și vrăji	183
IV. Boboteza	192
V. Iordanul	195
VI. Ardésca	211
<i>Ioan Botezătorul :</i>	
I. Ioan Botezătorul	215
II. Iordănitarii	225
<i>Sân-Petru-de-érnă :</i>	
I. Antanasiile	228
II. Sân-Petru-de-érnă	230
III. Cercovii-de-érnă	237

Întîmpinarea Domnului:

	Pag.
I. Sfîntul Trifon	239
II. Întîmpinarea Domnului	246
III. Țiua ursului	249
IV. Martinii-de-éernă	251
V. Filipii-de-éernă	253

Joia nepomenită:

Joia nepomenită.	25b
--------------------------	-----

Lăsatul secului:

I. Sămbăta părinților	259
II. Moșii-de-éernă	260
III. Lăsatul secului	263
IV. Refenelele	266
V. Alimori	271
VI. Postul negru	276
VII. Baterea alviței	279
VIII. Cucii	282
IX. Legarea grânelor	284
X. Bobii	286

